

1002

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XVIII. évfolyam 1891.

→ 3 melléklettel. ←

Az egyesület kiadványa.

Központ székhelye : Igló.

IGLÓN,
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1891.

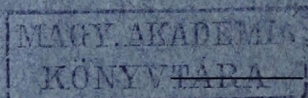
Kérelem.

Hegyeink, nevezetesen a Magas-Tátra t. cz. látogatóit kérjük ezennel, szíveskedjenek hegyi kirándulásaik közben úgy saját, valamint egyesületünk érdekében a lárházás és **kiáltozástól**, különösen pedig a lövöldözéstől **tartózkodni**, mert ellenkező esetben nemcsak magokra fog kellemetlenség háramolni, hanem egyszersmind az is bizonyos, hogy egyes birtokosok vadállományuk iránti tekintetből területüket teljesen el fogják zárni a turisták elől.

Együttal intve intjük a hegymászókat, hogy a **Magas-Tátrában**, ámbár az útjelzés már megtörtént, **kalauz nélkül fenhavasi kirándulásokat semmi szín alatt ne tegyenek.**

Végre pedig kérjük a t. cz. hegyjárókat hogy a menedékházakban lévő **vendégekönyvekbe** beiratkozni és az egyes rovatokat kitölteni szíveskedjenek.

Az elnökség.

Az egyesületi muzeumnak szánt mindenféle küldeményt **WÜNSCHENDORFER KÁROLY**, a muzeumi bizottság elnöke, **Poprádon** czíme alatt kérjük feladni.

A muzeumi bizottság.

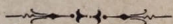

Figyelmeztetés!

Tudomásul hozzuk ismét, hogy a **Kárpátok** mindenféle térképei a cs. kir. katonai-földrajzi intézet főraktárában, **Lechner R.**, udvari könyvkereskedésében, **Bécs Graben 31.** kaphatók.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XVIII. évfolyam 1891.

→ 3 melléklettel. ←

Az egyesület kiadványa.

Központ székhelye Igló.

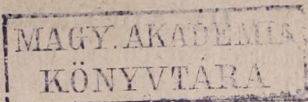

I G L Ó N,
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1891.

300880

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

I. Értekezések.

	Oldal
1. Weber Samu : A Fehértavi-csúcs a Magas-Tátrában. (2235 m.)	1.
2. Róth Márton : Első hegymászásom	11.
3. Kovács János : A Déli-Kárpátok közt	14.
4. Róth Márton : Kirándulás a Krivánra	19.
5. Münnich Kálmán : Az Aggteleki-barlang felmérése és áttörése .	27.
6. Siegmeth Károly : Az Abauj-torna-gömöri barlangvidék. II. . .	33.
7. Fischer Miklós : A hőmérséklet csökkenése a magasabb légrétegekben	53.
8. Lövy Mór : Furcsa hegymászás	86.

II. Egyesületi ügyek.

1. Választmányi ülés 1890. jun. 7. (105). 2. XVII. rendes évi közgyűlés 1890. aug. 3. (107). 3. Elröki jelentés (111). 4. Választmányi ülés 1890. decz. 3. (114.) 5. Választmányi ülés 1891. márczius 7. (117). 6. Választmányi ülés 1891. jun. 6. (120). 7. Új alapító tagok (125). 8. A M. K. E. tagjainak száma (125). 9. A M. K. E. 1891. mérlege (126). 10. Az egyesületi muzeum előirányzata (128). 11. Az egyesület protektora (128). 12. Az egyesületi tisztviselők (128). 13. Választmányi tagok (128). 14. Muzeumi bizottság (129). 15. Az egyesület képviselői (129). 16. Az egyesületi muzeum zárszámadása (130). 17. Az egyesület csereviszonyosai (131). 18. Az osztályok 1890-re vonatkozó évi jelentései. Aldunai-osztály (137). Budapesti-osztály (139). Fiumei-osztály (145). Gőlniczvölgyi osztály (146). Iglói-osztály (149). Keleti Kárpátok osztálya (151). Liptói-osztály (154). Magura-javorinai osztály (157). Mátra-osztály (159). Sziléziai osztály (166). Szittnya-osztály (167). Tátra-osztály (172). Vasvármegyei osztály (174). Zólyommegyei-osztály (177).

III. Apró közlemények.

Kirándulás a M.-Tátrába 1615-ben (180). A Központi-Kárpátok florája (181). Német és Osztrák Alpegyesület (188). Osztrák Turistaegyesület (189). Erdélyi Kárpátgyesület (190). Tudósítás egy nevezetes barlangról (191). A M.-Tátra (kalauz) (192). A Halas-tó (193). Adalékok a M.-Tátra elnevezéseihez (194).

Melléletek.

Halas-tó a M.-Tátrában.

Aggteleki-barlang. — Minerva sisakja.

Aggteleki-barlang. — Szt.-László szobra.

Szerkesztői bizottság.

Elnök: Róth Márton, tanár (Iglón), hová az Évkönyvre vonatkozó levelezések címzendők.

Tagok: Dénes Ferencz, Fischer Miklós, Geyer Gyula, Kövi Imre, Lövy Mór, Weber Samu és az osztályok képviselői.

A cikkek tartalma és alakjáért az illető szerzők felelősek.

Az utánnymat joga fentartatik.

I.

**A Fehértavi-csúcs a Magas-Tátrában.
(2235 m).**

WEBER SAMU-tól.

Ha valaki tekintetét a Késmárki-csúcs és a Homlokos közt elterülő völgymedenczéből szabadon kiemelkedő, gúlaszerű Fehértavi-csúcsra veti és azon kilátásra gondol, mely onnan sokat ígérőleg kínálkozik: úgy bizonyára kedvet érez magában arra, hogy ezen tetőre felkapaszkodjék és onnan csodálja a szabad természetnek örökké szép világát, a hegyormokat és völgyeket, a zöld pázsitot és a merev sziklákat, melyek mint megannyi hű örök, a csillámló tengerszemeket, a zúgó vizeséseket és patakokat koszorúzzák.

Engem is meglepett a vágy, ezen csábító csúcsra feljuthatni és szándékomat azonnal ki is akartam vinni, midőn megtudtam, hogy a csúcsot meg lehet mászni és hogy azt olykor-olykor, ha nem is turisták, de zergevadászok felkeresték.

Könnyebb azonban valamit feltenni magában, mint azt keresztül vinni, különösen az olyan kirándulásoknál, a hol a napisten is érvényesíti befolyását. Ezt csakhamar és több alkalommal kellett tapasztalnom. Egy teljes hónapon át ostromoltam időközönként az „ellenállhatatlan“-t, míg végre sikerült őt hódolatra bírnom.

Először 1890. évi június hó 30-án kísérlem meg ostromomat. Hajnali három órákor, derült ég mellett, telve jó reménnyel zarándokoltam szokott utamon a Barlangliget felé. Itt, a vendégekkel együtt, felébredt az éles éjszaki szél is, mely csakhamar sűrű felhőket gomolyított össze a hegyormok fölött. Mindazáltal folytattam utamat, vigasztalva magamat azon tudattal: „Bátoré a szerencse.“

A Zúgó (Rausch) mellett elhaladván, alig értem a csörgedező Liebseifen közelében levő rokuszi völgykatlanba, midőn máris hullani kezdett az áldás sűrű pásztság eső alakjában, mely visszatérésre kényszerített. Reményltem, hogy visszaérkezésemkor a Barlangligetben kárpótlásul utam sikertelenségeért ismeretséget kötök a dánokkal,¹ de itt is csalódtam, mert

¹ Egy körülbelül 36 személyből álló dán-társaság akkor Róth tanár kalauzólása mellett bejárta a Tátrát.

ezek már, a mint előre meg volt állapítva, Tátrafüred felé vették útjukat. Ennyi boszúság és kudarcz elég volt egy napra!

Mindez azonban nem akadályozott, hogy ostromomat a Fehértavi-csúcsra ne ismételjem. Miután július hó 10-dik napja szépen kiderült, azonnal eltökéltem magamat, a következő napon a tervezett utat megtenni s tervemet turista-botom kíséretében következetesen keresztül is vittem. A harmadik hajnali óra meglehetősen derült égboltozat mellett máris útban talált. Midőn a Sarpanyecz-et elértem, feltűnt a föld peremén a nap „véres koronája,” bíborba öltöztetve a körülötte elterülő felhőket. E kedvezőtlen előjel nem télemlített meg engem és a barlangligeti vendégek édes álmát nem zavarván, folytattam útam a Drechslerhäuschen-en át a Veres-agyag (Rother Lehm) mentén. Itt hideg ködök ereszkedtek alá, melyek csakhamar a hegyek csúcsait sűrű fátyollal boríták. Az út a Fehér-víz mentén fel a Zöld-tó felé még szabad volt a felhőktől, úgy hogy azon megpillanthatám barátomat, RÓTH MÁRTONT, a ki több népnevelő élén felfelé törekedett, hogy a leibitzi tanító-gyűlés három napos munkájáért kárpótlást találjanak a természet remek szépségeinek csodálásában.

Körüllengve hideg ködök által, melyek öt lépesnyire sem engedtek szabad kilátást, előrehatoltam egészen a Durándi-hegy-ig (Durlberg.) Itt pásztorokra bukkantam, kik lovakat és szarvasmarhát kerestek; de a sűrű ködben meg nem találhatták.

Kilencz óraker elhelyezkedtem e hegy tövében álló bélai pásztoroknyúthóban; ide tevén át megfigyelési állomásomat, FABIVS CUNCTATOR szerepét vettem fel, vizsgáltam a felhőket és vártam, nem jelenik-e meg valami felhő-tologató egy derekas szélképében. Megfigyelésem ezen ideje alatt alkalmam volt pontosan megtudni, hogyan készíti a juhász a „zsenticzá“-t (savót). Sőt el nem mulasztottam ebből a melengető tűz mellett egy jó adagot jóízűen elfogyasztani. Majd abban a szerencsében részesültem, hogy ismeretséget kössek a legujabb időjossal. A mint ugyanis a tűzfénye mellett elméláztam, egyszerre a kunyhó betett ajtaján valami kapargálást hallok. A juhász, jól beavatva ezen jelenségekbe, kinyitja az ajtót és azon öntudatosan, mintha otthonjába térne, befelé szökdécsel egy csóka, mely azonnal az üst körül elhelyezkedett és hozzám hasonlólag a zsenticza fogyasztásához látott. Miután felvilágosítást kértem a madárnak e szokatlan magatartása felől, elmondá a juhász, hogy ezen bohókás állatka az egész nyáron át a kunyhó körül tartózkodik. Ha jó időjárás van, künn csélesapokodik a kutyákkal és juhokkal, össze-vissza ugrálva és csipkedve azoknak hátait, hogy ezek viszont czibálják és ismét eleresz-

szék. Ha rossz idő van készülöben, a konyhába jön és ott ugrál az üst és a tűz körül. Az éjszakát mindég a konyhában tölti.

Ez alkalommal is beteljesedett a csóka jóslata. Rossz idő maradt, mely ismét visszavonulásra kényszerített.

Midőn délfelé a Sarpanyecz-re visszatértem, egy kissé kiderült ugyan az ég, de a hegységek csúcsai felhőkbe burkolva maradtak.

Ez volt a második kudarcz és bosszúság, mely engem a Fehértavi-csúcsra jutás kísérletében ért. Könnyen fel lehetett tenni, hogy most már sutba dobom turista-botomat vagy legalább ezt a kirándulást nem kísérem meg többé. De az ember nem egy könnyen riasztatja el magát a helyesen kitűzött célok elérésében és miután minden előjel arra mutatott, hogy kedvező idő fog beállani, július 28-án harmadszor keltem útra, hogy a Fehértavi-csúcsot elérjem, és ez alkalommal oly sikerrel, mely semmi kívánni valót nem hagyott hátra.

Július 28-ika oly nyári nap volt, milyen itt csak ritkán fordul elő és melynél szebbet gondolni sem lehet. Midőn reggel 3 órakor ismét hű kísérom, turista-botom társaságában, Béla városát elhagytam, épen hajnalodni kezdett. Köröskörülöttem ünnepélyes csend volt, csak olykor-olykor szólalt meg egy-egy fűrj avagy harsogta a pacsirta reggeli dalát. Közben-közben hallani lehetett a pásztor kürtjét, ki a községekben összegyűjté csordáját. A csillagok mindinkább elhalványultak, azok helyett a Tatra csúcsai tűntek fel rózsaszínben a látóhatáron, míg végre a felszálló nap fényével árasztotta el az egész vidéket és egy mosolygó, pompás tájképet hegyekből és völgyekből, erdőkből és mezőkből varázsolt álmélkodó szemeim elé.

Eltelve mind ezen pompától, élvezve a fenyűillattal telt levegőt, csakhamar ott állottam a bélai erdőszlak előtt, hogy itt kalauzt vegyek magamhoz. Miután azonban ilyenre nem akadtam, tovább zarándokoltam, kísérve a madarak reggeli énekétől, egészen a rokuszi völgykatlanig, hol a locsogó Liebseifen mellett jóízűen reggeliztem.

Nem sokára bekanyarodtam a virágokban dús Drechslerhäuschen nevű völgybe, telve jó reménnyel, mert még mindég nem mozdult egy szellőcske sem, még mindég nem mutatkozott egy felhőcske sem a ragyogó kék égen. Hozzám csatlakozott a völgynek déli napos lejtőjén a pompás Apollópillangó, a szépszemű pávaszem és a sárga citromlepké, melyek vidám életkedvben felváltva hol a kék harangvirágon, a sárga holgyomál és Szt.-János füveken, hol a barna csalmán és a gyöngéd kötörvirágokon pihentek és himbálóztak.

Kilencz óraker fenn voltam a Weidau nevű havasi réten; előttem meredeztek mind ama csúcsok és tornyok, melyek a Zöld-tó és Veres-tó völgyeinek természeti szépségei felett uralkodnak. Élesen kihegyezve és nyulánkan, mint egy esztergályozott kúp emelkedett épen előttem a Fehértavi csúcs, midőn hozzám csatlakozott egy rókuszi pásztor, MLINÁRCSIK MIHÁLY. Megkérdeztem, nem volna-e kedve és ideje, velem e csúcsot megmászni? „Nagyon szívesen!” válaszolá és azonnal utra kerekedtünk a Fehér-tó felé.

Tíz óraker ide érkezvén, kis haditanácsot tartottunk, melyik oldalról hatoljunk fel a csúcsra. Kisérőm nem emlékezett vissza, hogy valaha valaki oda fenn lett volna. Mint fiatal erős férfiú, volt katona és jó hegyászó, ki napjában többször hág fel a meredek Mészár-székeken, reményének adott kifejezést, hogy a csúcsra feljuthatni. A csúcsról magáról csak annyit tudtam, hogy 2235 m. magas és a mit GENÉRSICH BREDETZKY IV. kötetében, a 140 oldalon felőle ír, hogy t. i.: „TOWNSON, a ki a mult század vége felé a Fehértavi-csúcsot megmásza, említést tesz kelepczéről és hurokról, melyet a zergék kézrekerítése végett ott felállítottak. Ő először a Veres-tó, azután az Új-tóhoz hatolt fel, mely még be volt fagyva; ezen keresztül, igen keskeny ösvényeken felment ama szikláig, mely a Vöröstavat a Kerek-tótól elválasztja. Innen a kilátás nagyszerű, egyrészt körös-körül a havasokra, melyek sokkal magasabbak, mint az első hegláncz hegyei és úgy néznek ki, mint oda-telepített hegytömegek, másrészt messzire Galiczia felé.”

Világos volt tehát előttem, hogy TOWNSON az ellenkező oldalról, a Veres-tó és a Kerek-tó közötti gerinczről hágott fel. Vadászoktól megtudtam, hogy zergevadászatok alkalmával a Fehér-tó felől hatoltak fel. Turisták közül a legujabb időkben, tudtommal, egyszem jutott fel ide, mivel ezen csúcs a kirándulások sorába nincs felvéve.

Mielőtt a tulajdonképeni felhágást eszközölnők, nem lesz érdektelen megtudni, mit említenek másutt a Tátra-irodalomban ezen csúcsról.

WAHLENBERG GYÖRGY, „Flora Carpatorum“ (1814) című könyvében leírván a Magas-Tátrát és a Zöld-tó környékét, azt mondja: „Tovább éjszak felé emelkedik a Fehértavi-csúcs, mely körülbelől 6700 láb magas és mely a Középponti-Kárpátok végső pontját képezi.“ SYDOW ALBRECHT a „Beszkidek és a Középponti-Kárpátok“ (1830)-ban felemlíti a Fehértavi-csúcsot „Fecskehegy“ név alatt, mely egy gerincz által a Durándi-hegygyel van összekötve.”

FUCHS FRIGYES is említi 1863-ban „Középponti-Kárpátok“ című művében, hogy a Fehértavi-csúcs Fecskehegynek is

neveztetik azon kőfali fecskékről, melyek meredek sziklafalain tartózkodnak. KOLBENHEYER KÁROLY „Magas-Tátra-“jában 1888-ról a Fehértavi-csúcsnak magasságát, megegyezőleg a vezérkari mappával, 2235 méterre teszi a tenger színe fölött, egyszersmind megjegyzi: „A Kék-tótól átmehetünk, mindenestre azonban jelentékeny nehézségekkel és nem minden veszély nélkül, azon a gerinczen, mely a Fehértavi-csúcstól kelet felé húzódik és egyenesen eljuthatunk a Fehér-tóhoz anélkül, hogy a Veres- és Zöld-tóhoz vissza kellene térnünk.“ A mi a Fehértavi-csúcs elnevezését illeti, meg kell még jegyeznem, hogy a dús zergeállomány miatt a vadászok Zerge-csúcsnak is nevezik.

Némi tanácskozás után eltökéltük magunkat, hogy a csúcsot az éjszaki oldalról, a Durándi-hegy gerinczéről, közelítjük meg, mi némi futólagos falatozás után bizonyos türelmetlenséggel meg is történt. Tíz óraker hagytuk el a Fehér-tavat és egy meredek, fűvel benőtt lejtőn a gerincz felé tartottunk. A legfelsőbb kúp megpillantásakor kissé meghökkentünk, mert annak megbarnított gránitja úgy nézett ki, mintha egy darabból lett volna öntve, nem nyújtva támaszpontokat a felkapaszkodásra. Mindazáltal erőltettük a felhatolást, a mely inkább ide-oda való hercze-hurczának volt nevezhető, miután hol az egyik toltá előre a másikat, hol az utóbbi húzta fel az elsőt, mely szolgálatokat kölcsönösen meg kellett tennünk egymásnak, ha csak azt nem akartuk, hogy a borzasztó mélységbe zuhanjunk, mely felénk tátongott. Ezen kemény munka alatt azonnal világossá lőn előttünk, hogy madarak röpkölhetnek ugyan itt, de emberek aligha jártak erre és hogy nekünk is bajos lesz itt a lemenetelt megkísérlelnünk. Ilyen nem épen bátorító észrevételek mellett elértük egy óraker, tehát három órai kapaszkodás után a Fehér-tótól kezdve a Fehértavi-csúcs tetejét.

Midőn lábamat a sziklatetőre helyeztem, tökéletesen megértettem amaz érzelmeket, melyeket Columbus táplálhatott, midőn neki sok fáradalom, veszély és bolyongás után sikerült lábát egy előtte új világ földjére tenni.

Miként a világfelfedező nagyban, úgy éreztem én kicsinyben valódi benső örömet szívemben, hogy egy új magaslaton állok, új kilátásokkal Istennek végtelen, szép világába.

De mielőtt tekintetünk a messze tájakra révedezne, nézzük meg előbb ama helyet magát, melyen kedélyesen letelepedni szándékunk volt. A hegy tetejének területe akkora, hogy 3—4 ember kényelmesen heverészhet rajta; egyszersmind egy határdombot hord a hátán, mely a késmárki határt egyrészt a bélai területtől, másrészt a Hohenlohe herczeg birtokaitól elválasztja. Ezen dombba rejtettem egy iratot, a melyre fel-

jegyeztem nevemet és ittlétem idejét. Miután itt otthonosan elhelyezkedtünk, a szemeink elé táruló kép bőven kárpótol bennünket azon fáradalmakért, melyeket kiállottunk. Felhőtlenül kékllett felettünk az ég és a legkisebb szellőcske sem zavarta meg a természetnek ünnepélyes csendjét. Zavartalanul elmélázva pompájában, GOETHE szavai jutottak eszembe :

„Kitűnő szellem, mindent, mindent nyújtál,
 „Miért én esdeklék. Szent tűzbe nem hiába
 „Fordítád arcodat felém.
 „Királyságul nyújtád természet édenét,
 „S erőt reá, hogy élvezzem, hogy élvezzem.“

Sok magasztos pillanatot éltem át ugyan, de ennél magasztosabbat alig, mint midőn itt a természetet s annak remek műveit csodálám. Bérczi őrhelyemtől délre, annak közvetlen szomszédságában, égnek meredeznek a hó borította Késmárki- és Lomniczi-csúcsok, az Éjszaki-mellékcúcs, a Zöldtavi-csúcs és a Kárbunkulus-torony; éjszak felé a Murány, Havran, Greiner, a Bolond-Gerő és a Mészár-székek hegylánczai; alattam terültek el a havas Papyrus-völgy, a Kerek-tó és Zöld-tó völgyei, a Rézagnák, a Veres- és Fehér-tó völgyei a Weidau-val.

Messzire elterülve feltűntek előttem a Poprád völgyének sikságai a történelmi nevezetességű lublóí várral, a Dunajecz völgye a Koronahegygyel, Ófalu és Nedecz vára, végre a Bialka és Javorinka völgyei Javorinával, fel egészen a galicziai határig Neumarkt-tal. A völgyek füves lejtőin csendes békeségben juhnyájak legelésztek; pásztoraik olykor-olykor megfújták kürtjeiket, melyeknek hangja felhatolt füleinkig. Ezen csendes völgyek legtöbbje ábrándos őrszemül bír egy-egy színpompájában ragyogó tavat.

Láttuk a tetemes nagyságú Kerek-tavat (Pflocksee), mely egy magas gerincz által el van választva a Veres-tó völgyétől, melyben a Veres- és a még részben jéggel takart Kék-tó csillognak. Lent, egy lejtőkkel alacsonyabban, a Zöld- és Fekete-tó tűnnek fel szemeinkben. A Poprádi-völgy felé csillámlik a Háromszögű-, a Fehér-tó és a szomszédos fensíkon annak hat kisebb testvére; szorosán a csúcs alatt szintén fekszik két kis tó; ezeket csak az láthatja, ki nem sajnálja a fáradságot a Fehértavi-csúcsra felmenni. Egészben véve tehát jól számítva tizenhat tó volt, mely felém feltekintett.

És miként előttem mutatkoztak a hegyek és völgyek, a tavak és bérczek, őszintén és nyíltan, úgy nyilatkoztak mindég évszázadok, évezredek óta, ellentétben a világgal, mely gyakran

másnak mutatkozik, mint a milyen a valóságban, a mint SCHILLER is mondja:

- „Rossz a világ, hitvány, csalfa!
 „Kiki csak önmagát szereti.
 „Bizonytalan, mulékony és laza
 „Könnyű szerencse fonta kötelék.
 „Szeszély old, mit szeszély kötött
 „Csak a természet nyílt örökké.“

Növénytani tekintetben a Fehér-tótól felfelé a gránit-szikla aljáig következő növények ötlettek szemembe: a gyógyító hatású, tüdőbetegségekben gyakran használt izlandi zuzmó — *Lichen islandicus* —, a fekete, itt soha le nem tépett áfonya — *Vaccinium myrtillus* L. —, a kapcsos korpafű, melynek pora gyógyszere — *Lycopodium clavatum* L. —, a sötétkék katikasisakvirág — *Aconitum Napellus* —, tekert és havasi czikkszár — *Polygonum Bistorta* L. és *alpinum* All. —, a kövekhez simuló csorbafű — *Salix retusa* L. —, a havasi aranyvirág — *Chrysanthemum alpinum* L. — a száratlan sziléne, mely mint veres és zöld bársony borítja a sziklákat — *Silene acaulis* —, a sárgavirágú hegyi cziklász — *Geum montanum* L. —, a sárga tárnics, ismeretes hosszú tárnicsgyökereivel, a melyeket itt métermázsa számra gyűjteni lehetne — *Gentiana lutea* L. —, a sárga hegyi sertecsék — *Inula montana* L. — a fehér zászpa, a melynek virága a zerge kedvencz eledele — *Veratrum album* L. —, a havasi csengetyűke — *Campanula alpina* Teg. — és a tekintélyes nagyságú, vörösesvirágú havasi tejőke — *Mulgedium alpinum* Lss.

Ezalatt két órára járt az idő és el kellett válnunk ama csodaszép képtől, melyet derült napfény mellett szemlélni oly szerencsések valánk.

Most azonban az a kérdés merült fel, merre vezet az út lefelé? Világos volt előttünk, hogy azon, a Durándi-hegy felé vezető gerinczen, melyen felkapaszkodtunk, lemenünk lehetetlen. Lemenetelünk kérdésének ezen nemleges megoldása után az ellenkező, délnek fekvő oldalra, a Veres-tó völgye felé fordultunk. Egy ideig még tűrhető volt az állapot, habár támaszpontok a kéz és láb számára mindég gyéribben és ritkábban kínálkoztak és mindég nagyobb és nagyobb nehézségekkel kellett küzdenünk.

Csakhamar oly helyre értünk, honnan tovább haladni nem mertünk, anélkül, hogy elébb egy kis szemlét ne tartsunk és magunkat a terep felől ne tájékoztassuk. Miután a megállás felegyenesedett testtel nem látszott eléggé tanácsosnak, lefeküdtünk hasra s fejünket előre nyujtva így vizsgáltuk alattunk a terepet. Még most is hideg borzadály fog el, ha

reá gondolok; lefelé néztünk a semmiségbe, a mennyiben alattunk szédítő magas, majdnem függélyes sziklafalak meredeztek, melyekről az onnal lezuhantunk volna, ha csak egy fél lépést tovább merünk haladni.

Könnyebben vettünk lélekzetet, midőn ezen veszedelmes helynek hátat fordítottunk és gyorsan siettettük lépteinket, hogy a csúcst ismét elérjük. Mint egy csillagvizsgáló toronyról úgy kémlettünk valamely megfelelő ösvény után, melyen lejuthatnánk. Végre meg is találtuk. Világosan meg volt jelölve járható sziklanyulványok és fúvel benőtt szalagok által, felhágásunk ellenkező oldalán, azaz: a déli gerinczen, mely a Fehértavi-csúcs felé vezet. Ezen némi elővigyázat mellett, minden különös akadály nélkül szerencsésen leértünk.

Nemsokára ott állottunk a hegy orom alatt, hol a gerinc kezdődik és egy horpadást képez, hasonlólag ahhoz, mely a Lomniczi- és a Késmárki-csúcsok között, a Kőpataki-tó felett látható. Ezen kis horpadás azért nevezetes, mivel, a mint már KOLBENHEYER jelentésénél említém, a Veres-tó völgyébe való átmenetelt lehetőségessé teszi és valószínűleg a zergéknek is átmenetül szolgál a Veres-tó völgyéből a Fehértavi-csúcs alá és megfordítva. Ez annál bizonyosabbnak látszik, mert valamivel lejjebb egy éjszak felé sziklák által elzárt téren zerge-tanyára akadtunk, mely igen hasonló volt egy juhakolhoz és a melyen friss hullatéket, sok lábnyomot, zergeszarvakat és juhgyapjút találtunk. Az utóbbit illetőleg azon felvilágosítást kaptuk a Durándi-hegyen legeltető juhásztól, hogy hetekre is idehozza ezen sziklakeretbe ürűit, melyek a zergékkel összebarátkozva egy nyáját képeznek. Ő maga sokszor látta a zergéket, midőn ősszel felment, hogy ürűit lehozza.

E „zerge-ürű tanyá“-tól ezen állatoknak világosan ki-vehető csapása vezet a Fehértavi-csúcs alatt fekvő két tó nagyobbikához, a mely a Tátra-irodalomban Sárga-tó neve alatt ismeretes. A tónak sötétzöld színezete van; területére nézve kisebb, de mélyebb mint a Fehér-tó és nincs látható oda- s lefolyása.

Egy hófal, mely a közelében látható, táplálja a tavat, mi időszakonként történni látszik, mert csak időközönként törnek elő a tó fenekéről buborékok, jelölve annak, hogy a víz levegőt vagy más gázokat is hoz magával a felszínre. 18.2 R.^o hőmérséklet mellett a tó vize 5.1^o-ot mutatott.

Ezen tótól, melyet igazán zerge-itatónak lehet nevezni, egy gránit-törmelékmezőn keresztül haladva, egy tölcséalakú medenczébe jutottunk, melyben egy másik, kristálytisza tengszem ábrándozott; mintegy búsulni látszott azon, hogy oly

ritkán, legfeljebb néha-néha zergék és zergevadászok, de turisták talán sohasem látogatják meg; ez okból nem is visel még nevet sem és még mindég várja, hogy megkereszteljék, habár már évezredek óta megvan.

Most ezen névtelen tótól elválva, az utolsó lépcsőzethez jutottunk, mely hat kisebb tóhoz vezet; ezek mind a Fehértó területéhez számíttatnak és nem bírnak külön elnevezéssel. Két óráig tartó lemenetel után, mely valódi Ullysses-bolyongásnak nevezhető szárazon, tehát pont 4 óraker ismét ott állottunk a Fehértó mellett. S ezzel kirándulásunk véget is ért.

A jövődőben teendő kirándulások érdekében még csak néhány észrevételt kívánok tenni. Meggyőződésem az, hogy aránylag legkényelmesebben fel lehet jutni a Fehértavi-csúcsra kétségen kívül azon az úton, melyen mi lefelé jöttünk. Az az út, mely, amint már említém, a Verestavi-völgyből kiindulva a fentemlített horpadáson keresztül fel a tetőre vezet, a legtávolabb és legfáradtságosabb. Ép oly kevésbé ajánlatos az általunk a felmenetnél követett irány az éjszak-keleti gerinczen, mivel roppant nehézségekkel jár. Kivihető, sőt nem is nehéz ama felmenetel, melyet száz esztendővel azelőtt az angol TOWNSON, s mai nap is a zerge-vadászok eszközölnek, felhatalván a nyugati gerinczen, mely a Verestavi-völgyet a Kerek-tó völgyétől elválasztja s mindkettő felől egyaránt elérhető.¹

Minden nagyobb kimerültség nélkül, teljesen tiszta égboltozat alatt folytattuk utunkat a Weidau felé. Útközben pásztorokra akadtunk, kik rémülten elmondták nekünk, hogy nyájuk egy része, legyektől és a forróságtól kínoztatva, vad száguldozásban tanyájukra rohant, ott a fazekakat mind össze-vissza törte, a főtt ételeket megsemmisítette, úgy hogy a szegény emberek önkéntelen bűjtölésre lettek kárhoztatva. A Weidaun elváltam rókuszi pásztoromtól, ki kirándulásunk ideje alatt nemcsak elég helyi ismereteket tanúsított, hanem megbízhatónak is mutatkozott, a miért is őt, mint kalauzt ezen a vidéken a legmelegebben ajánlhatom.

Gyorsan mentem ezután a Veres-agyagon keresztül az új, kifogástalan úton lefelé és csakhamar elértem a Drechslerhäuschen-t, hol az ottani juhász-kunyhóban a kiállott forróságot savanyú zsenticzával enyhítettem.

Hét óraker a Barlangligetbe érkeztem, hol természetesen barátaim és ismerőseim körében élményeim el kellett mondanom.

¹ Lásd: „Első hegymászásom“ 11. lap.

Miként utolsó Évkönyvünkben az olvasót figyelmessé tettem a Késmárki-csúcsra, mint új kirándulási helyre, úgy teszem azt most a Fehértavi-csúcsot illetőleg. A felmenetel a Fehér-tó felől három, a lemenetel ugyanoda két órát, tehát az egész kirándulás a Fehér-tótól öt órát vesz igenbe, mi aránylag rövid idő. Ez okból, valamint azon nagyszerű kilátásért, melyet a csúcs nyújt és a melynél szebbel Tátránk még legmagasabb csúcsai sem képesek fáradságainkat jutalmazni, a Fehértavi-csúcsra való kirándulást minden arra termett turistának őszintén ajánlhatom.

II.

Első hegymászásom a Magas-Tátrában.

RÓTH MÁRTON-tól.

Azon alkalommal, hogy WEBER barátom a megelőző cikkében leírja a Fehértavi-csúcs megmászását, időszerűnek látom, megemlékezni egy hasonló kirándulásról, melyet 1858-ban július havában két barátom kíséretében tettem. Vállalatunknál Kés márk városa képezte a kiinduló pontot. Ifjú erővel neki indulva néhány óra múlva ott állottunk a Nyereg (Kopahágó) alatt. Ezen 1773 meter magas hágón keresztül haladván és a Hátsó-Rézaknák-on végig menvén, este felé a Kerektavi-völgy kijáratához értünk, hol egy juhászkunyhóban éjjelre megszálltunk, hogy új erőket gyűjtsünk holnapi feladatunk kivitelére.

A mint másnap a Tátra legmagasabb csúcsain felvillant a pirosló hajnal fénye, talpra állottunk és a Kerek-tó-nak vettük utunkat. (1572 m). Innen felkanyarodtunk a meredek lejtőn a görgeteg-borította sziklakatlanba, mely felett méltóságosan emelkedett a Fehértavi-csúcs. Rövid pihenő után a Jag n e n c z e gerincznek fordúltunk, mely a csúcstól éjszaknyugatra a Hátsó-Rézaknák felé nyúlik. Körülbelül 2000 méternyi magasságban értük el csipkézett taraját, midőn egyik kísérőm, meghökkenve a gerincz szokatlan meredekségén és szakadozottságán, bennünket cserben hagyott és amaz oldalág felé törekedett, melyen WEBER barátom a csúcsra jutni szerencsés volt.

Míg szőkevényünk a Nyereg zöld rétjeire ereszkedett alá, addig ketten, erőben, kitartásban meg nem fogyva, kézzel-lábbal kapaszkodtunk a meredek sziklafalakon felfelé. Nehéz és göröngyös volt az út. Még egy kapaszkodás, még egy utolsó erőlködés és félórai fáradtság után szerencsésen fent állottunk a csúcson.

Az elém táruló nagyszerű panoráma részletei, most 32 év múlva, már elmosódtak emlékezetemben, de tudom, hogy sokáig némán, elfogúltan szemléltük a körülöttünk elterülő csodavilágot. Első hegymászásom volt, életemnek oly jelen-

sége, mely maradandó nyomokat hagyott hátra lelkemben és a mely most is örömmel, gyönyörrel tölti el keblemet, valahányszor fölidézem emlékezetemben. Az enyhe mozdulatlan levegő, a fölöttünk kéklő ég még fokozta a boldogító élvezetet.

Kétórai zavartalan és felejthetetlen gyönyörködés után a visszatérésre kellett gondolnunk s mindenekelőtt leszállásunk irányvonalát megállapítanunk. E tekintetben két körülmény gyors elhatározásra bírt bennünket. Megbeszéltük ugyanis a tőlünk elszakadt társunkkal, hogy a késmárki kosár (juhász tanya) mellett ismét találkozunk; emellett nagy szomjúság kínozott bennünket. Meg kellett tehát oldanunk e kettős feladatot: hogy minél hamarabb vízhez jussunk és egyszermind a kitűzött találkozási helyre érjünk. A mint magunk körül szétnéztünk, tekintetünk kelet felé, tehát a nevezett kunyhó irányában egy kis tengerszemre esett, mely mélyen a sziklák lábainál ránk meredezett. Ehhez lejutni volt tehát legközelebbi célunk.

Anélkül, hogy sokat gondolkodtunk volna, a csillogó víztükör felé vettük utunkat. A lejtő szagatott szikláin való leereszkedés elővigyázatot parancsolt ugyan, de eleinte nem igen okozott különös nehézségeket. Lassanként azonban lejtőnk hajlásszöge lépésről-lépésre mindnagyobb lett és hirtelen egy majdnem függélyes mélység tátongott lábaink előtt. Ismételt kísérletek, a két oldal felőli meredek falakon keresztül vergődni, tökéletesen meghiusultak; vissza a csúcra menni és egy más leereszkedési irányt kikémleni, legalább egy órányi időnkbe került volna. Nem maradt tehát egyéb hátra, mint a nehézségekkel szembe szállni.

Azon oknál fogva, hogy barátom még sohasem volt havasokon, kizárólag az én tisztem volt, hogy magunkat ezen kínos helyzetből mennél előbb kiszabadítsuk. Egy kiugró sziklára guggolva behatóan kezdtem az átkozott mélységet vizsgálni. A mélység úgynevezett „kürtő“ volt, embernyi szélességgel, falazatán harántrepedésekkel, és hómezőben végződött. Alapos vizsgálatom eredménye azon meggyőződésem lőn, hogy a leereszkedés ezen szakadékon vakmerőség ugyan, de nem lehetetlen.

Bizonyos aggodás és szorultság érzete fogta el keblemet, a mint azon a ponton voltam, hogy a leszállást megkezdjem. E végből hosszúnyelű baltámat, oldaltarisznyámat és kabátomat ledobtam a hómezőre s azután hozzáfogtam a kísérlethez. Lábaimat szétterpesztve neki feszítettem a két oldalfalnak, kezeimet szintén odanyomtam s egyidejűleg hátammal a sziklához támaszkodtam. Ebben, egy kissé különös „Mohamed koporsó“ helyzetben ezután majd a jobb, majd a bal lábammal tapogatóztam a hasadékokban valamely támaszpont után. Ilyet találván, áttettem testem súlypontját a megfelelő oldalra és

felső testemet lassanként utána csusztattam. Ily úton-módon már jó mélyre jutottam lefelé; de a rendkívüli erőfeszítés miatt már egész testemet átfutotta a verejték és kezeim s lábaim már reszketni kezdettek. Egy vakmerő ugrás — és szerencsésen ott állottam mélyen a hóban; csak egynehány bõrhorzsolás kezeimen tanúskodott a kiállott gyönyör mellett.

Ezalatt barátom oda fent — a hogy késõbben bevallotta — folytonos remegés között minden mozdulatomat követte. Rémület fogta el, a mint látta az én „salto mortale“-mat, mert azt hitte, a mélységbe zuhantam. Miután épségemnek félre magyarázhatatlan bizonyítékait adtam neki, õ is bátorságot vett magának és követte példámat. Azalatt míg hozzám hasonlólag a szakadékon ereszkedett alá, én folytonos utasításokkal szolgáltam neki, hogyan és mikor használja egyik vagy másik kezét avagy lábát. A köztünk lévõ távolság mindég kisebb lett és mégis úgy tetszett nekem, mintha leszállása véget nem akarna érni. E mellett úgy éreztem, hogy kevésbé aggasztó ily fura helyeken áthatolni, mint szentanája lenni annak, hogyan teszik azt mások.

Végre mellettem állt társam és mindketten megkönnyebûlve vettünk lélegzetet. Nem sokára el volt felejtve minden kellemetlenség és igazolt büszkeség érzete dagasztotta kebleinket. Hisz fiatal, 18 éves deákok voltunk! A visszatérés a Sárga-és Fehér-tóhoz nem nyújtott semmiféle érdekést. A késmárki kosárnál szõkevényünkre akadtunk s rövid pihenés után a Fehérvíz völgyének hosszában kiinduló pontunk felé haladtunk.

III.

A Déli-Kárpátok között.

(A Marillából le a Zsitin-völgyig :)

KOVÁCS JÁNOS-tól.

Oraviczán, e hosszannuló élénk bányavároskán át jut az ember a Déli-Kárpátoknak bükk- és hársfa-borította azon domborzatos szép hegyei közé, melyek a Bánsági-hegység-nek, gyönyörű völgyekben változatos Szemenik-Plessúva hegyhullámainak alkotják.

A Tilva-mica és a Tilva-mare cserjés hegyek peremébe vágott kígyozó úton kapaszkodik kocsink fölfelé, s minél fölebb és minél belebb érünk a kacskaringós hegyek között, annál örömteljesebb gyönyörrel szívjuk be a fenyűk ózónát, mely a hatalmas hársak és vetekedve magasabbról magasabbra nyúló ősi bükkök halavány zöld szőnyegéből áttornyosuló fenyvesek közül az alattunk ide-odakanyargó Oraviczai-völgyből árad felénk.

S hogy aztán egyik hegykanyarulatnál elérjük a Lup szakadékos oldalát, szinte megdöbben szívünk, amint a nagy lomha Szemione hegy mögött előttünk látjuk azt az óriási ragyogó ezüst kígyót, mely az érczekben gazdag hegyek távolán fénylőn csillog felénk.

Az ellapuló hegyek között a felséges Duna hőmpolygeti ott habjait, s látjuk, hogy a tova siető Karas és Néra szelíden folydogáló folyócskák miként bukznak el, miként vesznek el azokban.

De alig örvendhetünk a fehér tornyaikkal ékeskedő kicsiny városkák és falvak által változatosan széppé tett kincses hegyeknek és hullámzatos völgyek szépségeinek, már kocsink egyet fordul és a Lup meg a Szemione erdő-borította hegyek egyik szorulatánál egy katlanszerű fenyves völgybe jutunk.

Az országút itt elszélesülve jobbra kanyarodik s a Puskás és a Panor magaslati alatt lesiet Steierdorf felé, hol a csobogó Minis partjaira ér, aztán sziklás hegyszorulatok, pázsitos völgyek és zuhatagos patakok partján haladva az ország egyik leggyönyörűbb útját képezi és Herkules-fürdő-ig, illetve Orsová-ig vezet.

Mi a fenyvesek között, közvetlen a Lup-hegy tövében nyílegyenesen balra ereszkedünk alá s majd egyet fordúlva a Marilla-hegy oldalánál a hasonló nevű völgybe jutunk. E völgy, melyet a Lup, Marilla, Tilva-Berlitta, Tilva-mare és a Szemione hegyek környeznek, védnek és tesznek fenségesé, alig egy évtized óta a délvidéknek egyik leglátogatottabb fürdőhelyét képezi; s talán a Központi-Kárpátoknak felségesen szép vadregényes és gyógyvizekben is páratlanúl, de az emberi kultúra által is hatalmasan pártfogásba vett felvidékét kivéve, sehol nem találunk hazánkban akár a hegyek mélyében rejlő nemes és hasznos érzeket, akár a hegyvidék szépségeit tekintjük is, hasznosabb és szebb helyet, mint a Bánsági-Érczhegységnek azon részét, hol a Marilla-fürdő is fekszik.

Mert a Marilla-völgyben, hol az előtt csak a szurtos oláh favágók fejsze-csapásait lehetett az ősi bükkök és fenyvesek sudarai között hallani, s ott, hol a hegyek szurdokain és völgyein át az ordas csikaszok csoportja fogvicsorgatva sompolygott ide s tova, most a pázsitos fűszőnyegen játszódozó gyermek-csoport heverész s újjongatva mutogatja egymásnak a félénken átfutó őzikét, meg az ágról-ágra virgonczan futkosó evetet. A hegyet lassú emelkedéssel kerülgető páfrányos utakon pedig az egész délvidékről idesereglett bájós asszony, meg leánycsoport sétálgat szerte-szét s az erdő mélyén virító virágokból szerelmes szívű ifjú köt bokrétát nekik.

A nem rég még úttalan hegyormokra most árnyékos völgyekben vezet — jelzetes — utakon könnyedén följutunk s a szorgalomnak, kitartásnak és ügyes tevékenységnek pártolásra méltó működése által emelt gloriettek padjairól kényelmesen tekinthetünk el a Roll, Tilva-Ognár, Conuna, Ursonie-mare ormai mellett a Panor tetőn át, melynek mélyén egy cseppköves barlang kanyarog, a szép Piétra-Columba csúcsa felé, honnan a kéklő ködön át meglátjuk a csillogva hömpölygő hatalmas nagy Dunát.

Egyet fordúlva aztán tekintünk végig futhat a szép Tilva-Predilková-tól a Capo-Capuzin-in át el egész a hatalmas őserdő-lepte Pietra-Nedei csúcsáig, mely mögött fenségesen magaslik ki a Szemenicu szakadékos kopár orma, s hogy ím a hullámos hegyecsúcsok és gerinczek változatos csoportjára még egy futó pillantást vetünk, gyönyörrel pihen meg szemünk a nagy Predeti havasi réten, mely, mint egy óriási nagy gyűrű halavány zöld köve, a szép Puskás, Gumpina, Moghilla, Polomb, és Pareskevo változatos magasságú hegyek sötét zöld fenyvesei, ihar és vén körte fainak haragos zöld árnyalataival körülfoglalva, igazán festői szépségű képet tár elénk.

S ha még egykissé iparkodunk átnézni a rezgő étheren, meg az aninai kohók szálló füstfellegein, úgy az elhaló kékes látóhatáron, ott hol a Déli-Kárpátok nyulványainak fenséges ormai egybe olvadnak az aláhajló éggel, megláthatjuk a hegytetőt, melynek lapályos térein gondtalan pajzánsággal fürdenek a királyi sasok.

Ha pedig csend van a vidéken és tiszta a hegyilég, meghallhatjuk a pázsitos ágyából szirtes örvényekbe aláhulló Zsitin-patak zuhogó moraját is, de melyet minél közelebről hallani nagyon érdekes, nagyon érdemes.

A kies Marilla-fürdő telepről indulva el, a Marilla és a Berlitta hegyek által képezett völgyben virágos réteken és mogyorócserjék között vezet kacsakaringós útunk. A vizenyős lapályokon kéklőn virít a nefelejts és ragyog a sárga szironták mező, az erdő árnyékos oldalában virító ibolya meg illatosabbá teszi a fenyvesek ózonát.

Most a hegyek oldalára kanyarodik fel útunk, majd ismét a vadalma-fák között lejut a völgy vágányába, hol a sziklás törmelékeken egész csalán, meg katáng és bogáncs erdő díszleg, majd ismét szép pázsitos réteken áthaladva árnyékos fásorba visz.

Már-már azt hiszszük, hogy az elénk tornyosuló hegykaram elzárja ide-odakeringó útunkat, midőn egy fordulatnál ismét széttárul előttünk egy völgy-nyílás s vele egy újabb kép, mi pedig a legszebb szakadékokon és sziklás görgetegeken át a rengeteg erdő közepette előrébb és felebb-felebb jutunk.

Még egy mélységes szakadékon kapaszkodunk óvatosan át, aztán a sűrű orgona-cserjék között megkerüljük a Polomb egyik gerinczét és odaértünk a predeti fensík hegyes szakadékaiból óriási bükkök, ihar és hársak groteszk alakzatú gyökerei között szanaszét terülve folyó Zsitin-patak partjára, illetve kiindulásunk pontjára.

A hűvös víztükör a buja moh-lepte sziklák között, mintha nem is folynék, egész mozdulatlanul nyugoszik, s hogy aztán a meszes hegy perenyére érünk, látjuk a széltében-hosszában tajtékozva alázuhanó Zsitint, hatalmasan sziporkázva a mélységben kiálló sziklagörgetegek között.

A hegy oldalán, hol a Zsitin hűvös vize alázuhan, a legkülönbözőbb furcsa alakzatok képződtek már a meszes-morzsalékokból, de fenségesen szép az a mindig üdén zöldelő moha-ágy, melyen a szelídebb vízágak peregve csorognak, vagy simán csúsznak alá, s lent egy medenczét képezve kedvencz tanyájává válnak a fürdő vadgalamboknak, meg ez erdő egyéb szárnyasainak is talán.

Szép tisztás sziget terül el itt a több víz-ágban lezuhanó.

Zsitin folyásai között, hol a hűvös moh-pázsiton a lehajló mogyoró és orgona bozótok alatt olympusi nyugalmat élvezhetünk s élveznénk is, ha a zúgó patak moraján át nem csengene felénk az a siránkozó fájdalmas oláh dal, mely a völgy felől, mindig közelebről-közelebbre hangzik felénk.

Oly fájó, oly epedő a dal, mely a rezgő fák ágain, a bánatos érzelem síró hangján, mint a fénylő napsugár szűrődik-szűrődik a morajló patak zuhogásán át, míg egyszer csak a Predetre vezető völgyi út kanyarulatánál előttünk áll a szép fénylő szemű fá t a,¹⁾ ki föltűrt patyolat fehér ingében csigás tűszőjével és aranyos virágokkal ékes himű rojtos katrinezájával a hajladozó orgona bokrok között valójában ingerlően festői szép látványt képez.

Mintha meg volna kissé lepődve, de aztán a hegyi kapaszkodón, terhét fején hordva, könyedén és bátran halad tova, hajlékony sugár termete, mint a röppenő fény tűnik el a hatalmas iharfák sudarai között s újból zsong a siralmas, jajongva szóló dal.

Sub acésta négra stánca
Ce 'si ascunde fruntea 'n noru,
Me lasati pe mine inca
Ah! lasati me sa moru! . . . . .

(E fekete szikla mellett,
Mely felhőbe nyújtja fejét,
Engedjetez óh! engemet
Meghalni, ah! engedjetez! . . .)

Az ingó-lengő falevelek között oly mélabús fájón hangzik le messze a völgybe a dal, hogy szívünk szinte megindul s önkénytelenül dúdolgatjuk a bánatos dallamot, mi közben a tovarohanó patak partján a szerte heverő törzsek és viharverte fák, meg sziklagörgetegek között sietünk mi is a tágra nyílt völgybe le.

Itt-ott nagyot zuhan a patak a mohos szirtek mellett, majd meg sima tükröt képez, melyben tisztán láthatjuk, hogy az aranyosan tarka pisztrángcsoport mily ügyesen illan-villan ide s tova a szirtek között, s ha jól beletekintünk a csergő patak zöld mezejében, bizon-bizon hatalmas rákcsaládot látunk nagy lomhán prédára lesve a szirtek alján vesztegelni.

A Zsitin átrohanva a görgeteges sziklás hegy oldalán, most a páfrány mezőjű virágos völgybe ér, hol csendes csörgéssel ide-oda hajolva a P o i o m b, B a b i, T i l v a - c i r s i és M e i l o r nevű hegyeket megkerülve végre a Karas-folyóba ömleszti hűvös vizét.

Mi is követjük hajladozását, és hogy a nagy szétnyíló völgybe jutunk, valójában meglepő gyönyörű képet látunk,

¹ Oláh leány.

melyet még meglepőbbé tesz a fejük fölött mintegy 20 ölnyi magasban prüszkölve átvonuló kis hegyi vasút, mely páratlan szép technikája mellett hazánk legmerészebb és legszebb pályáját alkotja.

A mintegy 4 és fél mértföldnyi vasút Oraviczától indulva ki a Majdani-, Lissavai- és Zsitini-völgyeken át, meg a Gerlistye, Polomb, Dobrea, Moghila nevű hegyek mélyébe fúrt körülbelől 14 alagúton keresztül a predeti hegypárkány nyugati oldalát is megkerülve, végre Aninára ér.

A merész vasútnak leggyönyörűbb részét a Zsitin-völgyön átnyúló hatalmas vashíd képezi, mely 20 ölnyi magasban 50—50 ölnyi távolú négy nyílással építetten kapcsolja össze a Culmea-Negra két gerinczét.

Alig hogy az egyik hegy oldalából előbukkan a prüsszögő mozdony, rögtön rákanyarúl a völgyet átölelő hídra s egy patkó-alakot képezve ismét eltűnik a hegy mélyébe a kocsik egész sora. Mindez pedig a völgyből nézve, hol mi pár percz előtt még az ősi vadonban teljesen elhagyottnak képzelt rengetegeken jártunk-keltünk, olyan álomfélének tűnik föl nekünk, melyet még inkább nevel a tágra nyílt völgyből látható hullámzatos szép hegyek panorámája, melyet fokozatos távolsága mellett tündéries fényvel világít meg az égő napsugár.

Itt e szép völgyek és hegyek között, ép úgy mint az eget csókoló Lomniczi-csúcs aljában fenséges morajjal zuhogó Tarpatak partján, vagy a Tengerszem-csúcs között szerte-szét fénylő smaragd tavak mellett, hevesen dobbanó szívvel érezzük a költő szavainak igazságát:

Ha a föld isten kalapja,
Úgy hazánk bokréta rajta!

De hogy ezt az egész ország és a külföld minden természeti szépet szerető, csodáló barátja érezze, lássa, azon minden igyekezettel, testtel, lélekkel iparkodnunk kell.

IV.

Kirándulás a Krivánra.

RÓTH MÁRTON-tól.

Tíz éven át, valahányszor időm és körülményeim lehetővé tették, keresztül bolyongtam a Magas-Tátra szepesi részét, s így természetes, hogy felébredt bennem a vágy, nyugati folytatását, a Liptótól éjszakeletre emelkedő ágát is bejérni. E végből 1881-ben július 14-én vasuton rándultam fel Igló-ról Vychochná-ra SCH. J. úr társaságában.

Felocsúdvá azon meglepetésből, mely bennünket az itteni vendéglőben ért és mely abból állott, hogy itt Lessing-nek összes műveire akadtunk, látogatást tettünk az immár megboldogult főerdésznél, PARTI EVALD úrnál, kinek felügyeletére volt bízva ama terület, melyen kirándulásokat tenni szándékoztunk. A legbarátságosabban fogadtatva általa, nemcsak a szűkséges felvilágosításokat nyertük tőle, hanem egyszersmind egy igen becses névjegygyel látott el minket, melyben az erdőőri személyzet utasítást nyert, bennünket minden módon czéljainkban támogatni és elősegíteni. Ily ajánlattal ellátva, még ugyanaz nap délután elutaztunk Pod-Bánszkó-ra, melyet állandó állomásunknak kiszemeltünk. Este hat órakor meg is érkezünk ide.

Pod-Bánszkó¹ (972 m.) a Kriván nyugati tövében, terjedelmes erdei tisztás közepén fekszik és egy barátságos erdei lakóházból áll, mely két erdésznek szolgált lakóhelyül. Az egyiknek neve HARMANN volt, ki daczára németesen hangzó nevének csak tótul tudott beszélni; a másiké BAMBULA, ki Goethe nyelvéhez is értett.

Miután az előbbinél otthonosan elhelyezkedtünk, következő nappal, hajnalban 4 óra 30 perczkor, elindultunk a 62 éves férfit² társaságában a Kriván-ra³ (2496 m.).

¹ A szláv név annyit jelent, mint: „a bánya alatt“ és azon egykori tárnáktól származott, melyek a Kriván lejtőjén voltak.

² Az egyeneslelkű, eredeti öreg embert már Mihalik József barátom jellemezte az 1887-ki XIV Évkönyvben s így az olvasót annak 140–141. oldalára utasítom.

³ Tótul anyyi, mint: „görbe, görbe-szarv“ mely elnevezésnek ezen csúcs, különösen Pod-Bánszkótól tekintve, tökéletesen megfelel.

Egyórai gyaloglás után az állami s ennél fogva jól művelt erdőn keresztül Harmann-nak „kialudt“ a pipája s így a Paleniczá-n¹ (1186 m.), egy a Kriván nyugati lejtőjén messzire terjedő hegyháton meg kellett állapodnunk. A „jó öreg“ ismét rá akart gyujtani „makrájá“-ra és e végből sok, mindenféle előkészületet tett. Legelőször is tüzet rakott, azután a hosszú szolgálatban megbarnult dohányzacskójából kivett bizonyos adagot ama jól ismert levelek vágottjából, nagy elővigyázattal bal tenyerébe tette, és tisztességesen benyálazván, gombócczá gyurogatta össze. Az így elkészített dohányt végre pipájába tömve, ezt fedőjével felfelé az izzó parázsba dugta; erre addig guggolt a tűz mellett, míg a körülbelől ujjnyi hosszú pipaszárból az első füstfelhőcskék fel nem szálltak. Az általa annyira kedvelt „za pekacska“ készen volt és emberünknek addig komoly arcán megleégedett mosoly derűje mutatkozott.

Vígan pöfékelve halad előttünk az öreg és nem sokára ott állottunk a tulajdonképeni hegy tövénél. Kitűnő kanyargós út vezet a meredek lejtőn felfelé, gyéren ültetett s így világos erdőn keresztül, mely már itt is nem egy helyen pompás kilátást enged. Útközben kalauzunk többször letért az ösvényről, hogy ama török után nézzen, melyeket a hiúzoknak állított. Ez a vérszomjas macskafaj ugyanis az utóbbi időkben az „Alacsony Tátrá“-ból ide költözött át, és a mint Harmann elfojtott bosszúsággal beszélt, nagy pusztítást vitt véghez a vadállományban. Mostanáig ugyan még csak egy néhány leszákított lábfejét találtak a törökben; kárpótlásul azonban — ami igen nagy ritkaság — egy medve akadt meg benne, melyet csak hosszabb keresés után találtak a kelepczével együtt a közei mélységben, hol azután agyonlőtték. Ily módon ismét eltel egy óra és avval együtt elfogyott ismét jó öregünk „vágott dohánya“. Az előbbi eljárás természetesen ismétlődött és a „za pekacska“ megint elkészült. Hét óra volt, midőn 1450 m. magasságban a Gruník-on másodszor pihenőt tartottunk, miközben hangulatunk komorrá változott.

Az eleinte kétes időjárás most teljesen kétségbeejtő lett. A merre csak szemünk tekintett, mindenütt köd és felhők voltak láthatók; minden világtáj felé pászta eső hullott függőlegesen lefelé; csupán Igló tájékán vívtak még a napsugarak kétségbeesett harczott jogukért. Nem sokára itt is bekövetkezett a döntés pillanata és az egész égboldozat komor szürkeségbe burkolódzott. Mind sűrűbben hullott az eső; a felhők lassanként, de folytonosan ereszkedtek alá és lomhán csúsztak a lejtőn lefelé, a görcsös fenyűket nyaldosva, melyek

¹ Annyi mint: „tűzhely“. Nevét alkalmasint valami nagy erdei égéstől vette.

itt, az erdei tenyészet levégső határán, mint előőrsök, kiállják a létért való nehéz küzdelmet. Alulról is különös alakú köd-sávok csoportjai nyomódnak fel hozzánk, szellemekként körüllebegnek bennünket és azután tovaszállnak, hogy a felhőkkel egyesüljenek. Az eltűnteket újabb meg újabb csoportozatok követik, melyek olykor-olykor majd a törpe fenyűk között vagy egy szikla hátán rövid pihenőt tartanak, hogy azután útjokat a Krivánra folytassák. Végül mint a hullámok tódúlnak minden oldalról elő és sötét ködtengerrel borítanak el mindent. Mintha az lett volna rohamuknak célja: — a sűrű gomalyogban megszünt minden mozgás.

Az eső nem esett ugyan már, a helyett azonban látókörünk alig egy néhány meterre szorúlt össze. És mennyire megváltozott minden, a mit még láthattunk! A körülöttünk lévő fenyűk és törpefenyűk üde zöldje a reájok tapadó vízhólyagocskák miatt szennyes-piszkos szürkévé változott; a fűszálak és levelek lefelé konyúltak a nehéz vízcseppek terhe alatt és úgy tetszett, mintha meg volnának törve vagy egymáshoz fagyva; a zergefü virágjának szirmai a nedvesség folytán egymáshoz tapadtak és aransárga színek meghatározhatatlan árnyalatokat mutatott. Úgy látszott, mintha az összes növényzet sűrű pókhálóval volna bevonva és mintha szokott színpompáját tökéletesen elvesztette volna.

Mialatt mi ketten búslakodásnak adtuk fejünket és belőlünk a tréfálkodásnak már „utolsó szusza“ is elfogyott, azalatt öregünk zavartalanul szipákolt és mintha neki az egész dolog csak „bliktri“ volna, stoikus nyugalommal nézte a czudar időjárást és a mi kétségbeesésünket.

Bosszantott bennünket ezen nembánomsága s minthogy a leereszkedett ködök a hőmérsékletet is észrevehetően leszállították, hátat fordítottunk neki, hogy egy kis mozgás által felmelegítsük tagjainkat. Avval a szándékkal, hogy — ha lehetséges — egy tekintet a Koprova-völgybe vessünk, felhágunk a Grunikra, mely a Kriván nyugati oldalának sziklaktól övezett nyúlványát képezi. Nemsokára fent voltunk, és itt örömemre éles léghuzamot éreztem, mely a lábainknál elterülő lomha ködtömegeket csakhamar mozgásba hozta. Rövid idő alatt néhány erős szélroham követte egymást s végül derekas éjszak-nyugati szél kezdett fujni, melynek hatása azonnal szembeötlő volt. Látókörünk észrevehetőleg tágult, a ködgomalyogok elvesztették szürke színezetüket és tejfehér színt öltöttek. Sőt, mialatt öregünkhöz visszatértünk, itt-ott sokat ígérő „ablakok“ mutatkoztak a sűrű ködben. Mire lejtöttünk, a felhők már 200 meternyire fejünk felett száguldoztak tovább a hegy oldalán.

Ennyi viszontagság és sanyarúság után végre folytathattuk utunkat. Jókedvűen és megkettőztetett gyorsasággal haladtunk előre, hogy a majdnem két órányi idővesztéséget némileg kipótöljük. 1490 m. magasságban, tehát a rendes magassági határon alúl elhagytuk az utolsó fenyűket és az ágasbogas törpefenyűk övébe kerültünk. A gyalogösvény, mely idáig éjszak-éjszakkéleti irányban haladt, itt hirtelen fordulatot tesz kelet felé és nem sokára fent állunk egy nagyobb magaslaton, mely elé, mintegy intő jel az aránylag alacsony Kopa¹ települt. Mindazáltal ez is az 1775 m. tekintélyes magasságot éri el és dél felé meglehetősen széles hegyhátot bocsát ki, melynek mindkét oldalán egy-egy mély völgytorok terjed. A nyugati, melynek lejtőjén felhágtunk, száraz és csekély terjedelmű; a keleti azonban úgy hosszúságra, mint szélességre nézve nagyobb méreteket mutat és a Belanszka nevű hegyi patak szeli át.

Innen a gyalogösvény éjszak felé vezet, egy, havasi növényekkel díszített réten keresztül a Priehyba (1994 m.) felé, mely egy szaggatott sziklacsoportozatot képez a Kriván nyugati taraján. Azon alúl, 1853 m. magasságban léptük át a törpefenyűk tenyészvonalát és 1893 m. magasságban egy gyenge forráshoz értünk, melynek vizét 11 óra 15 perczkor + 16·2° léghőmérséklet mellett + 9·3° C.-nak találtam.

Nem ismerek forrást a Tátrában, mely ezen magasságban oly szembetűnő magas hőmérsékletet mutatna, és másképp nem magyarázhatom meg magamnak ezen jelenséget, mint hogy a víz közel a vékony televényréteg felüleletéhez szivárog. Ezen feltevésemet következő megfigyeléssel támogatatom. A nap ugyanis keresztül hatolt a felhőkön és már másfél óra óta sütött; ez idő alatt a levegő hőmérséklete 5·3° C.-al növekedett és ezen fokozott meleg a talaj útján az oda szivárgó vízre is kihatott. Délután 2 óra 15 perczkor a forrás már + 12° C. hőmérsékletet mutatott. 1883-ban július 18-án d. e. 10 óra 15 perczkor ismét itt voltam a forrásnál, ezuttal azonban sűrűn esett a havas eső és a forrás vize + 0·25° C. hőmérséklet mellett + 3·7° C.-sal bírt. Ebből látható, hogy a külső hőmérsékletnek ingadozásait a forrás vize is megérzi. Ez csak akkor történhetik, ha a víz csekély mélységben szivárog a forrás szájához. Ellenben ha a víz nagyobb, a külső hőmérséklet által már nem annyira befolyásolható mélységben gyülemlik össze, akkor azt tapasztaljuk, hogy az ily források hőfoka már nagyon kevésbé függ a külső hőmérsékleti különbségektől.

¹ Rakás, kúp.

Utitársamnak nagyon különösnek tetszett, hogy lehet egy „nyomorult vizű tócsá“-nál oly sokáig időzni és emellett még gondolkozóba is esni. De nem sokára olyan valami adta elő magát, ami az ő érdeklődését is felkeltette. Alig hagytuk el ugyanis a forrást, a mint hirtelen éles füttyentések hangzottak fel előttünk és rövid idő múlva néhány odú előtt állottunk, melyekben azonnal a morga lakóhelyeire ismertem. Kísérőm faggató kérdéseire igyekeztem annak rendje és módja szerint megfelelni és e czélból könnyen érthető, de itt fel nem sorolható okokból valóban népszerű előadást kezdtem tartani, mely körülbelül illetén formán hangzott.

Ezek a bohókás rágsálók a havasok mókusai, de növéskben csodálatos módon többre vitték, mint rokonaik amott lent az erdőben. Ennek okát minden valószínűség szerint abban kell keresnünk, hogy ezen havasi lakosaink a fák hiánya miatt kevésbé gyakorolhatják magukat a mászás sportjában, hanem inkább heverésre vannak utalva, a mi tudvalevőleg a testi fejlődésre a legjótékonyabb hatással van. Oly elővigyázatlanok lévén, hogy a földkerekség felosztásánál a törpefenyűk övét vették birtokukba, nagyon „kurta abrosz“ jutott nekik s így meg kell elégedniök a fűszálak és némely gyökér „Laczikonyhá“-jával. Mindazáltal ezen épen nem dúsnak mondható lakmározás, úgy látszik, jót tesz nekik, mert, a kunkorgósfarkú négylábuakhoz hasonlóan, tekintélyes kövérségre tesznek szert és amúgy nyár vége felé úgy néznek ki, mint egy-egy jó öbiös hordócska. Mindamellett megtartják velökszületett sajtáságukat, a mennyiben mint jó gymnastikusok csupa időtöltésből a sziklákon fel s alá másznak, törmelék mezőkön végig szaladnak, miközben a legfurcsább mókáikkal mulattatják a nézőt. Minthogy itt e vidéken mogyorót egyáltalában nem találnak, vérrokonaiktól eltérőleg, melyek Galiciában és Oroszországban tartózkodnak és „bobak“-oknak neveztetnek, már emberemlékezet óta összenövesztették pofazsebjeiket. Régi, ha mindjárt erősen kommunisztikus szokás köztük, hogy fiatalja-örege, apraja-nagyja közös háztartásban élnek, miként határőrvidékünk egykori lakosai. Vajjon házi zsarnokság avagy talán anarchisztikus állapotok uralkodnak-e köztük, arról semmi bizonyost nem állíthatunk. Ellenben bizonyosnak vehető, hogy a közegészségügyi állapotok náluk sokkal kedvezőbbek lehetnek, mint kedves hazánkban, mert az utolsó népszámlálás kimutatása szerint húsz év alatt száz százalékkal szaporodtak, mely felette kedvező eredmény bizonyára annak a körülménynek tulajdonítandó, hogy a forró nyári időszak alatt otthonjukat elhagyják és magasabban fekvő üdülőhelyeket keresnek fel. Ősszel amazokba ismét visszatérnek,

amikor közös lakásukat hamisítatlan havasi szénával kirakják, a sok kijáratot betömik és azután egyenként gomolyoggá összehengergetik magukat, hogy nagyokosan a telet egészséges álomban eltöltsék, a mit századunknak nem egy ideges teremtese irigyelhet tőlük stb.

Akár a tárgyának ujdonsága, akár sajátyszerű előadásom volt-e oka, elég az hozzá, az én máskor szóban nem fukar hallgatóm egészen elnémult és, a mi talán legelőször történt meg rajta, kissé zavarba jött.

Magára hagyva őt gondolataival és érzéseivel, néhány lépést tettem lefelé, mert figyelmemet felkeltötte néhány vakondtúrás, annál is inkább, mivel nem emlékeztem vissza, hogy valaha akkora magasságban Tátránkban ilyenekre akadtam volna. Miből élnek itt e rovarévők, mai napig is talány előtttem; rovarok és álczáik itt rendkívül ritkán találhatók. Sorsuk tehát nem lehet valami irigylésre méltó.

A gyalogösvény, melyen eddig haladtunk, és mely — leszámítva az közbejött kedvezőtlen időjárást — kirándulásunkat valóságos sétává tette, itt véget ér. E helyen jobbra fordulunk azon szakadék felé, melyben a Belanszka a vidáman lefelé habzik. A talajt kisebb-nagyobb gnajszlemezek fedik, melyek sikos felelületök miatt óvatosságra intenek bennünket. A szakadékon átmenvén és e közben a hegyi pataknak bölcsőjén, egy erősen leolvadt hómezőn, elhaladván, kezdődik a tulajdonképeni kapaszkodás. Egy lejtőn kell felmászunk, mely rendkívül meredeken emelkedik a Kriván keleti oldalának. Eleinte igen lassan haladhatunk előre a gördülékeny törmeléken, de későbbben annál könnyebb és gyorsabb a felmenetel azokon a gyeses szigeteken át, melyek fel a gerincezig terjednek. Pont tizenkét órákor tisztességesen ki-melegedve fent voltunk a gerinczen.

Alig értünk fel, kalauzunk tágra nyitott szemeit a keresztülázott földre szegezve, nagy felindulásba jött. Anélkül, hogy eziránt tett kérdésemet feleletre méltatta volna, neki indult és a hegy keleti oldalán lefelé ereszkedett, intve nekem, hogy szónélkül kövessem őt; itt reszkető kézzel mutatott néhány szirt felé, melyek mögött épen egy csapat zerge villámgyorsasággal eltűnt. Visszatérve megmutatta nekem egy hiúznak friss nyomait, mely a szegény zergéket idáig üldözte. Csak most lőn világossá előtttem, mi hozta erdészünket oly nagy ingerültségbe, és engem is mély szánalom érzete fogott el a szegény havasi állatok iránt, melyek még ebben a magasságban sincsenek védve amaz utonálló vérszomjusága ellen.

Végre letelepedtünk a kísérőm által kiszemelt nyugvóhelyre, egy orralakú sziklanyúlványra, melynek magasságát 2205 méternek találtam. Kezdetben a felhők széle még egynehányszor leszállt egészen pihenőhelyünkig, de nemsokára visszahúzódott a csúcsra és mintegy 2350 m. magasságban állandóan függve maradt. A Tátra csúcsai kivételével az égboltozat majdnem egészen kiderült; az előbbi szélroham megszűnt és a hőmérséklet $+ 10^{\circ}$ C.-ra szökkenett fel. Megelégedve és hálaérzettel élveztük most a pompás kilátást, mely szemeinknek kínálkozott.

Másfél óra eltelt már és ezalatt folytonosan sóvárogva tekintettünk a Kriván csúcsa felé. Ez azonban állandóan s egyformán felhőkkel volt burkolva és környéke egyáltalán nem akart kiderülni. Minthogy egyfelől minden jel arra mutatott, hogy itt minden további kitartás czéltalan s eredmény nélkül lenne, másfelől pedig semmi kedvet nem éreztünk magunkban, a Krivánra csak azért felmászni, hogy ott ködben burkolva álljunk: elhatároztuk magunkat, ha mindjárt nehéz szívvel is, a visszatérésre, melyet 1 óra 30 perczkor meg is kezdettünk.

Gyorsan haladtunk a hómező felé, hogy égető szomjunktat oltsuk, de az ottani víz nagyon ízetlen volt. Ép oly kevésbé ízlett hófoka miatt a forrás vize. Így tehát szomjan tovább indultunk; két óra 30 perczkor elértük a Kopa magaslatát. Mennél lejjebb ereszkedtünk, annál jobban szűrtak a nap sugarak s annál kínzóbb lett szomjúságunk. Végre, miután már régen a felső erdőhatáron is átléptünk, Harmann az úttól jobbra letért és csakhamar, 3 óra 20 perczkor ott állottunk egy vízzel telt régi tárna előtt. E forrás mintegy 1472 m. magasságban fekszik és hőmérséklete $+ 5.3^{\circ}$ C. volt $+ 22.5^{\circ}$ C. léghőmérséklet mellett.

A pihenő, melyet itt egy óránál tovább tartottunk, nagyon jól esett mindnyájunknak, de különösen kísérőmnek. A kit ez a kirándulás hegymászóvá avatott fel. Akár a pompásan ízlett falat, akár a felséges víz, avagy a végtére magától meg nem tagadott szívar volt-e oka, elég az hozzá, az előbbi fáradtságnak még utolsó nyoma is eltűnt nála, sőt a menetképeisége a megmérhetlenbe növekedni látszott. Alig kezdünk ugyanis a kanyargós ösvényen lefelé haladni, midőn társam neki iramodik és folytonosan sebesedő ütemben a lejtőn lefelé rohan. míg végre egy fenyű mellett hirtelen önként, vagy — a mi valószínűbb — önkénytelenül lebukik. Erőkifejtésének ezen hirteleni megszakítása eszembe juttatta

ama bizonyos polgármestert a „Háromcsőrű kacsza“-ból, kihez erőművészünk tagadhatatlanul nagyon hasonlított; egyszer neki indulva, nem bírt többé gólyára emlékeztető hosszú lábának parancsolni.

Nagy kedélyesen haladtunk azután a menedékes talajon pompás szálas erdőn keresztül Pod-Bánszko felé, a hová ha órákor meg is érkeztünk — abban a pillanatban, midőn a utolsó felhő is eltűnt a Kriván ormáról.

Az Aggteleki-cseppkőbarlang felmérése és áttörése.

MÜNNICH KÁLMÁN-tól.

Az Aggteleki-barlang második bejárata 1890. év márczius hó 15. nyitattott meg és pedig a barlangból 1886 évben kifelé hajtott ellenvájatnak és a külszínről hajtott vájatnak áttörése által. A nagy közönségre, de különösen a szakemberekre nézve nem lesz érdektelen ezen terjedelmes felméréssel összekötött munkálat ismertetése.

A Magyarországi Kárpát-Egyesület választmánya által 1884 év kezdetén fel lettem szólítva a barlang felmérésére. Szívesen vállalkoztam ezen munkálat keresztülvételére, melynek költségeit, a mérnök díjazásán kívül 800—1000 frtra irányoztam elő. Az egyesület azonban csak jóval később volt képes pénztárából az összeget kiutalványozni és tudva azt, hogy az áttörési munkálathoz szükséges összeg megszerzése mily nehézségekbe fog ütközni, az általános érdekre való tekintetből díj nélkül vállalkoztam amunkálat vezetésére, minek folytán az egyesületnek csupán a tényleges költségeket (munkások bére, anyagok beszerzése stb.) kellett fedeznie.

Jó magam, noha sokat utazom ezen vidéken, a barlangban még soha sem jártam. Szégyenkezve kell ezt bevallanom, ámbár azt hiszem, hogy számos társam van Felső-Magyarországon, kik velem hasonló mulasztásban leledzenek. A midőn a barlangot bejárva azt megismertem és a felmérést megkezdtem, akkor láttam, hogy mily fárasztó és hosszadalmas munkára vállalkoztam.

A barlang ez ideig csupán első részében, egész hosszának mintegy tizedében volt járható. Ezen résznek fentartására ú. m. utakra, hidakra, a Kárpát-Egyesület már igen nagy összeget fordított.

A barlangnak említett részén túl kezdődik a vadregényes barlangtáj, hova csak néha-néha tévedt el egy-egy oly bátor turista, ki a barlangot végig is járta. Jellemző, hogy a mostani, már több év óta alkalmazott kalauz a felmérés megkezdése előtt még nem járt a barlang végéig.

Annak, ki a barlangon egyenes irányban végig akar menni, a nélkül, hogy a mellékágakba betérjen — feltéve, hogy egyenletes lépésben halad, a barlang régi bejáratától annak végéig $3\frac{1}{2}$ —4 óra hosszat tartó utat kell megtennie. A barlangban több 20—50 méter magas hegy van, melyeken az illetőknek át kell hágniok. Képzeltető tehát, mily nehézségekbe ütközött a felmérés; minden anyagot, szerszámot be kellett szállítani és így magyarázható meg, hogy egy deszkának vagy fadarabnak beszállítása egy munkás napi munkájába került. A felmérés tartama alatt a világitásra mintegy 140 kg. petroleum és 69 kg. stearin-gyertya használtatott fel. Az igazgatásom alatt levő bányákból a legjobb munkásokat — dobsinaiakat — alkalmaztam. Költség kiméltés tekintetéből a nyers és egyszerűbb munkákra kezdetben aggtelkieket vettem föl, de ezek már negyed-ötöd napon, nem lévén hozzá szokva a földalatti munkához, cserben hagytak. Egyetlen egy aggteleki ember volt, ki az egész felmérési munka alatt állandóan segítkezett.

A felméréssel járt nehézségeket még tetézte az, hogy az előhatolhatás céljából gyakran voltam kénytelen helyenként s néha a vadregényesen felhalmozott sziklák közt, a térdig érő iszapban utat törötni és a barlang mentén átfolyó patakok áthidalatni. Naponta olykor 20 munkás is dolgozott benn, kik közül 5—8 csak a faanyagok behordásával volt elfoglalva. Nem volt könnyű a munkának czélszerű beosztása sem. Midőn a barlang hátsó részében dolgoztunk, a be- és kijáráásra mindannyiszor 5—7 órai időt kellett fordítani, a mi magában véve is igen fárasztó. Megkísérlettem tehát a barlangban hálni, de a munkások, melegebb öltözet hiányában, a barlangnak hőmérsékét (átlagosan 10-50 C.) nem bírták ki. Más munkabeosztást kellett tehát alkalmazni és ez felett meg azután leginkább a körülményeknek.

Reggeli 3 órakor indultunk be a barlangba, s három óra hosszat tartó gyaloglás után értünk azon helyre, hol a felmérést folytatni kellett. Félórai pihenés után a munka délig tartott, mire azután a rendszerint szalonna, kenyér és borból álló ebédünk elköltésére és pihenésre egy órát fordítottunk, melynek eltelte után estig dolgoztunk. A 7—8 órakor elköltött vacsora után ismét folyt a munka éjfél utánig. Ez idő tájban már mindnyájan el voltunk lankadva; de még legkellemetlenebb volt azon tudat, hogy három órai földalatti gyaloglásnak néztünk eléje, mielőtt teljesen kimerülve a külszínre kiérve nyugalomhoz juthattunk. Így érkezünk ki reggeli 3—5 óra közt a barlangból és pihentünk délig, a mikor kedves házigazdám, BAKSAY DÁNIEL lelkész úr, és szeretetreméltó neje mindig gondoskodtak arról, hogy az előző napi hiányos ebédet és vacsorát vendégszerető asztaluknál

pótolhassam. A délutánt a mérési jegyzék összeállításával és tisztázásával töltöttem, a munkások pedig ezalatt is pihentek. Másnap reggel 3 órakor ezen beosztás szerint újra kezdődött a munka. A felmérés alatt baleset is fordult elő, a mennyiben munkaközben a lehulló omladékony szikladarabok által két munkás könnyebb sérülést szenvedett. Ezenkívül négy emberem, a megerőltető munka következtében, tüdőgyulladásba esett. Én igen jól éreztem magamat, ámbár leginkább meg voltam erőltetve, mert azon felelősség tudatában, melyet magamra vállaltam, az egész felmérési munkát sajátkezűleg végeztem.

Ezeknek előrebocsátása után a felmérésnél követett eljárást, a felmérés eredményét és végül magát az áttörési munkálatot a következőkben ismertetem meg.

A felmérést 1885. év december hó 15-én kezdettem meg és 1886. év július hó 29-én készültem el a térkép kidolgozásával. Ezen idő alatt, közbeeső megszakításokkal, a barlangnak és a külszínnek tényleges felmérésén teljes 80 napig dolgoztam. A közbeeső időt a számítási adatok összeállítására és a térkép kidolgozására használtam fel. A térképet Dobsinán dolgoztam ki, mivel ott egy alkalmas, bányamérnöki célokra berendezett íródával rendelkeztem.

A 2.25 m. hosszú és 1.5 m. széles térkép jelenleg a Kárpát-Egyesület poprádi muzeumában van elhelyezve. Ugyanott vannak elhelyezve a 97 kettős lap terjedelmű és a felmérési adatokat magában foglaló jegyzék és három füzet kézi vázlatrajz, melyek a térkép kidolgozásánál szükségeltettek.

A barlangot csak egyszer mértem fel, a bányászatnál alkalmazásban levő kompasz és lejtyszögmérő műszerekkel a huzagolási mérésmód alkalmazása mellett, mivel a barlang sajátlagos viszonyai miatt a theodolittal való mérés sokkal fárasztóbb lett volna, mint a részemről alkalmazott módszer. A barlangban 38 rögpontot hagytam, melyek fehér mézszszel írt I—XXXVIII. számokkal jelölvék úgy, hogy esetleg új barlangágak feltárása esetén ezeknek felmérése könnyen csatlakozhatik a jelengi felméréshez.

A barlang felmérése után ugyancsak a huzagolási módszer alkalmazásával a barlang menetét a külszínen is kitzútem és különösen a völgyek és hegyek megfelelő helyein a barlangban megállapított 38 rögpontot a külszínen is rögzítettem.

Az első felmérés után a külszíni mérést theodolittal való háromszögelés által is ellenőriztem.

A felmérés hosszú ideig tartván, a delectű időszaki eltérése kiváló pontosan kellett ellenőriznem. E czélból a barlangban a IV. és V. rögpont között egy majdnem vízszintes (0°32' lejtyszögű) huzagot állandósítottam, mint irányzóhuzagot (Orientierungszug)

43,630 mm. hosszúságban, oly módon, hogy itt bármikor, évek múlva is észlelhetni a delejtű eltérését.

Az irányzó huzagnak különböző időpontokban eszközölt delejtű-leolvasása a következő eredményt tünteti fel.

1885 deczemb.	16-án	leolvasva	4 óra	12 fok	30 percz.
1886 február	12-én	"	4 "	12 "	34 "
"	13-án	"	4 "	12 "	32 "
"	14-én	"	4 "	12 "	30 "
"	15-én	"	4 "	12 "	30 "
"	16-án	"	4 "	12 "	28 "
"	18-án	"	4 "	12 "	32 "
"	20-án	"	4 "	12 "	28 "
"	május 3-án	"	4 "	12 "	27 "
"	" 5-én	"	4 "	12 "	30 "
"	június 10-én regg. 10 óra	"	4 "	12 "	29 "
"	" 10-én estve 6 óra	"	4 "	12 "	30 "

A theodolittal való háromszögelési mérés alapvonalául a barlang régi bejárata előtti téren egy lehetőleg vízszintes vonalat mértem meg és pedig négyízben. Ezen mérések eredményeül nyertem az alapvonalnak hosszát 300,637.4 milliméterrel és annak irányául 8 óra 9 fok 23 percczel.

Ezenkívül az utolsó háromszögnek az új bejárat közelében levő egyik oldalát használtam fel második alapvonalul az ellenőrzés szempontjából. Ezen második alapvonalnak a közvetlen mérés által talált hossza 216,509 mm. és iránya 11 óra 1 fok 21 percz és a háromszögelési mérés és számítás végeredménye szerint a hossza 216,604 mméter és az iránya 11 óra 1 fok 20 percznek felelt meg. Ebből kitetszik, hogy az eredmény minden tekintetben kielégítő volt.

A külső mérés egyenes főiránya vonalát (Hauptstreichen) a régi bejáratától az áttörendő pontig a huzagolási mérés-mód útján 2,983.200 mm. hosszal, 6 óra 4 fok 56 percz iránynyal és a theodolittal való háromszögelési mérés útján 2,983.309 mm. hosszszaal és 6 óra 4 fok 54 percz 40 másodperc iránynyal határoztam meg.

E szerint a két mérésmód eredménye közt a hosszban 108 mm. és az irányban 1 percz és 20 másodperc eltérés mutatkozik, mely csekély eltérés a felmérési munka pontosságáról tesz tanuságot.

A külszíni felmérést ily módon ellenőrizvén, hasonlóan kellett volna a felmérést is ellenőriznem, ez azonban 30—40 napi fáradszó munkába került volna. Ennyi időt nem számhattam arra. Meg lévén győződve, hogy a barlang felmérését épp oly pontosan vittem keresztül, mint a külszíni mérést, teljesen

megbízhatóknak tartottam felmérési adataimat és bátran használtam ezeket az áttörési munka alapjánál.

Az áttörendő új bejárathoz a minden tekintetben legalkalmasabb pontot kiválasztván, a felmérés adatai alapján meghatároztam, hogy áttörendő 140.663 mm. szintes hossz 22 óra 1 fok 55 percz irányban és 54.402 mm. mélységi különbség mellett. Ezen hossznak kizárólag a külszínről való áttörése igen sok pénzbe került volna, mert az áttörést lejtős akna alakjában kellett volna a barlang felé hajtani. Ezért az áttörendő ponton mindenek előtt a barlangot alaposan megvizsgáltam és csakugyan találtam is a mészkőben egy kimosott 0.5—1 méter szélességű hasadékot, mely vízszintes irányban húzódott az áttörendő pont felé. Elhatároztam, hogy ezen hasadékot mint ellenvájat használom fel és ennek folytán a hasadék mentében a barlangból 85.417 mm. hosszban 12 óra 9 fok 8 percz irányban és tárna alakban az áttörendő pont felé az ellenvájat ki lett hajtva.

Ezenkívül az ellenvájat végpontjából még egy 6 m. magas emelke hajtattott fel a külső pont felé. Az elősorolt munkákat 1886. év őszén fejeztem be, mikor még kívülről befelé áttörendő volt a jelzett emelkébe 26 fok 46 percz lejtőszög alatt és 19 óra 11 fok 30 percz irányban 99,873 mm. hossz.

A munkálatokkal már ennyire haladván, az egyesület nem rendelkezett a folytatáshoz és befejezéshez szükséges pénzüsszeggel. Az egyesület „Keleti-Kárpátok“ osztályának fáradhatatlan elnöke, SIEGMETH KÁROLY, volt az, aki ezután a még szükséges összeget összegyűjtötte. Ő buzgolkodott az ügy érdekében és 1889. év április havában értesített engem, hogy az áttörési munka folytatására szükséges pénzüsszeggel a pénztár rendelkezik, mely munka, a mint most már tudjuk, összesen közel 5000 frtba került.

1889. év május hó 1-én átrándultam Aggtelekre, megajtettem a szükségessé vált pótfelméréseket és megkezdettük a munkát kívülről egy lejtős akna alakjában. A lejtős akna keresztszelvénye 3.5 méter széles és 2.25 méter magas és épp ily keresztszelvénynyel bír a barlangból hajtott ellenvájat végpontján fölfelé hajtott 6 méter magas emelke, melybe a lejtős aknával áttörtünk és pedig, mondhatni, matematikai pontossággal. Február havában mikor a munkálatot ellenőriztem, elrendeltem, hogy a munkának a hiányzó és kiszámított hosszát hajtsák ki és, ha akkor sem lyukasztának át az emelkébe. hívjanak engem sürgönyileg oda, azonban már márczius hó 15-én egy sürgönyt kaptam, mely jelentette, hogy „áttörtünk“. Épp az utolsó félméter hosszban fűrt lyuk elrobbanása nyitotta meg az Aggteleki-barlang új bejáratát.

Az egész felmérés hossza kerekszámban 3 mértföldre terjedt, a külső mérés 4 magas hegy és 4 mély völgyön haladt keresztül. A barlang felmérésénél mindennemű nehézségekkel kellett megküzdeni, melyek a felmérés pontosságára befolyással lehettek volna és mindazonáltal az átlukasztás rendkívüli pontossággal sikerült.

Az elért eredmény behatása alatt nem tehetem, hogy a delejtűs mérőműszer alkalmazásáról egy pár szót ne mondjak. Tartsuk meg ezen igen megbízható és könnyen kezelhető műszert továbbra is, különösen földalatti felmérések véghezvitelénél, ámbár tudom, hogy a jelenkor mérnökei mosolyognak, ha a delejtűt valaki mint jó mérőműszert dicséri, mert szerintük csak is a theodolittal lehet pontos felmérési munkálatokat végrehajtani.

A most ismertetett terjedelmes és sikerült munkálat nyilván bizonyítja, hogy delejtűvel is lehet pontosan mérni, csak hogy miut minden műszert, ezt is gondosan kell kezelni. Különösen földalatti méréseknél nagy előny továbbá az, hogy nem kell előbb fárasztó munkával egy alapvonalat kimérni azon czélból, hogy ehez csatlakozhassék a többi felmérés, hanem mindjárt a delejvonalat lehet alapvonalnak venni.

Végül a barlangban különböző pontokon és időben észlelt hőmérséket közlöm.

1886 febr. 14-én a régi bejáratnál	regg. 8	órákor	4.50° C.
„ 14-én a II. rögpontnál	„ 9	„	7.00° „
„ 14-én az V.	„ 9 ^{1/4}	„	10.00° „
„ 14-én a XVI.	„ esti 5	„	10.06° „
„ 15-én a XVIII.	„ regg. 11	„	9.50° „
„ 16-án a XX.	„ 11 ^{1/2}	„	10.00° „
„ 16-án a XX.	„ esti 5	„	10.25° „
„ 18-án a XX.	„ regg. 7	„	10.25° „
„ 18-án a XXII.	„ 9	„	10.50° „
„ 18-án a XXIX.	„ esti 9	„	11.00° „
„ 20-án a XXIX.	„ regg. 10	„	10.50° „
„ 20-án a XXX.	„ déli 12	„	11.00° „
„ 20-án a XXX.	„ esti 10	„	10.50° „
„ 20-án a XXXIII.	„ 11	„	10.75° „
„ 22-én a XXXIV.	„ éjjeli 12	„	11.00° „

VI.

Az Abauj-torna-gömöri barlangvidék.

(Két melléklettel.)

SIEGMETH KÁROLY-tól.

Fordította: ARÁNYI ANTAL.

II.

Azon időben, midőn tárgyamnak ezen első részét megírtam¹, a turistáknak az Aggteleki-cseppkőbarlang fölkereséséhez csupán egy útjuk állott rendelkezésükre, t. i. azon bejárat, mely Aggtelek falutól keletre fekszik.

Azóta négy év múlt el, fáradságos, munka- és gondteljes négy év, tökéletes sikertől koronázva! 1890. évi márczius 15-én leomlott az a választó sziklafal — szétrombolva a dynamit által, — miáltal az új bejárat áttörése sikerülván az egész barlang a turisták és a tudomány előtt hozzáférhetővé lett.

Midőn a Magyarországi Kárpátgyesület megbízásából az Aggteleki-barlangot 1880-ban átkutattam, a régi barlangot a szurokfáklyák füstjétől bekormozva, az utat és a hidakat a lehető legrosszabb állapotban vagy teljesen elpusztítva, a remek cseppkőalakzatokat a vezetők kapzsiságának s a látogatók vandalismusának feláldozva találtam.

Egy szóval, a barlang a megsemmisülés szélén állott. Szerencse, hogy a rendkívül fárasztó út, mely a hozzáférést megnehezítette, a Paradicsomot és az új barlangot a nagyobb fokú pusztulástól és befüstöléstől megóvta.

Csak kevés kitaró utasnak sikerült nyolcz órai fárasztó vándorlás után kimerülve a barlang végét elérni. S aki célját elérte, annak az egész utat visszafelé még egyszer meg kellett tennie, és így csak tizenhat kínos óra múlva láthatta ismét a napot.

A Kárpátgyesülethez beterjesztett jelentésemben már akkor a következőket írtam: „Egy gondolat cikázik végig agyamon. E bajon ugyanis olyképen kell segíteni, hogy

¹ Lásd 1887. XIV. Évkönyvet.

lehetséges legyen a Baradlát egész kiterjedésében látni anélkül, hogy az nyolczórai időnél többbe kerüljön. Ha a barlangról egy hű felvétel készítenék, Jósafő völgyében könnyen lehetne egy olyan pontot fölfedezni, melyből kiindulva a barlang vége felé egy 45°-nyi aknát s ebben a fenékgig leveztető lépcsők lennének építhetők.“

A Magyarországi Kárpát Egyesület válaszmánya abbéli javaslatomat, hogy a barlang a közbirtokosságtól évi 120 frtért bérbé vételessék, elfogadta s a bérszerződés 1881-ben megkötött.

A szükséges munkálatok ez időtől kezdve haladéktalanul megindultak, melyeknek bátor és buzgó vezetője SCHLOSSER ALBERT volt, az akkor még fennállott rozsnýói osztálynak elnöke. A bejárat és az utak kijavítottak, hidak építettek és a bejárat a Paradicsomhoz, a hová ezelőtt csak csúszva lehetett jutni, sziklarobbantás által elkészült. A barlang fölötti felügyeletet az érdemes aggteleki ref. lelkész, BAKSAY DÁNIEL úr, vállalta magára, mint a barlang alapos ismerője.

Miután 1885-ben a költségek egyrészt a megboldogult közoktatási miniszter TREFORT ÁGOSTON 1000 frtnyi nemesszívú adománya által, másrészt az egyesület és a Keleti-Kárpátok osztálya évi segélyezése után biztosítva voltak, lehetett végre a barlangnak bányamérőleg pontos és hű felvételéhez hozzáfogni, a mely az áttörési munkálatnak mellőzhetetlen előfeltétele volt.

A barlang fölvetelének végrehajtását MÜNNICH KÁLMÁN bányaigazgató úr a legnagyobb készséggel vállalta el, még pedig ama önzetlen feltétellel, hogy csupán a tényleges költségkiadások fedeztessenek, saját fáradságáért azonban semmitsem kíván.

A felmérési munkálat 1885. december 15-én kezdődött s 1886. évi július 29-én befejeztetett. Fárasztó, nagy munka volt az, mely egy férfinak áldozatkészségét, egész odaadását igényelte és 80 teljes munkanapba került. 1886. évi május 2-án az örökbérszerződés a közbirtokossággal megkötöttvén, a Keleti-Kárpátok osztályának közgyűlése, mely ugyanazon év augusztus 20-án a Szádellői-völgyben tartatott, az áttörés tényleges keresztülvitelét elhatározta. A technikai nehézségek tehát eltávolítottak, helyettük azonban új gond támadt a miatt a gonosz pénz miatt! Három éven át kellett takarékoskodni, míg végre 1889. évi május elején az áttörési munkálatok megkezdődhetek. Gróf ANDRÁSSY MANÓ úr ő nagyméltósága kegyes volt megengedni, hogy az ő bányamérnöke, BENEDICTY KÁLMÁN úr közvetlen vezesse az áttörési munkálatokat. A pénztári műveletet SCHLOSSER ALBERT úr vette át. A munka

akadály és baj nélkül kezdetét vette, és folyt zavartalanul, míg végre márczius 15-én egy lakonikus sürgöny SCHLOSSER barátomtól jöve kellemesen lepett meg, melynek két szava: „Áttörtünk! éljen“ a szerencsés áttörést hirdette.

A helyszínére sietve örvendetesen észleltük, hogy az áttörés mennyiségtani pontossággal sikerült s MÜNNICH pontos munkájának fényes bizonyítékát adta.

A Kárpátgyeget a három férfit, akik oly derekasan működtek közre, tiszteletbeli tagjaiul való megválasztással tüntette ki.

Noha sok történt, még mindig nagy munka áll előttünk és a 8·7 km. hosszú barlang átjárásának kényelmessé tétele még nagy pénzösszegeket fog elnyelni, mely művelet a rendelkezésünkre álló csekély eszközök miatt még éveken át fog húzódní. Idősb DIVALD KÁROLY úr, az eperjesi fényképészeti műterem jól ismert főnöke, megkeresésemre késznek nyilatkozott, a barlang egyes részeiről egy általa feltalált új módon fényképeket készíteni, a melyek valóban kitűnően sikerültek is.

Ismétlések kikerülése végett hivatkozom a barlangról írt monographiámra,¹ s ezen cikkemet amannak kiegészítésül tekintem.

Ott ugyanis kifejtettem, hogy a barlang miképen keletkezett a szénsavtartalmú víz vegyi hatása folytán, s miképen nyerte kiterjedését a jégkorszak előtti diluvialis víztömegek erőművi tevékenysége által.

Tudjuk ugyanis, hogy a barlangüregek a lephantastikusabb cseppkőalakzatokkal való fölékesítése, valamint a mechanikai üledékeknek lerakódása a vízözön korszakban, még pedig annak jégkorszakát követő idejében kezdődött, tehát akkor, a midőn a lecsapódások csökkenésével az üreget keresztülfolyó víztömegek is kisebbedtek, és ezáltal a barlangüregekben a mézszel telített víznek elpárolgása lehetővé vált. A diluvialis jégkorszakot megelőzőleg iszonyú víztömegek zúgták végig a barlangot, azt teljesen kitöltötték, és az üledékes lerakódásokat lehetetlenné tették; innét van az, hogy mi, a Mendip-Hills² néhány hasadékát kivéve, egy üregben sem találunk régibb, mint a vízözönkorszakból eredő csontmaradványokat. Ez utóbbi korszakból való csontokat azonban elég gyakran lehet találni kivált a Csontházban és a

¹ Siegmeth Károly. Az Aggteleki-cseppkőbarlang 30 drb photographiai felvétellel Divald Károlytól. Eperjes. Phot. műintézet 1890. Kárpátgyegeti tagoknak 2 frt, bolti ár 3 frt.

² Charles Moore a rhäti korszakból Microlestes, Ganoidák és egyéb állatok csontjait találta.

Paradicsomban. A következő állatoktól, ú. m.: *Ursus spelaeus*, *Bos urus*, *Bos taurus* és *Cervus elaphus*-tól kezdve a kisebb állatokig valamennyien képviselve vannak ott. A Csontház kivált anthropologiai szempontból érdekel minket s erre vonatkozólag báró NYÁRY JENŐ¹ alapos kutatásainak sokat köszönhetünk. Már RAISZ KERESZTÉLY csontletelekről beszél, s ezeket mondja: „Nagy tömegben találni itt porladó emberi csontokat, melyek nagyobbrészt iszappal és földdel borítvák, de ha az ásást mélyebben folytatjuk, vagy a hol a folyóvíz a csontról a földet lemossa, ott egész rétegeket találhatni, melyek eredetét azonban homály borítja. Talán maradványai ezek ama szerencsétleneknek, kik a tatárok portyázásai idején ide menekültek, és mivel a barbárok másképp meg nem közelíthették, az üreg szájának beépítése után itt az éhhalál áldozatai lettek. Avagy lehetséges, hogy ama időben, midőn az egész környék egy összefüggő és áthatolhatatlan őserdővel volt borítva, ugyanott egy rablóbanda telepedhetett le, melynek kegyetlensége ama szerencsétleneket leöldöste s ugyanott eltemette“.

HUNFALVY JÁNOS is, a földrajzi tudomány nagymestere, csontleteleket emleget,² még pedig oly megjegyzéssel, hogy a monda szerint a tatárok és a törökök betörése idején a lakosok ide menekültek és a meggyújtott tüzek füstjében megfúladtak volna. Hozzáteszi még, miszerint nem valószínűtlen, hogy pusztító járványok idején a Baradla temetkezési helyül szolgált.³ Csak báró NYÁRY mutatta ki, hogy nekünk itt tulajdonképen egy történelem előtti temetkezési helylyel van dolgunk, és hogy azok az állati és emberi csontok, agyagserepek, csont- és kőeszközök tulajdonképen a palaeolith és neolith korszakból valók és hogy az őskori ember itt a barlangi medvével egyidejűleg élt. Báró NYÁRY továbbá azt következteti a habár csak gyéren is talált és mesterségesen fölhasított ember csontokból, hogy a bariangot átmeneti időben antropophagok (emberevők) is használták lakásul. Az őskori emberek halottaikat a csontkamarában helyezték el örök nyugalomra, lakásul pedig — úgy látszik — a száraz fekvésű denevérüreget s a barlang egyéb szomszédos üregeit használták. A denevérüregből az őskorban valószínűleg egy jelenleg beomlott kijárás vezethetett, és RAISZ mondja,

¹ Az Aggteleki-barlang mint őskori temető. 1887.

² Gömör megyében Aggtelek falunál található Baradla nevű barlangnak topographiai leírása a Bredetzky Sámuel-féle: „Ujabb adatok Magyarországnak topographiájához és statisztikájához 1807.“

³ Gömör és Kis-Hont törvényesen egyesült vármegyének leírása 1867.

hogy ezen ága az üregnek a múlt század közepén a barlang felé még be volt falazva. Hosszú évszázadokon keresztül csak az úgynevezett „régibb barlang“ volt ismeretes. RAISZ vállalkozott ugyan egészen a Vaskapun túl hatolni, azonban övig vízbe esvén, további kutatásaival fel kellett hagyni.

VASS IMRE, az Aggteleki-barlang merész kutatója 1821-ig daczára többszörös kísérleteinek a kedvezőtlen vízi akadályok miatt szintén csak a Vaskapuig hatolhatott. Épen oly kedvezőtlen évek voltak a következő 1822, 1823, 1824; és csak 1825-ben sikerült neki végre az „új barlangba“ előnyomulni, és azt egészen a jelenben ismeretes végéig, a Pokolig, elérni és felmérni.

Az új barlang felfedezője tehát VASS IMRE, s az ő kutatásai és méreteinek eredményei egy tervrajzban és egy a barlangra vonatkozó leírásban¹ vannak letéve.

A Vaskapu mindannak daczára még mindig igen fárasztó átjáró maradt, a honnét a legtöbb látogató visszafordult. Azonban szerencsére! mert az új barlangnak szép alakzatai ezáltal a szurkos fáklyák füstjétől megkíméltettek s a mi nemzedékünk számára eredeti szépségükben fenmaradtak.

A barlang egész hossza 8666·5 m.-t tesz, melyből a főágra 5797·28 m. a mellékágakra pedig 2868·672 m. esik.

A főbejáratnál 4509 m. hosszúságnál szakad be az új áttörés.

Az országúttól néhány lépésnyire Aggtelek és Jósafő között egy töbör oldalfalában ott nyomul be a barlang felé az új bejárás, és 330 kényelmes lépcső segít minket ama tárnának fenekéhez jutni, mely majdnem vízszintesen vezet a barlang főágába. Eleinte 8—10 méternyi szélességben, majd egész csarnokká tágul a folyosó, melynek szélessége a XXV. rögpontnál, az üreg vége felé 33 m.-t tesz.

Alig egy negyedóra gyaloglás után az Alabastromoszlop előtt állapodunk meg (4726 m. távolságra a régi bejáratától) egy hófehér, mélyedéseiben rózsavörös és csodaszerűen finom szerkezetű stalagmitnál. Ezen oszlopnak felületén létező finom csövecskékből alakult képletek polypszerű kinézést kölcsönöznek neki mintegy befeléhúzott karokkal. Ezen oszlop mellett közvetlenül egy hatalmas stalaktit felülről lefelé ékszerűen növekedve fenyegetőleg nyúlik le a tetőről. Nem messze innét a patakvíz egy magában álló cseppkőoszlopot tővégnél annyira alámosott, hogy szinte azt hinné az ember, hogy az minden pillanatban összeomlik.

Siegmeth-pihenő nevével egy sziklaviván van jelezve,

¹ Az Aggteleki-barlang leírása. Pest 1831.

mely előtt egy szép idomú s széles alapon nyugvó stalagmit őrt áll.

Az Apollo-terembe lépünk. Egy kiszélesedő csarnok ez, oszlopoktól ékesített emelvénnyel. A díszesen képződött cseppkőtetőről több cseppkőalakzat nyúlik lefelé, melyekben jól vagy rosszul képzelve Apollo hárfáját és egyéb egy koncert-teremben előfordúlni szokott tárgyakat vélünk felismerni. Sőt magát a hangversenyt is hallhatjuk. Mint távoli harangszó, úgy tűnnek elő a hangok, melyek támadnak, ha vezetünk bizonyos stalagmitokhoz egy fapálczával odaüt. Hogy az Apolloterem nagyobbodását azon vizeknek köszönheti, melyek egész tová szaporodtak, mielőtt a falakat áttörték, azt alig lehet kétségbe vonni.

A barlangüreg ezen áttörési helyén 3 méternél nem szélesebb, s továbbra is egy szoroshoz marad hasonló, melynek alját az árvizek évenként elárasztják. Ragadós iszapban gyakrabban elcsúszva haladunk előre, s az Aranyútczán megyünk át (4986 m.¹), mely nem egyéb mint egy keskeny, csak 20 m.-nyi hosszúságban járható, szép cseppkővel és vörösszínű mészszivaggal borított oldalág, s valószínűleg a Vörös-tóval van összeköttetésben.

Mintegy félórai vándorlás után jobbra a barlangnak egyik oldalüregében emelkedik szemeink előtt a 35 m. magas Gellérthegy. Ez egy omladékokból alakult kúp, melyeknek száma a Baradlában a tetőzetek beszakadása és leomlása folytán igen nagy.

Kényelmes lépcsőkön megmászhatni ezen hegyet, melynek magaslatán bámulva pillanthatjuk meg ama óriás stalagmitot, mely fent 20 méternyi magasságra emelkedik. Ez a Csillagvizsgáló-torony (5022 m.). Ezen képződmény kétség-telenül legszebb látványossága a barlangnak. Tővénel 8 m. átmérőjű s mintegy fél magasságig csak mérsékelten vékonyodik, míg végre innét kezdve merészen megy át egy vékony csúcsba, melynek koronáját egy kúp alakú gomb képezi. Az egész képződmény szóval le sem írható diszitményeivel együtt egy góthikus templomtoronyhoz hasonló, s ha a megvilágítás magnesiumlámpával történik, és ilyenkor az üreg oldalfalait is szemügyre vesszük, melyek a torony fölött 32 m. magasságra mint impozáns boltívek fölnyúlnak, akkor a hatás valóban elbűvölő.

Sok sziklatuskó borítja az üreg fenekét, mi miatt az út nagyon fárasztó. Ezeknek eltávolítása még sok költséget fog okozni.

¹ A zárjelbe illesztett számok a régi bejárattól számított távolságot jelzik.

Pluto lakásába érve s a számos medenczében összegyűlt pompás vízzel szomjunkat eloltva, alkalmunk nyílik szemünket a szép fehér stalaktitokkal diszített s egészen mélyen lehajló tetőzetén gyönyörűséggel legetetni.

VASS IMRE számos terjedelmes oszlopot kéményeknek jelölt meg s e helyet Vulkan műhelyének nevezte el.

Az út mindig fárasztóbb lesz, melyen csak ugrálva egyik szikladarabról a másikra lehet előrehaladni. A sötétszürke sziklafalak szomorúan hatnak mireánk, áthaladunk a Munkácsi börtönön keresztül, s egy keskeny úton át a Szegény bűnösök czellájához érünk, melynek magasra törő díszes cseppkőoszlopai közül az egyik úgy hatott reám, mintha ott egy női alak leomló hajával állott volna előttem. Az út ezen üregben aggasztóan összeszorúl; néhol csak 3—4 m. széles és épen nem kellemes dolog, ha egy hirtelen előtörő árvíz lepne meg minket e helyen. A barlangnak legkomorabb részében találjuk magunkat, melyet VASS következő szavakkal ír le: „Egy kőnek csak billenése, egy kis csuszamodás a magas kőek lapján, és örökre koldus avagy a kövekközé zúzatva halva is maradhatna az ember. Reszket ott a legbátrább is, mert sok helyt feltekintvén, lát egy induló félben levő hegyet maga felett. A szó és a beszéd elmarad, csak a patakoknak csörgése, a megmozdult kőek koczogása, és a csúszó társaságunk suhogása hangzik“.

Eljutunk a Világító toronyhoz (5392 m.), egy szép sugár oszlophoz, valamint Cerberus fejéhez, mely kiálló szarvakkal egy hatalmas cseppkőoszlop lábánál emelkedik. Mélyen lábaink alatt a víz zuhogását hallani, mely a sziklatömbök között egészen eltűnik. Úgy látszik, egy más kijárót talált, melyen át ismeretlen üregeken keresztül a barlangot elhagyja. A barlangból kifolyó víz legnagyobb valószínűség szerint a Jósafő mellett levő oldalvölgyben kitörő forrásnak ad életet. Azt mondják, hogy a barlangba ezen helyről törekedtek valamikor bejutni, a kísérlet azonban az útközben talált nagy tó miatt megheiusult, s a további előhatolás ezen irányban csőtörtököt mondott. Ha valamikor sikerülne a barlangnak ezen jósafői irányából műszaki munkálatokat megindítani, ennek az eszmének legfeljebb a barlangüreg szárazabbá tétele szempontjából lennék barátja, de nem azért, hogy innét egy bejárás készíttessék, mely, miként most meggyőződtem, az árvizek veszélyének ki volna téve.

A legnagyobb csarnok, melybe most lépünk, s mely 50—70 m. széles, tanubizonysága annak, hogy a víz hiába törekedett a falakon áttörni. A csarnok legnagyobb részét csuszamlós agyaggal fődött és romokból alakult hegy tölti ki.

E hegyre egy hatalmas sziklatuskó oldalánál kigyószerű úton lehet feljutni, azon úton ugyanis, melyet már VASS az ő felfedező útjában oly csodaszerűnek talált. Ugyanezen helyen egy mezítelen lábnak nyoma, s egy fekete korsónak cserepei is voltak akkor állítása szerint találhatóak. A lábnyom azonban nézetem szerint a természet játéka lehetett; a korsó töredékeit pedig valamely árvíz sodorhatta e helyre. Figyelmünket két kép bilincseli le e helyen, az egyik a G a n y m e d e s kútja (5693 m.), mely egy egész sorozata a mészszivag-alkotta medencéknek kristálytisza kitünő ívóvízzel és körülvéve hóféhérszínű függőyszerű cseppkövektől; a másik a B á l v á n y o s z l o p (5706 m.), egy 8 m. átmérőjű és 11 m. magas cseppkőoszlop, mely egész a tetőzetig felnyúlva, ennek mintegy alátámasztására látszik alkotva lenni.

Az omladékhegyről leszállva egy 2 m. magas lejtőszerű folyosóba jutunk, melyhez egy 26 m. hosszú, menedékes másik folyosó csatlakozik. Ennek végén van egy üreg, a P o k o l (5797·28 m.).

VASS egy vízmedret és egy lyukat talált itt, melyen a víz lefolyik. Két napon át hat emberrel dolgozott itt, anélkül, hogy előrehaladhatott volna.

Én azonban sem vizet, sem bárminemű nyilást, mely a kibővítésre sarkalhatott volna, nem találtam.

Érdekesek VASS-nak következtetései, melyeket tapasztalataiból sző, a midőn fájlalja, hogy a második kijárást meg nem találta. A már előbb érintett lábnyomot illetőleg VASS azon nézetének ad kifejezést, hogy midőn ama omladékhegyre vezető gyalogúton fölfeléhaladt, már annak kezdetén kéményszerű s függélyesen lefelé irányuló nyilást látott, mely előtte úgy tűnt föl, mintha azon keresztül egy ember lecsúszott volna. Ha egyáltalán véve itt további kutatásokat eszközölni, és új üregeket keresni ajánlatosnak is mutatkozik, mégis azt hiszem, hogy a víz áttörésének helyét már előbb, még pedig a XXXIII. vezérpont közelében kell kutatni.

E helyről utunkat visszafelé folytatva, másfél óra alatt az új bejáratot ismét elérhetjük, s itt a barlangot elhagyhatjuk, vagy pedig utunkat egyenes irányban a régi bejárat felé folytathatjuk.

Ha ez utóbbit választjuk, mindenekelőtt egy görgeteg rakáshoz érünk, mely alatt a patak majdnem egészen eltűnik. Nemsokára a G y é m á n t v í z e s é s h e z jutunk, melyből a víznek egy része a baloldali ¹ üregfalban eltűnik. Szép jegeczek díszítik a vízesésnek környékét.

¹ Jobbra vagy balra mindig vándorlásunk iránya szerint értendő.

A XXI. vezérpontnál a barlangüreg 37—40 m.-re tágul ki s ezután is 12—20 m. széles marad. Több terjedelmes, különben közönséges minőségű stalagmit által környezve egy vékony fehér cseppkőoszlop tűnik elő; tetején van egy alak hosszú szakállal és hullámozó palástban; ez Szent László szobra. Az utas elmélyedve a természet ezen játékának szemléletében sokáig szeretne itt időzni. Ehhez hasonló hatású a nemsokára látható Mária szobor. De még hatalmasabb az a benyomás, melyet a most következő alakzatok tesznek az utasra t. i. Minerva oszlopa és sisakja. Egy meglehetősen tágas tér közepén emelkedik ugyanis egy finoman rovátkolt oszlop fel egészen a tetőzetig, mely számtalan stalaktittól díszítve egész mélyen lehajlik. Mellette egy talapzaton fekszik Minerva sisakja, egy görög sisakhoz meglepően hasonlítva. MÜNNICH még a következő két alakzatot nevezte meg t. i. a Kolostort és a Román mátkapárt, melyeknek közelében jobbra egy meredeken emelkedő sziklahasadék ágazik el. Tempelvölgye, valószínűleg egy rétegzetes felület fenekének megfelelően, könnyen járható s a fedeléről lefüggő kiválóan szép stalaktitjai által tűnik ki, melyeknek csúcsaik, valamennyien áttetszők. E helyen úgyszólván egy tanulságos kép fekszik előttünk, a mely megmutatja, miképen alakul ugyanazon irányban fent a stalagmit és lent a stalaktit s miképen lesz azoknak egymásba növése által egy cseppkőoszlop.

Magas sziklákon állva Árva-vára vagy a Szepesi-várnak is nevezett képződmény tűnik szemünk elé, s balfelé fordulva egy oldalüregbe, Proserpina hálószobájába lépünk, mely a felmérési munkálatok alatt Vass Imrének pihenő helyéül szolgált. Itt lehet észlelni, hogy a sziklarepedéseken át a külső vizek a barlangba nyomulnak. Majd a Pindus hegyet érjük el, melyen sok cseppkőoszlop ékeskedik; némelyik 4—5 cm. átmérővel és 4—5 m. hosszúsággal.

Egy tölgyfa gyöktörzséhez hasonló az u. n. Alátámasztott oszlop (3366 m.), melyet az új barlang felfedezőjének tiszteletére Vass Imre-oszlopnak nevezünk el. Ennek közelében kezdődik egy igen meredeken emelkedő, eleinte 5, azután csak 1 m. széles oldalág, mely valószínűleg összeköttetésben áll egy hasadékkal, mely felületén a szabadba nyílik. MÜNNICH egy denevért pillantott meg e helyen, mely ide a barlangba kívülről valószínűleg egy sziklahasadékon át kerülhetett.

Van itt továbbá két egymás mellett álló cseppkőoszlop, az egyik a Barátság oszlopa a másik Nagy Sándor és Fülöp (3208 m.); végül egy szabadon álló oszlop, mely Lóth neje nevét viseli.

Ezen oszlopok mellett elhaladva a balfelől nyíló Retek-barlang (3023 m.) bejárásánál vagyunk, a Baradlának leghosszabb, mintegy 1100 m-t tevő oldalágánál. Ezen különben keskeny folyosó kétségtelenül összeköttetésben áll a nép által Ravasz-lyuknak nevezett hasadékkal, mely Aggtelek falutól délnyugati irányban egy töbrbe nyílik.

A homok és az iszap, melyek a légköri csapadékok által itt képződnek, ezen ágon végig haladni nem igen teszük lehetővé, mely különben is csak száraz időben járható. Számtalan cseppkő díszíti a tetőt és az oldalfalakat; soknak reték-alakja van, innét az üreg neve. Az iszapréteg eltávolítása által itt is egy kijárót lehetne készíteni.

Az üreg főágában előrehatolva egy hatalmas szikla állja utunkat, mely a patak medrét két ágra osztja, melyek közül a jobboldali a szikla alatt keresztültörve s így utat találva eltűnik. Most a Scylla és Charybdis előtt állunk. A meglehetősen komor kép, melyet a sötét és cseppkövekben szegény üregfalak okoznak, lassan-lassan ismét barátságosabb lesz; s azzal az üregfal jobb oldalán fölnyúló s a magnesium-lámpa fényétől gyönyörűen csillogó Gyémánt-hegy kellemes ellentétet képez.

Kleopatra tüje és gyűszűje,¹ a Gibraltári szikla, a Szerecsen herczeg, Niobe, Hekate fésűje, mely egy patak által alkotott szigeten fekszik, és Hekate hálószó bájja gyorsan következnek egymásután. Pluto templomában (2688 m.) Pluto orgonáját láthatjuk, melyen párhuzamosan egymás mellé sorakozó oszlopocskák jelölik az orgonasípokát. Az Indiai sátor (2619 m.) mellett elhaladva a barlang jelentékenyen kitágul. Egy valamikor tő gyanánt szolgált mederben találjuk itt magunkat, melyet a Kalvária-hegy, a Szinpadés a Pisai görbetorony (2477 m.) díszítenek. Innét kezdve a barlang feltűnően szabályos alagútszerű met-szetet mutat, s találóan neveztetik Budai alagútnak.

A Nagy orgona mellett a barlang szép csarnokká bővül, melynek túlsó bejáratát egy fénylő kristálykövektől borított cseppkődomb, az ú. n. Vulkán jelöli. A Nagyvezér sátorra egy igen jellemző képződmény, melynek alsó szélét miként rojtok, úgy díszítik a lefüggő cseppkőoszlopocskák. Az oszlopoktól díszített Apollo-templomból Semiramis függő kertjeihez érkeztünk, s azok hófehérségű stalaktitjaihoz és vörösszínűen áttetsző és csillogó számos stalagmitjaihoz, melyek közül az egyik egy elfátyolozott női alak szobrához

¹ Ezen név „Kleopatra tüje“ az elnevezéseknél naiv módon valószínűleg félreértésből keletkezett. A szerző.

nagyon hasonlít s igen természetesen Semiramis névvel jelöltetik.

E helyen 2114 mnyire vagyunk a régi bejárattól; a tetőzet itt 22 m. magas, a stalaktitok pedig a tetőtől fejünk fölött 7 mnyire függnek le.

A patakon áthaladva a Tündérvárral állunk szemben, mely nem egyéb mint egy szép cseppkövekkel díszített szikla. Ugy tűnik fel, mintha itt a barlang függőnszerűen lett volna elzárva, s a falazat csak későbbben keresztül törve. A tetőzet magassága itt 25 m., s az üreg szélessége 10 m.

Ha e helyen vezetők a cseppkőoszlopokat egymás után megüti, hangok keletkeznek, melyek távoli harangszóra emlékeztetnek. Egy emelkedettebb sziklás lapályról egy képződmény tűnik most szemeinkbe, s az a Török mecset, mely szép stalagmit által jelképeztetik.

A pataknak jobb oldalán a sok stalagmit által díszített Olympus (1911·6 m.) lábánál emelkedik az épen oly nyulánk Minaréti, egy szép, karcsú oszlop. Vezetők most eloltatja velünk gyertyáinkat, s kissé távolabbi visszamaradásra készítetve, maga felszáll az Olympusra. Mély sötétség vesz minket körül, s elnémulva várjuk, mi fog következni. A víznek zugása rémesen hangzik fel s elnémítja az itt-ott leeső vízcseppek zaját, melyek közé az Olympusra haladó vezetők lépései tompán vegyülnek belé. Önkéntelenül is elborzadva gondol az utas azon rémes dolgokra, a melyek őt meglepnék, ha e helyen magában lenne, világítás és segély nélkül! Éhen halni, vagy fejét a sziklákon összetörni, csak ezen két eshetőség állhatna be, mert innét a napvilágosság felé mentő szál nem kínálkoznék. Vöröses fényben tündökölnék most a stalagmitok csúcsai a hegy tetején, s maga az Olympus is vöröses fény sugarral borítva kezd előttünk fényleni, s úgy tetszik, mintha a nap fölkelésekor szokásos fényhatás lepne meg, midőn vezetők az oszlopok mögött fáklyáját egyszerre meggyújtotta. Az Olympus tulsó oldalán a Szultán nyugvó-ágyát bámulhatjuk, mely egy kipárnázott és letűzött divánhoz feltűnően hasonlít.

Jupiter trónja, az impozáns Szentháromság-szobor, a Czifra boltozat s Traján hidja mellett elhaladva a Vaskapuhoz (1644 m.), vagyis ama szoroshoz jutunk, mely a Vass-féle felfedezésig az ismeretes barlangnak végpontja vala. Sőt még azután is sokáig nem mertek azon túlhaladni, mert valóban nehezen is volt áthatolható. Az alig 2·5 m. széles barlangág a vízbe meredeken lehajló szikla által két részre választatott. Aki ezen ponton túl akart jutni, az csak úgy segíthetett magán, hogy a sziklát átölelve levegőben

lebegő lábaival lyukakat keresett a sziklában, hogy azokba támaszkodva aztán a vizen keresztül egy deszkát érhessen el, s kínos helyzetéből azon át megszabadulva útját tovább folytathassa. Ma azonban egészen másképen van. A dynamit-töltény ugyanis megtette hatását, s a Vaskapu már csak a mesék országába tartozik. Az utas most egészen kényelmesen haladhat tovább e helyen is, s jóízűen nevet azokon a multnak komikus esélyein, a melyek elbeszélésével a kedélyes vezető a jelenlegi utasokat mulattatja.

A Vaskapu előtt egészen a bekövetkezett áttörésig összetorlódtak a barlangvizek, egy tavat képezve. E helyen az összetorlódtott vizek által okozott törések és omladékok tájkára jutottunk, hol a tónak legnagyobb medrét a helyi beszakadások és az ezek által okozott törmelékhegyek és törmelékrakások néhol több ágra osztják, s melyen keresztül hatolni épen e miatt sokszor nehéz feladat.

A legnagyobb tér, a hová most jutottunk, a Nagy üreg. Ebben emelkedik magasba a Táborhegy. Egy távolabbi hegyomladék a Kaukasust képezi, melynek törmelékei az utasnak előrehaladását a Thermopylaei szoroshoz (1487 m.) fásztóvá teszik.

Ha itten a sok sziklatuskó és kőrákás között utat törtünk magunknak, Murány várához érkezőnk, s innét a Kisétkezőteremhez, honnét vagy a patak mentén, a régi megszokott úton, vagy az új áttörésen keresztül egyenesen a régi barlangág végéhez juthatunk. A régi úton haladva Belgrád várát érjük el (1387 m.), továbbá Hunyadi családját és Babylon romjait. Itt van továbbá Hóreb hegye, egy óriási törmelékhegy, mely a csarnok legnagyobb részét betölti. Ezen hegynék lejtőjén egy óriási sziklatuskót találunk, melynek alapja 18 m² és magassága 6 m. Ezen tuskó a leomlás alatt itt mélyen befürödött. A baloldali sziklafalnak egyik üregéből kivált esős időjárásakor zúgó morajjal törnek elő a vizek, valószínűleg azok, melyek a később megemlített Ördögtorokban magunknak új szabad utat kerestek. A lejtőn végig lehaladva a Nehéz út kezdetéhez jutunk, mely törmelékekkel végig borítva egész szélességében gyakran vízzel van elárasztva. Már a régi barlangkutatókat is aggodalom lepte el, valahányszor ezen szoroshoz közeledtek, és RAISZ is a barlang leírásában ezeket mondja: „Mindenkinek tanácsolom, hogy, ha ezen utat megtenni akarja, tervét kitartó jó időjárás által biztosítva hajtsa végre; mert, ha azalatt, mialatt a barlangban időzik, hirtelen záporosóttól meglepetnék, a mikor a víz épen ez üregbe törne, akkor Virgilius Aeneid VI. szavaival ő is így kiálthatna fel:

— — — Facilis descensus Averni,
Sed revocare gradum superasque redire sub auras,
Hoc opus, hic labor est.¹

Ajánlom tehát, várja be, míg a víz lefolyik, ha ugyan ehhez bőséges világitással el volna látva!“

A fentemlített Ördögtorokhoz, egy igen keskeny és járhatatlan oldalághoz, érve ugyancsak itt találjuk a másik utat, a Parnassus tövénél.

Ha a Kis étkező tereméből a jobbfelé elágazó utat választjuk, akkor a Horeb hegy gerinczén, a Libanon-on haladtunk volna, mely a czédrus törzseihez hasonlóan idomult igen karcsu cseppkőoszlopai által tűnik ki.

Innét a Münnich Kálmán-útra jutunk. Ez azon út, mely az új áttörés által támadva a régi barlangágból közvetlenül az új barlangba visz, s MÜNNICH K. bányaigazgató műszaki felvételei által bebizonyult, hogy az úgynevezett régi ág nem önálló üreg volt, hanem az omlások által csupán a nagy barlang-medenczétől elzárattott. Majd a régi barlangág végéhez jutunk, s itt találjuk ama sziklatuskót, melyen Ferdinánd császárnak, még mint koronaherczegnek látogatása emlékéül ezen felirat áll: „Ferdinandus, coronae Princeps“ (1276 m.) Most következik egymásután a Viaszk út, az Almássy-oszlop, a Gyémánthegy és Diana temploma finoman tagolt szép oszlopsoraival.

A Zsidó temploman áthatolva s a Parnassus lejtőjén lemenve ennek tövéhez juthatni (987 m.), hol a barlang fenekét elérve az előbb leírt út végével találkozunk.

Egy vízesés moraja a Török-fürdő közelségére figyelmeztet most minket, s e helyen egy 50 m. széles és 80. méternél is magasabb barlangüregben találjuk magunkat, melyet legnagyobbrészt a törmelékes Moria-hegy (947 m.) tölt ki. Ennek baloldali lejtőjén átkelünk s a Nagy étkező teremben (689 m.) reánk várakozó asztal és padoknál megpihenünk. Innét a Reviczky- és a Nádoroszlop-nál (385 m.) tovább-haladva a Nádorútra érünk.

Jobbról a sziklából Acheron vize tör elő, s egy másikkal, a Styx-szel egyesül. Ha ezen patak folyását követjük, a Büdöstói-ágba jutunk, melyről azt mondják hogy az a Domiczai- és Büdöstói-barlanggal van összeköttetésben. Balfelé egy meredeken emelkedő ágba befordúlva azt mondják, hogy itt az utasokra azelőtt kemény munka várt. Ugyanis térden csúszva kellett az utasnak e keskeny torokban előre kúsznia, mialatt

¹ Az alvilágba szállni könnyű, de visszafelé térni és a felvilágba visszafordulni, az nagy fáradság és nagy munka.

a szurkos fáklyák füstjétől majd megfulladt. Ma azonban már egyenesen s elég kényelmesen juthatni a Purgatoriumon át a Paradicsom előcsarnokába, s innét akadálytalanul a Paradicsomba, a barlang ezen egyik legszebb üregébe, mely szépségét bizonyára azért őrizte meg eddig, mert nehezen volt megközelíthető. Ezen szép csarnok hosszúsága mintegy 80—100 m. és szélessége 40 m. A mi a csarnok szépségét fokozza, az azon gazdagság, melylyel cseppkő-oszlopokban bővelkedik, s melyek, úgy tetszik, mintha a tetőt hordoznák. Ezen cseppkövek kellő megvilágítás mellett bűvösen hatnak az utasra. Nevezetesebbek: a Tizenhárom aradi vértanu, a Delphii templom, a Vörös torony s az Élet fája.

A Nagy templomból a Denevér-üregbe (221 m.) haladunk, a sok denevértől így nevezve, melyek rejtekhelyei ezelőtt itt voltak, most azonban csak szórványosan tűnnek elő. Nevezetes itt a bejárásnál az a sok Kerékvágás, mely a barlang látogatóinak figyelmét felkölti s alkalmat ad az utasnak a legkülönbözőbb, sokszor merész következtetésekre azon kérdés felett: ugyan mirevalók lehettek egykoron azok a járművek, melyeknek nyomai ma is láthatók? Valószínű az, hogy a történelem előtti korszakban ezen üreg külön — most beszakadt — kijáráttal bírt, és hogy ez valamikor lakóhelyül szolgált.

A nagy templom végén szemünk előtt a sziklaüregben eltűnik az Acheron, s mutatkozik a Róka lyuk, egy látogatottabb, de nehezen járható oldalág, mely balfelé elágazik. A Királykútnál (116 m.) felséges itallal felfrissülve s aztán a Csontháznál elhaladva ama törmelékből alakult kúphoz jutunk, melyen végig lépcsőkön felfelé haladva a barlang régi bejáratához, illetve a mostani kijárásthoz jövünk. Itt van közel a turistaház, a régi bejárat előtt, a hol az utas frissítőkkal és szállással ellátva megpihenhet.

Az út a sziliczei fensík déli lejtőjén Pelsőcz felé vezet. A Baradlától alig 10. percznyi távolságra nyílik meg előttünk a Büdöstői- vagy Domiczai-barlang egy szikla-lejtőn a Büdöstői-pusztá közelében. Ezt a barlangot már Bartholomaeides művében,¹ melyet Gömörmegyéről szerkesztett, (523 lap). leírva és egy tervrajzzal is illusztrálva találjuk.

Az aggteleki lelkesz urnak és a Baradla vezetőjének, Glanicza Jánosnak, kíséretében a barlang egy részét bejártam.

¹ Inelyti superioris Ungariae Comitatus Gömöriensis Notitia Historico-geographico Statistica. Leutschoviae 1806—1808.

Magunkkal hozott létrán leszálltunk egy körülbelül 6 m.-nyi torokba, s fenekén vastag réteg korhadt levélre akadtunk. Jobbra egy csarnokba jutottunk, melyben csupa apró oszlopból összerakott nagyobb cseppkőoszlopokat találtunk. A földön hatalmas szikladarabok hevernek szerteszét, melyeknek üregeit egész vastag rétegei borították a denevérguánónak. Számptalan denevér röpködött körülünk s a távoli üregekből ezer és ezer felzavart denevér sívító fütyülése hangzott felénk. Egy boltozatszerű fal köti össze ezen csarnokot egy másik üreggel, melyben egy törmelékkúpon át lefelé kell haladni. Mészszivagból alkotott pompás vízesés látszik itt a tetőzetről lefüggenni, s visszafelé tekintve egy fölfelé lépcsőzetesen vékonyodó és szépen alakult magán oszlopot pillantunk meg.

Szaglári érzékünk e helyen igen kellemetlenül érintetik azon átható bűz miatt, melyet itt a denevérguánó kifejt. Oly tömegekben fordul ez itt elő, hogy egész hegyeket képez, melyek között bokáig kellett gázolnunk. Ezen üreghez csatlakozik egy másik kisebb üreg vastag cseppkőoszloppal. Ha a lefelé vezető aknába innét tovább akarunk mozogni, akkor egy fatörzs szolgál rendelkezésünkre, melyen a rövid ágak a létrát helyettesítik. Ezen mélyebben fekvő barlangüregben Bartholomaeides állítása szerint tiszta pezsgő forrás volna található, melyet azonban mi észre nem vettünk. A Domiczai-barlang csarnokai és menetei különösen magasságuk és góthikus stíljük által tűnnek ki.

Különös, hogy Bartholomaeides a denevérekről nem tesz említést, miből azt lehet következní, hogy azok az ő idejében még elő nem fordultak, és hogy csak akkor telepedtek le ott, midőn a denevérüregből felzavarva kiűzetek. E körülmény újabb bizonyítékául szolgál annak a feltevésnek, hogy a Domiczai-barlang a bűdöstói ág által a Baradlával összeköttetésben áll. A Domiczai-barlangban hasonlóan találtak emberi és állati csontokat, melyeket azonban eddig behatóan meg nem vizsgáltak. Az emberi csontokról Bartholomaeides is tesz említést s elbeszéli, hogy egy Anca nevezetű korcsmárosné a Bűdöstói-pusztán lakván s a rablókcal egyetértve a vendégeket kifosztotta és meggyilkolta. Az áldozatok ezen üregbe dobattak. Nagyon valószínű, hogy itt is történelem előtti leletekkel van dolgunk s itt szakszerű kutatások lennének kívánatosak, úgyszintén a barlangnak alapos felvétele és megvizsgálása.

A hegyoldalban több lyuk található a sziklában, melyek azonban omladékok által elzárva és nem járhatók. A Domiczai-barlangtól nem messze Hosszuszó felé van a Rablóüreg bejárata, magasan a lejtőn cserjék és sziklák között elrejtve.

Ezen üreg meglehetősen nagy csarnokot képez, melynek fenekén óriási sziklatuskók terülnek el. Az előcsarnokból úgyszólván merőlegesen felnyúlva emelkedik két nyílás, akár egy kémény. Egy kisebb ág éjszakkélet felé terjed, azonban omladékai következtében járhatatlan. Itt is denevérguánóra akadni, melynek egy részét azonban már elhordták.

Most utunkat folytatva vagy Hosszúsóról Borzován át, vagy a Búdöstói-pusztáról Kecson át mehetünk tovább a fensíkon, noha a legkényelmesebb és legjobb kociút Gombaszög-ről vezet fölfelé. A fensíkra feljutva nyomorúságos tölgyes maradványaival és itt-ott gyepvel borított területet találunk, melyen nagyon sok helyütt kandikál ki a meztelen mészszikla. Derült időben a Magas-Tátrát is megpillanthatjuk innét.

A mint már tudjuk, a fensíkon számos töbör található, melyek vagy teknőalakú s földdel vagy ritkás fűvel befödött mélyedések jellegével bírnak, vagy pedig sziklaromokkal borított beszakadások gyanánt tűnnek elő.

Szilicze-től d.-n.-ra hegytorokhoz hasonló töbörre akadunk, mintegy 40 m. szélességben és 70 m. hosszúságban sűrű növényzettől benöve, mely a sziklarepedések között mély gyökeret vert. A torokból merőleges sziklafal ágaskodik mereven fölfelé, tetején többszörösen összevíssza hasgatva és repedezve. Fent egy épület romjait is észlelhetni, ezek egy sörfőző gyárnak maradványai, melyet talán az olcsó jégverem miatt építettek, de a mely mind ennek daczára mégis elpusztult. A mint a töbörbe leszállunk, a magas sziklának tövénél egy bő torok ásítozik felénk, a mely nem más, mint a bejárás a Sziliczei-jébarlang-hoz vagy a Ledniczá-hoz.

A bejárást egy fenséges sziklkapu alkotja, melyen át érezhetőleg áramlik felénk a hideg levegő, melynek nesztét vehettük már akkor, midőn a sziklatorok felé közeledtünk. A barlang befelé nagy csarnokká szélesedik, melynek feneké 20--22 mnyi hosszúságban befelé 30--35 foknyi esést mutat. A csarnokot egy óriási sziklatömb két részre osztja. S lent majdnem merőlegesen leszakadó torkolat ásít felénk, melyhez sima jégfelületen haladva csak a legnagyobb elővigyázattal szabad közelednünk. A talaj t. i. és nyáron át a falazat is egészen jéggel van borítva, különösen ha a tél és a tavasz igen nedves volt; óriási jégstalaktitok függnek le a falakról s a sziklahasadékokból a megfagyott vízesés jégalakjában tűnnek elő, s ezután is látható, hogy a kibugyogó víz miként fagyott meg esése közben. Ezen barlangnak is alapos megvizsgálása nagyon kívánatos lenne, mert mindenesetre feltehető, hogy annak kiterjedése nagyobb, mint a milyennek látszik. Hová

is tűnt volna el különben az a sok anyag, mely ezen csarnokot egykoron kitöltötte?

Ha ezen barlang keresztmetszetét a Dobsinai-jégbarlangéval összehasonlítjuk, úgy találjuk, hogy mindakettő éjszak felé nyílik, mindakettő egy csarnokot képez, mely befelé meredeken aláereszkedő fenékkal bír és egy keskeny menetben folytatódik. Csakhogy a Dobsinai-barlang bejárata kicsiny, míg a Lednicze nagy sziklakapujával egy mélyedésbe néz. Ezen utóbbi körülménynek tulajdonítandó az, miért nincs itt oly hatalmas és tartós jégképződés, mint a Dobsinai-jégbarlangban. A Sziliczei-barlang ugyanis tágas kapujánál fogva nincsen a melegebb légáramlások ellen elegendőképen megvédve.

Ha a pelsőczyi országútra visszatérünk, akkor Hosszúszó és Pelsőcs-Ardó helységeket érintjük, mely utóbbi helyen évekkel ezelőtt bányaipar üzetett, még pedig gálmaércz nyerése végett, s ez meglehetősen kifizette magát. A gálmaércz itt horganytünle társaságában vörös márgaagyagban található, valamint ott is előfordúl, a hol dolomit között rétegesen elterülő csillámos werfeni pala lép fel. Ez utóbbi a sziliczei fensikon elszigetelten előjön.

Az út a hegyre fölfelé csavarodik, s fent pompás kilátás nyílik szemeink előtt a Csetneki-völgyre. Ennek szabályszerűen s élesen határolt egyenes vonalú lejtői jellemzetesen emlékeztetnek a triaszmezőplateau képződményeire. Jobbra a völgynek azon nyílását vehetjük észre, melyen át a pelsőczyi és a sziliczei fensík között a Sajó tört magának utat. Egész tiszta időjárás mellett szemeink a Magas-Tátra képében is gyönyörködhetnek.

Pelsőcz felé kocsizva majd elérjük a kis városkát, a hol egykoron a megyei gyűlések tartattak. A nagy épületben ma egy faárugyár van elhelyezve.

Pelsőcz régente „Philecia“, a jászok főhelye, Árpád egyik vezére Bors által elfoglalva a vidék főhelye lett. IV. Béla idejében 1242-ben Pelsőcz a Bors-család utódaira a Bubek vagy Bebek-családra szállott. „Primam loci hujus mentionem in Diplomate Belae IV. Regis ad ann. 1242 factam reperio. Adpellatur in eodem Pelsőcze Possessio Comitum Bors, filii Dominici Bani, ac sub nomine Plesuch vel Plesucz tanquam Dynastiae et Praediorum plurium caput Bubekiis confertur.“ (Bartholomaeides). A Bebek-család a hét vár egyikét építette itt s ebben lakott is. 1328-ban Pelsőcz várossá emeltetett. Bebek György újra visszanyerte a lefoglalt javakat 1559-ben, s a megelőző évben a törökök által szétrombolt Pelsőcz várát Szepesvármegye segítségével újra fölépítette. „I. Ferdinánd idejében országgyűlésileg kimondatott, hogy ezen vár mint

a törökök elleni védfal a szepesi parasztok által meg-erősítendő.“¹

Schwendi Lázár a várak átadását, azok között Pelsőczét is 1566 és 1567-ben kierőszakolta. „Sabatka, Pelsőcz, Gombaszek, Chrasnahurca, vadász várakat s a hozzátartozó kastélyokat és területeket a császártól az erdélyi fejedelemhez átpártolt Bebek Györgytől Schwendi 1566-ban elfoglalta.“²

Györggyel a Bebek-család kihalt, s birtokai részint a koronára, részint a Perényi-, részint a Rákóczy-családra szállottak.

Pelsőczről a pelőczi fensíkra érdemes egy kirándulást tenni, mivel ott több érdekes dolog található.

Az út a régi hámor mellett a Csetneki-völgy felé néző lejtőn vezet fölfelé. A gyalogút oda részben sziklás, fent mészkőzeteken visz keresztül s körülbelül másfél óráig tart, míg végre a 270 m. magasan fekvő pelőczi fensíkot elértük. Innét részint réteken, részint fiatal tölgyesen keresztül majd fölkapaszkodva, majd lefelé éreszkedve egy kerülő házhoz érünk. 420 m. magasban Pelsőcz felett. A már ismeretes töbrökre gyakran akadni itt s találkozhatni legelő csordákkal, melyek az itatóhoz nap-nap mellett le a völgybe tereltetnek.

A ki talán az élesen határolt lejtők miatt félre vezetve, azt hinné, hogy ez a fensík egyenes, az csalódnék. Ellenkezőleg nagyon sok itt a domb és a völgy, melyek váltakozva megnehezítik a tájékozást, mivel alkalmas kilátási pontok hiányoznak. A Gömöri-nagyrétre jutva, erdős domboktól körülszegélyezett helyen találjuk magunkat, honnét barátságosan intéget felénk egy sajtkészítő parasztnak idylli lakása, egy fakunyhó, melyben deszkákon szétterítve fekszenek a már kész sajtok; itt barátságosan vendégel meg a gazda tejjel és zsenticzével.

Két nagy s meredeken lehajló és mészkövekkel fedett töbör mellett elhaladva az ú. n. Csengőlyuk-hoz érkezünk, mely 450 m. magasságban fekszik Pelsőcz felett. Négyzetes s kútra emlékeztető nyílás ez, mintegy 5 m², mely tátong előttünk. A nyílás csak egy oldalról közelíthető meg, mivel a többi három oldal meredeken zuhan alá a mélységbe, melyből itt-ott a repedésekbe kapaszkodó cserjét észlelhetni. A mélység olyan nagy, hogy a fenekét nem lehet látni. Nagyobb köveket dobtam belé s 12-ig olvasva semmitsem hallottam. Csak aztán hallottuk a tompa zajt, a mint a kő az aljára ért. Ha egy nagyobb galyat dobunk le, akkor úgy hallani, mintha alulról

¹ Korabinszky János „Geographisch-Historisches und Producten Lexikon von Ungarn“. Pressburg 1786.

² Beza János „Newe Beschreibung des Königreiches Ungarn . . . . Leipzig 1664.

szélroham törne fölfelé. A magy. kir. állami vasutak pelsőczi állomásfőnöke, PACHEL JÓZSEF úr, bátorkodott 1882-ben egy sodronykötél segítségével ebbe a gödörbe leereszkedni, s neki köszönhetem a következő adatokat: A Csengőlyuk kúthoz hasonló és 96 m. mélységű akna, meglehetősen merőleges falakkal, melyekben csupán egy helyett, mintegy 40—50 mnyi mélységben lehet egy sziklarepedést észrevenni. Az alja felé az akna nagyobb csarnokba megy át, melynek fenekén a felülről ledobott kövek és faágak egészen tekintélyes dombot képeznek. A csarnok cseppkőképződményekkel van ékesítve, melyek közül PACHEL úr egy szószéket, két szenteltvíztartó medenczét és egy vízesést ismert föl. Egy körülbelül 45° alatt meredeken felnyuló lejtőt is vett észre, melyen sok cseppkőoszlop ékeskedik. Tapolcza felé fordúlva keskeny folyosón át egy második kúpalakú üregbe (2·5 m. átmérővel) juthatni, melyet szintén cseppkövek borítanak be. Ezen csarnok alatt még egy üreg találtatott, ezt azonban nem kutatták át.

A Csengőlyuk mindenesetre megérdemli, hogy a Kárpát-egyesület ezt is alaposan megvizsgáltassa, a mi felette kívánatos, mihelyt a Aggteleki-barlangban a legnagyobb munkát befejeztük, s a szükséges pénz rendelkezésünkre áll.

Mintegy háromnegyed órányi vándorlás után sziklatölcsérhez érkeztem, az ú. n. Szalánká-hoz, melynek fenekén kétoldalt sziklarepedések meredeztek felém. Egy fatörzs lefűrészelt ágain leszálltam ezen repedések egyikébe, s 4 mnyi mélységben a fenekét értem. Itt is sziklatuskók hevernek szerteszét, a falakat pedig mészsziavag-képződmények borítják. A másik sziklaüreg a meredeken felnyuló és ijesztően összevisszarepedezett sziklafal tövénél tátong, melyből igen hideg levegő áramlik ki, szintén jégképződményt sejtetvén. A sziklatölcsér fenekén különben buja növényzet díszlik.

Ezen imént leírt két üregen kívül még többet is találhatni a pelsőczi fensikon, ilyenek: a Macskalyuk, Gyökérluk, Zomborlyuk, Csikrét melletti luk, sat.

Egy óráig haladva a fensik széléhez jutunk, s ha a meredek sziklaösvényen fél óráig gyalogolunk, akkor Vígtelek helységet elérjük.

Gombaszög vasuti állomással szemben még egy üreg, a Leontina-barlang¹ látható. míg végre Rozsnyó előtt elhagyhatjuk a mészplateaut, s ezzel együtt a tulajdonképeni barlangvidéket.

A dobsinai úton Poprád felé találjuk a sokat látogatott és megcsodált Dobsinai-jégbarlangot, mely a M.

¹ A tábornoki térképen hamisan Ludmilla-barlangnak nevezve.

Kárpát-egyesület 1878. évi V. számú Évkönyvében már ismertette lett.

Legyen szabad végezetül a barlangvidékre vonatkozólag a következő körutazást összeállítanom, s a tátrai turistáknak ajánlanom.

1. nap. Poprádról Kassa felé vasúton. Kassa városának megtekintése, és megszállás ugyanitt.

2. nap. Kassáról Torna felé vasúton (indulás 7 óra 34 p. reggel, érkezés Tornára 9 óra 46 p. reggel). Utazás a Szádellői-völgyön át, vissza az Áji-völgyön keresztül. Este a tornai romok megmászása. Meghálás Tornán.

3. nap. Kocsizás Aggtelekre (3 $\frac{1}{2}$ óra) az új bejárathoz. A barlang megtekintése. Utazás Pelsőczre 1 $\frac{1}{2}$ óráig kocsin. Innét vasúton Dobsinára (ind. 8 óra 21 p. este, érk. Dobsinára 11 órakor éjjel).

4. nap. Kocsin a Sztraczenai-völgyön át a Dobsinai-jégbarlanghoz (3 óra). A barlang megtekintése; innét Poprádra (3 óra).

A ki ezen utitervet még két nappal megkívánja toldani, az Kassáról a híres ránci időszak szökőforráshoz kocsizhatik (3 óra), s Pelsőczről vagy a pelsőczyi plateau, vagy a Sziliczei-jégbarlangot is meglátogathatja.

Kassán, Tornán, Pelsőczön, Rozsnyón, Dobsinán, valamint a jégbarlangnál az utas mindenütt megfelelő ellátást talál. Épen úgy az Aggteleki-barlangnál is (régii bejárat) turista menedékházat találni, melyben két szoba éjjeli megszállásul az utasoknak rendelkezésére áll.

Budapestről legcélszerűbben Tornalján át lehet az Aggteleki-barlanghoz utazni. Tornaljáról pedig másfél órai kocsizás után érhetni el a barlangot. Aggtelekről pedig visszafelé az utazás vagy Pelsőczön át Dobsina és Poprád felé, vagy Tornán át Kassa felé történhetik.

VII.

A hőmérséklet csökkenése a magasabb légrétegekben.

Irta: FISCHER MIKLÓS.

A természeti tudományok legfőbb vivmánya az erély megmaradása elvének felállítása. Az erély állandó, az erély nem veszhet el, csak átalakúl s VOGT szavait: „Die Materie ist unerschaffbar, wie sie unzerstörbar ist“. (Az anyagot sem teremteni, sem megsemmisíteni nem lehet) teljes joggal az energiára is lehet alkalmazni. A megmaradás törvénye szigorúan kizárja úgy a teremtést, mint a megsemmisítést.

Az erély átalakulása a tünemény, a természeti lét. E metamorphosis kiderítése czélja a természetbúvárnak, ki a tudományok vívmányainak általánosítása által oly eszmékben élhet, melyekhez képest — mint egy angol physikus mondja — Milton-éi eltörpülnek s melyek oly magasztos költeményt képeznek, mint a minőt emberi phantasia csak alkothat.

Az emberiség összes munkaerejét, munkaképességét, az állati és növényi világ élete föltételeit a napsugaraknak köszönik. Merítik azt a nap a világürbe árasztott hőmennyiségének azon kis részéből, mely a föld felszínére esik.

HERSCHEL a Jóreményfokán és POUILLET Párisban a pyrheliométerrel (naphőmérővel) végzett észleletei alapján állíthatjuk, hogy egy évnek leforgása alatt a nap egy négyzet centimeterre körülbelöl $\frac{1}{4}$ millio hőegységet bocsát, annyi meleget, mely képes volna $\frac{1}{4}$ millio kilogr. víznek hőmérsékletét 0 C. fokról 1 C. fokra emelni tehát a föld összes felszínére 3000 quintillio hőegységet.

Mily óriási meleg mennyiség! Ez pedig a nap által kiárasztott összes hőnek csak $\frac{1}{2.300.000000}$ részét teszi.

Hogy a napnak melege miként oszlik szét a föld felszínén, az függ a hely geographiai helyzetétől, de függ egyéb fekvési viszonyaitól is. Mennél jobban távolodunk az egyenlítőttől, vagyis mennél nagyobb geographiai szélesség alatt fekszik valamely hely, annál kisebb magasságra emelkedik a nap útjában a horizon

főlé, annál ferdébb irányban esnek sugarai, s minthogy a hatás intenzitása egyenes viszonyban áll a beesési szög sinusával, annál alacsonyabb az illető hely átlagos évi hőmérséklete.

Singaporében $1^{\circ}17'$ geographiai szélesség alatt az átlagos évi hőmérséklet $26^{\circ}9'$ C.

Mexikóban $19^{\circ}26'$ geographiai szélesség alatt $16^{\circ}6'$ C.

St.-Franciscóban $37^{\circ}48'$ geogr. szélesség alatt $12^{\circ}7'$ C.

Budapesten $47^{\circ}31'$ geogr. szélesség alatt $10^{\circ}9'$ C.

Lembergben $49^{\circ}50'$ geographiai szélesség alatt $8^{\circ}0'$ C.

Varsóban $52^{\circ}13'$ geographiai szélesség alatt $7^{\circ}2'$ C.

Szt.-Pétervárott $59^{\circ}56'$ geogr. szélesség alatt $3^{\circ}6'$ C.

Tromsóban (Norvégia) $69^{\circ}39'$ geographiai szélesség alatt $2^{\circ}2'$ C.

Nowaja-Semlja szigetén $73^{\circ}38'$ geographiai szélesség alatt $7^{\circ}8'$ C.

Rensselaerhafen (Grönland éjszaknyugati partjain) $78^{\circ}37'$ geographiai szélesség alatt — $19^{\circ}50'$ C. az évi középhőmérséklet.

Az éjszaki földgömbön a 20-ik és 40-ik geographiai szélességi körök között fekszenek a 24, 20, 16 C. fokú isothermák; ¹⁾ a 40-ik és 60-ik geographiai szélességi körök között a 12, 10, 8 C. fokú évi isothermák; a 60-ik és 70-ik geographiai szélességi körök között a 0, —4, —10, —12 C. fokú isothermák.

Hogy a földrajzi fekvésen kívül egyéb okok is befolyhatnak az illető hely klimatikus viszonyaira, mutatja már azon tény is, hogy az évi isothermák, melyek egynémelyikének általános irányait az imént jeleztem, nem párhuzamosak a geographiai szélességi körökkel, hanem bár nagyjában követik amazokat, mégis hol éjszakra, hol délre gyakran több fokra is hajlanak el.

Hasonlítsuk össze például a Skandináviai-félsziget déli részeit Labrador partjaival, melyek ugyanazon szélesség alatt fekszenek. Amott virágzó városok, itt elhagyatott jégterületek!

Canada és Olaszország felső részei ugyanazon szélesség alatt fekszenek, pedig mily különbözők klimatikus viszonyaik!

Nápolyban az évi középhőmérséklet $15^{\circ}31'$ C.; New-Yorkban, mely ugyanazon szélesség alatt fekszik, $10^{\circ}87'$ C.

Európa legéjszaki csúcsának, a Nordkap-nak ugyanazon évi isothermája van, mint Irkutsk-nak, pedig 20 fok a geographiai szélességbeli különbségök.

Christiania és a 10 fokkal az éjszaki pólushoz közelebb fekvő Tromsø sziget ugyanazon isotherma alatt fekszenek, Natal és Lima szintén ugyanazon isotherma alatt.

¹⁾ Az egyenlő középhőmérsékeket feltüntető görbék.

Christiania és Quebec majdnem teljesen ugyanazon évi középhőmérséklettel bírnak (5·25 és 5·50° C.) daczára, hogy Quebec több mint 13 fokkal fekszik közelebb az egyenlítőhöz.

DOVE az isothermákat arra használta fel, hogy a föld felszínének 10°—10° geographiai szélességi körök által határolt zónáinak normális temperaturáját számítsa ki. Egy és ugyanazon szélességi kör 36 egymástól egyenlő távolságban fekvő helyein észlelt évi átlagos hőmérsékletek számtani középárányosa szolgáltatta a következő adatokat.

Az északi félgömbön.

0°	geographiai szélesség alatt	26·5° C.
10°	"	26·6° C.
20°	"	25·2° C.
30°	"	21·6° C.
40°	"	13·6° C.
50°	"	5·4° C.
60°	"	—1·0° C.
70°	"	—8 9° C.
80°	"	—14·0° C.
90°	"	—16 5° C.

A déli félgömbön.

10°	geographiai szélesség alatt	25·5° C.
20°	"	23·4° C.
30°	"	19·4° C.
40°	"	12·5° C.

Az egyes helyek hőmérséklete a helyi viszonyok miatt többé-kevésbé eltér ezen normális temperaturától. Ezen eltérés hőmérsékletbeli anomáliának (Thermische Anomalie) neveztetik. Az egyenlő hőmérsékleti anomáliával bíró helyeket összekötő vonalak „Isanomalikus görbék“-nek nevezetnek, melyeknek fekvése fölötté tanulságos a helyek klimatikus viszonyainak megítélésében.

A tengereknek a hőmérséklet szélsőségeit kiegyenlítő hatása, a légkör áramlatai okozói ezen eltéréseknek. Északi Europa nyugati partjainak enyhe klímája a Golf-áramlattól ered, mely a föld északi felén hullámlzó Atlanti-óceán összes melegének körülbelül egy ötöd részét szolgáltatja.

Míg Budapest legmelegebb hónapja (július) átlagos hőmérséklete 22·4° C., Bécs-é 20·5° C., Lemberg-é 19·5° C., Prága-é 19·8° C., addig Bergen-é (Norvégia 60°24' geographiai szélesség alatt) 14·4° C., Reykiawik-ban (Island 64°8' geogr. szélesség alatt) 13·4° C., Uperniwik-ben (72°48' geographiai szélesség alatt Grönland) 8·0° C., Nowaja-Semlján 5·9° C. és Grönland észak-nyugati partjain 3·4° C.

Ezen alacsony nyári hőmérséklet utáni minden sóvárgás

azonban *pium desiderium*má válik, ha meggondoljuk, hogy 2000—3000 km.-nyi távolság választ el ezen tájaktól s hogy átlag 200 km.-re kell éjszak felé utaznunk, hogy a nap átlagos temperaturája 1 C. fokkal szálljon alá.

Hogy a levegő hőmérséklete csökken, még pedig sokkal nagyobb mértékben függélyes, mint imént tárgyalt vízszintes irányban, arról meggyőz minket — ha nem is hagyjuk el lakóhelyünket — azon eléggé gyakori tapasztalat, hogy forró nyári napokon a magas légrétegekből gyakran tetemes nagyságú jégdarabok hullanak alá, valamint azon tény is, hogy minden geographiai szélesség alatt és minden tengerszint föléti magasságban észleltetett jégeső.

RUPPEN 1862. évben 4200 m. magasságban, HAUSER 1863. évben 2700 m. magasságban, 1864. évben 2800 m. magasságban észlelték jégesőt.

LECOMTE azon sajátzerű jelenségre figyelmeztette a tudományos köröket, hogy gyakran a közönséges záporosónál is észlelhetők egyes a magasból esett jégdarabok s hogy a magas hegyeken hó és jég esik, mikor az alsóbb légrétegekben a légköri csapadék eső alakjában hull alá.

BUCH a jégeső keletkezését annak tulajdonítja, hogy valamely légoszlop tetemesebb átmelegítése miatt a magasba felszállván, jéghideg légrétegbe kerül, hol gőztartalma jégkristályokká fagy. E jégjegeczek másokkal egyesülvén tetemesebb súlyok miatt a földre esnek.

GLAISHER és FLAMARION szintén a magas légrétegek hőmérséklete gyors csökkenésének tulajdonítják a jégeső keletkezését. Szerintök a felszálló légtömegek játszanak e tekintetben fontos szerepet. Ha nedves levegő fölfelé ragadtatik és a vízpárák, valamint a képződő vízcseppek megdermednek, a jég olvadási melege szabaddá válik, mely előmozdítja a levegő fölfelé szállását. E mozgás addig tartja lebegő állapotban a jégkristályokat, míglen eléggé megnagyobbodván a magasból hullanak.

VOGEL szerint a magas légrétegekben a felhők a fagypontra alá hülnek. Bennök a párák mint vízhólyagok lebegnek. Ha ilyen felhőbe, melynek hőmérséklete jóval a fagypontra alatt van, egy magasabb fellegből jégjegeczek esnek, a lehűtött párákat gyorsan jéggé változtatják s a jég tömeges képződését eszközlik, épen olyan módon mint a megolvastott alkénecsavas szikenybe dobott jegeczdarab rögtön megindítja a jegeczképződést.

REYE szerint a jégeső oly zivataroszlop eredménye, mely a magas jéghideg légrétegekben képződik.

Ezen elméletek, ha nem is egyenként, de együtt véve

megmagyarázhatják a jégeső beálltával észlelhető tűneményeket, ú. m. hogy a jégesőt szélső, tikkasztó meleg előzi meg és tetemes lehülés nagyobb területen követi, hogy a jégeső szűkebb területen dühöng, hogy tornádók (forgóviharok) gyakran jég- és hózivataroktól kísérvék és hogy nem ritkán föld, homokrészek találhatóak a jégdarabok belsejében, melyeknek hőmérséklete gyakran jóval a fagyponthoz alatti fekszik (—5°-tól —10 C. fokig).

A jégeső keletkezését magyarázó elméletek mindegyike tehát a magas légrétegek feletti alacsony hőfokát tételezi fel s kell is föltételeznie, mert máskülönben a jégeső tűneményét nem volnánk képesek megfejtetni.

Fénytani tűneményekből arra is lehet következtetni, hogy némely fellegek, mint a cirrus és cirrostratus apró jégtükből állanak és néhány esetekben sikerült a teleskopon keresztül a légkör magasabb rétegeiben végbemenő tűneményeket — bár igen szűk határok között megfigyelni.

Észlelték ugyanis azt, hogy teljesen tiszta égbolt mellett a nap korongja előtt hópelyhek vonódnak el, melyek a magasban képződve, légi útjukban a távcső látómezéjébe kerültek.

A magas légrétegek alacsony hőmérsékletét bizonyítják közvetlen tapasztalatok is. Tudományos czélból eszközölt léghajón való fölszállások igazolták, hogy a legforróbb nyári napokon is 3300 m. tengerfelszíne fölötti magasságban a levegő hőmérséklete a fagyponthoz érte el.

Midőn GAY LUSSAC 1805-ben 27° C. hőmérsékletben fölszállott 6875 m. magasságban —9·5° C. észlelt. BARRAL és BIXIO 1850-ben 6720 m. magasságban dermesztő hideget, —39·7° C., találtak s a léggömb teli volt apró jégtükkal. De még később is, mikor 4800 m. magasságban lebegtek a föld felszíne fölött, jégkristályokat észlelhettek a levegőben.

A legnagyobb magasság, melyhez léggömb fölemelkedett 8800 m. volt. Az angol J. GLAISHER e magasságban (1862. évben), melyben büntetlenül ember csak perczekig tartózkodhatik, Sziberiának fagyasztó hidegét találta. De saját szerű, míg az árnyékban felfüggesztett hőmérője —20 C. jelzett, és árnyékban levő tagjai a hidegtől megdermedtek, testének azon részeiben, melyek a napsugarai közvetlen hatásának voltak kitéve, szokatlan meleget érzett.

Az 1875. év április hó 15-én eszközölt léghajón való felszállás alkalmával, mely két természetbúvárnak, SIVEL és CROCE-SPINELLI életébe került, kik az elért nagy magasság gyér levegőjében megfúltak, a harmadik utazó TISSANDIER 4100 m. magasságban, könnyű cirrus fellegekben 0 C. fokot észlelt; feljebb emelkedve 6700 magasságban báránnyelbők

közepette -8° C. 7500 m. magasságban, tiszta felhőtlen légkörben -11 C. fokot. TISSANDIER sajátzerűeknek találta a cirrus felhő rétegeket, melyeken keresztül léggömbje a „Zenith“ lebegett. Számptalan jégtűkből állottak, melyek minden oldalról környezték, miközben az égboltozat teljes tisztsággal ragyogott feje fölött és szokatlan fénynyel verte vissza a nap sugarait.

A hőmérséklet folytonos következetes csökkenését tapasztaljuk akkor is, mikor a tikkasztó nyári melegben a hegyek közt keresünk üdülést, hol a komor sziklafalak változatos, égbemeredő körvonalai, hol a fenyvesek titkos csendje, hol a pázsitszönyegek színpompája, hol a hegyi tavak nyugvó víztükrének fényjátéka, hol a fellegek változatossága, melyek légi útjokban az ormokon pihennek, hol az átlátszó ozontartalmú, illatos lég gyönyörködtet, hol a természeti szépségek élvezetében — a legnemesebb élvezetben — élénkül az érzék, felüdül az értelem, tisztul a kedély, hol alkotásainak közvetlen hatásával a föld urához közelebb az isten, mert igazság rejlik GERVINUS szavaiban: „Die Natur liegt tröstend und beruhigend als ein Gegensatz zu dem Leben des Menschen um uns, das voll Unruhe und Hast, ungesättigt und unter steter Anstrengung dabingeht“. (A természet mintegy vigasztaló és megnyugtató ellentétet képez az ember életével, mely nyugalmat és kielégítést nem ismerve folytonos erőmegfeszítés között folyik le.)

Az Alpeseekben — mondja J. HANN a „Deutsche Revue“ júniusi füzetében — Spitzbergennek (78° geographiai szélesség alatt júliusi hőmérsékletét, t. i. 5 C. fokot, már 2500 m.-nyi magasságban a Sántis csúcson (Svajcz) és a Hoher-Priel hegyen (F.-Ausztia, található, hogy a Nordkap, Hammerfest (71° geographiai szélesség alatt) nyári hőmérsékletét, $9-10$ C. fokot, már 1800 m. magasságban.

Engadin helységei, úgymint: Pontresina, St.-Moriz, Sils-Maria, Sulden az Ortler lábán, Vent az Ötztalban (Tirol), a Rigi (Svajcz) vagy Schafberg, Schmittenhöhe (Salzburg), mind $9-10^{\circ}$ júliusi középhőmérséklettel bírnak s tenger felszíne fölötti magasságuk 1800—1900 m.

A Sonnblick-csúcson (Hohe Tauern) 3100 m. magasságban a nyári középhőmérséklet 1° C.; a Glockner-csúcson 3800 m. magasságban — 4 vagy -4.5° C.; a Montblanc-csúcson, mely 3752 m. magasságra emelkedik Chamounix völgye és 4810 m. magasságra a tenger felszíne fölé, augusztus hónapban gyakran — 20 C. fokra szállt alá a hőmérséklet és a hőmérő rendes állása — 12° C.

Az Alpeseekben körülbelől csupán 150 méterre kell

felszállanunk, hogy a nyári középhőmérséklet 1 C. fokkal csökkenjen.

A Magas-Tátrát illetőleg RÓTH MÁRTON tanár, e hegység kitűnő ismerője, közölt hőmérsékleti adatokat mint 12 évi észleleteinek eredményét a Kárpát-Egyesület 1888. évi Évkönyvében.

Észleleteiből, melyek az 1351—2663 m. közötti magassági övre vonatkoznak, a következőket közöljük:

Poprádi-tó partjain (1503 m.)	1877. év június 27-én 3 óra délután a hőmérséklet volt + 13·7° C.
" "	1879 év aug. 4-én 10 órakor d. e. a hőmérs. 13·1° C.
" "	1884 " júl. 23-án 7 " este " " 8·1° C.
" "	1887 " aug. 7-én 7 " " " " 11·0° C.
Tűzkő mellett (Kis-Tarpatok 1577 m.)	1880 aug. 29. 6 órak. regg. a hőmérséklet volt 5° C.
" " " " " "	1885. szept. 27. 9 órak. regg. a hőmérséklet volt 9·4° C.
" " " " " "	1886 év júl. 15-én 8 órakor délelőtt 12° C.
Tengerszem mellett (1597 m.)	1877 aug. 24-én 12 órakor délben, + 11·2° C.
" " " " " "	1887 aug. 8-án 12 órakor délben, + 11·8° C.
Felkai-tónál (1641 m.)	1878 szept. 8-án 9 órakor d. e. + 14·4° C.
Hosszú-tónál (1931 m.)	1878 szept. 8-án 10 " d. e. + 11·2° C.
Öt-tónál (Kis-Tarpatok 2005 m.)	1878 szept. 15-én, 1 óra délben, + 12·5° C.
" " " " " "	1880 aug. 29-én 8 óra délelőtt, + 8·0° C.
Lengyel-nyergen (2096 m.)	1878 szept. 8. 12 óra délben, + 8·7° C.

A Központi-Kárpátok csúcsain észlelt hőmérsékleti adatok a következők:

Chocs (1614 m.),	1886 aug. 15-én, 4 órakor délután, + 12·5° C.
Királyhegy (1943 m.),	1887 júl. 26-án, 10 " délelőtt, + 14·5° C.
Novy (1999 m.),	1880 júl. 27-én, 5 " délután, + 8·1° C.
Gyömbér (2045 m.),	1885 aug. 4-én, 11 " délelőtt, + 10·5° C.
Kameniszta (2128 m.),	1881 júl. 20-án, 12 " délben + 20·1° C.
Siroka (2215 m.),	1878 júl. 3-án, 12 " " + 8·7° C.
Nagy-Szalóki-csúcs (2458 m.),	1889 szept. 7-én, 11 " " + 13·7° C.
Tengerszem-csúcs (2504 m.),	1876 aug. 20-án, 1 " " + 7·5° C.
" " " " " "	1886 szept. 19-én, 8 " " - 2·5° C.
" " " " " "	1887 júl. 21-én, 12 " " + 7·5° C.
Jégvölgyi-csúcs (2629 m.),	1880 aug. 29-én, 12 " " + 3·8° C.
Lomniczi-csúcs (2634 m.),	1885 júl. 19-én, 7 " délelőtt, + 6·5° C.
Gerlachfalvi-csúcs (2663 m.),	1879 szept. 28-án, 11 " " + 2·5° C.

Ezen adatok világosan mutatják, hogy mily szűk határok között mozog a magas légrétegek hőmérséklete akkor, mikor

mélyen alattok a nyári nap tikkasztó melege uralkodik. Hogy e tényt röviden illusztráljam, a három utolsó adatra, a Jégvölgyi-, Lomniczi- és Gerlachfalvi-csúcsok hőmérsékletére vonatkoztatva. főlemlítem, hogy az illető napon és órában észleltetett Iglón: azaz 1880 aug. 29-én délben 28° C., 1885 júl. 19-én reggel, 16.3° C. és 1879 szept. 28-án délben 21.2° C.

A Gerlachfalvi-csúcsra 1879 szept. hó 28-án tett kirándulása alkalmával RÓTH MÁRTON a következő hőmérsékleti adatokat jegyezte fel: elinduláskor reggeli 4 óra 45 perczkor a levegő hőmérséklete volt $+ 8.1^{\circ}$ C.; 6 óra 45 perczkor a Batizfalvi-völgy egyik forrásánál 6.6° C.; 9 óra 15 perczkor 5° C. és 10 óra 30 perczkor a csúcson $+ 2.5^{\circ}$ C.

Ezen adatok annál pregnánsabban tüntetik fel a hőmérséklet fogyásának törvényét, ha meggondoljuk, hogy az első és utolsó észlelés között majdnem 6 óra múlt el, mely idő alatt a nap mind jobban emelkedett a horizon fölé és a lég hőfoka mégis 8.1° -ról 2.5 fokra szállott alá.

Az 1880. évi aug. hó 29-én a Jégvölgyi-csúcsra tett kirándulás alkalmával a következő hőmérsékletek jegyeztettek fel: a Róza-menedékháznál reggeli 5 órakor 7.5° C.; a Tűzkő alatti forrásnál 5 óra 50 perczkor $+ 5^{\circ}$ C.; az Öt-tónál 2029 m. magasságban 7 óra 30 perczkor $+ 7.5^{\circ}$ C. (az ötödik tó vize a partok mentén megfagyva); az Öt-tó fölötti forrásnál 8 óra 40 perczkor 2079 m. magasságban $+ 7.5^{\circ}$ C.; 2233 m. magasságban $+ 6.2^{\circ}$ C.; a törmelék mező fölötti gerinczen 10 órakor $+ 8.1^{\circ}$ C. 2519.7 m. magasságban; a Jégvölgyi-csúcson 10 óra 30 perczkor 2629.4 m. magasságban $+ 7.5^{\circ}$ C.; ugyanott ködben 3.7° C.; és 12 órakor 5.6° C.

Ezen kirándulás alkalmával tehát $5\frac{1}{2}$ óra időközben daczára annak, hogy a nap a látóhatár fölötti útjának felét írta le, a levegő hőmérséklete megtartotta eredeti állását.

Az 1887. aug. 7. és 8-án a Tengerszem-csúcsra tett kirándulás alkalmával a Csorbai-tónál 3 óra 40 perczkor délután a hőmérséklet volt $+ 17^{\circ}$ C. aug. 8-án a Poprádi-tónál 5 óra reggel 13° C.; a Békás-tavaknál 6 óra 30 perczkor $+ 8.7^{\circ}$ C.; a Hunfalvy-nyergen 8 órakor $+ 8^{\circ}$ C. 2334 m. magasságban és a Tengerszem-csúcson 2497 m. magasságban 9 órakor $+ 8^{\circ}$ C.

Minthogy függélyes irányban a levegő hőmérséklete folyton csökken, kell, hogy bizonyos magasságban a légkör általános hőmérséklete 0° C. fok s ezentúl 0° alatt legyen. E magasság az örökös hó határának neveztetik, mert a légköri csapadék nem képes a nyári hónapokban megolvadni.

E határ alatt túlnyomó a meleg, mely elolvasztja a télen

esett hőmennyiséget, fölötte pedig túlnyomó a hideg s a leesett hó mennyisége felülmúlja az olvadott mennyiséget.

A hópolyhek elfödik tehát a magas bércek csúcsait. A természet alkotó keze talán a pázsitos völgyek tarka szőnyegének kárpótlásául hóvirágokkal hinti be ezen elhagyott területeket, — hóvirágokkal, melyek hatszögletű csillagjaikkal, a mi az alkotás szépségeit illeti, bátran vetekedhetnek Flóra gyermekeivel.

Csodálatos szerkezetők bizonyítékul szolgál annak, hogy a természet a rábizott munkában még a látszólag legkedvezőtlenebb viszonyok közepette is érvényesítheti eszközei gazdagságát.

A hóborította sziklalejtők bírnak olyan szépségekkel, melyek iránt kell hogy fogékonysággal bírjon mindenki, ki szereti a természetet. Szépségök a fenséges némaság, mely áhitattal tölti el lelkünket; szépségök a csodálatos reflex tünetmények, melyek keletkeznek, mikor a fényhullámok tova sikamlanak a sima hóterületeken, tükröződnek a jégkristályokban, mikor a csillogó fényű tájkép sötétebb színeit a kimeredő sziklafalak alkotják.

De ha a téli hó a nagy magasságban nem képes nyáron át elolvadni, a hegyek hótömege az évezredek folyama alatt óriási mértékben felszaporodnék, ha nem léteznének erők, melyek megakadályozzák azt, hogy a nap munkája a bércekre hordja fel az oceánok vizeit.

Helyesen mondja MILL: A természet többet tesz, mint hogy csupán anyagot szolgáltat, erőket is nyújt.

A természet nem mozog végletek közt. Erői a kitűzött cél szolgáltatásban állanak, mely nem lehet egyéb mint a teljes harmonia megőrzése a szerves és szervetlen országok között, melyek közül az egyik a létezés föltételeit képezi a másiknak.

A felső hórétegek nyomják az alsókat s azokat jéggé tömörítik. A jégtömegek a lejtős sziklaterületeken lefelé mozognak, csízolván a kőzet durva lapjait. Jégár, gletscher képződik, mely útjában teljesen a folyó víz mozgását utánozza, csak sebessége kisebb. A mint messze a hóhatár alá kerül, a jég egy része elolvad, annyi, a mennyi az ormokon ismét képződik.

A hóvonal alatt nyáron csak jég van, fölötte a felületen télen nyáron hó, úgynevezett oromhó (Firnschnee), mely a jégárt táplálja.

Hogy az örökös hó határa a különböző geographiai szélesség alatt különböző magasságban fekszik, magyarázatra nem szorúl.

BOUSSINGAULT a Cordilleras de los Andesekben azt észlelte, hogy közép számban 175 méterre kellett fölszállania, hogy a hőmérséklet 1 C. fokkal csökkenjen.

Az egyenlítőn pontos mérések szerint 4747 m. magasságban fekszik a hóhatár. Ha pedig 10 fokról 10 fokra haladunk az aequatortól éjszak felé, ezen határnak magasságai átlagos számadatokban a következő arány szerint fogynak:

0°	geographiai szélesség alatt a hóhatár magassága	4747 m.
10°	" " " " " "	4417 "
20°	" " " " " "	4274 "
30°	" " " " " "	4000 "
40°	" " " " " "	3970 "
50°	" " " " " "	2090 "
60°	" " " " " "	1481 "
70°	" " " " " "	1000 "

Ha a függélyes irányban észlelt egyenlő átlagos hőmérsékleteknek megfelelő helyeit összekötjük, szintén isothermákat nyerünk, a melyeken keresztül fektetett síkok képeletben mint concentrikus gyűrűk veszik körül a földet, de a melyeknek térképekben való feltüntetéséhez kellő adataink mindaddig még nincsenek.

Ép úgy, ha a hóhatárok megtalált magasságait az egyenlítőtől kezdve valamely délkör irányában 10 fokról 10 fokra függélyesen felrakjuk és ezen magasságok végpontjait folytonos görbe vonallal összekötve képzeljük, nyerjük a hóvonalat, mely kerülék alakú, s melynek kisebbik tengelye a föld tengelyével ugyanaz, nagyobbik tengelye pedig körülbelül 9600 méterrel hosszabb mint a föld egyenlítőjének hossza.

A fagyponyi isothermák síkja az egyenlítő táján a hegycsúcsokat tetemes magasságban metszi, a mérsékelt égövök alatt a tenger felszínéhez közeledik s a pólusok táján azt tényleg érinti.

A hóhatár magasságára befolyással vannak azonban a geographiai fekvésen kívül különböző helyi viszonyok is, így HUMBOLDT szerint: a télen át esett hónap mennyisége a hegységet környező síkságok fekvése, magassága, kiterjedése és hősugárzása, mely utóbbi kiterjedt pázsitos területektől erdőktől, vizes helyektől, az átmelegített közettől függ; az uralkodó szelek iránya valamint azon körülmény, hogy a légáramok vonultak-e el nagyobb vízterületek fölött; a nyár hossza és átlagos melege; általában az évszakok hőmérsékleti viszonyai és a légkör átlagos páratartalma befolyásolják a hóhatár magasságát.

Éjszaki Grönlandban 75° geographiai szélesség alatt az örökös hó határa fekszik 715 m. magasságban. Islandban 65° geogr. szél. alatt 936 m. magasságban.

Norvégia belsejében 70° geogr. szél. alatt 1021 m. magasságban.

" partjain 70° " " " 884 " "

Norvégia belsejében	60°	geogr. szél. alatt	1680 m.	magasságban.
„ partjain	60°	„ „ „	1360 „	„
Közép- és Nyugati-Alpeseekben	45—47°	geogr. szél. alatt	2700 m.	magasságban.
Keleti-Alpeseekben	45—47°	„ „ „	2800 „	„
Kaukaszban, Elbrus	43°	„ „ „	3372 „	„
„ Kasbek	43°	„ „ „	3235 „	„
Himalaya déli lejtőin	27°	„ „ „	3956 „	„
„ éjszaki lejtőin	30°	„ „ „	5067 „	„
Karak, Tibet	28—36°	geogr. szél. alatt	5820 m.	magasságban.
Dél-Amerikai Andesein az egyenlítő alatt			4820 „	„
Kilima-Ndscharo-n (Afrika)	3°	déli geogr. szél. alatt	5000 m.	magasságban.
Dél-Amerikában, Bolivia-keleti részében	16°	geogr. szélesség alatt	4850 m.	magasságban.
Dél-Amerikában, Bolivia nyugati részében	16°	geogr. szélesség alatt	4620 m.	magasságban.
Chilébe	33°	geogr. szél. alatt	4500 m.	magasságban.
Patagoniában	43°	„ „ „	1830 „	„

HUMBOLDT SÁNDOR szerint:

Aldani hegylánczon (Sibériában	60°55'	geographiai szélesség		
alatt)	1330 m.	magasságban.	Éjszaki Uralban	59°40'
szélesség alatt	1437 m.	magasságban.	Kamtschatkában (Schwe-	
lutsch vulkán,	56°40'	geogr. szél. alatt	1577 m.	magasságban
Unalaska	53°44'	geogr. szél. alatt	1056 m.	mag.
Altai-hegylánczon	49 ¹ / ₄ —51°	„ „ „	2109 „	„
Alpeseekben	45 ³ / ₄ —46°	„ „ „	2672 „	„
Pyrenaeekben	42 ¹ / ₂ —43°	„ „ „	2688 „	„
Roky-Mountains (Éjszak-Amerika)	43° 3'	geogr. szél. alatt	3844 m.	magasságban.
Ararat	39° 42'	geogr. szél. alatt	4255 m.	magasságban.
Argaeus (Kis-Ázsia),	38° 33'	geogr. szél. alatt	3214 m.	magasságban.
Bolor (Közép-Ázsia)	37 ¹ / ₂ °	geogr. szél. alatt	5007 m.	mag.
Aetna, Siciliában	37 ¹ / ₂ °	geogr. szél. alatt	2848 m.	mag.
Sierra-Nevada, Granadában	37° 10'	geogr. szél. alatt	3360 m.	magasságban.
Hindukusch	34 ¹ / ₂ °	geogr. szél. alatt	1977 m.	magasságban.
Mexico	19°—19 ¹ / ₄ °	„ „ „	4448 „	„
Abissinia	13° 10'	„ „ „	4224 „	„
Dél-Amerikában Siera-Nevada de Merida	8° 5'	geogr. szél. alatt	4480 m.	mag.
„ „ Tolyma vulkán	4° 46'	„ „ „	4600 „	„
„ „ Purace vulkán	2° 18'	„ „ „	4618 „	„
„ „ Quito az egyenlítő alatt			4900 „	„

A déli félgömbön:

Quito Andesein	0—1 ¹ / ₂	geogr. szél. alatt	3744 m.	mag.
Chilében a keleti Cordillerákban	14 ¹ / ₂ —18°	„ „ „	4800 „	„
„ nyugati Cordillerákban	14 ¹ / ₂ —18°	„ „ „	5230 „	„
„ Portillo és Ponuquenes	33°	„ „ „	4416 „	„
„ a tengerparti Cordillerákban	41—44°	„ „ „	1800 „	„
Magelhaens tenger-szoros partjain	53—54°	„ „ „	1114 „	„

Nem annyira az illető hely évi középhőmérséklete, mint inkább a melegnek az évszakok szerinti felosztása

határozza meg a hóhatár magasságát s azért nem is esik össze a 0 fok isothermája a hóvonallal, s olyan helyek, melyen ugyanazon isothermával bírnak, nem bírnak egyuttal egyenlő magasságú hóvonallal is.

Az örökös hó határa annál alacsonyabb fekvésű, mennél kisebb az illető hely nyári középhőmérséklete s mennél több hó esett télen át, vagyis mennél nagyobb a lég átlagos páratartalma. Sok függ ennél fogva attól, vajjon az illető hely tengerparti vagy continentális fekvésű-e.

Igy Norvégia belsejében a 70-ik geograph. szélességi kör alatt 137 méterrel magasabban fekszik az örökös hó határa, mint partjain; a 60-ik szélességi fok alatt 320 méterrel.

Islandnak és Norvégia belsejének ugyanazon évi isothermája van, mivel azonban a nyár a szigeten hűvösebb a hóhatár 640 méterrel alantabban fekszik. A Kaukaszban 43° geogr. szélesség alatt a hóhatár 3200, 3300 meter magasságú, a Pyrenaeekben ugyanazon geogr. szélesség alatt 2680 meter magasságú, tehát daczára annak, hogy a Pyrenaeek átlagos nyári melege nagyobb mint a Kaukasz-é, mégis 520 méterrel alacsonyabb fekvésű a hóvonal, mivel az Atlanti-óceán közelsége télen sok havazást idéz elő.

Az év leforgása alatt ingadozik a hóhatár magassága. HUMBOLDT szerint ezen ingadozás az Andesekben 80—120 m., Mexikóban 640 m.

A hóvonal nyári magassága „alsó hóhatár“-nak hivatik; a felső hóhatár ösmeretlen, mert ott van, hol a levegő nem tartalmaz többé vízgőzt, mely mint hóhehely lerakodhatnék.

Az alsó hóhatár nem bír mindég épen az egyenlítőn a legnagyobb magassággal. Az imént közölt adatok illusztrálják ezen állítást, mert míg Quitóban az egyenlítő alatt a hóvonal 4900 meter magasságban van, Chilében a nyugati Cordillerák lejtőin $14\frac{1}{2}^{\circ}$ — 18° geogr. szélesség alatt 380 méterrel magasabban fekszik; míg az Andesekben 0 — $1\frac{1}{2}$ geogr. szélesség alatt 3744 met. magasságú, $14\frac{1}{2}$ — 18° geogr. szélesség alatt 1056 mét. magasabban fekszik s még a 33-ik szélességi kör alatt is eléri a 4416 m. magasságot.

A déli félgömbön a hóhatár magasságai a geographiai szélesség nagyobdttával gyorsabban fogynak, mint az éjszakin. Magelhaens tengerszoros partjai hóvonala magasságát az 1114 metert az 53 — 54° geograph. szélesség alatt, az éjszaki féldgömbön Norvégiában csupán a 70-ik fokon túl találhatni s közvetlen mérések mutatták, hogy a déli szélesség 45-ik foka alatt a hóvonal magassága 1056 mét. a mi az éjszaki féldgömbön csupán a 60—70-ik geogr. szélességi körök között fekvő helyeknek megfelel.

Feltűnő jelenség mutatkozik egyes hegylánczok éjszaki és déli lejtői hóhatára magasságának különbségében. A Himalaya éjszaki lejtőin például a hóhatár körülbelől 1100 méterrel fekszik magasabban mint déli lejtőin.

Oka e tűneménynek azon körülmény, hogy a hegyláncz-tól éjszakra fekvő tibeti fensik száraz, nagymértékben átmelegített levegőjével az éjszaki lejtőknek szárazföldi éghajlatot, az Indiai-óceánnak éjszak felé sodort vízpárái pedig a déli lejtőknek tengerparti klimát kölcsönöznek.

Valamint nem lehetséges az óceánok mélységeire vonatkozó hőmérsékleti csökkenésének általánosan érvényű szabályait fölláítani, mert az áramlatoknak, melyek a tengerek tömegét átszelik, különböző hőmérséklete lehetetlenné teszi azt: úgy nem lehetséges egyes elszigetelt adatokból egy általánosan érvényű szabályt fölláítani, mely a légóceán hőmérsékletének kisebbedését feltűntetné, mert a közeg sokkal mozgékonyabb mint a folyékony test, mert a helyi viszonyoktól függő, különböző hőfokú, különböző irányú áramlatoknak száma végtelenül nagyobb.

Tekintve, hogy a légrétegek melege hővezetés, valamint az átmelegített légtömegeknek kiterjedése és a kisebb fajsúly miatti fölszállása útján alúlról fölfelé terjed, szükségkép a naponkénti hőmérsékleti maximumok (a legnagyobb meleg) nagyobb magasságokban később következnek be, mint lent a völgyben.

Ezen elkésés 2—3 órára is terjedhet ki s igen valószínű, hogy az évi hőmérsékleti maximumoknál is hasonló tapasztalat tehető.

Hőmérsékleti mérések feltűntették továbbá azt, hogy a hegylánczok a hó ingadozásaira csekélyebb befolyást gyakorolnak, mint nagy kiterjedésű fensíkok. KLÖDEN szerint a Rigin a naponkénti maximum és minimum (legkisebb hőfok) közti különbség 3.04°C ., holott a hegy tővén 7.6°C ., a Szt.-Bernhardon a legmelegebb és leghidegebb hónapok hőmérséklete közötti különbség 12.38°C ., holott Genfben 18.09°C .

Ha két egymás fölött levő légréteg magasságbeli különbsége elosztatik hőmérsékletbeli különbségükkel, megkapjuk azon magasságot, melyre emelkednünk kell, hogy a hó egy fokkal szálljon alá.

BRAVAIS-nak éjszaki Olaszországban és Svajczban, HUMBOLDT-nak a Cordillerákban tett észleletei szerint e magasság változó az évszakok szerint, a napnak azon órája szerint, melyben az észlelet tétetik, de változik a magassággal is, melyre fölszállunk, s ezen eltérés legnagyobb délben, legkisebb alkonyatkor.

A hőmérséklet csökkenése nem áll tehát egyszerűen fordított viszonyban a magasság növekedésével.

HUMBOLDT-nak erre vonatkozó észleletei a következők:
a Cordillerákban, Mexicóban; különbség

0 m. magasságban a hőmérséklet	22° C.	20·8°		
960 " " " "	17·5° "	15·8°	4·5°	5·0°
1920 " " " "	14·7° "	14·4°	2·8°	1·4°
2880 " " " "	11·6° "	11·0°	3·5°	3·4°
3840 " " " "	5·6° "	6·0°	5·6°	5·0°
4800 " " " "	1·2° "	0·8°	4·4°	5·2°

A Mont-Blanc.

0 magasságban a hőmérséklet	9·6°	a különbség
960 " " "	4°	5·6°
1920 " " "	0·2°	6·2°
2880 " " "	4·8°	4·6°

Tanulságosak a következő adatok is, melyek a hőmérséklet csökkenésének az imént jelzett tényezőktől való függését feltüntetik:

BOUSSINGAULT az egyenlítő táján tapasztalta, hogy 0 és 724 m. közötti magasságban 223 méterre kell emelkednünk, hogy 1 C. foknyi apadást észleljünk.

742 és 1683 méter között 215 méterre.

1695 és 2600 " " 223 "

2611 és 5378 " " 214 "

HUMBOLDT azt találta, hogy 1° C. hőmérsékleti csökkenéshez Magyarországon 110 méterre kell emelkednünk.

Svajczban nyáron 192 méterre.

télen 227 "

Nagy-Britániában az 58 és 59 szél. fok között átlag 353 méterre

" " az 58 és 57-ik szél. fok között . 377 "

Aetna lejtőin (Nicolosi mellett) több mint . . 384 "

Az Apenninekben (43° geogr. szél. mellett) . . 182 "

Csehországban . . . . . 170 "

Szászországban . . . . . 172 "

Az Alpesek déli lejtőin . . . . . 165 "

Szt.-Bernhardon . . . . . 200 "

Déli Németországban 45 és 50° geogr. szél. alatt 170 "

Nyugati Sibériában . . . . . 243 "

Spitzbergában . . . . . 170 "

A Pyrenaeekben . . . . . 202 "

A mérsékelt öv alatt 0 és 2860 m. magasságok között 147—164 méterre.

A forró égöv alatt 0 és 3940 m. között 186—188 méterre a hegylejtőkön és 240—247 méterre nagyobb hegytömegek között.

KOLBENHEYER KÁROLY „A Központi Kárpátok és környéké-

nek klimatikus viszonyai⁴ című és a Magyarországi Kárpát-egyesület 1890-iki Évkönyvében megjelent értekezésében kiszámította a 260, 375, 491, 554, 666, 787, 1005 méter tenger felszíne fölötti magasságokban fekvő állomáshelyek följegyzett hőmérsékleti adataiból a 100 m. magasságnak és az év egyes hónapjainak megfelelő csökkenését.

Számadatai a következők:

Januárius hónapban 0·389°; februárius 0·478°; márczius 0·629°; április 0·713°; május 0·629°; június 0·675°; július 0·719°; augusztus 0·703°; szeptember 0·687°; október 0·543°; november 0·570° és december hónapban 0·535° C. a 100 méternek megfelelő hőmérsékleti csökkenés.

Az általa közlött adatokból következik, hogy 0 fokú isotherma fekszik:

Januárius hónapban 653 m.; februárius hónapban 120 m. magasságban a tenger felszíne fölött; márczius 610 m.; április 1491; május 2294; június 2844; július 2891; augusztus 2800; szeptember 2358; október 1875; november 747 és decemberben 33 méter magasságban.¹

A nyári hónapok alatt tehát a Magas-Tátrában a 0 fokú isotherma 150—240 méterrel magasabban fekszik, mint a hegycsúcsok, és ép e miatt a Magas-Tátrában az örökös hó határáról nem is lehet szó.

A léggömbökben eszközölt felszállások a következő adatokat szolgáltatták:

GAY LUSSAC szerint 0 és 512 m. között 186 méternyi emelkedés csökkenti a hőmérsékletet egy C. fokkal.

372 és 5616 m. közötti övben 183 m. emelkedés.

ZEUN és JUNGIUS	szerint	0 és 3840 m. között	186 m.
GRAHAM és BEAUFOY	"	0 " 3712 " "	182 "
SACHAROFF	"	0 " 2560 " "	220 "
CLAYTON	"	0 " 2756 " "	133 "
"	"	2858 " 3730 " "	286 "

"WELSH szerint 1852 évi augusztus havában 5950 m. magasságban 223 m. és november hónapban 7040 m. magasságban 259 méternyi emelkedés szállítják alá 1 C. fokkal a légkör temperaturáját.

Számos hőmérsékleti megfigyelés alapján állíthatjuk, hogy a hófok lassabban csökken ott, hol nagyobb területű fensíkok terjednek ki, mint a völgyekből nagy magasságra meredő hegyek lejtőin.

HANN szerint például a tengerparttól Quito fensikjáig

¹ A negatív előjel jelzi a tenger felszíne alatti értékeket.

a hőmérsékleti csökkenés 100 méternyi emelkedés mellett 0.45° C.; a fensiktől fölfelé az Antisana lejtőin 0.68° C.

Tapasztaltatott egyúttal, hogy a fensíkok magasabb közép-hőmérséklettel bírnak, mint ugyanily körülmények között ugyanezen magasságban a hegyek; Tibet és Éjszak-Amerika nyugati részeinek fensíkjai melegebbek, mint hegylánczok a magasságban, melyek ugyanezen szélességi kör alatt fekszenek.

Mínt hogy a hőmérséklettel a szerves élet föltételei változnak, ha a hegylánczok oldalain fölfelé emelkedünk, a növényi és állati életben ugyanazon változásokat észlelhetjük, mint ha valamely délkör irányában az egyenlítőttől a sarkok felé utazunk; a különbség azonban az, hogy függélyes irányban sokkal hamarabb lépnek föl a mérsékelt s majd a poláris zóna ismertető jelei, mert gyorsabban fogy a hőmérséklet mint a vízszintes irányban.

Hazánk geographiai szélességében — eltekintve a helyi viszonyok befolyásától — általában már 30—40 méternyi emelkedés a növények fejlődésében $1-1\frac{1}{2}$ napi késést, és 320—400 méternyi emelkedés 10—14 napi késést okoz. Egy hegyi kirándulás alkalmával a hegy magasságának megfelelő összes éghajlatokba juthatunk, néhány óra alatt a nyár, tavasz és tél örömeit élvezhetjük.

A Délamerikai-Andeseken a növényzet forró égövi zónája: a tierra calliente 580 m. magasságig terjed; fölötte a tierra templada 2150 m.-ig, képviselvén a mérsékelt égöv déli részének növényzetét; e fölött a tierra fria 4800 méter magasságig mely ismét három külön évre osztatik: az alsó 3100 m.-ig a mi erdeink öve; a középső a Paramos 3650 m.-ig és a felső, a lakatlan, növénytelen sziklaöv, mely fölött az örökös hómezők terülnek el.

Mexicóban a $17-21^{\circ}$ geographiai szélesség között a regio calida terjed 600 méter magasságig; a regio temperata 2120 m.-ig és a regio frigida 4520 m.-ig.

A Pyrenaeek alján virítanak a narancsfák, fölöttük fenyvesek terülnek el és érik a bor, de 420 m. magasságban eltűnik az olajfa, 550 m. magasságban a gesztenyefa; 1300 m. magasságban feltűnik az első rhododendron (Havasi rózsa), 1620 m.-túl megszűnik az utolsó zab és burgonyamező. A bükk- és nyírfa erdők csupán 1970 m.-ig emelkednek s a túlevelű fák egészen 2400 m. magasságig nyújtanak árnyékot. A rhododendron 2500 m.-nyi határon túl nem igen lelhető fel, csupán gyalogfenyű, mely a sziklák és törmelék közt kúszva még a 2750 m. magasságot is eléri.

Közép-Európában a legdélszakibb növény a gesztenyefa. Az egymásután következő rétegekben a tölgy-, bükk- és nyírfa erdők terülnek el. A tölgyfák 750—800 m., a bükkfák átlag 950—1000 m. magasságban szűnnek meg. Fölöttük 1800—2000 m. magasságig tűlevelűfák nyírfákkal vegyítve terjednek; a czirbolyafenyű még nagyobb magasságig; ezentúl a törpefenyű és a rhododendron.

A Magas-Tátrában RÓTH M. szerint a jegenyefenyű felső határa 1090 m.; az erdei fenyű-é 1240 m.; a veres fenyű-é 1490 m.; a közönséges fenyű-é 1540 m. a déli és 1490 az éjszaki lejtőkön. Az égerfa 1080 méter magasságig hág; a bükkfa 1190 és a nyírfa 1580 m.-ig. A czirbolya fenyű felső határa 1618 m. a törpefenyű-é 1880 a déli és 1850 m. az éjszaki hegyoldalon. Árpa mezők a déli lejtőkön 830 m.-ig terjednek és zabmezők a keleti hegyoldalon 920 m. magasságig.

Laplandban ($67\frac{1}{2}$ — 70° geographiai szélesség alatt) az erdei fenyű 288, a nyírfa 544, a fűzfák 740, a rhododendron 925 m. magasságban szűnnek meg.

Annak feltűntetése, bár vázlatos keretben is, hogy az állatvilág miként változik a magassággal, túl haladná ezen értekezlet szűk határait, azért csupán az emberek által lakott legmagasabb fekvésű helységek, lakóhelyek egynémelyikének magasságát említem fel.

Pik Peak (Colorado), observatorium	4738 m.	magasságban
Ancomarca póstaháza	4645	” ”
Catamarca város	4082	” ”
Micui pampa, (Peru)	3246	” ”
Sonnblick (Hohe Tauern) observatorium	3103	” ”
Quito város	2870	” ”
Säntis (Svajcz), observatorium	2467	” ”
St. Bernhard zárda	2455	” ”
St. Gotthard	2100	” ”
Obir (Karinthia) observatorium	2047	” ”

Hogy a jelenség okairól a physikai tudományok jelen álláspontján kellő képet nyujthassak, minthogy ezen értekezés tágasabb köröknek van szánva, föl kell kérnem a tisztelt olvasót, hogy a gondolatok azon rendszerébe kövessen, mely a physikai tünetmények egy nagy csoportjának törvényeit karolja át, hogy a gondolatok azon templomába lépjen velem, melyet lánglelkű elmék a természeti erőknél és ezen erők végtelen végokának fáradságos, hosszú munkában felállítottak.

A physika feladata a természet megértése — a tér és időben nyilvánuló törvényszerűségnek kutatása által. Keresi a tünetmények sokaságában a közöst, a változatosságban az állandót,

az anyag mozgásában azon nem anyagit, mely független a materiától.

A hőtünetnyek tapasztalati törvényeinek ismerete arra indította a természet bűvárait, hogy e törvények közötti összefüggést, hogy a hő lényegét kutassák. Mi a hő? volt a kérdés, melynek eldöntésében a legkiválóbb elmék fáradoztak.

Azon tapasztalati tények, hogy a mechanikai munka hővé s a hő viszont tömegmozgássá, tehát erőműtani munkává alakítható át s hogy ily úton szinte határtalan mennyiségű meleget fejleszthetünk a testekből, megdöntötték azon hypothesis, hogy a hő rendkívül finom anyag, mely a testek tömecei között foglal helyet s azokra taszítólag hat.

Helyébe lépett a hő erőműtani elmélet, mely szerint, a hő nem anyag, hanem annak mozgási állapota, a tömecek rezgése.

Ezen igazságot — mint sejtelmet már a görög ókor philosophusai fejezték ki; állításuk feledésbe ment s csak BERNOULLI karolta fel újra a XVIII. század közepe táján; teljes tudományá azonban csupán a legújabb korban fejlesztették RUMFORD gróf (1798), DAVY (1812), MELLONI (1835), MAYER (1842), JOULE, CLAUSIUS, KRÖNIG, THOMSON, TYNDALL, MOHR, MAXWELL, LOSSCHMIDT, BOLTZMANN, STEFAN beható kísérletei, vizsgálatai s számításai.

A hő erőműtani elmélete szerint a testek határain belül a tömecek örökös mozgása, láthatatlan, de mint meleg nyilvánuló és érezhető rezgése megy végbe. Nincsen test, melynek tömecei absolut nyugalomban vesztegelnének, mert nincsen absolut hideg test.

A tömeceknek mozgási erélye határozza meg a testnek hő állapotát; ha növeljük az elsőt, nagyobbodik egyúttal a másik is.

A hő — ily felfogásban mint erőműtani erély — az energia átalakulásának általános minden tünetnyben nyilvánuló elve szerint, a testekben háromféle munkát végez: emeli a hőmérséket, belső munkát végez a cohaesio erők ellenében, mikor egymástól távolítja a tömeceket és külső munkát a testek ténfogatának nagyobbítása közben.

A hő mint mozgás iránt minden test bír fogékonysággal, mert minden testnél megvannak a hő föltételei: anyag, tér és idő.

Ha valamely, magasabb hőmérséklettel bíró test egy alacsonyabb hőfokú testtel érintkezik, akkor az útbőbinak tömecei átveszik az élénkebb rezgést, egyik test lehűl, másik fölmelegszik. A meleg így lassan terjed tömecsről tömecre,

útjában nem tesz ugrásokat, azaz valamely testrésze csak akkor veheti föl a magasabb hőfokot, ha minden közben eső tömeccs már átvette volt. Mozgása a szilárd, cseppfolyós és terjengős testek anyagához van kötve, csak azokban keletkezhetik és terjedhet, kívülök nem léteznek.

A hőközlésnek e neme hővezetés-nek neveztetik.

De hiszen a föld felszínén létező hőnek legfőbb forrása naprendszerünk középpontja, azon földünknel 1.404,928-szerre nagyobb tömeg, mely tőlünk 20.682,000 mértföldnyi távolságban gravitál a világűrben s melynek hatalmas vonzó ereje magával ragadja az égi testet, melyen élünk, az egyetem ezen apró atomját a végtelen űr ismeretlen útjain.

A nap a képzelő tehetséget túlhaladó sebességgel küldi hozzánk sugárait, melyek magukkal hozzák a szerves élet alapföltételeit a fényt és a meleget.

A földünk felszínét borító légburok csak néhány mértföldnyi magasságra terjed. Ezentúl tátong a világűr, azon titkos semmi, mely magában foglalja a mindenséget.

Hogyan jut tehát hozzánk a napsugár éltető erejével? A hőközlés elébb vázolt módja, mely csak az anyagon keresztül veheti útját, nem fejtheti meg e kérdést.

A tudomány feltevésével, ú. n. hypothesis-sal él, föltételez egy súlytalan anyagot, melynek sűrűsége végtelen csekély, melynek rugalmassága igen nagy s mely mindenütt van, hol tér is van. „E finomabb légkör nemcsak atomot kapcsol atomhoz, hanem csillagot is csillaghoz s valamennyi nap és valamennyi csillagfénye tulajdonképen egy neme a zenének, melyet e világközi légvisz odább“. Betölti a testeknek hézagait, betölti a világűr, képezi tehát azon kapcsot, mely összeköti a földet a világűrben gravitáló többi égi testekkel s mely képesíti az emberiséget, hogy földünk vonzó körének határain túl végbemenő dolgokról is szerezzen tudomást. Neve aether, leb.

Az aether környezi a napot. A nap tömecei a felette magas hőmérsékletben nagy sebességgel rezegnek. E vibratiót átveszik az aether-atomok. Rezgésük szédítő gyorsasággal, másodpercenként 40000 mértföldnyi utat irván le, terjed az űrön keresztül, érkezik hozzánk, a föld felszínére mint fény, mint hő és mint vegytani hatás.

Mily nagyon eltérők az aether-rezgés hatásai! Mily más a fény, melyet látunk, a hő, melyet érzünk, a vegytani processus, mely állatban, növényben anyagcserét idéz elő!

Össze sem lehet egymással hasonlítani, pedig mindháromnak alapja az aethernek rezgése, a különbség csupán az, hogy a különböző hatásoknál különböző a vibratio sebessége.

Kisebb nagyobb sebességről szólunk, pedig emberi phantasia nem képes elképzelni sem az egyiket, sem a másikat. Nem képes ugyan, de GRIMALDI, YOUNG, FRESNEL, HUYGHENS, FRAUENHOFER vizsgálatai a rezgéstán, a fénytalálkozási tűnemények terén, valamint a mathematica megdöntetetlen igazságai s az azokból vont következtetések igazolják a következő adatokat: a veres színű sugár hullámainak hossza a milliméter 688 milliomod részét teszi, az ibolyaé 393 milliomod részét és mivel a rezgés terjedési sebessége egyenlő a hullámhosszával és másodpercenkénti rezgési szám szorzatával, a veres sugárban az aether-atóмок 450 billio, az ibolya sugárban 790 billio rezgést végeznek másodpercenként.

Ha a nap sugarainak valamely üveghasáb által alkotott színeképe különböző részeinek hő hatását a Melloni-féle,¹ villamos hőmérővel vizsgáljuk, az ibolya színben alig veszünk észre melegítő hatást, de ez annál nagyobbak mutatkozik, annál jobban tér ki a multiplicator delejtűje, mennél inkább közeledünk a spectrum másik végéhez, a veres színhez, de sőt ezen túl, tehát ott a hol a fényhatás többé már nem jelentkezik, a hőhatás a legnagyobb és a spectrum sötét részében, annak szélességével egyenlő távolságban tűnik el teljesen.

A nap ezen sötét sugarainak fölfedezője HERSCHEL. Vizsgálatait igaz csak higanyhőmérővel végezte, de ő is mint NEWTON értett hozzá, szegényes eszközökkel nagy eredményeket létre hozni. MÜLLER tanár már a Melloni-féle érzékeny hőmérővel határozta meg a hő szétszórását a nap színeképében s vizsgálatai kétségtelenné tették, hogy világító sugarain kívül a nap még egyéb csekélyebb törékenységgel bír, de tetemes hőhatást kifejtő sötét sugarakat is bocsát ki.

Ha a napnak spectrumát nagyító műszerekkel vizsgáljuk, az egyes színekben a színekép hosszára merőleges irányban sok sötét vonalat láthatunk. E vonalakat WOLLASTON vette észre először, kölcsönös fekvésüket FRAUENHOFER határozta meg s azért Fraunhofer-féle vonaloknak neveztetnek.

E vonalak a fény és hősugarak elnyelése által keletkeztek.

¹ A villamosságnak már ismeretes forrásain kívül Sebeck (1823 évben) egy újat fedezett föl, a hőt. Tapasztalta ugyanis, hogy ha két különböző fém összeforrasztási helye hőmérsékleti változást szenved, a fémekben villamroham indul meg. Nobili erre állapította hővillámlánczát, mely párhuzamosan összeforrasztott wismuth és antimon pálczákból áll. Ezeket Melloni koczka vagy keskeny hasáb alakú kötegben alkalmazta; a két szélső páleza szorítóit sodronnyal a villamos sokszorozóval (multiplicatorral) kötötte össze, mi által rendkívül érzékeny hőmérőt nyert, mely a köteg egyik lapjának legcsekélyebb hőmérsékleti változását villanyárammal s annak keletkezését a multiplicator astatikus delejtűjének kitérítésével árulta el.

Midőn az aether rezgése oly közegbe, például gázba, gőzbe érkezik, melynek tömegei a beléjük ütköző lebrezgésekre képesítve vannak, azaz mikor ugyan ilyen sugarakat kibocsátani képesek, akkor átveszik a rezgést s a fény, a hősugár elnyelatik (abszorbeáltatik) s az ütközben visszatartott sugarak helyébe a színeképben sötét vonalak keletkeznek.

* * *

„Az észleletek a természettudomány meséje, a rendszerek annak tanúsága“, mondja MONTESQUIEU.

Az észleletek eredményeinek, a dióhéjba szorított hőtani ismereteknek vázlatos előadása után megkísértem most a tünetmények okait feltüntetni.

Hogy a levegőnek hőmérséklete fogy, ha a magasba felszállunk, számadatokkal mutattam ki, melyek elszigeteltségökben ridegek ugyan, de a melyek elveszítik némaságukat, ha mint a fejünk fölött elterülő légtenger állapotának, ha mint a változatosságban az állandónak kifejezőiül tekintjük.

A sugárzó hő csak akkor válik észrevehetővé, ha átalakult vezetett hővé, a napnak melege tehát csak akkor, ha valamely test elnyelte, ha az aether-atómok rezgése a testek tömegeinek rezgő mozgásává változott.

A magasabb légrétegekbe való fölszállás alkalmával azon sajátos tünetmentet veszszük észre, hogy, míg a levegő hőmérséklete folyton csökken, a nap sugarainak közvetlen melegítő hatása akár testünkre, akár a hőmérőre mindinkább fokozódik.

E körülményt természetesnek találjuk, hiszen a hóforráshoz közeledünk, melynek hatása a távolság négyzete szerint fogy, tehát a közeledéssel ugyanily arányban növekszik.

Tapasztalta azt mindenki, ki hegyi turokat tett, hogy mily forrón süt a nap s mily magasra emelkedik a hőmérő higanyfelszine, ha kormozott gömbje a nap közvetlen hatásának tétetett ki.

RÓTH MÁRTON tanár a Tengersizem-csúcson árnyékban — $2\cdot5^{\circ}$ C., napon $+ 5$ C. fokot észlelt; a Jégvölgyi-csúcson árnyékban $+ 3\cdot8^{\circ}$ C., napon $+ 7\cdot5^{\circ}$ C.; a Lomniczi-csúcson árnyékban $+ 6\cdot3^{\circ}$ C., napon $14\cdot2^{\circ}$ C. és a Gerlachfalvi-csúcson árnyékban $+ 2\cdot5^{\circ}$ C., napon pedig $+ 10\cdot6$ C. fokot.

HOOKEK a Himalaya hegység lejtőin 2250 m. magasságban napon 52 C. fokot észlelt; 3040 m. magasságban december hónapban reggeli 9 óraker 56 C. fokot; 3942 m. magasságban januárius hónapban reggeli 9 óraker 37 C. fokot, 10 óraker pedig 46 C. fokot.

MARTINS CHARLES a Pic du Midi csúcán 2880 m. magasságban humusföldet tett ki a nap sugarai közvetlen hatásának

s ugyanazon földet a hegy tővéen is 550 m. tenger felszine fölötti magasságban. Fent hőmérséklete 52 C. fokra, lent 50 C. fokra hágott, pedig fent a légkör hőmérséklete 13° C., lent 27 C. fok volt.

Tekintve azon gyakran tetemes eltéréseket, melyek a szilárd, a cseppfolyós halmaz állapotú testek és a levegő hőmérsékletei között mutatkoznak, tekintve azon physikai igazságot, hogy a hő sugár csak akkor emeli a hő fokot, ha elnyeletett: hogy a levegő hőmérséklete csökkenésének okairól tiszta fogalmat szerezzünk, a levegő hőelnyelési képességét, annak föltételeit és tapasztalati törvényeit kell ösmernünk.

Ezen meteorologiai szempontból rendkívül fontos kérdéssel sok physikus foglalkozott.

MELLONI vizsgálatai szerint egy 5—6 m. vastag légréteg nem képes észrevehető mennyiségben a nap hősugarait elnyelni; FRANZ állítása szerint az 1 m. vastag légoszlop az Argand-féle lámpa melegének 3 százalékát nyeli el.

A levegő hőnyelési képességét TYNDALL vizsgálta nagy alapossággal. Ő minden kigondolható körülményt vett számításba. Valóságos harcztot vívott a homályos, bonyolódott, kellemetlen mellékkörülményekkel és nehézségekkel, melyek a vizsgálat eredményének pontosságát kockáztatták.

Hogy teljesen tiszta levegőt nyerjen, az összes vízgőzétől való eltávolítására eleintén chlórmentet, majd kénsavval nedvesített horzsa köveket, végül kénsavval nedvesített üvegdarabokat alkalmazott; a szénsav letartóztatására darabokra tört, maró kalival nedvesített karrarai márványt használt.

TYNDALL egy 1.25 m. hosszú óncövet alkalmazott, mely mindkét végén kőso lemezekkel volt elzárva s mely légszivattyú segélyével ki volt szivattyúzható. A csövet légüressé tette; majd belsejébe száraz, elébbi módon teljesen megtisztított levegőt bocsátott. De a kísérletezésnek e hatalmas módszerével sem volt képes a levegőben hőnyelést észrevenni.

„Úgy látszik, mondja, hogy a lég atómjai egyetlen egy hőhullámot sem képesek letartóztatni; gyakorlatilag véve olyan a levegő a hősugarakra nézve, mint az ür“.

Ugyanő pontos vizsgálatok alapján azon tapasztalati törvényt is állította fel, hogy a sugárzás és hőnyelés karöltve járnak; vagyis hogy a tömecs, mely a hősugarakat letartóztatja, azokat egyszersmind ki is bocsáthatja és pedig arányos mértékben, más szóval: a légnemű testek képessége az aetherből mozgást kapni és az aethernek mozgást kölcsönözni — e két képesség viszonyos egymással.

A nevezett tudósnak a leghatalmasabb és legfinomabb

kémszerekkel sem sikerült meghatározni az oxigén, nitrogén, hidrogén és a levegő közötti különbséget, a mi a hőnyelést illeti.

Mennél tisztábbak, minél inkább mentek idegen anyagoktól voltak ezen gázok, annál közelebb járt hatásuk az üresség hatásához úgy a hőnyelést, mint a hőszugárzást illetően.

Azonban levegőnk minden időben vízgőzt tartalmaz, vízgőzt még akkor is, mikor a nap a legtisztább, minden vízgőztől ment égboltról árasztja sugarait a látóhatárra.

De sőt a vízgőz még kékebbé teszi az égbolt színét. Mennyit beszélnek az Adria vízsviatagja fölé boruló égbolt szép kék színéről.

A vízgőzt itten természetesen physikai értelemben mondom, mert a köd, a felhő, a párafüst csak sűrített vízgőz, nem pedig a láthatatlan, átlátszó terjengős test, melyről szólok.

Légkörünkben körülbelül 99·5 százalék oxigén és nitrogén, 0·45% vízgőz és 0·05 százalék szénsav.¹

Hogy meggyőződjék, vajjon a levegő vízgőze mily hatást gyakorol a sugárzó hő elnyelésére, TYNDALL kiszivattyúzván a kísérleti csövet, a terem levegőjét vízgőzével együtt bocsátotta be s a multiplicator delejtűje, mely, midőn a sugárzó hő száraz levegőn hatolt keresztül, alig tért ki egy fokra a levegő tisztátalansága miatt, most vízgőzön haladván át a hőszugár, 48 fokra tért ki, mely kitérés 72-vel kifejezett hőnyelésnek felel meg, vagyis azon vízgőz, melyet a szoba levegője magában foglal, 72 akkora hatást gyakorol a sugárzó hőre mint maga a levegő, mely csak azért tüntetett fel némi hőnyelést, mert nem sikerült, abszolút tiszta állapotba hozni.

A levegőben az oxigén és nitrogén-atómok mint monádok térfogatukhoz képest egymástól nagy távolságban lebegnek. Közérjök keverednek a vízgőz-atómok, két hidrogén- és egy oxigén-atóm egyesületei mint triádok.

Ezen monádokat és triádokat az aether karolja át, melynek parányai a nap közvetlen hatása alatt rezgési állapotban

¹ Macagno 1879. évben a palermoi observatoriumban nagy pontossággal határozta meg a levegő alkotórészeinek mennyiségét. Kísérleteiben azt találta, hogy február, márczius, április és május hónapokban, a mikor az esővíz magasságát 173 mm.-nek észlelte, 100 liter levegőben volt:

20·171 liter oxigén
0·033 liter szénsav
0·008 gramm ammoniak

a száraz, eső nélküli hónapokban (június, július, augusztus) pedig:

20·920 liter oxigén
0·039 liter szénsav
0·009 gramm ammoniak
0·160 gramm szerves alkotórész.

vannak. Vibrációjuk érintetlenül hagyja az oxigén és nitrogén atómkat, de nem a vízgőz tömecseket. Ez utóbbiak átveszik az aether rezgését s a sugárzó hőt vezetett hővé alakítják át.

„Körülbelől minden 200 nitrogén- és oxigén-atóm között csak egyetlen egy vízgőz tömecse esik, és ez az egy 80-szor hatalmasabb, mint ama 200; ha pedig külön egy nitrogén- vagy egy oxigén-atómot hasonlítunk össze a vízgőz tömecseivel, azt következtethetjük, hogy az utóbbinak 16000 akkora a hatása, mint egynek az előbbiei közül“ mondja TYNDALL.

Egy másik ép oly gondosan eszközölt és a tudományos kritika minden követelményeinek megfelelő kísérletnél az említett bűvár azt találta, hogy a légkör gőze középszárazságú napon 10 százaléknyi hőnyelést okoz.

Ezen experimentumok alapján teljes joggal mondhatta: ha a földet hőforrásnak tekintjük, úgy hevéből a földfelülettől mért 10 lábnyi (3·16 m.) magasságig már legalább 10 százaléknak le kell tartatnia.

Híres természetbűvárok vizsgálatai alapján azon tapasztalati törvény állítatott fel tehát, hogy a teljesen tiszta levegő nem képes a nap sugarainak közvetlen behatása alatt fölmelegedni, hogy az oxigén- és nitrogén-atómkok nem vehetik át — legalább nem tetemes arányban — az aether rezgését s hogy a légtenger vízgőz-tömecsei sokkal nagyobb mértékben alakítják átvezetett hővé a napnak sugárzó melegét.

Mi ezen physikai törvények hatása a föld hőállapotának létrehozásában?

Valamely testnek hőmérséklete a sugárzó hő hatása alatt nagyobbodik, ha hőelnyelése nagyobb mint hősugárzása, hőmérséklete csökken, ha hőkisugárzása nagyobb, és hőfoka állandó, ha e kettő, a hőnyereség és hőveszteség egymással egyenlő.

Földünk a nap sugarainak hatása alatt átmelegsik mert elnyeli a hősugarakat; de mivel a hőelnyelés arányos a hőkisugárzással, földünk éjjelenként nagy mértékben lehülne, ha nem léteznék egy ok, mely megakadályozza hőveszteségét.

Ezen ok: a levegő és vízgőze. Hogy a levegő vízgőzével mily fontos szerepet játszik a természet nagy háztartásában, arról tiszta fogalmat szerzünk, ha azon kérdésre felelünk: minő volna földünk hőállapota, ha légkör nem környezné.

Hogy e kérdés megoldásánál direkt, pontos méréseket nem végezhetünk, természetes, mert a napnak sugarai mindég a légrétegen keresztül juthatnak csupán hozzánk, műszereinkhez, melyeket, legyenek bár mily finomak, nem szabadíthatunk fel a medium zavaró hatása alól.

De holdunknak nincsen észrevehető légköre. Bátran állíthatjuk azt — mert tapasztaljuk, — hogy a hold által elfödött csillagok rögtön eltűnnek; mely tűnemény, ha légkör környezné mellékbolygónkat, nem volna lehetséges; igazolják ezt HUGGINS spektroskopikus vizsgálatai is.

A hold felszínén nincsenek nagyobb kiterjedésű vízterületek sem. Nincsenek, mert a nap sugarai a hold hosszú nappala alatt, mely földi időszámítás szerint körülbelül tizen-négy napig tart, hatalmas mennyiségű vizgőzt emelnének a magasba, melyet észre kellene vennünk úgy teleskopjainkon keresztül, mint színképelemzési vizsgálataink által.

A hold ennél fogva — eltekintve napjainak szerfeletti hosszától — oly állapotban van, mint a minőben a fenti kérdés eldöntésénél földünket kell képzelnünk.

A hold hő-állapotát tekintve a tudományos körökben eltérő nézetek uralkodtak.

HERSCHEL azt írta: „A hold helyzete a naphoz való viszonyában sokban hasonlít a földéhez s tengely forgása miatt évszakaiban, továbbá nappalaiban és éjjeleiben kellemetes változatosságnak örvend. Az analogia teljességére úgy látszik csak az szükséges, hogy a hold is, miként a föld lakott legyen“.

A múlt században BUFFON és BAILLY azon a jelen időben is néhány csillagász által védett elméletet állították fel, hogy a holdnak nagy hidege miatt oceánjai megdermedtek s ezután a légkört alkotó gázok is szilárdakká váltak.

PROCTOR azt hiszi, hogy a holdnak felülete hosszú nappala alatt a víz forrponjtjánál magasabb hőmérsékletet nyer, (a parsonstowni nagy tükörrel a hold melegének megmérésére eszközölt kísérletekből ugyanezen eredmény deriváltatott) a holdi éjjel alatt pedig a világűrbe való folytonos kisugárzás miatt oly mélyre száll alá hőfoka, hogy a kegyetlen hidegről kellő fogalmat sem alkothatunk magunknak.

Az újabb időben LANGLEY behatóan foglalkozott e kérdéssel.

A tudományos körök, méltatván vizsgálatait, melyeket rendkívül finom, főleg alacsony hőfokú testekből kiinduló sugarak hőhatását feltűntető műszereivel végzett, elfogadják következtetéseit.

Ezen tudósnak sikerült a hold felszíne által kisugárzott melegének két nemét: a napnak visszavert fényét és a hold testének sajátos melegét az üvegnek azon tulajdonsága segítségével, hogy diatherman a magas hőfokú test sugaraira nézve, de atherman azon sugarakra nézve, melyeknek forrása alacsony hőmérséklettel bír, hogy tudniillik átbocsátja a nap sugarait melyek a hold felszínéről visszaverettek, de nem azokat, melyek a hold sajátos melegét hozzák a műszerhez.

Ezen utóbbi sugarak minőségéből LANGLEY azt következtette, hogy a hold felszínének hőmérséklete holdtöltekor is csak kevéssel fekszik a fagyponthoz fölött.

A nap által való ily hosszú megvilágítás mellett mégis ily alacsony a hőmérséklet?

Nem kell ezen csodálkoznunk, hiszen igaz ugyan, hogy nagy mennyiségű hőt nyer a naptól, de sok meleget is veszít a világűr felé, melynek hőfokát nem ösmerjük ugyan, de a melyet minden valószínűséggel abszolút hidegségűnek — 273 C. fokúnak kell képzelnünk. Hővesztése igen nagy, mert nincsen közeg, mely megakadályozná a szabad hősugárzását.

Ezen adatokból könnyen consequentiát vonhatunk földünk hő-állapotára nézve, ha azt légburok nem környezné.

Felszínének hőmérséklete sokkal kisebb lenne, mint a holdé, mert sokkal rövidebbek napjai. Oly alacsony hőmérséklet volna nem csak a pólusok táján, de a mérsékelt és forró égöv alatt is, mely megszüntetné nemsokára a szerves életet.

Légkör nélkül oly hideg uralkodnék a föld felszínén, hogy még az aequator tájára is sarki expeditiókat lehetne szervezni s hogy a földcsarkok táján egész tengerek megdermednének.

Rendkívül fontos szerepe van tehát a meleg megőrzésében a légtengernek, melybe a folytonos áramlatok szünet nélkül vízgőzöket sodornak az oceánok felszínéről.

Ezek után nem lehet csodálkoznunk, ha TYNDALL egyik előadásában azt mondja: „Távolítsák el csak egy éjszakára is az Angliát borító légkörből a vízgőzt s kipusztulnak mindazon növények, melyeket a hideg megölhet“.

A nap sugaraiban bennfoglaltatnak az aether összes rezgései: sugarak, melyek vegytani, melyek fény- és melyek hőhatással bírnak.

Az egyesített sugárnyaláb 40000 mértföldnyi sebességgel futja át a világűr és eljut földünk légköréhez.

A világűrben változást nem szenvedett, hiszen az égi testek ösvényein nincsen anyag, mely hatással lehetne az aether-atómok vibratiójára. A légkör azonban megváltoztatja minőségét többé-kevésbé, a mint több vagy kevesebb vízgőzt és egyéb idegen gázokat tartalmaz.

Színképelemzési vizsgálatok mutatják, hogy útjukban visszatartatik a magas rezgési számmal, rövid hullámhosszal bíró kék és kék színen túli hullámoknak egy része; de visszatartatnak egész nyalábok azon hullámokból is, melyek mint sötét sugarak a veres színen túl kiváló hőhatást fejtenek ki. Igazolják ezen körülményt a nap spectrumában észlelhető Frauenhofer-féle elnyelési vonalak.

A nap sugarainak ezen közvetlen elnyeletését behatóan vizsgálta POUILLET az általa szerkesztett naphőmérővel — pyrhelimeterrel, mely lényegében véve egy henger alakú, vékony falú fémszelenczéből áll, (átmérője 1 dm., magassága 14—15 mm.) mely vizet tartalmaz s abban egy érzékeny, lefelé fordított higanyhőmérőnek gömbje foglal helyet.

Észleleteit a napnak különböző óráiban végezte, a mikor a napsugár a levegőn keresztül különböző hosszúságú utakat írt le; legrövidebbet akkor, mikor a nap a látóhatár feletti legnagyobb magassággal bírt, leghosszabbat akkor, a mikor a látóhatárt érintette.

Észleletei kiderítették, hogy a nap sugarainak hevítő ereje bizonyos arány szerint fogy, a mint nagyobbodik azon út, melyet a sugaraknak a levegőben kellett megtenniök; vizsgálatai alapján kiszámította továbbá, hogy az összes kisugárzásból 25 százalék nyeletnék el abban az esetben, ha a sugarak a zenithből esnének a készülékre, s hogy az összes sugarakból, melyek a föld felszínének megvilágított felére esnek, körülbelől 0.4 rész absorbeáltatik a levegő által.

Ha ezen elnyeletés nem léteznék, azaz ha a légkör eltávolíthatnák, akkor a föld keresztmetszetének minden dm.² percenként 88.16 hőegységet, tehát egy év alatt 23168 hőegységet vagyis oly hőmennyiséget nyerne, mely elegendő arra, hogy 23168 kgr. víz 0 fokról 1 C. fokra fölmelegíttessék.

Ezen meleg, ha egyenletesen osztódnék szét a földön, képes lenne, egy a földet borító 30.9 méter vastag jégkérget megolvasztani, képes volna, mint TYNDALL mondja, egy 66 mértföldnyi mélységű édes vízi öceánt 0 fokról 100 C. fokra felhevíteni, forrásba hozni.

De hogy ezen esetben minő volna a földön uralkodó hideg az éjjelenkénti kisugárzás miatt, kimutattam a hold hőállapotára vonatkozó hypothesisek segélyével.

A nap melegének 0.4 része tartatik tehát vissza a levegőben. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy e hő az egész légtengerre osztódik szét, mely 10—12, talán 20 mértföldnyi vastagságú, vagy még ennél is vastagabb; ha a felső, az abszolút hidegségű világűrrel érintkező légrétegeknek nagy hőveszteségére gondolunk: azon következtetéshez kell jutnunk, hogy a nap hevének a levegő általi közvetlen absorbeálása nem fejtheti meg a levegő tényleges hőmérsékletét és nem azon jelenséget, hogy nagyobb a hőfok az alsó, mint a felső rétegeiben.

A nap sugarainak legnagyobb része — főleg a világító sugarak — eljutnak a föld szilárd, cseppfolyós tömegeihez.

Elnyeletnek, az aetherrezgés megszűnik, átalakul más erélylyé, vezetett hővé, tömecs mozgássá.

A föld felső rétegei átmelegednek s a hőforrás szerepét játsszák a levegőre nézve.

A föld tömecszeinek rezgő mozgása visszahat a levegőre. A földet érintő, tehát a legalsó légrétegek átveszik e rezgő mozgást, hővezetés útján melegednek föl s melegök lassan terjed alulról fölfelé.

A föld felső rétegei visszahatnak az aetherre is. A föld hőszugarakat bocsát ki. Az alsó, nedves légrétegek elnyelik azokat, átmelegednek; de mivel a hőelnyelés arányos a hőszugárzással, hőszugarakat küldenek ki egyrészt lefelé, a föld felé, miáltal ernyőt, védő burkot alkotnak a föld felszíne körül, mely megakadályozza annak túlságos hőveszteségét, másrészt fölfelé is, miáltal a felső légrétegek is kisebbitett arányban átmelegednek.

A hőközlés mindkét neme szerepel tehát itten s mennél közelebb fekszik valamely légréteg a föld felszínéhez, a hőforráshoz, annál több meleget nyer attól, annál magasabb a hőfoka.

Itt STRACHEY észleleteinek egynehány számadatait közlöm, melyek a levegőben foglalt gőznek mennyisége, illetőleg feszültsége, valamint a hőmérséklet csökkenése, tehát a hőszugárzásnak nagysága közötti viszonyt tüntetik föl.

E kiváló meteorologus észleleteit 1850. év márczius havában végezvén, azt találta, hogy délutáni 6 óra 40 perctől kezdve reggeli 5 óra 40 perczig a vízgőznek 0·888 hüvelyknyi feszültsége mellett a hőmérséklet 6·0 C. fokkal esett; 0·708 hüvelyknyi feszültség mellett 10·3 C. fokkal és 0·435 hüvelyknyi feszültség mellett 16·5 C. fokkal.

Ezen adatok világosan mutatják, hogy mennél nagyobb a légkör gőztartalma, annál kisebb a sugárzás okozta hőveszteség, mennél kevesebb gőz foglaltatik a levegőben, annál erősebb a lehűlés.

Ezen tapasztalati törvény megmagyaráz sok meteorologiai tűneményt. Oly területek fölött, hol a tengerek vagy egyéb nagyobb víztömegek távolsága miatt a légkör száraz, nagy ingadozások lesznek a nappali és éjjeli hőmérséklet között észlelhetők. A vízgőz hiánya magyarázza a meglepő jelenséget, hogy az egyenlítő alatt fekvő nagy kiterjedésű, száraz területeken éjjel jég is képződik.

HOOKEK említi, hogy 2250 m. magasságban a Himalaya hegyláncz lejtőin december hónapban reggeli 9 órakor 61 C. fok volt a levegő és a hó hőmérsékletei közti különbség

(a hőmérőt a nap közvetlen hatásának tette ki); 3040 m. magasságban január hónapban reggeli 9 órakor e különbség 38 fokot, reggeli 10 órakor 46 C. fokot tett; napfölkeltkor a hőmérő a havon — 18 C. fokot mutatott.

LIVINGSTONE említi, hogy Közép-Afrikában 27 C. fokot észlelt, mint a reggeli és déli hőmérséklet közti különbséget. Ellenben a Zambesi folyó partjain, a vízgőzökkel telített levegőben e különbség a reggeli, déli és estveli temperatura között nem tett többet mint 6—7 C. fokot.

JEVONS szerint Ausztrália belsejében rendkívüliek a hőmérsékletbeli ingadozások.

A nyári és téli átlagos hőmérséklet közti különbség majdnem 60 C. fokot tesz, egy ízben egyetlen egy nap leforgása alatt 40 C. fokot tett.

Ezen adatok eléggé igazolják, hogy a száraz levegő nem képes sem a nap, sem a föld sugárzását megakadályozni.

HOOKEK. WELSH és STRACHEY megfigyeléseiből tudjuk, hogy a levegő gőztartalmának feszültsége gyorsabban csökken, mint a környező levegőé. Gyorsan kisebbedik tehát a páratartalom, a mint a magasba emelkedünk. Kisebbedik ennél fogva a légrétegek hőelnyelési képessége úgy a nap, mint a földdel szemben sez újok arra nézve, hogy csökken hőmérsékletük. De ebből az is következik, hogy a magas hegyek fölötti levegő nem képes csekély gőztartalma miatt a hegyek kisugárzott melegét visszacsugározni, és a közet emiatt nagyobb mértékben hűlle, mint lehűlne az alsó légrétegekben. A lehült kőzet visszahat a környező légtömegre és csökkenti annak hőmérsékletét.

Az átmelegített alsó légrétegek kiterjeszkedvén, kisebb fajsúlyok miatt fölszállanak. De nem vihetik magukkal a magasabb hőmérsékletet, mert felemelkedésök tömegmozgással, a föld vonzó erejével szemben végzett munkával jár. E munkát melegök végzi s azért hőfokuk csökken.

Felemelkedése közben a levegő kisugározza ezen kívül melegét. Hősugárzása az alsó rétegekben csekélyebb, mert gőzzel telt légrétegek borítják, melyek az absorbeált meleget visszaadják; a mint azonban ezen védő ernyőn túlemlelkedik és az ürbe szabadon áraszthatja melegét, hőmérséklete gyorsan csökken.

A hőmérséklet e csökkenését lassítja némileg azon

körülmény, hogy a légtömeg felemelkedése és lehülése közben vízpárái lecsapódnak és ez alatt a víz párolgási melege szabaddá válik, mely eléggé tetemes ugyan, de a mely, ha tekintetbe vesszük, hogy nagy légtömegekre eloszlik, melegítő hatását nem lesz képes nagyobb mértékben érvényesíteni.

Itt még egy sajátzerű jelenséget akarok felemlíteni, mely látszólagosan ellenkezik a felső légrétegek hőmérséklete csökkenésének általános tapasztalati törvényével.

Némelykor télen a légsúlymérői maximumok területén a felső légrétegek melegebbeknek találtak, mint az alsók. Észleltetett e körülmény Karinthia, Tirol, Svajcz alpesi lejtőin, észleltetett a Magas-Tátrában is. Míg az alsó légrétegekben a hőfok mélyen a fagyponthoz alatta volt, addig több száz méterrel magasabban a hőmérséklet a fagyponthoz körül ingadozott s e tetemes különbség tartama rendszeren a szélcsend tartamával esett össze.

Klagenfurt környékén például észleltetett, hogy, míg a Dráva és Gail völgyében kemény hideg uralkodott, körülbelül 1400 m. magasságig a hőmérséklet folyton nő s ezentúl csökken. Az Obir csúcsán épített menedékház közelében 2046 m. magasságban a januáriusi hőmérséklet — 6·4 C. fokúnak, ugyanannyinak találtak, mint ezen időben Klagenfurtban, melynek a tenger felszíne fölötti magassága 440 m. A Schafberg csúcson télen gyakran jóval magasabb a hőfok, mint az alatta elterülő völgy alján.

1879. év december havában, a mikor közép Európában szélesend mellett rendkívüli hideg uralkodott, az imént jelzett jelenség az Alpések és a Schwarzwald hegyoldalain gyakran tapasztaltatott.

Bár ezen észleletek a hegyek lejtőin történtek, per analogiam joggal következtethetjük, hogy akkor is figyelhető meg ezen hőmérsékleti anomalia, ha léggömbben emelkedünk a magasabb légrétegekbe.

Mi e tüneménynek az oka?

Kimutattam, hogy akkor, mikor a nap a látóhatár fölött van, a légtenger melegét nyeri közvetlenül a nap sugarainak absorbeálása által és közvetve a földtől hővezetés és hőszállítás útján.

A napnak lenyugvása után úgy a föld, mint a lég sugározza ki melegét az égbolt felé, de az előbbi nagyobb mértékben mint az utóbbi. Ennek következménye, hogy a föld jobban hűl le, mint a levegő.

A lehült föld visszahat a borító légrétegekre és csökkenti

hőmérsékletüket. E hatás az év melegebb hónapjaiban csak néhány méterre terjed a függélyes irányban, télen azonban a hosszú éjszakák alatt nagy magasságra is.

Ha szélcsend uralkodik, akkor a hideg, tehát nehezebb légrétegek alant foglalnak helyet, a melegebbek fölöttük. Légáramlatok megváltoztatják ezen a fajsúly szerinti elhelyezkedést, megszüntetik ezen hőmérsékleti anomáliát.

Észleltetett e jelenség zárt völgykatlanokban is. Ez esetben a már említett okokon kívül a következő körülmény is játszhat fontos szerepet: a hideg, nehéz levegő nem hagyhatja el a völgy alját, föléje ereszkedik az ormokon lehűtött levegő, mely a felülről jövő nyomás alatt felmelegszik és emeli a völgy magasabb légrétegeinek hőmérsékletét, míg a völgy fenekén és a hegygerinczek magasságában jóval alacsonyabb a hőfok.

A Magas-Tátrában Róth M. nyáron át is észlelt hasonló eltéréseket. Feljegyzései szerint például:

1876 év augusztus 20-án.

A Poprádi-tó mellett (8 óra)	a hőmérséklet volt	+ 10° C.
Új-Tátrafüreden (7 óra)	" "	+ 10° C.
Iglón (9 óra)	" "	+ 9·6° C.

1878 év július 27-én.

A Poprádi-tó mellett (9 óra)	a hőmérséklet volt	+ 16·9° C.
Új-Tátrafüreden (7 óra)	" "	+ 14·5° C.
Iglón (9 óra)	" "	+ 12·8° C.

1879 év aug. 24-én.

A Zöld-tó mellett (7 óra)	a hőmérséklet volt	15·3° C.
Új-Tátrafüreden (7 óra)	" "	13·0° C.
Iglón (9 óra)	" "	17·5° C.

1884 év július 14-én.

A Zöld-tó mellett (1 óra)	a hőmérséklet volt	22·3° C.
Új-Tátrafüreden (2 óra)		+ 18° C.

E jelenségnek okai helyi körülményekben keresendők. Zárt völgyekből az átmelegített levegő néha csak nehezen távolodhatik, főleg ha fölöttük hevesebb légáramlatok vannak; a közet hősugárzása általi átmelegítése a levegőnek, tekintve hogy sziklafalak minden oldalról környezik, nagyobb; gyakran a hidegebb szelek fölött úszó, melegebb tájakról jövő légáramok érik a völgyeket és emelik levegőjük hőfokát; gyakran a talaj minőségétől, a földet borító növényzettől függő hő-sugárzás nagyobb a magasabb légrétegekben, mint alant; gyakran a felső légrétegek a hegyek oldalain lefelé folynak s a felülről jövő nyomás alatt fölmelegednek.

A kérdés, melylyel eddig foglalkoztunk, nem egyéb, mint az erély átalakulásáról szóló tannak egyik fejezete.

HERSCHEL már 58 évvel ezelőtt azt írta: „A napsugarak képezik majdnem valamennyi, a föld felületén végbemenő mozgás végső forrását“.

A nap aether-rezgése, az erély egy neme, felmelegíti a légkört, létrehozza a légáramlatokat, melyeknek mozgási erélyét csodáljuk, ha az orkánok, trombák, tornádok pusztító erejére gondolunk; fölmelegíti az oceánok vizeit, a tenger áramlatokat s oly folyamokat teremt, melyekhez képest az Amazon, a Mississippi eltörpülnek; a magasba emeli a tengerek vizeit s e közben oly munkát teljesít, melynek végzésére körülbelül egy billio 16 lóerejű gőzgépet kellene alkalmaznunk.

Az aether-rezgés tömeg-mozgássá alakult. Az erélynek ezen új nemei visszaadják a nap hevét. Visszakerül az akkor, mikor a légáramlatok akadályokba ütköznek, mikor a tengerek hullámai a parti szirtek felé törnek, mikor a légköri csapadék szabaddá teszi a párolgási meleget, mikor az oceánok vize légköri útjából visszatérve a patakok, folyamok medrében visszasiet eredeti helyére, hogy nemsokára ismét megkezdje hosszú útját; visszakerül a villám gyújtó tűzébe; visszakerül a víz által hajtott gépeink alkotó részeinek fölmelegedésében.

A tömegmozgásból ismét tömecs-mozgás keletkezik, mely újra meg újra számtalan formát vesz föl tér és időben.

A nap sugarainak aether-rezgéselétesíti chemiai processusok útján az anyagserét növényben, állatban, fentartja a szerves életet.

A napsugarak felbontják a levegő szén-savát és a vizet alkotó elemeire s a szénny meg hidrogénből fölépítik a törzset, levelet, virágot, gyümölcsöt, az élelyt pedig visszaadják a levegőnek, az állatvilágnak.

E közben nagy munkát végeznek, mely visszakerül, mikor e szénny ismét egyesül az élelynyel, mikor a fa, a kőszén égési processusát megindítjuk.

Kőszénbányáinkban van felhalmozódva a nap évezredes munkájának eredménye, a nap erélye potentialis alakban. Kőszénbányákban bírjuk munkaképességünket, erőnket, melyet gépeinkkel kifejtünk.

Az állati test határain belül a táplálék carbonium, hidrogén, nitrogén alkotó részei egyesülnek lélegzés közben az oxigénnel s a szervezeti elégűlés processusában meleg fejlődik. E meleg tartja mozgásban a test nedveit, belső szerveit, e meleg használtatik fel, mikor testi, szellemy munkát végezünk.

Minden lépten-nyomon az erély megmaradása elvének nyilvánulásával találkozunk. Ezen elv felismerése a tünemények változatosságában legszebb vívmánya a jelenkor physikájának.

Mély igazságot fejez ki TYNDALL, mikor azt írja: „Hullámok fodrokká és fodrok hullámokká alakulhatnak, nagyság helyt állhat sokaságért és sokaság nagyságért, asteroidok napokká egyesülhetnek, napok befektethetik erélyöket növény- és állatvilágokba, s a növény- és állatvilágok párakká oszlódhatnak, az erély árama örökké ugyanaz. Hömpölygésének zenéje évezredről-évezredre szól s a physikai élet nyilvánulásai, valamint a physikai jelenségek tárlatai nem egyebek, mint rhythmusának hanglejtései“.

VIII.

Furcsa hegymászás.

Irta LÖVY MÓR.

Fordította: B. H. M.

Mottó: Szabad, vig éltet folytatunk;
Hej, ez ám a gyöngy élet!
Az erdő éji szállásunk,
Viharban, szélben dolgozunk,
Napunknak nap vet véget.

Ha Faust volnék, s Te szíves olvasó, a mi bizonynyal nem vagy, szép kisasszony, megtakaríthatnám az illő bevezetés körül támadt zavaromat, neki vághatnék a sokszor idézett mondással: „Szabad-e, szép kisasszonyom, kíséretem és karom ajánlanom?” De sajnos, az ördög sem vet reám ügyet, s Te is csak azt mondhatod: „Nem vagyok sem szép, sem kisasszony.”

És mégis alkotmányosan biztosított személyes szabadságod ellen irányuló merénylet-terven töröm a fejem: szeretnélek társaságomban teendő turista-sétára alázatosan fölkérni. Meghívásom — előre biztosítalak — mindenféle hátsó gondolattól mentes. Nem czélozok arra a két tulajdonodra, mely az élet művészete körül annyira jártas korunkban soha sem telhetik meg egészen: nem czélozok sem szívedre, sem erszényedre. Ha követsz, csak maradjon mindkettő — ha ugyan még el nem ajándékozád — háborítlan birtokod.

Hogy hát akkor mit akarok? Némiképen már megmondottam. A magyar tornászok három „E“-jével¹ felszerelve, a hegyek közé indulunk portyázni, az ott élő népecskét, azokat az embereket, kiket a perzselő napsugarak, a kalandvágy, a turista-ösztön oda összevezéreltek, megfigyelni, velők ide-oda csavarogni és a különféle turista-hősöket tanulmányozni.

Vonakodol? Aggodalmaid vannak amaz ember vezetősége miatt, ki a csábító Fausttal akarna útnak indulni? Nem akard magad reám bízni, kinek erkölceit ingatag alapon nyugvóknak véled? Oh jó, nem olyan veszedelmes a dolog! Nem mindig a czigér teszi. Ártatlanságodra senmiféle harc sem vár. Tisztán és folttalanul térsz haza házi isteneidhez.

¹ „Épség, erő, egyetértés.”

Mégis húzódozol? „Ha nem jössz, vizlek!“ Egyetlen lódítás és az enyém vagy. Már a kocsiszakaszban ülünk, melyet a „Kassa-oderbergi“ a zónafillér leszúrásáért nagylelkűen rendelkezésünkre bocsájtott. A gőzparipa az ismert változatok szerint nagyot nyerít, a sörlocsolta torokból elharsan a „Mehett,“ s gyors szárnyakkal — majdnem a gőznek tulajdonítottam — röpülünk rendeltetésünk helye felé.

A távirópóznák, fák és szántóföldek rohamunk elől félve futnak vissza és szemeinknek semminemű nyugvóhelyet sem nyújtanak.

Azért hát vegyük szemügyre kocsiszakaszkunk bennülőit. A véletlen célunkhoz előre segíté, s külön számunkra kiszemelt társasággal vezérele össze.

Látod, ott a szögletben azt a pipaszár lábú, a túristabotot görcsösen keblére szorongató ifjút, kinek jobb szeme tetszéssel nyugszik némiképen szabadelvűnek látszó szomszédnőjén, míg balszeme az oldalán lógó csutora felé fordul? Azt véled: az az ember egészen közönségesen kancsalít. Dehogy! Igaztalan vagy iránta. Csak megosztja figyelmét a szép nem képviselője s a deficit gyilkoló dr. Wekerle pénzügyminiszterkedése alatt erősen megárosodott folyósan ömlő szenteletlen lélek között. Hogy kihúzza magát, szinte nőni látszik ez az ember, mikor a Mont-Blanc megmászásakor átélt élményeit előadja. Hogyan rázta a hideg és izzadt gyűszűnyi csöppeket egyszerre, midőn vezetője, kivel kötéllal össze volt kötve, a tátongó mélység felé kezdett lecsúszni. Szerencsére lélekjelenléte abban a kritikus helyzetben sem hagyta el. Hideg vérrel elővette bicskáját, s a vezetőt szomorú sorsára hagyva, idejekorán kettészelte a kötelet. A szerencsétlen vezető a mélységbe zuhant, de neki sikerült megkapaszkodnia s életét megmentenie. Hátunk borsózik, míg ő némi hihetetlenséggel fogadott elbeszélését az életmentő zsebkés mutogatásával hihetővé tenni törekszik.

Szomszédnője, a kinek megfeszített igyekvése, hogy magát az életen át vezetővel összeköttesse, — a mire természetesen kötél helyett a szerelem rózsalánczának kellene szolgálnia, — mindeddig meghíusult, föllelkesült pillantásokat vetett a turistának hőstette tudatától feszülő keblére, hová abban a pillanatban a gőzparipa heves rántása oda is röpíti. Karjai görcsösen övezik körül a szerencsés ficzkó nyakát, mintha soh'sem akarnák elbocsájtani, a mit végre megragadniok sikerült.

„K. állomás“ hangzik most, s megául a vonat. Elernyedten hanyatlanak le a karok, melyek olyan erősen tudtak szorítani. A Mont-Bianc hőse ismét visszanyeré a szabad mozgás jogát, s ezt forró homloka izzadságának letörlésére hasz-

nálja föl, a mi is olyanképpen csorog róla, mintha a jó ember most is az Alpok fejedelmének csúcsán volna.

Azonközben hegy emelkedék lábainál. A szorgoskodó hordárok a kocsiszakaszbba különféle terjedelmű dobozokat, táskákat és úti ládákat halmoznak össze, a melyeknek tulajdonosát, a sarkába lépő pápaszemes és ijjesztő nagyságu fűvészdobozzal megterhelt emberkének jobbik felét, a kalauz előzőeken csakhamar utánok tolja.

Hogy fű Pokrócz bácsi, mikor műve sikerült! Nem is volt könnyű, s még kevésbbé hálás munka a lépcsőre s onnét a kocsiszakaszbba segíteni a kolosszust, ki most egyik lábával a maga fontosságát szemléltető bizonyítás útján mutatja be a Mont-Blanc legyőzőjének, a mitől ez ijjedten fölugrik, s akkorát rikolt, mintha tyúkszemei unikumok és idegen érintés ellen biztosítva volnának.

Végre helyet foglalt a páratlan pár, s a gép új táplálékot véve, tova rohant. A fölizgatott kedélyek lecsillapodnak, s kölcsönös vizsgálódások után az általános közeledés kezdő tanulmányai játszódnak le.

Dóczius professzor úr, a túlnagy körületű hitvestől beárnyékkolt száraz emberke, kényelembe helyezkedik, s kabátja jobb zsebéből előhúzza a szélesszájú, félig spirituszszal tölt üveget, melynek az a rendeltetése, hogy az irgalom nélkül nyakon fogott bogaraknak ideiglenes lakóhelyül szolgáljon. Feneketlennek látszó bal zsebéből a kövek végtelen sora kerül napvilágra, melyeknek az oldalán lógó kalapácskával, tiltakozásunk ellenére is, illő alakot ad.

A szorgos kőtaragó sem nyugtalanul ide-oda forgolódo szomszédjára, sem dobozairól gondoskodó életpárjára nem ügyel, csak egyre kopácsol, kovácsol, mignem valami érzés, mintha a természetből ülésre berendezett testrésze hideg folyadékkal érintkeznek, munkálkodását félbe szakítja. A szerteszét pattogó kőszüliánkok egyike a spirituszos palaczkot oldalba találta, s önkéntelen halálra kényszeríté. A szeszáradás bogár-halaival együtt a gyűjtögető ülése alá ömlött, s csak a tulsó oldalon, a fűvészdoboz gátjánál állapotodott meg. A szerető hitves ásványt, bogarat, kalapácsot és fűvészdobozt mérgesen a pad alá hajit. Már attól tartunk, hogy a professzor úr is követi kedvenceit, de a Mont-Blanc leteperője közbevág, s a társaság figyelmét a látókörbe beukkanó sajtáságos alakú dombra irányozza. Az „ásványász“ megkönnyebbülten lélekzik föl, s élte párjának visszaesését meggátolandó, megragadja a szót és tanúságos előadást tart „a sajtáságos alakú dombokról“ és a történetre nézve jelentős tartalmukról.

A tudós értekezése egyik útitársunknak — kinek viselete eddig csak a kocsiszakaszkban történtek iránti részvégtlenségével költött figyelmet — alkalmas okot adott kérdeznie: Vajjon a széles föld kerekén az őstörténészek által kikutatott számtalan domb valamelyikében találtak-e már egy tölt sörkorsót? A sörvizsgálókra nézve — véle — kiválóan jelentős volna, ha megállapíthatnák, hogy a régiak söre milyen minőségű vala? A kereken fölszólitott prófeszor tagadó válaszára a Gambrinusz-hitű szánakozva lóbálta meg szürke fejét, s megvetően mormolá: „Gyönyörű s hozzá illő emberiség lehetett az, mely a tudást szomjúzó útdoknak egyetlen pint sört sem hagyományozott!”

Az őstörténelmi leletekből és lelőhelyekből kiindulva, a turisztikához jutottunk, melynek lelkes híveiül vallók magunkat mindannyian, kivéve egyetlen társunkat, kinek gondolatai a természetől távol kalandoztak, s ki mészáros létére csak az ökröt s atyjafiait volt hajlandó „természetes természetnek“ elismerni. A mint további társalgásunk folytán kiderült, mindönk czélja a Magas-Tátra vala. Nem sokára mindannyian, kiket a véletlen ott össze- és összevisszadobált, kiránduló-társasággá szervezkedénk, s lekötölezők magunkat, hogy egyesült erővel ugyanegy hegycsúcsra mászunk föl.

Idáig minden pompásúl ment. De mikor vágyaink tárgyához közeledénk, s a csúcst, melynek nyakára hágni szándékozánk, megnevezni kezdők, akkor a kivánságoknak olyan zürzavara támadt, hogy az ifjú alkotású társaság sanyarú kimúlása látszott közeledni.

A terjedelme szerint a Gerlachfalvi-csúccsal vetélkedő prófeszorné úrasszony e magas, és a mint állítá, legnehezebb csúcshoz vonzódott. Ha a följutás nem volna könnyű, veté oda könnyedén, van a társaságban elég úr, kit némi kis „tolás“ nem fog tönkre tenni.

A elbájoló barátsággal bemutatott föltolási kilátás az uraknál természetesen — mérsékelt tetszést aratott.

A szabadelvű hölgy a lefokozott Lomniczi-csúcs mellett szónokolt, mint a melynek, bukott nagyságként, legerősebb joga van tiszteletünkre.

A Mont-Blanc legyűrője kicsinylő fölénnyel tekintte le reánk; neki mindegy, ha a Gaurizankarra mászunk is; ő már képességének bizonyosságát adta, s mert bátorsága és vállalkozó szelleme minden kétségen kívül van, — s ekkor önértzetesen és kihívóan tekintte körül, — azért kevésbbé fárasztó és veszélyes útra, a Tarpatak völgyére szavaz.

„Tarpatak! — kiálta a vastag úrnő — hiszen oda az urak segítsége nélkül is eljutok. S az hegymászás? Köszönöm szépen!”

A többi tervek is, alighogy fölvetődnek, a legkülönfélebb föl- és kifogásokkal rögtön félre is vetődnek. Végre a Tengerszem-csúcson mégis megállapodunk, s ezt szemeljük ki a látogatásunkkal kitüntetésre.

„Mi a Tengerszem-csúcs? szavalja a kitűnő turista. Hitvány halom, melynek lábát a Tengerszemnek csúfolt pocsolya mosogatja.“ „Milyen tulajdonságú ott a növény- és állatvilág?“ kérdi a professzor oltatlan tudományszomjjal. „Kapható ott egy-két kortyocska is?“ hangzik egyhanguan a Gambrinusz-tisztelő és a barompusztító ajkairól. „Tolnak majd az urak?“ tudakozódik előrelátóan a professzor úr jobbik fele. A kérdezősködőket megnyugtanni törekszünk, s nyaktörő helyekről, az árpa nemes levéllel öntözött buja növényzetről biztosítjuk őket, s lekötelezők magunkat, hogy a tolás alakjában annyira óhajtott segítséggel is szolgálni fogunk legjobb képességünk és tehetségünk szerint.

Most már csak a vezetők és teherhordók összetoborzása hiányzott, a mely ügy a Csorbai-tó mellett létszen elintézendő.

„Csorba állomás!“ harsog a kalauz. Célunkhoz értünk. A professzorné úrasszony kíván legelsőül kiszállani. De ez nem akar olyan hamarosan sikerülni, annak daczára sem, hogy becsületesen fáradozunk erős tolással a szűk ajtónyíláson kiszorítani. Mikor evvel egyesült erőfeszítéseink jutalmául elkészülénk, már csak a számtalan doboz és láda kijuttatása maradt hátra, a mi szintén nem simán ment, s előre nem vélt vonatkésést okozott. Végre útas, mátha, mind szárazra vergődött, s a vonat a különféle kabinetpéldányoktól megkönnyebbülve, tova gőzölhetett.

Akkor aztán a Csorbai-tóhoz jutás módja és eszközei fölött nagy tanácskozás tartódott. A pompás jó idő az apostoli alkalmatosságok fölhasználását ajánlá. Az ide vágó javaslat csak a turistának s a professzor úrnőnek nem tetszett; emez mégis belé nyugodott a kikerülhetetlenbe, mikor megigértük, hogy a mérsékelt menetütemet figyelmünkben fogjuk tartani; de nem úgy amaz, ki magát kisebbségben maradttnak látván, szemeink elől eltűnék.

Már indulót harsogánk, mikor szabadelvű hölgyünk hőségnek hiányát észrevéve s előállítására ajánlközék. Az idő telt, de sem a szökevény, sem a lépteit pirulás nélkül követő nem került elő. Gambrinusz apostola nyugtalanul nyomozni indult. Mikor aztán ez is oda veszett, kettészakadt a professzor türelmének fonala, ki is élete párjától s az egész társaságtól kísérve, az őrházhoz vezető utra fordult.

Ott megoldódék az eltűnések talánya. A hosszú asztal mellett a legszebb összhangzásban egyesülve, ott ültek a keresettek. A sörkedvelő előtt zavaros árpaléval félig tölt

kancsó állott, míg Mont-Blanc és barátnője a nemes szőlőnedű poharait élvezék.

A lobogónktól elpártoltaknak lelkükre beszélve s példajokat követve, szintén megerősítők magunkat s azután a Csorbai-tó felé kezdünk mozgolódni.

Az előőrs a vastag úrnő vala, ki miként hajdan az Egyiptomból kivándorló zsidók előtt járó felhőoszlop, a tarka sorban utána következőknek árnyékot kölcsönzött. A libamenet utolsó tagja a hegykinzó volt; utána lassú ütemben a máhás szekér nyikorgott.

Körülbelől félórányit menénk, mikor a prófeszorné aszszony, ha nem is vált sóbálványnya, mint Lót felesége, mégis ahhoz hasonlóan, mintha a földbe gyökerezett volna, megállott s kereken kijelenté, hogy egyetlen lépést sem tesz tovább! „Minek a soványító kúrát — vélekedék — már ma megkezdennem, mikor holnap eléggé módomban lesz? Kérdésünkre, hogy hát most mi lesz? hátrafelé összepontosúlt a szekér mellé s fölhívott mindönket, hogy segítsük fölszállania.

A túrista előzékenyen fölugrott a járóműre, s míg az úrnő két kezét megragadva, a súlyos terhet fölvonni kezdé, minket nehéz munkájának megfelelő tolással előre segítésére ösztökélt. Egyesült erőfeszítéseinknek sikerült is az úrnőt a szekérrre följuttatniok.

Ekkor Mont-Blanc kijelenté, hogy társaságának gyönyörétől nem foszthatja meg az úrasszonyt s azért oldala mellett kényelembe helyezkedék.

Hiába tiltakoztunk ezen váratlan személyfölösleg ellen. Emberünket, mintha csak meggyökeresedésig szándékozott volna ott rekedni, de sehogysem lehetett a helyéből kimozdítani.

Közköltéséges szitkozódások után, a mik természetesen „érzékeny“ túrista-bőrünket mélyen sértették, végre is fölczihelődtünk.

Szekerünket is két eltökélt szándékú gebénk teljes neki rugaszkodással valahogy csak kirántotta „ragaszkodásából“ s most szép csöndesen koczog utánunk.

Marsközben fogy az ember gondja, de bezzeg megnő az éhe-szomja s a flaskákba zárt gonosz szellemeket már rég ki-kiidézgettük volt mind, mikor a tó vakítóan fényes tükre ott csillogott-villogott előttünk. Gyönyörrel bámultuk a hegyóriást, mint nézegeti magát benne s a díszben tündöklő virányos partok mint nyujtogatják neki, megilletődve annyi bájtol, a szebbnél-szebb ékszereket.

Csak a gyomrunk nem korgott volna oly veszettül — a természet ölen!

„Virág mit ér, mit ér a bérc nekem“ Klimó bácsi

konyhászata és pinczészete nélkül! hát persze hogy ott tettünk mihamar valamennyien egy szálig.

Ebéd után még épen nem árt egy kis keringőzés a tó fényes tükrén, csakhogy a hagyományos csónak, úgy látszott, nem volt arravaló tekintettel berendezve, hogy egy terebélyes prófeszorné asszonyiség — pláne ebéd után — helyezkedjék el benne, mert veszedelmesen el kezdett „oldalogni“; növelte a bizonytalanság érzetét azon következetesség, a melylyel turista-kísérője ingadozni meg nem szűnt, a mi bizonyára onnan származott, hogy az ebéd után túlbőven fogyasztott bor szellemei nyugtalanokdtak benne. Szent isten! Ha most ez a gyilkos nyugodtsággal leselkedő tófenék hirtelenében bekapja ezt a csónakot s annak benne ülőit lágymatagúl odapihenteti az örök álom párnájára! Vésztojósó sikoltás reszketteti meg a körülfekvő hegyormokat s remegteti az emancipált prófeszorné kebelzetét, míg sörkedvelő bajtársa még azt a pillanatot is megátkozza, melyben ilyen förtelmes vízi halálnak utjára tért; nem bánja, hadd sülyedjen a pokol mélységes fenekére akár az egész tisztelt társaság is.

Az evező legénység pedig egy makulányit sem hederített a jajveszékésre és átkozódásra, hanem derekasan hozzálátott. Egy órányi czirkálgatás után minden nevezetesebb baj nélkül megkerültük volt a tavat s talpra állottunk.

Legfőbb ideje is volt már, hogy vezetőről s elemózsiá-hordóról gondoskodjunk, ha még az nap a Poprádi-tóhoz akartunk érni, melynek menedékházában meghálni szándékoztunk.

Egy! kettő! összekerült a német-sógor vezetőnk, tót atyafi uszályhordónk, meg is egyeztünk volt velők, talpra! sorba! indulóra készen rendezkedtünk is már, mikor lelkendezve látunk egy kis emberkét felénk zakatolni.

„Igérvényt vegyenek! Főnyeremény biztos! Uraim! Tessenek! Éljenek a ritka alkalommal! kérrem alássan, darabja csak 2 frt 50 kr. — Itt a kész gazdagság, vegyenek uraim s hölgyeim vegyenek, darabja csak 2 frt 50 kr.; . . . s harsogó szava el sem állott, míg csak mellettünk nem termett. Az első tekintetre tisztában voltunk azzal, hogy annak az embernek, a ki most Fortuna római istenasszonyiség szolgáltaiban állott előttünk, vagy legalább ős familiájának a bölcsője a Jordán vizénél ringott, mely feltevészünk mellett tisztességesen kifejlődött szaglalója bizonyított. Ismételve ismételt felszólítása, hogy csak vennénk már, nálunk visszhangra nem talált, de ez őt nem hozta ki a sodrából s ha mint ágens nem érhetett czélt, ragaszkodik ő hozzánk turista-kullancsképen is, mivel ő nagyon örül, hogy ilyen „tisztos“ társasághoz vagyon szerencséje; denique első az üzlet. Társaságunk ily kénytelen —

kelletlen módon ismét csak megszaporodott egy jóra való túristával.

Nagyvalahára megindúl a karaván s aranyos jókedvvel baktatunk tova; a nagytudományú, de kevés dohányú professzor úr még nótára is gyűjtött, hogy „Jaj be mély a pinczegádor!” de nem folytathatja, mert azonközben lábai valahogy a mocsaras talajt áthidaló gerendákkal háborúra keltek, a minek a tudomány szószólója itta meg a levét, mivel egyensúlyt veszve no de épen kellő közepébe annak a pocsolyának kényszerült belefeküdni. Lánczhordta francziája! S keletkezett akkora vihogás, hogy csak úgy fecscent a professzor úr a — sártól. Hja! nincs másképen: feküdném én, nevetnél te! Hahaha!

Nevetett az egész társaság, prüszkölt a mártásból föltápázkodott dühös tudós, csak a hű oldalborda vakargatta bibliai hűséggel szerelmetes urát, hogy ez valamiképen ismét udvarképessé, azaz: ember hasonlatosságára teremtdjék. A kacaját aztán fölváltotta a legönzetlenebb felebaráti szeretet, s puczováltuk, vakargattuk a professzor urat mi is, míg csak ki nem hámoztuk valahogyan abból a sárhüvelyéből s össze nem kerestéltük elszóródott fegyverzetét: itt a kalapját, gyökérását, ott meg ujdonatúj spirituszflaskóját, melyet pedig ritka bogaraknak szánt, stb.

A professzor úrnak illetéknépen való elég regényes, de mindazonáltal szerencsés kimenetelű kalandja után újra felkerekedtünk s mentünk, mentünk, mendegéltünk, míg csak egyszerre — kétfelé széjjelágazó út előtt, nem állottunk majdnem olyanformán, mint mikor az egyszeri állat két szénaboglya előtt azt sem tudja, melyikhez nyúljon s az éhségtől felkopik az álla; vagy nem bánom, mondjuk szép sípszóval: mint Herkules a válaszüton. Vezetőnk egész könnyedén az orra után indult s nem válogatott benne, hanem bezzeg a professzor úr fontoskodó tudományossággal és tudományos fontossággal előszedi a „Generalstabskarté“-t s csalhatatlanul kiböki, hogy imhol a „Trigan“ baloldalán kigyózdó út az a legrövidebb. Első a tudomány uraim! s balra át! czammogtunk a professzor nyomában, még a dörmögő vezető is.

Ezer színű illatos virágokkal ékesen tarkított, zöldelő alpesi rétségen áthaladva, professzorunk büszke öntudattal fogadta áradozó szőlakokban gazdag köszönetünket, melylyel tudományának s bölcs vezetésének adóztunk; továbbra is ígérkezett minden, tőle és tudományától kitelhetőt elkövetni, hogy utunk mentől élvezetesebbé váljék.

De mihamar megsirattuk a zöldelő rétséget, az illatozó alpesi füveket, az elbájoló utat s vége szakadt hálás lelkese-

désünknek is, mert egyszerre, a mint jobbra fordulunk, ott vagyunk a töretlen ösvényen is, inkább gurulunk, mint hatolunk le a meredeken. Ménkő nagy sziklatömbök terpeszkednek előttünk, közből tátongó hasadék ásít felénk s most tessék! törje ki az ember a nyakát rajtok! Máshelyütt meg már törmelékké aprózta volt a zúgó zápor, a sístergő istennyila és ezernyi fürgeteg a sziklakyklopsokat; ha most rá-ráléptünk erre a görgeteg halmazra, hát akárhányszor úgy hanyatt vágódtunk, hogy megingott belé a vesénk; köveken szánkázni, hát az is csak valami! Egyedüli vígaszunk abban a förtelmes szóáradatunkban telt, melybe a prófeszor úr a maga „Generalstabskarté“-jával majd belefűllasztottuk. Pedig szegénynek önnönmagával is már eléggé gyűlt meg a baja, mert míg mi segédkezet nyújtottunk egymásnak a veszedelem ezen aggasztó pillanatában, addig a szegény tatár egymagára maradt s nyaktörő erőlködéssel bírt csak lekerülni. Lihegve esküdözött égre-földre, hogy senki fia kartografusának nem hisz többé.

Már-már öreg este lett, mire három órai kemény lábolás után ott voltunk a Majláthkunyhóban a Poprádi-tónál. Csak a nyugati ég peremén izzott még egy haragos-bíbor sugárnyaláb, a hegykúpot s a tó szélét ringó tűzárba fűrésztve. Előttünk a villogó fényfolyam, mögöttünk az éjnek rémes árnyai. Minthacsak tusára keltek volna a sötétség fajzatai az örök fényesség szellemével, ki-kimeresztették fenyegetően véresre sebzett sziklakarjaikat a borongó hegyóriások a fénygarmadák ellen, míg ezek utolsót lobbanva-lövelve ingerlő kaczerkodással (visszajönnek ők!) az ormok mögé bujtak. Áhitatos csend bofűlt a vak éjszakára, csak valami kísérteties zizegés mintha halk neszszel szötte volna azokat a szellemszálakat, melyeken majd óvatosan le-leereszkednek a villik sziklaváraikból s lejtve zümmögik körül a túrista álmát.

De ím elénkbe is czipelték már a száraz rőzsét embereink s egy szempillantás alatt vígan lobogott a lángkéve, magasra hányva a gomolygó füstoszloppal a serczegő pernyét, jobbra-balra sziporkázva, mintha egy erdő gyuladt volna ki s túristánk ijedezve húzódozott tőle; ellenben az emanczipált kisasszony egy merő bátorság volt s még lovagját is ráért bátorítani, hogy csak menjenek ők ketten — egy kis rőzsét szedni, elkél az majd. Jósokára megkerültek — üres kézzel, de azért annál hőbb érzellemmel töltött kebelrel, mert mindnyájunk nem csekély elszőrnyködésére amúgy melegében — jegyeseknek mutatkoztak be.

A prófeszor úr nyomban, mint ki ismét a helyzet magaslatára emelkedett, kifejezésre is juttatta résztvevő szíveink érzelmeit, és mi képviselőnkkel bátran meg lehettünk elégedve.

Csak a prófeszorné dörmögött, mikor a szónok a szendén piruló újsütetű menyasszony mulandó bájait nagyon is ditirambikus hévvel találta dicsőíteni; praktikus prózában szakította félbe versköpködő férjét: „Ne ízetlenkedjél itt! Rajta, csapjunk lakomát!” A helyes javaslatot rögtönösen törvényerőre emelve, kinek-kinek jutott a maga szerepe. Ez volt aztán a helyes felosztás: a prófeszorné lett a konyhászati osztály vezetője, sörkedvelő barátunk vitte a pohárnoki tisztet, a felszolgálás körül, porosz létére, az ágens forgolódott és választásunk ugyancsak szerencsésnek bizonyult.

A mit részvényélestárunkból és a kunyhó kincseiből előkeríthettünk, abból kikerült egy fáintos falás étel; még jóféle vinkóval is ellátott bennünket az ör s mi derekasan hozzá is láttunk.

Sört, bort egyaránt kedvelő barátunk mondotta ezuttal a hivatalos tósztot. Dörgő éljenzéssel, melybe a visszhang is beleszólt, jutalmaztuk meg ezen szokatlan erőlködését és ő buzgón törülgette homlokáról „véres verejtékének gyöngyeit.”

Az ágens mindjárt a tósztt elején észrevétlenül elsomfordált s most éljen-rivalgásunkat a magasba sivító tűzkigyó-rakétával kísérte. Recsegve-ropogva robbant széjjel a löveg odafönt s szilánkjai mindenféle színű lánggal világították be a környeket. Gyors egymásutánban röppent fel még a többi, a meddig a készlet tartott. Újjongva üdvözöltük a körünkbe visszatérő pirotechnikust, a ki — a mint ez most kisült — tűzijátékban is „dolgozott”; a miben mi azimént gyönyörködtünk, sem volt egyéb „mustránál”.

„Látják tehát hölgyeim és uraim, milyen finom az én portékám; mind reell, szolid. Hát még igérvényeim! Méztassanak kérem! darabja csak 2 frt 50 kr.; ne engedjék a valóságos szerencsét kezeikből kisiklani, mindenegyes darabja merő gazdagság! Tessenek! darabja, már mint önöknek, csupáncsak 2 frt. 40 kr.!”

Tudja a kő, mi vitte rá a lelkünket, de bizony vettünk belőle.

„No mit mondtam, hogy még vesznek az urak az én igérvényeimből”, kiáltott újjongva az ágens, mikor az üzlet már „fix” volt s kiki szorongatta a maga igérvényes papirosát. „Mi poroszok senki és semmitől sem tartunk és — czélt érünk.”

„Hát maga burkus?” vágott szavába vezetőnk, „na akkor már nem féltem a holnapi napot. Ha'sze majd előkeríti azt a jóféle időjárást; mer', urak! a burkusok értik ám a módját: vüsznek azok mindenféle szerszámot magukkal; előszedik hun az egyiket, hát esik, — hun a másikat, akkor mögest havadzik, akkurátosan, a mint az nekik tetszik.”

Alighanem észrevette, hogy Tamások vagyunk benne, mert biz ő beszédjét még meg is toldotta: „Tán még aztat gondujják az urak, hogy én amolyan széltoló vónék, va' mit? he! Hát vüttém én eczzer egy ijen burkust a Gerlach hegyibe, oszteng ammint már tetejire fő akartunk kapaszkodnyi, hát csak kikotorász a zsebgýibő valami kölyök-barom-métert s rittig úgy csapkodta eczzeribe a zubogó eső az oldalunkat, ho' majd lefordútnk“.

„Na, mondok, burkus tensuram! gyugyja csak be a zsebgýibe ezt az eburafakó! barom-méterjit, mer' még valami szöröncsétlenség esik meg ittend! Há' még ő nevetett legjobban; de iszen bele is ütött a ménkü mindjárást a szomszéd-ságába', e' is tötte nyomba aztot a barom-métert. Hát nem megfordút a szél eránya is! De bizony még a nap is kisütött, amint a tetején megálltnk.

E' két falást a mint békaptunk, há'csak mögösleg előkeríti a burkus uram azt az ízét és asszondja: „Mos' van egy Celzius, de ha az még leesik, no akkor fagy lesz!“ Tyűh, az áldóját! mondok, hát a krumplim akkor mit csinál?! Beste lelke Celziusa! Le ne essék valahogy az a Celzius, fogja ám jól!“

„Hát nem kinevetett a bolond burkusa! — No de a fele se' tréfa ám, háthacsak mégis kiesik a keziből, gondútam magamban úgy visszafeléjártunkban, s addig-addig azon vótam, míg csak ide nem adta neköm, de nem is esett ám hiba benne, mikor odalen' Füreden az asztalra töttem. Me'maradt a krumplim, meg szép idő is járt. A'bizony!“

A világ minden kincseért sem zavartuk volna meg jámbor vezetönket mondókájában, olyan komolyan adta az igazságot, de már a végin úgy dúlt belőlünk a kaczagás, a mint ezt oldalbordánk csak engedte, a „barom-méter“ pedig mindvégig kedvencz szavunkjárása maradt, a min mindannyiszor jóizüt neveltünk.

A mi vezetönk bizony komolyan megneheztelt azért a sok bolondériáért, a mit vele üztünk és sértődve húzódott be a kunyhóba, de még sem állhatta, hogy meg ne kérdezze a burkus ágenstől, hogy milyen is lesz hát holnap az időjárás? Egyedül a jólelkű mézárósnak sikerült őt egy pohár jóféle „vörössel“ kiengesztelve odujából kicsalni és ismét a társaság számára megnyerni.

Éjfél körül járhatott az idő, mikor a praktikus észjárású prófeszorné szózatára, hogy még holnap is lesz nap, kiki bólingató fejjel és támolygó léptekkel fölkereste éjjelre a maga vaczkát. Falócza volt biz az, melynek kemény voltát a förtelmes „illatú“ páfránynyal megtömött zsákoknak kellett volna

enyhítenie; nem hatott ránk valami csábítólag, no de mi az ördögöt csináljon az emberfia ebben a „vendégmarasztó“-ban ilyen késő éjjelen! Jó ilyenkor még a „M. K. E.“ is fogadósna.

Kissé nehéz és kényes volt az „alvási sorrendet“ a vaczkon megállapítani, de a prófeszorné értett ahhoz is: az első díszhely jut a süldőmenyasszonynak, hozzá simúl maga a prófeszorné, míg a poetikus prófeszor már csak egy házzal odébb kerül s a többi mint a vegyes saláta, tetszés szerint. Hogy mire képes a legmegállapodottabb lelkületű halandó is ilyen „helyzetben“, azt magunk sem gondoltuk volna egyhamar, de vége-hossza nem akart szakadni a többé és kevésbé sikerült duhajkodásnak, ingerkedésnek és vihogásnak. Ismét a prófeszor asszonyságnak kellett a csendet és rendet helyreállítania azzal a határozott jelentéssel, hogy a ki idebent nem tud veszteg maradni, az menjen ki! És lőn a zizegő szalma az álom csendes birodalma.

Csakhogy „szegény ember szándékát — a mészáros birja“. Mint mikor a fűrész a fatörzset nyiszálja, olyaténforma reszelés nyiszorgott az éj csendjében. Föl-fölrángattuk egyenkint szemünk leragadt héjját, hegyezve-hegyeztük fülünk', — hát az istenfélő mészáros hortyogott mélyen, keservesen.

Na megállj! gondolja a gonosz szomszéd s rúg akkorát a gyanútlanul álmodozón, hogy csak úgy fölriadozott. És csend lőn ismét, azaz csak lett volna egy darabig, ha jámborszándékú mészárosunk megint nem — fűrészelt volna. Annyi szent, hogy a mi hangszerészünk legbensőbb álmait majd csak odakünt alhatja, a mit — mellőzve a cserépszavazás szertartását — nyomban karhatalommal minden rúgkapáló beleszólás daczára megis valósítottunk.

Hiába! „Kölcsönkenyér visszajár!“ Alig pitymallott még és az édenkunyhóból száműzött, hihetőleg mert majd megette az istentelen hidege, olyan állhatatosan kezdett az ajtón „koczogni“, hogy nolle-velle talpra kellett ugranunk.

Míg a hölgyek bizalmas toilettet végeztek, addig mi a tó partján annak hűvös nedűjével fölfrissítettük álmos arculatunkat. Hamarosan felabrakolva föl is kerekedtünk volna már, ha a völegény vitézi ellenállást nem fejt ki: majd ő itt bevár bennünket. Hasztalan volt minden unszolás, fenyegetés, könyörgés, csak nem mozdult; végre jegyesének sikerült hiuságát fölbizgatni s most meg talán a Montblanctól sem riadt volna vissza.

Valahára utra keltünk és $\frac{3}{4}$ órai menet után egy mendékfedél alatt telepedtünk meg, hogy — nagyon is a vezető ellenére — első pihenőnket megtartsuk.

Ezen fedél — nomen non est omen — nem nyújthatott menedéket. Tulajdonképen mi voltunk annak oka, mert nem mertük magunkat védelmére bízni. És ennek is meg volt megint a maga oka. A műveltségtől még érintetlen emberek oly dolgok végzésére szemelték ki maguknak ezt a helyet, melyeket a jóízlés megsértése nélkül nem szabad megnevezni, és így az utánuk jövőknek a tartózkodást ott lehetetlenné tették. Miután a nap földkörüli útjában még a távoli keleten időzött, és melegítő sugarai ezt a helyet még nem érintették, nem volt okunk hőség, de annál inkább ennek ellentéte miatt panaszkodni. Így hát Gambrinusz koma eddigelé a társaság látóköréből óvatosságból távol tartott folyékony túrista szellemével szívesen látott vendég volt. A hölgyek sem vetették meg az üdítő és melegítő italt, természetesen nem hiányoztak a szokásos arcfintorítások sem.

Igy erősítve a meglehetősen meredek lejtőn fölfelé haladtunk. Az ügynök, kinek czipője a szalon, nem pedig a hegyi kirándulás számára készült, valahányszor testének egész súlyával egy hegyes köre lépett, mindannyiszor egy szánalmas: „jaj istenem“-et hangoztatott, és úgy összehúzta magát, mintha kólikáné asszonyság meglátogatta volna. Mindazonáltal végig kitarzott és mindig a legelső sorban volt. A prófeszornéról is csak dicsérettel szólhatunk. Daczára annak, hogy neki volt a legnehezebb málhája, fáradhatlanul mindig a társaság élén haladt. A mitől féltünk, hogy t. i. „tolás“ által kell majd segíteni, nem következett be. Sőt az elszánt hölgy egyszer a túristát is, ki füstölve és zihálva iparkodott lépést tartani velünk és minden lépésnél a Tátrát minden csúcsaival együtt és még azokat a bolondokat is, a kik megmászzák, oda kívánta, a hol a part szakad, erős marokkal megfogta háti zsákja szíjánál és maga után húzta. A szíj nem állt ellent a vonzó erőnek és megszakadt. A zsák a földre esett, és gazdája, mivel a hajtó erő hirtelen megszakitást szenvedett, elég kényelmetlenül utána rogyott.

Miután a gyengéd menyasszony ismét lábaira segítette, első dolga volt a méltatlan bánásmód ellen protestálni, második pedig kijelenteni, hogy: idáig és nem tovább! Csak azt kérte, hogy az elemóziából reá eső részt itt hagyjuk neki, és ő majd visszatértünket itt bevárja. Minden rábeszélés hiábavaló lévén, egész határozottsággal kijelentettük, hogy vagy velünk jön és társaságunkban költi el a részét, vagy pedig elemózsia nélkül marad itt. Nem ügyelve kifakadásaira tovább indultunk. Ez segített. Hogy megmeneküljön az „éhaláltól“ mégis csak elszánta magát a továbbhaladásra.

A prófeszor szorgalmasan botanizált és még azonfölül

számos kövel megrakta magát. Miután már minden zsebe tele volt, igénybe vette a mészárosnak jószívűségét, ki nemsokára ép úgy meg volt terhelve, mint a geologus.

9 óra volt, midőn egy romokkal telt gerinczen áthaladva, a Békás-tavakhoz értünk. „Éljen a Békás-tó“ hangzott kórusban. Őszintén megvallva, nem annyira a tó megpillantása, mely a pusztulás és rémületes vadonság képét tárta elénk, mint inkább az a kitűzött hely lelkesített bennünket, hol a program értelmében meg kellett pihennünk és villás reggelinket elkölteni.

Festői rendetlenségben csoportosítva a zöld pázsiton foglaltunk helyet és hozzá láttunk a magunkkal hozott elemőzsia elköltéséhez.

A beszélgetés a tóra és annak elnevezésére fordult. A vezető ezt a tó közepén lévő kő alakjától származtatta. Miután ilyen hasonlatosságot nem bírtunk felfedezni, az ágens úgy vélekedett, hogy a tó, mely kiterjedése által csakugyan nem imponálhat, onnan vette nevét, mivel még a békának sem képes kényelmes lakást adni. A sörkedvelő megczáfolta ezt a magyarázatot és nagyon természetesnek találta az elnevezést, miután az az utálatos víz egyáltalában csak békáknak való.

A béka említése a túristának, ki eddigelé csak evés közben nyitotta meg száját, bizonyára a békáról szóló mesét juttatta eszébe, melynek példáját követve most elkezdte mesélni az ő hős tetteit. Olyan erőműtéteket említett, a mik Herkulesnek is becsületére váltak volna. Miután már nagyon is túlzott, a mészáros bosszúsán felkelt és kijelentette, hogy ezt a bolondságot csak akkor hiszi, ha a hős vele, ki különben nem nagy erővel dicsekszik, meg akar mérkőzni. A kihívást mindnyájan hatalmas éljenzéssel fogadtuk. Visszavonulás ilyen dicsekvő beszédek után nem igen volt lehetséges. A hős, valóságos Don Quixote, félre vonta száját, mintha savanyú almába harapott volna, de általános meglepetésünkre rövid gondolkodás után a kihívást elfogadta. A körülfekvő köveket óvatosságból félre rakván, megalakult a bíróság és a páros viaskodás megkezdődött. A küzdők a harcztérre léptek, üdvözltek egymást szokásos lovagias módon. Az adott jelre körülfogták egymást a birkozásnál szokásos szabályok szerint. Mindenki nyujtotta a nyakát, hogy semmi se kerülje ki figyelmét. De alig kezdődött a birkozás, már be is volt végezve. Még egy percz sem mult el és egy jajkiáltás és tompa zuhanás hangzott. Megfogni a túristát és földre teríteni egy percznek műve volt. A legyőzött egész hosszában feküdt a földön, de bizony nem szívott magába — mint Antaeus — az anya-föld

érintkezéséből új erőt, mert meg se mozzant, a mézáros pedig ebben a helyzetben tartotta áldozatát.

A kedves menyasszony azonnal sietett „életének álmát“ a gyengédtelen ölekezésből megszabadítani. Fogta és ránczigálta a győzöt, ki sehogy sem akarta elereszteni zsákmányát. Mindnyájunknak kellett közbe lépniünk, hogy kiszabadítsuk. Ez azonban csak akkor sikerült, miután a szájhős a győző azon kérdésére, valjon elég-e neki, ígérlőleg felelt. A kúrának nagyszerű eredménye volt. Mintha csak kicserélték volna a jó embert, az egész kirándulás alatt nem dicsekedett többé.

Még egy poharat a győző és a sorsát méltósággal viselő legyőzöttre, és azután felszedtük sátorfánkat. Az út innen jobbra a Hunfalvi-szakadékon vezet, és aránylag kevés fáradságot okoz. Csak egy helyen — úgy hiszem „Lavká“-nak nevezte a kalauz, nem volt egészen biztos. A keskeny ösvénytől balra és szorosan a kanyarodó út mellett kopár szikla emelkedik, jobbra pedig mély örvény tátong. Óvatosan egyik lábát a másik elé kellett rakni, mert mindkettőnek egymás mellett nem elég széles. A nem veszélyes, de nem is kellemes út végre le volt győzve. Csak az ágens, ki saját állítása szerint nem „ment a szédelgéstől,“ miben nem is kételkedett senki, még hátra volt. Biztatásunk végre felbátorította és hosszas habozás után rászánta magát. Jobbnak találta azonban az emberi nem őseinek — némely tudósok állítása szerint — járását utánozni és négykézláb utánunk jönni. Ez a járás, lassan bár de biztosan, célhoz vezette őt. Most folytattuk utunkat a K o p k y felé. A lejtőjén meglehetősen magasságból lezuhanó vízesésnek látványa, valamint az annak keretül szolgáló vidék kellemes nyugvó pontot szolgáltatott a szemnek és feltartóztattak bennünket. Első sorban a prózai viselkedése daczára is költői benyomások iránt fogékony prófeszorné figyelmeztetett rá, a ki nem is akart egyhamar a helyről távozni. Ámde ez a gyenge pillanat a praktikus asszony életében is csakhamar elmúlt és kigyózó úton tovább haladtunk.

Hosszú hómező előtt ismét megállottunk. A hónap látása nyár közepén sajátságos érzelmeket ébreszt annak kebelében, ki azt először látja. Örömeztet vegyítve kellemetlen borzongással tölt el bennünket. Talán a látható ellentétnek hatása ez. A végletek itt békés szomszédságban érintkeznek. Itt egy pompás zöldben ragyogó pázsít, ott a tükörsima hómező, mind a kettő verő fényes világításban. A hölgyek arcukat és kezeiket megmosták a véleményük szerint szépségüket fentartó hóval. Ennek a legújabb szépítő eszköznek a hatása azonban nem volt rögtöni; valjon később mutatkozott-e, nem mondhatom.

A hómező közepén keresztül kellett haladnunk. A bár

részton eső napsugarak befolyása a óra minden lépésnél szemlélhető volt. Lent, a hol a hőtömegek olvadtak, a láb mélyen besüppedt. Minél magasabbra jutottunk azonban, annál inkább megszűnt a hónak ez a fárasztó engedékenysége, végre nyom nélkül haladtunk a kemény kérgen. Így talán egy félóráig mentünk, elől a kalauz, utána a prófeszorné, végül a túrista, midőn a prófeszorné lába megcsúszott és terjedelmes teste gurúlni kezdett; a következők nem voltak képesek a keményre fagyott hótakarón lefelé guruló tömegnek ellentállani és ez magával ragadta. Gyors tempóban az egész társaság a kalauz kivételével a lejtőn lefelé haladt. A nélkül, hogy tudtuk volna, mint történt ez és mi lesz belőlünk, testeink a lejjebb fekvő puhább hóba befúródtak, mely valóságos mentő gyanánt az önkénytelen leszállásnak véget vetett. Szerencsére senkin sem esett kár, eltekintve egypár zúzódástól, melylyel mindenki dicsekedhetett.

Ámde kis okok — nagy hatások! Ez az epizód sem maradhatott következmények nélkül. Midőn t. i. mint a hangya a mesében másodszor hozzá fogtunk a hómező megmászásához, egy „drága fő hiányzott.“ A túrista és leendő papucsímádó a hóhatáron megtelepedett, mintha gyökeret vert volna. Nem érez semmi kedvet, mondá, magát még egyszer a csalfa hótakaróra bízni ő ki a Montblancon szerencsésen megmenekült a veszélytől, — a Békás-tónál kapott leczke persze el volt felejtve — és itt, hála a jóságos gondviselésnek, másodszor is ép tagjainak birtokában maradt, nem akarja még harmadszor is kihívni a sorsot. Lutherrel ő is mondja, „itt állok, nem tehetek másképen“ és kényelmesen lefeküdt. Ha mi folytatni akarjuk a kirándulást, az ellen semmi kifogása, de ő erre nem érez hajlandóságot, és itt be fogja várni visszatértünket.

Hiába volt minden rábeszélés, a legmérgesebb gúny-nyilak visszapattantak a törhetetlen akaratról, mely, mint végre beláttuk, megmásíthatatlan volt. A hölgy, kit a Poprádi-tónál kísérelőül választott magának az élet útjain, belátván, hogy ez egyszer komoly a dolog, elszánta magát arra, hogy jövődöbelijénél visszamarad és neki a várakozás idejét társasága által megrövidíti.

Hogy a visszamaradtak ne legyenek kénytelenek a gyomor vágyait elfojtani, a készlet megfelelő részét egy kézi táskában visszahagytuk.

Szíves búcsú és szokásos, „jó multságot“ kívánások után, megkezdtük újból a mászást a hómezőn fölfelé, mialatt a szakadérok egész háziában berendezkedtek. További baj nélkül körülbelül $\frac{3}{4}$ óra alatt áthaladtunk a végzetes hótájon és az utolsó meredek lejtőn a Hunfalvi-horhosra (2360 m.) értünk.

A vezető nem világosított fel arról, hogy itt a legkülömbözőbb alakú, mintegy megkövült óriások láthatók, kik évezredes harcztot vívnak az elemekkel, melynek nyomai ezer meg ezer szakadásban mutatkoznak. A csúcsok és ormok, a szétzúzott sziklaóriások egész világa meredezett felénk. Megbűvölve álltunk ott, nem ügyelve a szélre, mely itt állandó tanyáját ütötte fel ezen magasztos látvány előtt, mely oly meglepően tárult szemünk elé. Csak a csodálkozás természetes szavai ah—oh! hangzottak fel. A bűbajos nagyszerűségében és zordonságában fölülmúlhatatlan látvány annyival nagyobb és közvetlenebb hatást gyakorol, mert a felmászás minden kilátást elzáró szűk hasadékon keresztül történik.

A félelmet gerjesztő, fenséges, de szaggatottsága által a mulandóságra is emlékeztető természeti alkotások szemlélésébe elmerülve, tehetetlenségünk és gyengeségünk tudatára ébredünk, mely minden leírást és közvetítő magyarázást elnémit. Mi értéke van a holt betűnek, de még az élőszónak is szemben ezen látványossággal, melyet bohó szeszély, nem, a természetnek változatlan örök törvényei alkottak és mely minden képzelmet túlhalad? Egy ősrégi, mohlepte hatalmas gránittömb képezi lábaink támaszpontját. Jobbról egy óriási szikladarabokkal megtelt szakadék nyílik, mely a Jeges-tóhoz levezet, mely fölött a csúcsok fekete fokai égfelé meredve emelkednek. Mellette haránt sík által feltűnve a Ganek függélyes falai lenyúlnak a tómedenczéig. Ezeken túl tágul a kilátás a Gerlach-falvi-csúcs és a Bibircs felé. Ezekről az idővel és elemekkel daczoló néma sziklától balra elmereng a tekintet, hol borzadályos hasadék tátong felénk, melyen túl a távolban a Siroka orma fölfelé tör. Álláspontunktól balra a szikla-tömbökkel fedett Tengersizemcsúcs emelkedik.

Ha a Békás-tavak felé fordulunk a Bástya hosszára nyújtott gerinczét látjuk, a melyből a Sátán ijesztő feje felénk viczorog. Az egyes fokok közül ki-kikandikálnak a Csorbai-csúcs, a Szoliszkónak több sziklatúje és, ha nem csalódom, a Kriván koronája is. Valóban szükség volt a prófeszornénak nem épen suttogó hangon mondott intésére, hogy hagyjuk már a bámulást, hogy a még ránk váró feladat tudatára ébredjünk és távozzunk ezen, a rheumatismus szolgálatában álló helyről.

Balra kanyarodtunk és megkerültük az első — mint mondták — fásasztó csúcsot, elértük két negyedóra mulva a Hunfalvi-völgyet a Békás-tavak völgyének éjszakeleti folytatásától elválasztó gerinczet, elhaladtunk a középső csúcs mellett és eljutottunk egy hatalmas sziklatömbnek átmászása árán az úgynevezett „Szorító“-hoz, és kevés percz mulva a célhoz érve lábunkat a makranczos csúcs nyakába tettük. A fásasztó út a

már amúgy is bágyadt életerőket végkép kimerítette és így első pillanatban nem annyira a szemlegeltetőre, mint inkább szilárd nyugvó pontra gondoltunk fáradt tagjaink számára. Tarka keverékben feküdt a társaság a szűk síkon és nem tekintve se jobbra se balra teljes tüdővel zihált.

Igy telhetett el egy negyed óra, midőn a professzor felemelkedett, és jobb felének jajveszéklése daczára, ki életéért reszkedett, a Tengerszem felé vezető meredek lejtőre lépett. A kevésbé bátrak is felemelkedtek, de csak a mészáros koczkázatott egy lépést, nem mozdult azonban tovább, félvén hogy az egyensúlyt elveszti. Az ügynök azonban, ki tudvalevőleg nem volt „ment a szédelgéstől“ egyáltalában nem mozdult az egyszer elfoglalt helyéből. „Még ha a legszebb kilátás nyílnék is vagy egy tuczat igérvény vevőre, — mondá — nem mozdúlnék a helyemből. A nyakamat kitörni, és ez a legkevesebb, ami az embert itt érheti, nagy ár volna még a legszebb kilátásért is!“ A külföldben bátor professzorné is pihent babérjain és nem volt rá vehető, hogy felkeljen és körülnézzen.

Mintha csak a néző kényelmére sorba fel volnának állítva, úgy jelennek meg itt a magasabb csúcsok, a Lomniczi-csúcs-tól kezdve egészen a Volosin-lánczig. Csúcsok, gúlák, kúpok, ormok, fokok tarka keverékben és mégis mindegyik külön sajátos alakja által az egész hosszú lánczból kiválva. Itt-ott megakad a szem a hegyeket hasító völgyeken, melyekben a tavak, mint a drágakövek ragyognak. Tekintélyes számú, nevezetesen 13 kisebb-nagyobb vízmedenceze különböző mélységből villog barátságosan felénk.

„Még mindig nem elégedtek meg, uraim és hölgyeim,“ szól az ágens, félbe szakítva bámulásunkat. „Az ember a nézésből nem élhet meg,“ folytatja kedvetlenül. A gyöngéd célzás nem maradt viszhang nélkül. A professzorné átveszi az elemózsiát és a készletet lelkiismeretesen elosztja. Az italmérést „Gambrinus“ vállalta magára de, be kell vallanunk, nem járt el pártatlanul, első sorban magáról, még pedig bőségesen gondoskodván. Midőn az ételeket előszedjük, nagy meglepetésünkre azt vesszük észre, hogy a jegyeseknek szánt elemózsia is velünk tette meg az utat a csúcsra. A szegények, kiket a szerelem maga bizonyára nem elégíthetett ki, vajmi kritikus helyzetben lehettek. A felebaráti szeretet tehát megkövetelte, hogy itteni tartózkodásunkat lehetőleg megrövidítsük.

Az éhező útitársakra való tekintet azonban nem akadályozta a professzort hosszú pohárköszöntőt mondani a szép Magyarországra és annak pártatlan Tátrájára. Mindnyájan hosszas és lelkes „Éljen“-nel kísértük a beszédet, úgy hogy a hegyóriások bizonyára haragudtak arra a hangos társaságra,

mely ünnepélyes csendjüket megzavarta. Végre egy könyílásban őrzött és a szerencsés és szerencsétlen turisták érzelmeit tartalmazó vizitkártyákat átbetűztük, és a mieinkkel szaporítva, ismét átadtuk a hegyi szellemek védelmének.

Még egy tekintet a szemkápráztató szép látványra, még egy utolsó „Isten hozzád“ és lefelé mozgottunk. A lemenetel ugyanazon úton történt és minden baj nélkül ment végbe. A visszamaradottaknál, kik nem is annyira minket, mint az elemózsiát könnyen érthető türelmetlenséggel várták, addig, míg a korogó gyomrok ki voltak elégitve, időztünk. Midőn ez az érdekelt fél részéről elismerésre méltó kitartással és buzgalommal végrehajtott dolog is be volt fejezve, tovább vonultunk. A Poprádi-tónál ismét rövid ideig pihentünk, és azután, mert az idő nagyon is előre haladt már, futó lépésben masiroztunk a Csorbai állomásig. Ennek a sietségnek köszönhattük, hogy, midőn a nevezett állomás fölött lévő plateaura értünk, az épen beérkező vonatot legalább láthattuk. Kevés perczzel rá egy éles fütty hangzott és tovább robogott a gőzös szörnyeteg. Mi pedig fönt álltunk és fájdalmasan néztük a kéményből tóduló sűrű füstfelhőket. Mára vége volt a tovább utazásnak. A dolgot a legjobb oldaláról véve, bele nyugodtunk a helyzetbe és lefoglaltuk éjjelre az állomáson készletben lévő tábori ágyakat. Hogy úgy aludtunk mint a morgák télen, azt hiszem, nem is kell külön említenem.

EGYESÜLETI ÜGYEK.

1. Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1890. évi június 7-én, Poprádon tartott gyűléséről.

Jelenlevők: Szönyey Kálmán I. alelnök, Péter Kálmán titkár, Dr. Szontagh Miklós, Dr. Spóner Andor, Ordódy K. István, Róth Márton, Genersich Tivadar, Wünschendorfer Károly, Dr. Jármay László, Dénes Ferencz, Weszter Pál, Frank Ede, Danhauser Rezső vál. tagok.

Tárgy: 1. Olvastatott az utolsó, Lőcsén 1890. évi február 22-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyve, melynek 9. pontja oda lett kiegészítve, hogy a Liptói-osztálynak megszavazott 250 frtnyi segély azon esetben, ha ezen osztály ez összeget a Csorbai-tó és Pod-Bánszko között építendő útra ez évben fel nem használúa, az a „Mária Terézia-út“ tovább építésére lesz fordítandó. Egyebekben a felolvasott jegyzőkönyv hitelesített.

2. Olvastatott a Tátra-osztály választmányának jegyzőkönyve, illetve az abban foglalt azon kérelme, hogy az alapító tőkéből felvett kölcsön első 500 frtos részletének a folyó évben való visszafizetése egy évvel elhalasztassék.

A választmány méltányolván a visszafizetés elhalasztását indokoló nyomós körülményeket, a Tátra-osztálynak a visszafizetésnek egy évvel való elhalasztását engedélyezi és e szerint a 2000 frtos kölcsön 1891-től kezdve lesz 500 frtos évi részletekben az alapító tőkébe visszafizetendő.

3. Elnöklő ismerteti a mult ülésről visszamaradt Posewitz-féle indítványokat és az azóta tett intézkedéseket, melyek folytán a Dr. Posewitz Tivadar által beterjesztett 4 rendbeli indítvány már tárgyalanná vált. A Posewitz Gyula által benyújtott két indítványt, melyek egyikében a gyógydíjakkal felemelése és a Kárpátgyesületnek azokban való részletetése céloztatik, másika pedig a tátrafüredi fürdőtelepeknek évi járulék megszavazására való kötelezését tárgyazza a tarpataki utak jókarban való tartása céljából, a kiküldött külön bizottsági tagok azon oknál fogva nem pártolják, mert mindkét indítvány az érdekelt fürdőtelepek illetékességi körét érintvén, a Kárpátgyesület abba jogtalanul bele nem avatkozhatik.

A választmány ehhez képest a beterjesztett indítványokat szintén mellőzi.

Ezzel kapcsolatban jelenti az elnöklő, hogy a turista-út fentartási költségeinek fedezése céljából a fürdőtulajdonosok értekezletét f. hó 5-ére, Tátrafüredre összehívta, melynél azonban több telep nem volt képviselve. A megjelentek közül Alsó-Tátrafüred igazgatója 150 frtot ajánlott fel a f. évre, mely összegből 100 frtot már beépített, 50 frtot pedig készpénzben

lefizetett. Dr. Szontagh Miklós, mint Új-Tátrafüred tulajdonosa, szintén felajánl 100 frtot, mely összeget a két Tátrafüredet összekötő útrész helyreállítására fordította, Weszter Pál a Tátrafüred és Széplak között lévő útrész saját költségén hajlandó fentartani, ha ez vám alá nem vonatik. Loisch Máttyás 100 frtot ajánl fel évenként, ha a turista-út tovább építtetik. Genersich Tivadar pedig szintén e célra 190 frtot adományoz; Tátrafüred, a Bélai-barlangliget és a Csorbai-tó tulajdonosai az értekezleten képviselve nem voltak, és szintén úgy, mint Máriássy Ferencz úr, a hozzájárulásra nézve nem nyilatkoztak. Mely jelentése az elnöknek azzal vétetett tudomásul, hogy az eddig nem nyilatkozott fürdőtelepek birtokosai jelen jegyzőkönyvi kivonat közlése mellett szintén hozzájárulásra kéretnek fel.

4. Róth Márton szerkesztő bemutatja a megjelent idei Évkönyvet és jelenti, hogy az az előirt terjedelemmel bir, költségvetése azonban még elő nem terjeszthető.

Mely jelentés tudomásul vétetvén, a választmány a szerkesztő bizottságnak az Évkönyv elkészítéséért köszönetet szavazott.

5. Elnöklő jelenti, hogy a bérkocsi-szabályzat kiegészítése a mai gyűlés napirendjére kitűzetett, mert a Klotild-útnak megnyitása folytán több pontnak viteldija nincsen felvéve a megyei szabályrendeletbe, melynek kiegészítését a kereskedelmi ministerium és a 29577. számú leiratával a vármegyei közönségtől kívánja.

Ehhez képest a választmány a turista-úton lévő kirándulási pontokat Tátrafüredről számítva következőleg kívánja a bérkocsi díjszabásba felvételni:

Csorbai-tó	kocsi	7	frt	és	szekér	6	frt.
Hági	"	4	"	"	"	3	"
Felső-Hági	"	3	"	"	"	2	" 50 kr.
Széplak	"	1	"	"	"	1	"

mely díjtételek oda és vissza értendők és az 1 frtnyi vámdíjtételt magukban nem foglalják. Ily értelemben lesz tehát az alispáni hivatalnál a javaslat megteendő.

6. A turista-úton engedélyezett vámszedési jog tárgyában olvastatik a nagymélt. kereskedelmi ministerium leirata és az engedély-okmány.

Minek folytán elhatároztatott, hogy a vámszedés f. évi június 8-tól kezdve életbe léptetetik. Weszter Pál ajánlata, hogy a Tátrafüred és Széplak közötti útrészen a vámot az útfenntartás magára vállalása által megválthassa, elfogadtatik és ennek megfelelőleg a két vámsorompó Széplaknál és a Csorbai-tónál fog felállíttatni. A kezelés mikénti megállapítása és a vámszedési jog életbeléptetéséhez szükséges összes előintézkedések megtétele a Tátra-osztályra bízott, mely egyuttal felhatalmaztatott, hogy a vámszedési jogot ellenőrzés mellett albérbé is adhassa.

A vámszedés életbeléptetésének napja a megyei törvényhatóságnak be lesz jelentendő, egyuttal pedig az engedély megújítása idejekorán kérendő.

7. Olvastatik a Vasvármegyei-osztály kérvénye az Irottkön építendő messzelátó torony költségeihez megfelelő segélynyújtás iránt.

Miután az osztályok segélyezésére felmaradt összeg a folyó évre már teljesen kimeríttetett, ezen kérelem a választmány által már nem teljesíthető és csak a jövő évre vétetik előjegyzésbe, ha az osztály építési szándékát idejekorán bejelenti.

8. Elnök jelenti, hogy a közös pénzügyministerium Bosznia és Hercegovina legszebb tájképeit ábrázoló fénykép-gyűjteményt küldött be ajándékként az egyesületnek és olvassa az erre vonatkozó kísérlő levelet.

A választmány ezen ajándékot külön feliratban határozta megköszönni a cs. és kir. közös pénzügyminiszteriumnak és a fényképgyűjteményt a muzeumban fogja elhelyezni.

9. Róth Márton bemutat egy kérvényt, melyet Posewitz Gyula intézett a választmányhoz a végből, hogy a közte és a Tátra-osztály között fenforgó vitás ügyben a választott bíró ítélete kiegészíthetők és neki a kért 260 frtnyi útépitési kiadási többlet a Tátra-osztály ellenében megítéltesék.

A választott bíró ítéletefelolvastatván a választmány tagjai meggyőződést szereztek arról, hogy a kérvényező magát a választott bíró ítéletének alávetette és hogy ezen ítélet a vitás összes vagyoni kérdésekre kiterjeszkedett, minek folytán Posewitz Gyula kérvénye érdemileg nem volt elintézhető, és kérvényező ezzel elutasított.

10. Róth Márton jelenti, hogy özv. Roth Samuné elhunyt férjének a mult évi tiszteletdíját 100 frttal felajánlotta az egyesületnek, mint adományt a Tátra geologiai felvételének költségeire és kéri a választmányt, hogy e célra szavazzon meg szintén 100 frtot, mert alapos reménye van, hogy Uhlig bécsi tanár ezen felvételt a folyó év nyarán foganatosítani akarja.

A választmány a felajánlott adományt köszönettel fogadja és özv. Roth Samunét az alapító tagok sorába iktatja, egyuttal a Divald részére előírányzott 200 frtból a geologiai felvételre szavaz meg 100 frtot, ha a Divaldnál teendő megrendeléseknél ezen összeg megtakarítható leend.

11. Dr. Szontagh Miklós jelenti, hogy a Poprádi-tónál állott Majláthmenedékház a mult télen leégett, hogy benne a volt bérlőknek ingóságai is elpusztultak, és hogy a biztosító társulat ezért 716 frtot adott az egyesületnek kártalanítás czimén, kéri egyuttal a volt bérlőket némileg kártalanítani és a föld tulajdonosával az újraépítés kérdését tisztába hozatni.

A választmány a volt bérlőknek Záborszky Pálnak és Patiga Pálnak kártalanítás fejében 10 frtot szavaz meg. Egyuttal felhatalmazza a Tátra-osztályt, hogy Máriássy Ferencz úrral oly megállapodást létesítsen, hogy a turistáknak a Poprádi-tónál ezentúl is menedékhelyök legyen és ezen vidék a turistaforgalom elől el ne zárassék, e végből a kártalanítási összeg is az osztály rendelkezésére bocsáttatik, hogy azon a netalán szükségessé vált útépités foganatosíthatassék.

Több tárgy nem lévén és indítvány nem tétetvén, az ülés berekesztetett.

Páter Kálmán,
titkár.

2. A Magyarországi Kárpátgyesület 1890 évi augusztus 3-án, Tátrafüreden tartott XVI. rendes évi közgyűlésének

Jegyzőkönyve.

Jelenlevők: Gróf Csáky Albin elnök, Szönyey Kálmán alelnök, Páter Kálmán titkár, Mátyus Endre pénztáros és következő egyesületi tagok: Róth Márton, Döller Antal, Gróf Csáky Gyula, Ivánka Imre, Spóner Andor, Cserépy Nándor, Zimann János, Gf. Zichy Vladimir, Bexheft Mór, Herfurth József, Máriássy Ödön, báró Vay Sándor, Kovács Elek, Arányi Antal, Arányi Antalné, Putsch Tóbiás, Weber Rudolf, Guhr Márton, Schmidt József, Szakmáry Károly, Tátray Gergely, Dr. Timon Akos, Dr. Valko Zsigmond, Toperczer Ödön, Schreyer Jenő, Ekkert Antal, Melczer Gusztáv, Dr. Lupkovics József, Róser Miklós, Róser Miklósné, Dr. Weisz Sándor,

Dr. Weisz Miksa, Kövi Imre, Simonffy Sámuel, Glós Kálmán, Gf. Bethlen Gábor, Probstner Artúr, Gőrgye Kornél, Gf. Tisza Lajos, Gf. Pongrácz Jenő, Oltványi Pál, Hegedűs Károly, Dr. Vécsey Tamás, Babics János, Dr. Szivák Imre, Sárkány Kálmán, Máriássy Ferencz, Gf. Migazzy Vilmos, Ujlaki Jenő, Dr. Münnich Aurél, Förster Rezső, Spiegel Henrik, Bellóczy Sándor, Bakay Dezső, Berger Kálmán, Koromzay György, Pap József, Czibur Bertalan, Szutorisz Frigyes, Szimonisz Frigyes, Doelecke J., Hergesch János, Fleischhacker Lajos, Bartsch Róbert, Gabos Gyula, Dr. Kézmárszky Tivadar, Payer Jenő, Lövy Mór, Dr. Greisiger Mihály, Danhauser Rezső, Urbányi János, Horn Valér, Haaz Sándor, Folgens Kornél, Majunke Géza, Majunke Gedeon, Soós László, Dr. Teschler Antal, Bexheft Ármin, Alpár Ernő, Knieszner Arnold, Bugsch Sándor, Mahler Gusztáv, Kolbenheyer Károly, Dr. Posewitz Tivadar, Fábry Sándor, Glanzer Gyula, Klein Samu, Gömőry Gusztáv, Zoffesák József, Freidiger Lipót, Klein Jakab, id. Tirts Rezső, Geyer Gyula, Nonn Endre, Szilágyi József, Veress Gyula, Weltner Oszkár, Gf. Csáky Kálmán, Gf. Csáky Zenó, Engelmayer József, Winter Samu, Sváby Frigyes stb.

1. Gróf Csáky Albin elnök szívélyesen üdvözlőlvén a nagy számmal megjelent egyesületi tagokat, mindenek előtt a feletti sajnálatának ad kifejezést, hogy két év óta, mióta mostani miniszteri állására emeltetett, ritkábban van alkalma az egyesület vezetésében személyesen résztvenni; ezután megnyitván a közgyűlést, olvastatja a gondosan kidolgozott, kimerítő elnöki jelentést, mely a mult évi tevékenység főbb mozzanatait tükrözi vissza és több rendbeli indítványt is tartalmaz. (Lásd a 111. lapot).

A felolvasott elnöki jelentés a közgyűlés által helyeslő tudomásul vétetett és a benne foglalt indítvány, mely szerint az elhunyt ügyvivő alelnök Dr. Roth Samu emléke jegyzőkönyvileg megörökítettik és olajfestményű arcképe a Múzeum részére megszerzették, elfogadtatik. Ugy szintén egyhangulag elfogadtattott azon további elnöki indítvány, hogy az Aggteleki-barlang feltárása és második bejáráttal való ellátása körül magoknak kiváló érdemeket szerzett férfiak, és pedig Münnich Kálmán, bányagazgató Igló, Benedicty Kálmán, bányamérnök Dobsinán és Schlosser Albert, gyártulajdonos Rozsnyón, ezen érdemeik elismeréséül az egyesület tiszteletbeli tagjaivá megválasztassanak.

2. Olvastattott a muzeumi bizottság jelentése a Kárpátgyesületi Múzeumnak a lefolyt évben történt örvendetes gyarapodásáról. Mely jelentés szintén tudomásul vétetett.

3. Olvastattott a számvizsgáló bizottság jelentése a mult évi számadások megvizsgálásáról és ezzel kapcsolatban a mult évi számadás és vagyonkimutatás.

Tudomásul vétetvén, a közgyűlés a pénztárosnak a mult évi kezelésre nézve a szokásos felmentvényt megadta, egyuttal a számvizsgáló bizottság tagjaivá újból Hoepfner Gusztáv, Kermeszky Mór és Kompanyik Coelestin urakat 3 évre megválasztotta.

4. Elnök bemutatja a mult évi közgyűléshez beadott és az osztályokkal közölt javaslatot az alapszabályok módosítására vonatkozólag, és közli a központi választmány e tárgyban határozatát.

A beterjesztett javaslathoz képest az alapszabályok illető pontjának kiegészítése elfogadtattott, mely szerint a III. r. b) pontja után következő új bekezdés felvételének: „A központnak vagy valamely osztálynak minden tagja, egy forintnyi lefizetése által, egy másik osztálynak, vagy a múzeumnak is pártoló tagja lehet“. Úgyszintén a múzeumról szóló fejezet 1. pontja

után odaiktatandó: „Minden egyesületi tag egy forintnak évenként való fizetése mellett a muzeum-pártoló tagjai sorába is felvétetik“.

5. Elnök bemutatja a Budapesti-osztály által beterjesztett és az osztályoknak Kassán tartott közös értekezlete által módosított új alapszabálytervezetet a Budapesti-osztály kiküldötteinek a kassai értekezleten beadott indítványával együtt.

A közgyűlés a beadott alapszabálytervezet tárgyalását szabályszerűleg a jövő évi közgyűlésre tűzi ki; addig is a kinyomatott tervezet az osztálylyokkal közlendő és a központi választmányban tárgyalandó lesz. Az előterjesztett abbeli indítványok, hogy az egyesület központi vezetősége már 1891. évi január 1-től kezdve Budapestre tétessék át és a jövő évi közgyűlés helyéül Budapest tüzessék ki, a közgyűlés által egyhangulag elvetettek, mi által az e tárgyban előterjesztett többi indítvány tárgyalanná vált. Ugy szintén tárgyalanná vált a székhely kérdésére nézve Szutorisz Frigyes nyomtatásban beadott és a Szittnya-osztály választm. jegyzőkönyvében foglalt indítványa is.

6. A tisztviselők választása azon okból vált szükségessé, mert a 3 évi mandatum lejárt, minek folytán az elnök többi tisztársai nevében is ezen mandatumokat a közgyűlés rendelkezésére bocsátja és közli az előértekezletnek a személyekre nézve eszközölt megállapodásait.

Ehhez képest a közgyűlés 3 évre egyhangulag és nagy lelkesedéssel megválasztotta: Elnöknek: Gróf Csáky Albin ö nagyméltóságát; ügyvivő alelnöknek; Szőnyey Kálmán löcsei polgármestert; másod alelnöknek: Dénes Ferencz löcsei tanárt; titkárnak: Fleischhacker Lajos löcsei városi főjegyzőt; pénztárosnak: Mátyus Endrét Löcsén; szerkesztőnek: Róth Márton Iglón; muzeumi bizottsági elnöknek: Wünschendorfer Károly poprádi lelkész.

Egyuttal a lelépő másod alelnök, Weber Samu, bélai lelkész urat, a közgyűlés az egyesület körül szerzett érdemeinek elismeréseképen az egyesület tiszteletbeli tagjává választotta, a hivatalánál fogva leköszönt eddigi titkárnak, Péter Kálmán szepesmegyei árvaszéki ülnöknek, pedig 4 évi titkári működéséért jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott.

Egyuttal a tisztviselőknak tiszteletdíja az eddigi összegekben lett megállapítva.

7. A központi választmány megalakítása tárgyában olvastatik az előértekezlet által indítványba hozott tagok névsora.

Melyhez képest a központi választmány tagjait 3 évre megválasztattak: Babura László Késmárkon, Bethlenfalvi Antal Löcsén, Bexheft Mór Budapesten, Dr. Chyzer Kornél S.-A.-Ujhelyt, Cserépy Nándor Késmárkon, Gf. Csáky Gyula Löcsén, Bökönyi Viktor Gyöngyösön, Bartsch Róbert Boroszlóban, Geyer Gyula Iglón, Dr. Greisiger Mihály Bélán, Gresch Ágost Késmárkon, Horn Valér Késmárkon, Ivánka Imre Budapesten, Dr. Jármy László Tátrafüreden, Kacsvinszky Géza Tornán, Kertscher Sándor Késmárkon, Kulmann János Poprádon, Kaltstein Ágost Bélán, Kéler Pál Késmárkon, Kolbenheyer Károly Bielitzben, Dr. Lorx Sándor Löcsén, Koromzay György Bélán, Majunke Gedeon Szepes-Szombatban, Máriássy Ferencz Márkusfalván, id. Novelly Sándor Kassán, Dr. Nagy Árpád Löcsén, Dr. Posewitz Tivadar Budapesten, Putsch Tóbiás Iglón, Probstner Artúr Budapesten, Payer Jenő Iglón, Dr. Raisz Gedeon Nagy-Mihály, Dr. Rodiczky Jenő Kassán, Spóner Andor Budapesten, Scherfel V. Aurél Felkán, Dr. Schwarz Ottó Selmezbányán, Schlosser Albert Rozsnyón, Gömöri Szentiványi József Szt.-Iván, Weszter Pál Nagy-Szalókon, Weber Rudolf Budapesten, Zimann János Iglón, Weber Samu Bélán,

Badányi Mátyás Késmárkon, Páter Kálmán Lőcsén, Münster Tivadar Kassán, Oltványi Pál Szegeden, Maurer Adolf Kassán, Gruber Károly Csötörtőkhelyt és Zoffcsák József Budapesten.

8. Olvastattat a Vasvármegyei-osztály átirata, mely két rendbeli indítványt tartalmazott. Az első indítvány, mely az osztályok járulékát a központ részére 10⁰/₀-ban kívánta megállapíttatni, a közgyűlés által egyhangulag elutasított. A második indítvány, illetve segély iránti kérelem a választmánynak engedtetett át érdemleges elintézés czéljából.

9. Herfurth József azon indítványt, illetve figyelmeztetést terjeszti elő, hogy az egyesület a 3 Tátrafüreden tartson egy külön ügyvivőt, ki az egyesület érdekeit ezen fürdőhelyeken képviselni hivatva legyen.

Ezen indítvány újlagos megfontolás végett a választmánynak kiadatott.

10. Róth Márton előadja, hogy 1875-ben jártak itt a Magas-Tátrában a katonai mérnökök terepfelvétel végett és ezen felvétel alapján készült a most is közkezen forgó kitűnő katonai térkép. Ezen térkép minden kitűnősége mellett is azon hiányban szenved, hogy a fennhavas régiókban nem adja vissza hű képét a terepnek és ez irányban gondos pótlást igényel. Indítványozza tehát, kéressék fel a cs. és kir. hadügyministerium ezen pótlások mielőbbi eszközésére és a szükséges költség engedélyezésére.

Ezen indítvány elfogadtatván, ily értelemben kérvény lesz az egyesület nevében a cs. és kir. hadügyministeriumhoz intézendő.

11. Zimann János a tátrafüredi fürdőigazgatóság nevében kiemeli annak hátrányát, hogy az egyesületi közgyűlés mindig augusztus 1-ső vasárnapjain tartatik Tátrafüreden, és indítványozza, hogy az legalább augusztus 2-ik vasárnapjára tétessék át.

Mely indítvány elvben helyeseltetvén, miután annak elfogadása alapszabály módosítást igényel, annak tárgyalása a jövő évi közgyűlés napirendjére fog kitűzetni.

12. Zimann János 2-ik indítványa oda terjed, hogy alkottassék Szepes-megyében is oly szabályrendelet, mint Zólyomgyében a fürdő-díjak kezelésére nézve fenáll, és hogy Szepesmegye törvényhatósága ennek alkotására az egyesület által felkérressék.

A közgyűlés ezen indítványt tanulmányozás czéljából oly megbízással utasítja a központi választmányhoz, hogy annak elfogadása esetén az általa szerkesztendő szabályrendeleti tervezetet Szepesmegye közönségének elfogadás végett mutassa be.

XIII. Sváby Frigyes indítványozza, hogy a mai közgyűlés azon alkalmából, hogy először a védnökség fenállása óta ilyen szép számban gyűltek össze az egyesületi tagok, hódolatteljes üdvözlő táviratot intézzen az egyesület védnökéhez Károly Lajos főherczeg, ő cs. és kir. fenségéhez.

Mely indítvány lelkesedéssel fogadtatván, ily értelemben az üdvözlő távirat az udvarmesteri hivatalhoz Bécsbe nyomban el is küldetett.

14. Gróf Csáky Gyula előadja, hogy a Magas-Tátra fenyesekkel borított lejtői még nagyon gyéren vannak nyaralókkal ellátva, holott arra kiválóan alkalmasoknak és mintegy a természet által praedestináltaknak mutatkoznak, minek folytán indítványozza, hogy az egyesület legyen kezdeményező oly társulat keletkezésére, mely a nyaraló-építést nagyban közvetítené.

Ezen indítvány tanulmányozás és javaslatétel czéljából szinte a központi választmányhoz utasított.

Végül Oltványi Pál indítványára a közgyűlés az elnöknek a mai gyűlés tapintatos vezetéséért és általános örömmel és lelkesedéssel fogadott ama kijelentéséért, hogy ámbár jelenlegi állásának terhei azon szándékot érlelték volt meg benne, hogy a közgyűlésnél ez alól való felmentését kérje, tekintettel mind azáltal egyesületünknek jelenlegi válságos viszonyaira kötelességének tartja azt továbbra is viselni, egyhangulag forró köszönetet és elismerő bizalmat szavazott és azt jegyzőkönyvbe is vették, mire a közgyűlés az elnök által berekesztetett és a jegyzőkönyv hitelesítése a legközelebbi választmányi gyűlésre hagyatott.

K. m. f.

Páter Kálmán,
titkár.

3. Elnöki jelentés.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A legmélyebb és legőszintébb fájdalommal kell mindenek előtt megemlékeznem ama súlyos veszteségről, mely egyesületünket Dr. Roth Samu ügyvivő alelnökünknek mult évi november 17-én bekövetkezett gyászos halála által érte.

Nem lehet feladatomban a megboldogultnak egyesületünk ügyei körül szerzett elévülhetetlen érdemeit e mai jelentésem szűk korlátain belül behatóan méltatni, hiszen felejthetetlen emléke iránti kegyeletünk adóját a f. évi Évkönyvünkben megjelent kimerítő életrajzában angy is leróvni igyekeztünk, de meg vagyok győződve, hogy a tisztelt közgyűlés egyhangú és osztatlan érzelmeit fejezem ki, midőn indítványozom, hogy oly korán elhunyt alelnökünk megrendítő halála felőli legmélyebb részvétünknek és igazi fájdalomunknak mai közgyűlésünk jegyzőkönyvében adjunk méltó kifejezést, egyuttal arra kérvén a tisztelt közgyűlést, hogy egyesületi választmányunk ama határozatát, mely szerint a megboldogult alelnök olajfestményű arcképe egyesületi muzeumunk számára elkészíttessék, és a Magas-Tátrának egyik még névtelen csúcsa az ő nevére elneveztessék, jóváhagyó tudomásul venni szíveskedjék.

Az elmúlt egyesületi év egyik kimagasló és felette örvendetes eseményét képezi ama magas látogatás, melylyel Károly Lajos főherceg és neje Mária Terézia főhercegnő ő cs. és kir. fenségük m. évi szeptember hó 2-tól 6-ig egyesületünket a Magas-Tátrában megtisztelni kegyesek voltak. Ő fenségük egyesületünk küldöttsége által fogadva és kalauzolva, magas látogatásuk egész tartama alatt mindig és mindenütt legnagyobb megelégedésüknek, a Tatra szépségei iránti elragadtatásuknak és egyesületünk működése iránti érdeklődésüknek és elismerésüknek adtak kifejezést, mi által felbátorítva egyesületi küldöttségünk és később a m. évi október 6-án tartott rendkívüli közgyűlés is Károly Lajos főherceg ő cs. és kir. fenségét a Magyarorsz. Kárpátgyeület védnökségének elfogadására és annak megengedésére kérte föl, hogy a turista-útnak Tátrafüred és Barlangliget közötti része a főherceg asszony tiszteletére „Mária Terézia-útnak“ neveztessék el, mely mindkét rendbeli kérelmet ő fensége a legkegyesebben teljesíteni méltóztatott.

Már tavalyi jelentésemben alkalmam volt rámutatni ama gyökeres átalakulásra, melyen egyesületünk az előbbeni alapszabályok megváltoztatása és az osztályok rendszerének elfogadása által keresztülment, mihez képest az egyesületi élet nyilvánulása is leginkább az egyes osztályok működésében észlelhető.

Miután az osztályoknak Évkönyvünkben közzétett évi jelentései és zárszámadatai működésüknek elég tiszta és kimerítő képét nyújtják, annak elismerése mellett, hogy az elmúlt évben is összes osztályaink buzgón és serényen fáradoztak a maguk elé tűzött czélok megvalósításán, e helyütt csupán azon fontosabb mozzanatok felsorolására szorítkozhatom, melyek egyesületi működésünknek általános és úgy szólván országos jelentőségű eredményeiként felemlítésre méltók.

Ezek között első helyen kiemelendő az Aggteleki-barlangnak a Keleti-Kárpátok osztálya által még 1886. évben kezdeményezett és f. évi márczius havában szerencsésen befejezett áttörése, miáltal hazánk természeti csodáinak egyik legnagyobbika és a világnak nagyságra nézve második barlangja épen azon részében, a hol a legnagyobb csarnokok és a fáklyák füstje által még be nem feketített legszebb cseppkőképződmények léteznek, a nagy közönség számára könnyen hozzáférhetővé tétetett, kedves kötelességemnek tartom ez alkalomból, a Keleti-Kárpátok osztályának ajánlata alapján azon férfiakat, kik ezen nagy mű létesítése körül a legnagyobb áldozatkészséggel és buzgósággal fáradoztak ú. m. Münnich Kálmán bányagazgató urat Iglón, a barlangnak önzetlen és csodálatos pontossággal eszközölt bányamérnöki felvételeért, Benedicty Kálmán uradalmi bányamérnök urat Dobsinán, az áttörési munkálatok vezetéseért, és Schlosser Albert bánya- és vasgyár-tulajdonos urat Rozsnyón az Aggteleki-barlang ügye iránt hosszú idő óta tanusított odaadásiért és az áttörési munkálatok pénztári kezeléseért, a tisztelt közgyűlésnek érdemeik elismerésül a tiszteletbeli tagsági oklevéllel való kitüntetés czéljából legmelegebben ajánlani.

Az új áttörés ünnepélyes megnyitása f. évi aug. hó 26-án fog történni, melyre a tisztelt egyesületi tagokat a Keleti-Kárpátok osztálya nevében szívélyesen meghívni van szerencsém.

Egyesületi működésünknek egy másik, különösen a Magas-Tátra turista-forgalmának emelésére nagy fontosságú eredménye: az ú. n. turista-útnak kocsis-úttá való részbeni átalakítása szintén az elmúlt évben nyert sikeres befejezést, a mennyiben ezen utnak Klotild főherczegnő ő cs. és kir. fensége tiszteletére elnevezett, a Csorbai-tótól Tátrafüredig terjedő szakasza még a mult évben a kocsis-közlekedésnek átadatott, és a Bélai-Barlangliget felé vezető „Mária Terézia-útnak“ 2700 méternyi része is járművek közlekedésére alkalmassá tétetett. Minthogy egyesületünk ezen a legnagyobb pénzbeli áldozatok árán létesített kocsisutat önerejéből fentartani nem képes, a m. kir. kereskedelmi miniszter urat, a Klotild-útnak állami segélyezése, illetve a vámszedési jogkedvezményvel való ellátása iránt küldöttségileg kérte föl, ki is ezen utnak a jövő évben mérsékelt állami segélyezésben leendő részesítését a legelőzékenyebb módon kilátásba helyezvén, egyuttal egyesületünknek már a f. évre kért vámszedési jogot engedélyezte, úgy hogy ennek kibérletéséből már ez idén 400 frtnyi jövedelmünk van. Ambár tehát ennek folytán és a kilátásban levő állami segély reményében a Klotild-útnak fentartása kérdésen kívül állónak tekinthető, a Magas-Tátra egész övét körülölelő turista-útnak Tátrafüredtől a Bélai-Barlangligetig terjedő szakaszának annyira kívánatos mielőbbi kiépítése, tekintettel a rendelkezésünkre álló pénzeszközök korlátolt voltára, nem egyhamar lesz remélhető, hacsak az annak mentén fekvő és általa leginkább érdekelt fürdőtelepek és a Magas-Tátrát látogató közönség nagyobb mérvű áldozatkészsége egyesületünk e részben való törekvését hathatósan és jóakarólag támogatni nem fogja. Egyesületünk központi választmányának e részbeni kezdeményező lépései legalább eddigelé nagyobb és említésre méltó eredményre nem vezettek.

Nem hagyhatom ez alkalomból hálás elismerés nélkül Liptóvármegyének követésre méltó nagylelkű elhatározását, mely a turista-útnak a Csorbai-

tótól Pod-Bánszkoig leendő kiépítésére a f. évre 160 kétfogatú igás- és 532 gyalog napszámot szavazott meg, mihez központi választmányunk egyelőre 250 frtnyi készpénzbeli segélyvel járult hozzá, úgy hogy ennek folytán az egész Magas-Tátrát körülövedző, a maga nemében páratlan szépségű hegyi út teljes kiépítéséhez megint egy nagy lépéssel közelebb jutottunk.

Kiváló elismerésünket érdemli meg továbbá a derék Sziléziai-osztály, mely daczára annak, hogy tisztán külföldi tagokból alakult, a Magas-Tátrát és nevezetesen annak Felkai-völgyét választotta ki tevékenysége tárgyául, és miután tavaly a Felkai-tóhoz vezető lovagló utat kiépítette, a folyó évben ennek folytatása gyanánt a Felkai-tótól a Lengyel-nyeregbe vezető ösvény elkészítéséhez hozzáfogott és annak költségeire 1000 német birod. márkát, a Gerlachfalvi-csúcsra vezető útra pedig 100 márkát szavazott meg a folyó évre.

Osztályaink száma a m. évben egygyel, az 1889. december havában 100 taggal alakult Gölniczvölgyi-osztálylyal szaporodott, úgy hogy az egyesületi osztályok száma, a központ nélkül, jelenleg 12-öt tesz.

Ezen felül hozzám, mint az egyesület elnökéhez érkezett sürgöny szerint, Fiumében is tervezetik egy osztály alakítása, mit újabb hírek beérkezteig is öröndetes tudomásvétel végett ezennel bejelentek.

Irodalmi munkásságunk az Évkönyv kiadásában nyilvánult, mely Róth Márton szerkesztésében, változatos és az összes egyesületi tevékenységet felölelő tartalommal 3900 magyar és 1400 német nyelvű példányban jelent meg. Emé egyedüli kiadványunk átküldése fejében 170 külföldi és 26 belföldi turisztikai és tudományos célú társaságokkal és intézetekkel állunk esereviszonyban, úgy szólván a világ minden részéből, mely testületek értékes és nagybecsű kiadványaikkal gazdagítják évente muzeumi könyvtárunkat, úgy hogy az egyesületünknek már eddiglé is ritka gazdag tartalma és folyton szaporodó kincsét képezi. Hálás köszönettel tartozunk e tekintetben a közös cs. és kir. pénzügyminister úrnak, ki tájkép-gyűjteményünket egy Bosznia és Hercegovina legszebb tájait előtűntető igen sikerült képgyűjteménnyel szaporítani kegyeskedett.

Midőn az előadottakban egyesületünk mult évi működésének főbb mozzanatait legalább általános körvonalakban vázolni iparkodtam, nem zárhatom be jelentésemet a nélkül, hogy a tisztelt egyesületi tagok becses figyelmét mai közgyűlésünk egyik nagy fontosságú és horderejű tárgyára föl ne hívjam, mely már előzetesen is sok port vert föl és egyesületünk tagjait két ellenséges táborra osztván, az eddigi zavartalan és testvéri egyetértést gyökeres felforgatással fenyegetni látszik.

Értem pedig a központi vezetés székhelyének Budapestre való áttétele tárgyabani indítványt, nem pedig azt, mely alapszabályaink módosítását célozza, minthogy ez utóbbi fenálló alapszabályaink értelmében most csak bejelentetik, tárgyalható pedig csak a jövő évi rendes közgyűlésen leszen.

Eltelkintve itt a székhely kérdésének lényegétől, legyen szabad úgy az egyik mint a másik nézet védőit csak arra kérném, hogy mindenkinek — bármennyire eltérők vagy ellentétesek legyenek a fölfogások — szabad vélemény nyilvánítási jogát tisztelni és e jog gyakorlásának semmiféle egyéni indokokat, hanem egyedül az egyesületi közügy előmozdítására irányuló tiszta szándékot tulajdonítani sziveskedjenek. Arra nézve, vajjon üdvösebb, célszerűbb-e egyesületünkre nézve, hogy egyesületi működésünk és törekvésünk főtárgya úgy mint eddig, ezentul is a Magas-Tátra, mint egyesületünk fenséges szülője maradhat csak, az eredeti társulási cél el-ejtése nélkül nem lehet, nem szabad, hogy közöttünk vélemény-külömb-ség legyen.

Végre van szerencsém úgy a saját mint tisztársaim nevében, az általunk viselt tisztviselői állásokat, miután hivataloskodásunk ideje az alapszabályok értelmében lejárt, a tisztelt közgyűlés kezeibe letenni és eddigi megtisztelő bizalmáért hálás köszönetünket kifejezni.

Tátrafüred, 1890. aug. 3-án.

Gróf Csáky Albin,
elnök.

4. Jegyzőkönyv,

felvétellett a Magyarországi Kárpát-egyesület központi választmányának 1890-ik évi december hó 3-án Iglón tartott ülésében.

Jelenlevők: Elnök: Szőnyey Kálmán ügyvivő alelnök, Dénes Ferencz II. alelnök, Mátyus Endre pénztáros, Róth Márton a szerkesztő bizottság elnöke, Fleischhacker Lajos titkár, Gf. Csáky Gyula, Schmidt József, Majunke Gedeon, Zimann János, Hoepfner Gusztáv, Dr. Nagy Árpád, Horn Valér, Kövy Imre, Dr. Lox Sándor, Payer Jenő, Krausz Sándor, Weber Samu, Putsch Tóbiás, Weszter Pál, Gruber Károly, Máriássy Ferencz, Dr. Roditzky Jenő, Geyer Gyula, Koromzay György, Kompanyik Coelestin, Fischer Miklós, Lövy Mór és Páter Gyula.

Tárgy: 1. Olvastatott a f. évi aug. hó 3-án Tátrafüreden tartott közgyűlésnek jegyzőkönyve. Tudomásul vétetett és hitelesítettett.

2. A nagyméltóságú kereskedelemügyi m. kir. ministeriumnak 47.462. sz. a. magas leirata a Csorbai-tó barlangligeti turista-út Csorbai-tó tátrafüredi szakaszára nyert vámszedési jognak 1891. év végéig engedélyezett gyakorlása tárgyában. — A magas leiratban foglalt kedvezmény örömmel üdvözöltetvén és köszönettel fogadtatván, a vámszedési jognak meghosszabbításáért, miáltal az útszakasznak jó karban való fenntartása lehetővé tétetett, a magas ministeriumhoz köszönő felirat intézése és egyúttal annak tudatában, hogy egyesületünk nem képes a Barlangliget felé vezető útszakasznak még hátralevő és mulhatatlanul szükséges kiépítését saját erejéből teljesíteni, a magas kereskedelmi m. kir. ministeriumhoz oly tartalmu kérelem felterjesztése határozottatott, hogy az említett útszakasz kiépítéséhez egyesületünknek már a jövő 1891-ik évre állami segélyt kiutaltványozni kegyeskedjék. Kapcsolatban ezzel felmerült a vámnak miként leendő kezelése iránti kérdés, melynek tárgyalása alkalmával általános helyesléssel találkozott Majunke Gedeon vál. tagnak azon indítványa, hogy a vám házilag kezeltessek; felkérte Majunke Gedeon, hogy a legközelebbi választmányi ülésig a vámnak házilag leendő kezelése tárgyában beható előterjesztést dolgozzék ki, melynek alapján a szükséges intézkedés fogantositandó lesz.

3. Felbinger Ubald indítványa az általa felajánlott évi 100 frtnyi kalauzdíjnak három éven át menedékházak vagy útépitésre leendő fordítása tárgyában. — Köszönettel és helyesléssel fogadtatott és erről indítványt tevő értesítettik.

Ezen ügy tárgyalása alkalmával Felbinger Ubaldnak táviratilag érkezett oly értelmű kívánsága, hogy a Hunfalvy-horhoson építtessék egy menedék-gunyhó, Máriássy Ferencz ottani birtokos részéről azon oknál fogva ellenezetik, hogy daczára többszöri figyelmeztetésnek az ott megforduló turisták helytelen lármázás, lövöldözés és kürtölés által az ott tartózkodó zergeállományt nyugtalanítják és elzavarják, ő mindaddig a czélba tett gunyhóépítést engedélyezni vonakodik, míg a felsorolt türhetetlen állapoton segítve nem leend.

Ezen indokokat méltányolva a csendzavarást meggátló óvintézkedések

megtétéle elhatározottat és úgy az arra vonatkozó eljárásnak fogantatásával, mint pedig a gyűlések építés módjainak megállapításával jelentés tétel mellett Róth Márton elnöklété alatt Máriaassy Ferencz, Dénes Ferencz és Majunke Gedeon választmányi tagok megbiztatnak.

4. A Máttra-osztálynak és Dr. Posewitz Tivadar választmányi tagnak indítványa az „Évkönyvek“-nek kisebb terjedelemben való kiadása tárgyában. — Elénk eszmécsere után, melynek folyamán különösen hangsúlyoztatott az, hogy az egyesületi Évkönyv a tagok közötti összetartó kapcsolatot képezi, melynek megszüntetése könnyen az egyesület feloszlását vonná maga után, mert biztos tudomás szerzett arról, hogy máris több bel- és külföldi tag kilépését helyezte kilátásba az Évkönyv megszüntetése esetén; és továbbá tekintettel arra, hogy az egyesületi Évkönyv által egyesületünk számos igen tekintélyes és tudományos egyesületekkel csereviszonyban áll, miáltal könyvtárunk valóban értékes munkákkal gazdagodik, melyek értéke jóval felülmúlja Évkönyvünk értékét; továbbá utalva az Évkönyvet pótló folyóirat szerkesztésének nehézségeire és az Évkönyvnek azon elvitáztatlan érdemére, hogy eddig is több örökbecsű, a Magas-Tátrát és vidékünket helyesen ösmertető közleményt tartalmazott és életképesnek bizonyult, egyhangulag továbbra is fentartandónak határoztatik különösen a szerkesztő bizottság elnökének tett azon ígérete folytán, hogy lehetőleg költség kíméléssel fog ezentúl szerkeszteni és kiválóan egyesületünkre és a turisztikára vonatkozó közleményeket fog tartalmazni. Az így elért megtakarítás utépitésre lesz fordítható.

Külömben is ezen kérdés még a jövő évi költségvetés összeállításánál lesz behatóan tárgyalandó.

A Máttra-osztálynak azon indítványa, hogy minden tag után a 60 kron felül még 20 kr. hagyassék meg az osztályoknak, mint az alapszabályokban ütköző figyelembe vehető nem volt. Az Évkönyvre vonatkozó mindkét indítvány mihez tartás és lehetőleg figyelembe leendő vétel végett a szerkesztő bizottságnak kiadatni határoztatik.

5. Következett a f. évi augusztus hó 3-án tartott egyesületi közgyűlés által a választmányhoz véleményezés végett áttett következő indítványoknak tárgyalása, u. m.:

a) Herfurth József indítványa a három Tátrafüreden tartandó üggyivő tárgyában.

Ámbátor a fűrdőtulajdonosok képviselői határozottan kijelentették, hogy úgy mint eddig, ezentúl is tőlük telhetőleg fogják az egyesület érdekeit támogatni és saját érdeküket az egyesületével teljesen identifikálják, mely nyilatkozat általános megalégedéssel fogadtatott, a választmány az egyesület érdekeinek fokozatosabb előmozdítása céljából és a közgyűlésen tett indítványnak megfelelően mégis szükségesnek tartja az egyes fűrdő- és nyaraló-telepeken az azokhoz közel lakó vagy éppen ott nyaraló szokott buzgó egyesületi tagokat, kik az ott időző vendégek között forogván bizonyára üdvös működést fognak kifejthetni az egyesület képviselésére felkérni.

Jelen határozat szellemében Tátrafüreden: Zofcsák József, Új-Tátrafüreden: Herfurth József, Alsó-Tátrafüreden: Horn Valér és Dr. Papp Samu, Matlárházán: Putsch Tóbiás, Barlangligeten: Weber Samu, Széplakon: Weszter Pál, Csorbán: az illető fűrdőorvos és Klimó testvérek az egyesület képviselésére felkéretnek.

Együttal határozottat, hogy minden egyes választmányi tagnak külön taggyűjtő ív küldessék és a tagok arra figyelmeztessenek, hogy a Tátrában és az egyes fűrdőhelyeken való időzésük alkalmával mindig az egyesületi jelvényvel jelenjenek meg; nekülönben a választmányi tagok is, hogy a választmányi üléseken a jelvényt szintén tűzzék fel. Ezen figyelmeztetés az Évkönyvbe is felveendő.

Vége felkéretnek a fűrdőigazgatóságok, hogy az egyesületünk iránt

érdeklődő fürdővendégeket a megbízott egyesületi képviselőhöz utasítani sziveskedjenek.

b) Zimann János indítványa a fürdő-díjak kezelésére vonatkozó szabályrendelet szerkesztése ügyében. — Érdekes és beható vita után elfogadtattott Dr. Lorx Sándor megyei főorvos és választmányi tagnak azon indítványa, hogy a megyei törvényhatóság egy oly szabályrendeletnek hozatalára felkéressék, mely a fürdőkben gyakorlandó egészségügyi s rendőri intézkedéseken kívül a gyógy- és zene-díjaknak kivetése, beszedése és ellenőrzésére vonatkozó eljárást is magában foglalja; egyuttal megkeresendő a megyei törvényhatóság, hogy ezen szabályrendelet szerkesztésére kiküldendő bizottságba a fürdőtulajdonosokon kívül egyesületünk képviselőjében még Dénes Ferenc és Zimann János választmányi tagokat meghívni sziveskedjék.

c) Gróf Csáky Gyula indítványa egy nyaraló-építési vállalat létesítésének kezdeményezése tárgyában. — Ezen indítvány megvalósítása érdekében a szükséges adatok beszerzése, pénzintézetekkel való érintkezésbe tétel és annak idején konkrét javaslat előterjesztése céljából gróf Csáky Gyula elnöklete alatt Dénes Ferenc, Dr. Lorx Sándor, Majunke Gedeon és Schmidt József választmányi tagokból álló bizottság azzal alakult, hogy már a legközelebbi választmányi ülésen eljárásának eredményéről jelentést tegyen.

6. Az „aldunai“ és „fiumei“ osztályok megalakulásáról szóló bejelentés. — Mindkét új osztálynak megalakulása osztatlan örömmel fogadtattott és e választmányi ülésekből az illető osztályok szívélyesen üdvözöltettek.

7. A Lengyel Tátra-egyesület átirata az egyesületi tagok részére nyújtandó kölcsönös kedvezmények tárgyában. — Minthogy eddigelé a menedék-házakban saját egyesületünk tagjai nem részesülnek semmiféle kedvezményben, következőképen más egyesület tagjai részére sem nyújthatunk előnyöket; de miután külföldi hason egyesületeknek tagjai menedékházakban bizonyon előnyökben részesülnek, a nyújtható kedvezmények megállapítása tárgyában megfelelő előterjesztés kidolgozásával a központi vezetőség Róth Márton és Zimann János választmányi tagok hozzájárulásával megbízatik.

8. Olvastattott a „Tátra-osztály“ ideiglenes ügyvezetőjének levele, melyben hivatkozással az ügyvivő alelnökkel történt szóbeli eszmecsere a Tátra-osztály szervezetének átalakítására vonatkozó kívánságaira nézve a központi választmány határozatának közlését kéri.

A központi választmány a Tátra-osztály képviselőjének távolmaradása feletti sajnálatának kifejezése mellett, daczára az ügyvivő alelnök e részbeni szóbeli ügyderítő jelentésének nem találja magát arra hivatottnak, hogy a Tátra-osztály képviselőinek jelen nem létében és az osztály hozzájárulása nélkül a csak általánosságban jelzett kívánságok tárgyában érdemileg határozzon, miért is arra hívja fel a Tátra-osztály képviselőjét, hogy az osztály újjáalakítására vonatkozó kívánságait körülmenyesen részletezve és indokolva a központ utján a legközelebbi választmányi ülés elé terjessze.

9. Posewitz Gyula egyesületi tagnak levele a turista-út építésénél általa felszámított többlet-munkának leendő elősmerése és a Tátra-osztály által részére kiállított 1000 frtról szóló kötelezvénynek a központi vezetőség által jótállási záradékkal való ellátása iránt. — Ambár ezen ügy az 1890-ik évi június hó 7-én tartott központi választmányi ülés 9. pont alatti határozatával érdemileg elintéztettek tekintendő, — minthogy azonban Róth Márton és Geyer Gyula vál. tagok a Posewitz Gyula által teljesített útépitési munkánál felmerült többlet kiadásokra nézve néhai Dr. Roth Samu volt egyesületi ügyvivő alelnök szóbeli ígérété, daczára annak, hogy ez okmányilag be nem bizonyított és különben is a választmány hozzájárulása nélkül a Kárpát-egyesületre nézve jogilag nem kötelező, — az elhunyt alelnök személye iránti kegyelethől kifolyólag és méltányossági

szempontból figyelembe vétetni kérik; a felszámított többlet munkák felülvizsgálatára, műszaki megállapítására és azon kérdés feletti véleményadásra, valjón ezen többlet munkák szükségesek és akadatolhatók voltak-e. Majunke Gedeon műépítész és választmányi tag mint szakértő felkérték, fentartván magának egyúttal a központi választmány, hogy az e részbeni szakértői vélemény beérkezte után az előterjesztett kérelem tárgyában végleg határozzon. Egyszersmind felhatalmaztatik az ügyvivő alelnök és titkár, hogy az egyesület nevében az 1000 frtról szóló kötelezvényt aláírassák.

10. Máriássy Ferencz választmányi tag felszólamlása a bérkocsisok által elkövetett visszaélések meggátlása tárgyában. E végből felkérték a megyei alispán úr, hogy a járási szolgabírói hivatalt mint elsőfoku iparhatóságot hívja fel, hogy a bérkocsi-ipart szabályozó rendeleteknek szigorú betartására, különösen pedig a viteldíjjegyzéknek a kocsikban leendő kifüggesztésére és a kocsiknak számozására az illető bérkocsi tulajdonosokat utasítsa.

11. Végül Róth Márton az Évkönyv szerkesztő bizottság elnöke bemutat egy legújabbán Lipcsében Kummer kiadásában Sagorski és Schneider által szerkesztett igen értékes művet. „(A Központi-Kárpátok flórája.“ Die Flora der Zentral-Karpathen) azzal, hogy ezen mű, melynek bolti ára 20 márka, egyesületünk tagjai által 16 márkáért megszerezhető és az egyesület közvetítésével elárusított példányok után még egyesületünknek azonfelül 2 márka átengedtetik. — Tudomásul vétetik és széles körben leendő kihirdetése határozatuk.

Ezek után elnök Igló város polgármesterének a tanácskozási teremnek szíves átengedését megköszönve az ülést berekesztette.

Fleischhacker,
titkár.

Szönyey,
ügyvivő alelnök.

5. Jegyzőkönyv,

felvételtek a Magyarországi Kárpát-egyesület központi választmányának 1891. évi márczius hó 7-én Poprádon tartott ülésében.

Jelenlevők: Elnök: Szönyey Kálmán ügyvivő alelnök, Mátyus Endre pénztáros, Róth Márton a szerkesztő-bizottság és Wünschendorfer Károly a museumi-bizottság elnöke; Gróf Csáky Gyula, Majunke Gedeon, Dr. Lox Sándor, Gresch Ágost, Horn Valér, Payer Jenő, Kaltstein Ágost, Kulmann János, Putsch Tóbiás, Scherfel V. Aurél, Weszter Pál választmányi és több egyesületi tagok. Fleischhacker Lajos titkár.

Tárgy: 1. A m. 1890. évi december hó 3-án Iglón tartott választmányi ülés jegyzőkönyve, mely hirlapilag is egész terjedelmében közölve volt és az egyes osztályoknak külön-külön megküldetett, észrevétel nélkül felolvasottanak vétetett.

2. A napirend második tárgyaúl kitűzött 1890. évi egyesületi zárszámadások bemutatása és a számvizsgáló bizottság jelentése az ügyvivő alelnök szóbeli előadása folytán azon oknál fogva előterjeszhető nem lévén, minthogy 3 osztály az évi jelentést, számadást és költségelőirányzatot daczára többszörös felhívásnak be nem küldötte és ennek következtében a zárszámadások sem összeállíthatók, sem megvizsgálhatók nem voltak. — A választmány az elnök jelentését tudomásul véve felkéri a központi vezetőséget, hogy az alapszabályokban előírt évi jelentéssel és költségelőirányzattal még hátralékban lévő Magura-javorinai-, Zólyomi-, és Sziléziai-osztályok a mulasztás mielőbbi pótlására hívja fel, hogy az egyesületi zárszámadás a legközelebbi f. évi április havában tartandó

választmányi ülésben bemutatható és az 1891. évi költségelőirányzat megállapítható legyen.

3. Elnök bemutatja és ösmerteti a Liptói-, Keleti-Kárpátok-, Vas-megyei-, Gölniczvölgyi-, Budapesti-, Iglói-, Szittnya-, Mátra- és Tatra-osztályok évi jelentését és költségvetését. — A Gölniczvölgyi-, Iglói- és Szittnya-osztályok jelentése mint teljesen kifogástalanok ezennel helyesléssel tudomásul vétetnek; ellenben a Liptói-osztály felhívandó, hogy a 75 tag utáni 80 krnyi összesen 60 frtot tevő központi járulékot, a Keleti-Kárpátok osztálya pedig, hogy az 1000 frtnyi $4\frac{1}{2}\%$ -os kölcsön után a múlt évi 45 frtnyi kamatot mielőbb küldje be.

A Vasvármegyei-osztály abbeli kérelmére, hogy az „Irottkő“ és a „Gerinczhegyen“ építendő messzelátók költségeire egyenként 80 frt, összesen 160 frt segélyképen engedélyztessék, a kért segélyezésnek felerésze azaz 80 frt a folyó évre kiutalványoztatik és a megállapítandó költségvetésbe felvétetni határoztatik.

A Mátra-osztály a hátralékos tagdíjknak mielőbbi beküldésére felhívandó.

A Budapesti-osztálynak 1890. évi számkülbözete, mely az osztály terhére iratott, leírásba hozatni határoztatott, egyúttal felhivatott a központi vezetőség, hogy a lefolyt 1890. évre beküldött 754 frtnyi tagsági díjak és a tagok létszáma közötti külbözetre vonatkozólag a Budapesti-osztályt ügyderítő jelentés tételre szólítsa fel.

4. Tárgyalatik a muzeumi bizottságnak 1890. évi számadása és f. évi költségelőirányzata a bizottságnak történt megalakulásáról szóló jelentéssel. — A muzeumi bizottságnak 1890 évi zárszámadása, valamint a f. 1891. évi költségelőirányzata is helyeslőleg tudomásul vétetik, egyúttal pedig a bizottság megalakulásáról szóló jelentés értelmében a bizottság, melybe még Dr. Posewitz Tivadar és Roth Mihály is beválasztattak, ezennel megerősítettik.

A muzeumi bizottság abbeli előterjesztése, hogy Posewitz Gyulának a „Magas Tátará“-ról készített domborművü (relief) térképe a muzeum részére megszereztessek és e czélből a 700 frtnyi vételárnak 200 frtnyi része a központ által segélyképen engedélyztessék, a még hiányzó 500 frt ellenben a muzeum pénztárából volna évi részletekben törlesztendő, — a központi választmány által a mai ülésben tárgyalhatónak azon oknál fogva nem találatott, mert az egyesületi költségvetés végleges megállapítása előtt pénzügyi helyzetünket nem ismerve, könnyen megeshetnék, hogy közelebb eső, illetve egyesületünket inkább érdeklő ügyek támogatásától elmaradna a segély, miért is egyelőre Dénes Ferencz, Róth Márton és Kóvi Imre választmányi tagok felkérletnek, hogy a térképet helyességére nézve megvizsgálni és a tulajdonossal a térkép színezésére vonatkozólag is megállapodásra jutni és eljárásukról a legközelebbi választmányi ülésben jelentést tenni sziveskedjenek, a mikor a muzeum által kért 200 frtnyi segély ügye érdemlegesen tárgyalatni és elintéztetni fog.

5. Az 1891-ik évi költségelőirányzat megállapítása. — A jelen jegyzőkönyv 2. és 3. pontjai alatt felsorolt okoknál fogva teljesíthető nem lévén, a legközelebbi választmányi ülés napirendjére tüzetik.

6. A kereskedelemügyi m. k. miniszter úr leirata a turista-út kiépítésére engedélyzett 5000 frtnyi állami segély tárgyában. — A kegyes segélyért a nagym. kereskedelemügyi m. k. miniszter úrhoz egyesületünk nevében köszönő felirat intézendő.

Továbbá határoztatott, hogy a megyei törvényhatósághoz oly értelmű felterjesztés intéztessek, hogy a törvényhatóság a turista-útnak Tátarafüredtől a Barlangligetig terjedő szakaszát az 5000 frtnyi segély felhasználásával kiépíteni és úgy ezen, mint a már meglevő szakaszt a magas miniszteri rendelet értelmében a törvényhatósági közúti hálózatba felvenni sziveskedjék.

ezen felterjesztésben megemlítendő, hogy a már kiépített útszakaszon az egyesület által gyakorolt vámszedési jog a múlt évben 400 frtot jövedelmezett, jelenben pedig a Greisiger bérlő ajánlata folytán 650 frtra tehető és ezen, valamint a kiépítendő útszakaszra a magas miniszterium által engedélyezendő vámszedési jog utáni jövedelem az egész útszakasznak fenntartását biztosítja.

A Tátrafüredtől a Barlangligetig terjedő útszakasz kiépítéséhez az egyesület a meglevő Rechnitz-fele tervet készségesen rendelkezésre bocsátja.

7. Jelentés a Tátra-osztály feloszlásáról és a központi vezetőségnek ennek folytáni indítványa a Tátra alján helyi ügynökségeknek létesítése iránt. — A központi vezetőségnek indítványa elfogadtatik és tekintettel arra, hogy úgy a megkezdett építkezések helyes befejezésük végett, mint pedig a meglevő építmények további jó karban való fenntartásuk szempontjából a folytonos és hozzáértő felügyeletet nem nélkülözhetik, Poprádon, Belán és Késmárkon helyiügynökségek felállítására elhatározatik.

A poprádi helyi ügynökség tagjai:

Danhauser Rezső, Dr. Folgens Kornél, Gabos Gyula, Gruber Károly, Horn Valér, Dr. Jármy László, Majunke Gedeon, Máriássy Ferencz, gömöri Szentiványi József, Dr. Szontag Miklós, Weszter Pál és Zofcsák József egyesületi tagok.

A késmárki helyi ügynökség tagjai:

Beck Ede, Kéler Pál, Kertscher Sándor, Kottlár Samu, Loisch Mátyás egyesületi tagok és Késmárk sz. kir. város erdésze.

A bélai helyi ügynökség tagjai:

Dr. Greisiger Mihály, Gresch Ágost, Kaltstein Ágost, Koromzay György, Lersch Jakab és Weber Samu egyesületi tagok.

Ezen helyi ügynökségek Dénes Ferencz II-od alelnök és Róth Márton ügybuzgó egyesületi tagtársaink hozzájárulása mellett a Tátra-osztály ügykörébe tartozott összes teendők teljesítésére lesznek hivatva és már ezen választmányi ülésből felhivatnak, hogy közös tanácskozás útján már legközelebben ügyrendjüket állapítsák meg.

A helyi ügynökségnek megalakulás végetti összehívásával Majunke Gedeon bizatik meg.

Végre e helyi ügynökségek első feladataul kitűzetik, hogy a „Zöldtónál“ leégett menedékházat lehetőleg nagyobb mértékben építse fel és azt állandó felügyelet alá helyezze, mert a Keleti-Tátra a legfenségesebb része oly sűrű látogatásnak örvend, hogy ily menedékház nélkül nem hagyható.

8. Bemutatattik az „Aldunai-“ (fehértemplomi) és „Fiumei-osztályok“ ügyrendje. — Mindkét osztály végleges megalakulása alkalmából örömmel üdvözöltetik és a bemutatott ügyrendek mint az egyesületi alapszabálylyal teljesen megegyezők ezennel egész terjedelemben megerősítettnek.

Miről mindkét osztály a jóváhagyási záradékkal ellátott ügyrend megküldése mellett kivonatlag értesítettik.

9. Olvasztatott a nagymélt. m. kir. belügyminiszteriumnak 9372/1891. sz. a. kelt magas leirata, melylyel az egyesület értesítettik, hogy az általa a közhasznú gyógyhelyek részére kérelmezett kisajátítási jog megadható nem volt. — Jelen magas rendelet tudomásul vétetik.

10. A napirend kimerítve lévén, Róth Márton a következő indítványokat ajánlja a választmány figyelmébe:

a) Béla város tulajdonát képező u. n. „Drechslerhäuschen“, melynek nagyszerű és páratlan viránya nem csak a turistákra, de a tudósokra is felette vonzó, sajnos épen a legszebb virágzásának idején minden évben teljesen lelegettetik. Ajánlja a legeltetés meggátálása végett ezen rétnek leendő bérvételét. — Ezen indítvány tárgyalásánál jól informált részről kinyilatkoztatott, hogy Béla város ezen rétséget, illetve legelőt már a gazdákra való tekintetből sem adhatja bérbé, de a Kárpátgyesület érdekében

bizonyára a megfelelő intézkedéseket megtenni hajlandó lesz; miért is az ottani legelőnek lehető kimélese czéljából ily értelmű megkeresés Béla város előljáróságához intézendő lesz.

b) Második indítványa szerint a Galicziai Tátraegyesület az általa kiadott réznyomatú kitűnően sikerült tátrai tájképeknek a saját tagjai számára megállapított jutányos árak melletti átengedése iránt megkeresendő volna. — Ily értelemben a Tátraegyesülethez átirat intéztetni fog.

K. m. f.

Fleischhacker,
titkár.

Szönyey s. k.
ügyvivő alelnök.

6. Jegyzőkönyv,

felvétellett a Magyarországi Kárpát Egyesület központi választmányának 1891. évi június hó 6-án Lőcsén tartott ülésében.

Jelenlevők: elnök: Szönyey Kálmán alelnök. Dénes Ferencz II-od alelnök; Mátyus Andre pénztáros, Róth Márton a szerkesztő-bizottság elnöke, Dr. Lorr Sándor, Hoepfner Gusztáv, Kompanyik Coelestin, Kermeszky Mór, Dr. Posewitz Tivadar, Dr. Jármay László, Cserépy Nándor és Zofcsák József választmányi tagok. Fleischhacker Lajos titkár.

Tárgy: 1. A folyó évi márczius hó 7-én Poprádon tartott választmányi ülés jegyzőkönyve, mely hirtelapilag is egész terjedelmében közölve volt és az egyes osztályoknak külön-külön megküldetett, észrevétel nélkül felolvasottnak vétetett.

2. Olvasztatik az egyesületnek mult 1890. évi mérlege és ezzel kapcsolatban a számvizsgáló bizottság jelentése, melynek értelmében a pénztárosnak a számadások helyes és kifogástalan vezetéseért köszönet nyilváníttása és a szokásos felmentvény megadása indítványozatik. — A számadás és jelentés tudomásul vétetik és a felmentvény megadása végett a közgyűlésnek bemutatattatni határozattatik.

3. Elnök bemutatja és ismerteti a Sziléziai, Magura-javorinai és a Zólyom megyei-osztályoknak utólag beérkezett évi jelentésüket és költségtervüket. — A Magura-javorinai osztálynak jelentése, mely különösen a Haligóczyi-barlangnak és a Zólyommegyei-osztálynak jelentése, mely a „Tufna“-barlangnak felkutatása, illetve hozzáférhetővé tételével foglalkozik, helyeslőleg tudomásul vétetnek.

A Sziléziai-osztálynak jelentése alapján előterjesztett abbeli kérelme, hogy úgy a máris megkezdett és részben kiépített, Széplaktól a Felkai-völgyön és a Lengyel-nyereg északi oldalán vezető útnak teljes kiépítésére, valamint a Batizfalvi-tóhoz tervezett útnak és a Gerlachfalvi-csúcsához vezetendő havasi ösvénynek sikeres létesítésének költségeire az 1890. és 1891. évi 40% osztályjárulék elengedtesék, tekintettel arra, hogy az így visszatartott osztályjárulék kizárólag a Tátrában eszközözendő építésekre fordíttatik és azon biztos reményben, hogy a tett ígérethez képest a célba vett építkezések valóban létesíttetni fognak — egyhangulag teljesíttetik.

Ugyanezen osztálynak abbeli panasza folytán, hogy a bérkocsisok számos visszaélést követnek el és a díjszabályt kívánatra sem mutatják elő, a központi választmány az iránt fogja megkeresni a megyei alispáni hivalt, hogy alantás közegei által a bérkocsisok üzelmait ellenőriztesse és különösen szigorúan rendelje el a magyar és német nyelven szerkesztett díjszabályzatnak a bérkocsisokban való kifüggesztését.

4. Olvasztatik a központi választmányának költségvetése, mely-szerint a folyó 1891. évre az előirányzat következőleg állapíttatott meg:

Bevételek:

1. Pénztári maradvány 1890. évről	520	frt	—	kr.
2. 1500 tag után	3000	"	—	"
3. Keleti-Kárpátok osztálya	440	"	—	"
4. Budapesti-osztály	880	"	—	"
5. Szittnya-osztály	128	"	—	"
6. Mátra-osztály	460	"	—	"
7. Magura-javorinai-osztály	56	"	—	"
8. Liptói-osztály	60	"	—	"
9. Sziléziai-osztály	176	"	—	"
10. Zólyommegyei-osztály	112	"	—	"
11. Vas megyei-osztály	100	"	—	"
12. Iglói-osztály	70	"	—	"
13. Gölniczvölgyi-osztály	100	"	—	"
14. Fiumei-osztály	100	"	—	"
15. Aldunai-osztály	50	"	—	"
16. Tagokmányok eladásából	10	"	—	"
17. Jelvények eladásából	50	"	—	"
18. Hirdetések után	150	"	—	"
19. Képek eladásából	40	"	—	"
20. Kamatok	170	"	30	"

Kiadások:

1. Tisztviselők díja	400	frt	—	kr.
2. Szerkesztői díjak	160	"	—	"
3. Nyomtatványok	200	"	—	"
4. Levélbélyeg	150	"	—	"
5. Szállításokra	240	"	—	"
6. Iroda	150	"	—	"
7. Tagdíjszedés	50	"	—	"
8. Évkönyv nyomtatása	1800	"	—	"
9. Könyvtára	50	"	—	"
10. Münnich Sándornak	50	"	—	"
11. Liptói-osztálynak	100	"	—	"
12. Utazási költségek	150	"	—	"
13. Különfélék	200	"	—	"
14. Vas megyei-osztály segélyezése	80	"	—	"
15. A Tátrában létesítendő építkezések	2000	"	—	"
16. néh. Dr. Roth Samu volt alelnök olaj- festményü arezképének költsége	200	"	—	"
17. Posewitz Gyulának a „Magas-Tátráról“ készített domborművü térképének a mu- zeum által 700 frtért való megvételéhez központi hozzájárulás	200	"	—	"

A bevételek összege 6672 frt 30 kr.

A kiadások összege 6180 " — "

Marad 492 frt 30 kr.

mely többlet a Posewitz-féle tartozás törlesztésére lesz fordítandó.

5. Bemutattatik a turista-útnak a vármegyei törvényhatósági bizottságnak sorába leendő felvétele tárgyában a megyei törvényhatósági bizottságnak folyó évi április hó 23-ikán tartott közgyűlésében hozott határozata, mely szerint a bizottság a Csorbai-tótól Tátrafüreden át a Barlangligetig terjedő útnak a törvényhatósági úthálózatba való átvételét elhatározta. — Jelen határozat az ügyvivő alelnök abbéli szóbeli jelentésével együtt, hogy ezen út folyó évi május hó 22. és 23-án általa már is a tör-

vényhatóságnak átadatott és Burián Lajos kir. főmérnök, mint a megye megbízottja által átvétetett, örvendetes tudomásul vétetik.

6. Következik a budapesti osztály által beterveztett és az osztályoknak Kassán tartott múlt évi közös értekezletük által módosított új alapszabálytervezet tárgyalása. — A választmány beható eszmecsere után a tervezetet általánosságban elfogadja és a folyó évi rendes közgyűlésnek pártolólág bemutatni határozza. A részletes vita alkalmával a következő módosításokat javasolja: a 6. §-nál az osztályok tagjai által a központi választmány pénztárába teljesítendő évi hozzájárulást 1 frtről 80 krra leszállítandónak véleményezi.

a 7. §. a fenti §. értelmében lesz módosítandó.

a 20. §. következőképen volna módosítandó:

„A központi választmány áll:

1. a tisztviselők közül,

2. minden egyes osztály ügyvezetőjéből, illetve megbízottjából.“

A 22. §. akként módosítandó, hogy a „jelenlevő tisztviselőkön“ után „és osztályképviselőkön“ lenne beszúrandó.

A 30. §. után mint 31. §. a következő javasoltatik:

„A központi választmány mindenkor rendkívüli közgyűlést hívhat össze a 24. §-ban megjelölt módoszatok alapján.

Az egyesületi tagok $\frac{1}{8}$ része is indítványozhat — a céljelölésével, — a központi választmánynál rendkívüli közgyűlés egybehívását, mely közgyűlés legkorább négy, legkésőbb nyolcz hét alatt összehívandó.“

A vagyon, továbbá a vizsgálódások elintézésére és az egyesület felosztására vonatkozó §§. változatlanul meghagyandóknak indítványoztatnak.

7. Tárgyalatnak a Magyarországi Kárpátgyesület poprádi, kismárki és bélai helyi ügynökségeinek folyó évi május hó 28-án Poprádon tartott közös értekezletéről szóló jegyzőkönyvben foglalt indítványok. — Az értekezleti jegyzőkönyvben foglalt indítványok elfogadása mellett a következők határozattak:

1. A helyi ügynökségek, miután azok tagjainak száma elégtelennek bizonyult, a következők határozattak:

A poprádi helyi ügynökség: Kulmann János, Záborszky Béla, Wolf János, Wüschendorfer Károly, Strompf István, Scherffel V. Aurél, Krompecher László, Lorentz Jenő, Hensch Ede, Greéb János, Kretschmar Árpád, Scholtz Emil, Scholtz Albert, Christmann Tódor, Bugsch Sándor, Scholtz Pál, Justh Sam. István, Ambrózy János, Guhr Mihály, Szakmáry Donát, Dr. Kézsmárszky Tivadar, Szilassy Aladár, Gr. Tisza Lajos, Gr. Migazzy Vilmos, Gr. Zichy Géza, Fraknoi Vilmos, Dr. Lumniczer Sándor és Klimó Samu egyesületi tagok, továbbá Ó-Leszna, Új-Leszna, Nagy-Szalók és Mühlenbach község bírása által kiegészítettik;

a bélai helyi ügynökség: Tunner János, Dr. Schwartz Aladár, Ivánka Imre, Jekelfalussy Lajos, Török János, ifj. Weiss János, Ludwig Ágost, Haász Sándor, Bohus Boldizsár, Fűzy Alajos, Vyda László, Báró Jungenfeld Károly, Sztavács Norbert, Lehoczky járásbíró, Esztel József egyesületi tagok és a rokuszi községi bíró által;

a kismárki helyi ügynökség: Cserépy Nándor, Oszwald György, Wein Károly, Stenczel Pál, Kolbenhayer Pál, Klein Pál egyesületi tagok és a nagy-lumniczi és forbergi községi bíró által.

2. A helyi ügynökségek működési területén a folyó évre tervezett munkálatok a központi választmány által egész terjedelemben helyeseltetnek és a következőkben engedélyeztetnek:

a) a Tátrafűzdről a Felkai-tóhoz vezető régi gyalog- és lovagló út kijavítása, mely munkálatra 100 frt előirányoztatik. A felügyeletre Zofcsák József egyesületi tag kéri fel;

b) a Batizfalvi-tóhoz vezető útnak a kalauzok által leendő hely-

reállítási munkálatok felügyeletére Dr. Jármay László főorvos egyesületi tag kéri fel;

c) a Nagyszalóki-esücs alatt levő menedékház helyreállítására 50 frtnyi költség megszavaztatik; a felügyeletre Zofcsák József egyesületi tag felkéri;

d) a tarpataki gyalogút javítása 100 frttal elhatározatik; a felügyeletre Dr. Jármay László kéri fel;

e) a Zöld-tónál tűzbiztos anyagból egy három szobából álló menedékház építése ezennel határozatik. A szükséges épületfa és mésznek ingyen vagy legalább igen csekély áron leendő átengedése iránt Késmárk és Béla város közönségéhez megkeresés fog intézteni, minek teljesítésével a központi vezetőség megbizatik. Az előirányzott 1000 forintnyi költség megszavaztatik; egyúttal pedig a terveknek Majunke Gedeon műépítész, és egyesületi tag által leendő elkészítése, valamint az építési művelet feletti felügyeletnek Beck Ede tag által leendő gyakorlása elismeréssel tudomásul vétetik;

f) a Zöld-tóhoz vezető útnak 50 frtnyi költség melletti helyreállítása helyben hagyatik; a felügyeletre Beck Ede egyesületi tag kéri fel;

g) a Drechslerhäuschen-től kezdve a Veres-agyag mellett elhaladó és a Nyergen átvezető javorinai útnak 250 frtnyi költség melletti kijavitása jóváhagyatik; a felügyeletre Kaltstein Agost egyesületi tag kéri fel;

h) továbbá elhatározatik Barlangligettől a magurai hegygerinczig vezető útnak 50 frtnyi költséggel leendő kijavitása; a felügyeletre Dr. Greisiger Mihály és Kaltstein Agost tagtársak kéretnek fel; — egyúttal ezen útjavításnak folytatására a központi választmány a magurajavorinai osztály felhívja és a munkálatok felügyeletére Vyda László főszolgabíró, mint a magura-javorinai osztály ügyvivő alelnökét, felkéri.

i) a Tokárnya hegyre egy messzelátónak 50 frtnyi költség melletti építése akként hagyatik jóvá, hogy Béla város közönsége a szükséges faanyag ingyenes átengedésére felkéressék. A munkálat felügyeletére Kaltstein Agost tagtárs kéri fel;

j) a Veres-agyagtól a késmárki jubkosárig egy új útnak vezetése 50 frtnyi költséggel engedélyeztetik; a felügyeletre Beck Ede tagtárs kéri fel;

k) az útjelzések és útmutató-táblák helyreállítására és beszerzésére Majunke Gedeon, a Matlárházától a Lomniczi-esücs felé való útjelzés vezetésére Putsch Tóbiás és id. Loisch Mátyás egyesületi tagok kéretnek fel.

3. A kalauzok felügyelete és ellenőrzése Dr. Jármay László tagtársra bízatik, ki is felkéri, hogy úgy Matlárházára, mint a Barlangligetthez egy-egy vizsgázott kalauzt rendeljen ki.

4. Végre elhatározatik, hogy úgy a Hunfalvy-menedékházban mint Felső-Hágiban a vendégforgalom kimutatása céljából vendégkönyv tartassék és a Hunfalvy-menedékház ügyének Nagy-Szalók községgel való rendezésére Weszter Pál úr felkéressék.

A felsorolt műveletek ezennel jóváhagyatnak és a szükséges költségek, összesen 1850 frttal, miután az 1891. évi előirányzatban a kiadások 15. tételében: a Tátrában létesítendő építkezések címén felvett 2000 frt tételben fedezetet nyernek, megszavaztatnak; felkéretnek az egyes műveletek és teendők teljesítésére kijelölt egyesületi tagok, hogy jelen jegyzőkönyv nyomán magukat a helyi ügynökség vezetőjével a tervezett munkálatok mielőbbi és sikeres keresztülvitele céljából érintkezésbe tegyék; — a központi vezetőség pedig felhivatik, hogy Késmárk és Béla városok kö-

zónségéhez az e) és i) pontok alatt felsorolt kedvezmények engedélyezése végett megkeresést intézzen.

8. Olvassatik a szepes-szombati erdőbirtokosság kérvénye a Tátrafüredtől a Tarpataki-völgybe vezető rossz állapotban levő szekérútnak jókarban leendő helyezése iránt. — A központi választmány, tekintettel arra, hogy ezen útnak jókarban való helyezése és fenntartása kizárólag a szepes-szombati erdőbirtokosságot és a három Tátrafüredet érdekli, a Magyarországi Kárpátgyesületnek ezen kocsí-út kiépítése feladatát nem képezheti, felhívja a szepes-szombati erdőbirtokosság figyelmét az utnak hibás vezetésére azzal, hogy azon esetben, ha a Tarpataki-völgybe vezető út újból és helyesen lesz tervezve és létesítve, a Kárpátgyesület hozzájárulását is készséggel kilátásba helyezi.

9. Szepes-Béla város átirata a Kárpátgyesület központi választmányának folyó évi márczius hó 7-én tartott üléséből a Drechslerhäuschen havasi legelő kimélése iránt hozzá intézett megkeresésére. — Szepes-Béla város abbeli intézkedése, hogy ezen legelő csak kora tavasszal lesz mindenkor legelőül kihasználható, tehát a kiválóan érdekes virány teljesen óva lesz, -- halás elismeréssel és köszönettel örvendetes tudomásul vétetik.

10. Kihirdettetik a budapesti kir. törvényszék polg. osztályának folyó évi április hó 25-én kelt 12091. sz. végzése, melyel néh. Schneider József és neje szül. Mosánszky Zsuzsanna elhunyt házastársak közös végrendeletének történt kihirdetése közzétetik. — Jelen végzés melynek 33. tétele a Magyarországi Kárpátgyesület részére egy 200 frtnyi hagyományt tartalmaz, örvendetes tudomásul vétetik, egyuttal a központi vezetőség megbizatik, hogy a hagyomány felvétele iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg.

11. Olvassatik Posewitz Gyula egyesületi tagnak megkeresése, hogy a turista-út építésénél általa felszámított többlet munkának részére leendő elismerése tárgyában a központi választmánynak 1890. évi decemb. hó 3-án tartott ülésében hozott abbeli határozata, mely szerint a felszámított többlet-munkák felülvizsgálatára, műszaki megállapítására és a többlet-munkák indokoltága feletti véleményadásra Majunke Gedeon választmányi tag felkérte, akként megváltoztassék, hogy a megejtendő szemléhez Posewitz Gyula részéről még Kaltstein Ágost választmányi tag is meghívassék. — A központi választmány ezen kérelem teljesítése ellen kifogást nem tesz, és ezennel Kaltstein Ágost választmányi tagot felkéri, hogy Majunke Gedeon választmányi taggal egyetemben a többletmunkák feletti véleményüket a legközelebbi választmányi ülésig terjesszék be.

K. m. f.

Fleischhacker s. k.
titkár.

Szönyey s. k.,
ügyvivő elnök.

7. Alapító tagok kik az 1890-ik évben beléptek.

226. Dr. Posewitz Tivadar geologus, Budapest	64	frt
227. Meszlényi Gyula püspök, Szatmár	30	"
228. Özv. Roth Samuné, Lőcse	100	"
229. Máriássy Ferencz nagybirtokos, Márkusfalva.	100	"
230. Röser Miklós nevelő intézeti tulajdonos, Budapest	50	"
231. Röser Miklósné Budapest	50	"
232. Dezseri Rudnyánszky László főszolgabíró, Vác	30	"

8. A M. K. E. tagjainak száma az 1890-ik év elején.

a) Rendes tagok, kik az 1890-ik évre tagsági díjaikat befizették.		
1. Anyaegyesület	1507	frt
2. Budapesti-osztály	1178	"
3. Keleti-Kárpátok-osztálya	490	"
4. Mátra-osztály	485	"
5. Sziléziai-osztály	215	"
6. Szittnya-osztály	143	"
7. Zólyomvármegyei-osztály	141	"
8. Aldunai-osztály	112	"
9. Gölniczvölgyi-osztály	101	"
10. Iglói-osztály	79	"
11. Táttra-osztály (Késmárkon)	76	"
12. Vasvármegyei-osztály	65	"
13. Magura-javorinai-osztály	47	"
14. Liptómegeyi-osztály	33	"
	<u>Összesen :</u>	<u>4012</u> <u>frt</u>
b) Alapítók	234	frt
c) Pártolók	7	"
d) Örökitők	50	"
	<u>Összesen :</u>	<u>4963</u> <u>"</u>

A Fiumei-osztály, mely csak ez évben alakult, természetesen nem vétetett fel e kimutatásba.

9. A Magyarországi Kárpát- Bevétel.

	frt	kr.
Pénztári maradék 1889-ről	583	12
Tagdíj 1889. évről	20	15
" 1890. "	5251	69
" 1891. évre	17	62
Alapító tagdíj	60	—
Evkönyvekért	12	91
Jelvény	87	05
Tagokmány	6	70
Térképek	—	75
Képek	71	72
Hirdetések	76	—
Kamatok	305	31
	6593	02

Jelen számadás általunk megvizsgáltván,
Lőcsén, 1891. évi

Hoepfner Gusztáv s. k.,

Kompanyik Coelestin s. k.,
a számvizsgáló bizott-

Egyesület 1891. mérlege.

Kiadás.

	frt	kr.
Alelnök tiszteletdíja	100	—
Titkár	100	—
Pénztáros	200	—
Szerkesztők	165	—
Irnok	100	35
Iroda	150	—
Nyomtatványok	170	—
Bélyegek	123	23
Sürgöny és szállítási díj	236	09
Tagdíj-szedés	16	60
Fényképek	108	72
Utazások	166	12
Műszer	30	—
Jelvény	300	—
Osztálysegély	1032	—
Kamat	81	—
Vett régi Évkönyvek	11	—
Évkönyvek	2360	—
„ műmelléklet	63	16
Könyvtár	74	86
Különfélék	71	66
Lorenz számlája	50	40
Pienini fölvételek	175	—
Muzeum	87	71
Készpénz maradék egyenlegül	520	12
	6593	02

Mátyus Endre s. k.,
pénztáros.

minden tételében helyesnek találtatott.

junius hó 4-én.

Kermeszky Mór s. k.,
ságnak tagjai.

10. A Magy. orsz. Kárpátgyesület Muzemá- nak 1891. évi költségelőirányzata.

Bevételek :

Belépti díjak	300	frt	—	kr.
Tagsági díjak	80	"	—	kr.
Husz-féle hagyomány kamatai	100	"	—	"
Huszné adománya a Koczián-féle gyűjte- ményre	100	"	—	"
A múlt évi pénztári maradvány	56	"	45	"
Összesen :	636	frt	45	kr.

Kiadások :

2 szekrény a praehistorikus osztály számára	50	frt	—	kr.
Palaczkok halak számára	30	"	—	"
Szeszekre	10	"	—	"
Erdészeti osztály részére	20	"	—	"
Tűzkár elleni biztosítás	27	"	10	"
Egy tanulónak díjazása a főévad alatt	30	"	—	"
Tudományos művek megszerzése	30	"	—	"
Roth praeparatornak és a szolgának	75	"	—	"
Kartónok a tojásgyűjtemény részére	18	"	—	"
Koczián-féle gyűjteményért	100	"	—	"
Konserváló szerekért	25	"	—	"
Kert s utak fenntartása	50	"	—	"
A ház-tetőzetnek bemázolása	50	"	—	"
Különfélék	120	"	—	"
Összesen :	636	frt	45	kr.

Poprádon, 1891. évi június hó 28-án.

Wünschendorfer Károly s. k.
elnök.

Danhauser Rezső s. k.
muzeumi őr.

11. A M. K. E. protektora ő cs. és kir. fensége Károly Lajos főherceg.

12. A M. K. E. tisztviselői.

Elnök: Gróf Csáky Albin, vallás- és közoktatásügyi mi-
niszter, Budapest.

Ügyvivő alelnök: Szőnyey Kálmán polgármester, Lőcse.

Másod alelnök: Dénes Ferencz tanár, Lőcse.

Titkár: Fleischhacker Lajos főjegyző, Lőcse.

Pénztáros: Mátyus Endre gyógyszerész, Lőcse.

Szerkesztő: Roth Márton tanár, Igló.

A muzeumi bizottság elnöke: Wünschendorfer Károly
lelkész, Poprád.

Számvizsgálók: Hoepfner Gusztáv bankigazgató, Lőcse.

Kermeszký Mór ügyvéd, Lőcse.

Kompanyik Coelestin apát-plébános, Lőcse.

13. Választmányi tagok.

Babura László Késmárkon, Bethlenfalvy Antal Lőcsén, Bexheft
Mór Budapesten, Dr. Chyzer Kornél S.-A.-Ujhelyt, Cserépy Nándor Kés-
márkon, Gf. Csáky Gyula Lőcsén, Bökönyi Viktor Gyöngyösön, Bartsch

Róbert Boroszlóban, Geyer Gyula Iglón, Dr. Greisiger Mihály Bélán, Gresch Ágost Késmárkon, Horn Valér Késmárkon, Ivánka Imre Budapesten. Dr. Jármay László Tátrafüreden, Kaczevinszky Géza Tornán, Kertscher Sándor Késmárkon, Kulmann János Poprádon, Kaltstein Ágost Bélán, Kéler Pál Késmárkon, Kolbenhayer Károly Bielitzben, Dr. Lorx Sándor Lőcsén, Koromzay György Bélán, Majunke Gedeon Szepes-Szombatban, Máriássy Ferencz Markuszfalván, id. Novelly Sándor Kassán, Dr. Nagy Árpád Lőcsén, Dr. Posewitz Tivadar Budapesten, Putsch Tóbiás Iglón, Probstner Artur Budapesten, Payer Jenő Iglón, Dr. Raisz Gedeon Nagy-Mihály, Dr. Rodiczky Jenő Kassán, Spöner Andor Budapesten, Scherfel V. Aurél Felkán, Dr. Schwarz Ottó Selmeczbányán, Schlosser Albert Rozsnyón, Gömöri Szentiványi József Szt.-Iván, Weszter Pál Nagy-Szalókon, Weber Rudolf Budapesten, Zimann János Iglón, Weber Samu Bélán, Badányi Mátyás Késmárkon, Péter Kálmán Lőcsén, Münster Tivadar Kassán, Oltványi Pál Szegeden, Maurer Adolf Kassán, Gruber Károly Csőtörtőkhelyt és Zofcsák József Budapesten.

14. Az egyesületi muzeum bizottsága.

Elnök: Wünschendorfer Károly, Poprád.

Or: Danhauser Rezső, Felka.

Pénztáros: Götz Ferencz, Poprád.

Szakvezetők: a) az állattani részben: Dr. Greisiger Mihály Béla és Husz János Felka.

b) a növénytaniban: Gruber Károly Csőtörtőkhely és Weber Samu Béla.

c) az ásványtaniban: Róth Márton Igló.

Rendes tagok: Emericzy Ödön Felka, Folgens Kornél Poprád, Geyer Gyula Igló, Dr. Hankó Artur Poprád, Kulmann János Poprád, Kövi Imre Igló, Dr. Posewitz Tivadar Budapest, Roth Mihály Poprád, Siegmeth Károly Debreczen, Trompler János Igló és az osztályok képviselői.

15. A M. K. E. képviselői.

Holdházy János apát kanonok, Alcsuth. Vas Gusztáv áll. főnök, Arad. Dr. Bartsch Samu igazgató, Baja. Delhaes István festő, Bécs. Weber Samu lelkész, Béla. Szöllősy Lajos, Billét. Baitroch József kereskedő, Breznóbánya. Dr. Posewitz Tivadar geologus, Budapest. Rapun Aladár Dárda. Dr. Márk Endre ügyvéd, Debreczen. Ruffiny Jenő igazgató, Dobšina. Ferstl Hugó, Duna-Szerdahely. Lednitzky Ipoly tanár, Eger. Husz Ármán tanár, Eperjes. Steinacker Artur, Fiume. Förster Scherfel V. Aurél gyógyszerész, Felka. Koltay Virgil tanár, Győr. Gärtner Kálmán gyógyszerész, Igló. Dr. Kovács Pál, Kecskemét. Dr. Klug Nándor egy. tanár, Kolozsvár. Gustawicz Broniszlav tanár, Krakó. Greiner Artur igazgató, Krompach. Horn Valér igazgató, Késmárk. Berzsenyi Dezső, Kis-Czell. John Nándor k. építész, Liptó-Ujvár. Jeszenák Rafáel tanár, Losonc. Höntz Adolf lelkész, Matheócz. Ujágh Károly ev. lelkész, Merény. Szabó Gyula gyógyszerész, Miskolecz. Dr. Kossutány Tamás tanár, M.-Óvár. Kolbenhayer Károly tanár, N.-Szeben. Makróczy Ferencz tanár, N.-Várad. Szopkó Alfréd gyógyszerész, Nyiregyháza. Dr. Daempff Sándor ügyvéd, Pécs. Dékány Lajos tanár, Podolin. Emericzy Jenő hutamester, Pohorella. Wiegand K. F. nyomdász, Pozsony. Dr. Szabó Károly, Rimaszombat. Winkler Manó törv. bíró, Rózsahegy. Barella Henrik főjegyző, S.-Tarján. Fehér Sámuel tanár, Sopron. Kalmár István ügyvéd, Szeged. Hanni Gábor plébános, Szegszárd. Nádasz Kálmán, Szt.-Lőrincz. Förster Frigyes kereskedő, Szepes-Olaszi. Toperczer Ödön ügyvéd, Szepes-Váralja. Pethe Dániel, Székes-Fehérvár. Hensch Ede kereskedő, Szepes-Szombat. Ucsnay Rezső polgármester, Trencsén. Stech Lajos gyógyszerész, Zólyom.

16. A M. K. E. muzeumának 1890-ik évi zárszámadása.

Bevételek :

1. Pénztári maradvány	26 frt 93 kr.
2. Adományozások	271 " 40 "
3. Muzeumi tagsági díjak	74 " 20 "
4. Özv. Husz Dávidné részéről kamatok	100 " — "
5. " " " Koczyán részére	200 " — "
Összesen :	672 frt 53 kr.

Kiadások :

1. Évi részlet Koczyánnak	200 frt — kr.
2. Asztalos- és lakatos munkáért	36 " 22 "
3. Érmek vétele	23 " 10 "
4. Különféle tárgyakért	20 " 56 "
5. Kútjavítás	52 " 01 "
6. Befestés	4 " 50 "
7. A parkban teljesített napszámok	37 " 40 "
8. Vasuti szállítás	8 " 38 "
9. Biztosítás	27 " 10 "
10. Üveg	8 " 68 "
11. Bélyegző és jelző	20 " 88 "
12. Kályha és tüzelőfa	23 " 82 "
13. Különféle költségek	23 " 40 "
14. Díjak	130 " — "
Pénztári maradvány	56 " — "
Összesen :	616 frt 08 kr.

Götz F. s. k.
pénztáros.

Fenti számadás alulírt muzeumi bizottsági tagok által megvizsgálatván, a melléklettel megegyezőnek és helyesnek találtatott.

Poprádon, 1891. január 10-én

Danhauser Rezső s. k.
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly, s. k.
elnök.

Husz János s. k.

Peschko Ferencz s. k.

bizottsági tagok.

17. A Magyarországi Kárpát Egyesület csereviszonyosainak kimutatása.

- Aargau, Argauischer Naturforscher-Verein.
 Agordo, Club Alpino Italiano, Sezione di Agordo.
 Ágosta, Naturwissenschaftlicher Verein.
 Albany, New-York Stats-Museum.
 Altenburg, Sachsen, Naturforschende Gesellschaft des
 Osterlandes.
 Alzenau, Freigerichter Bund.
 Aussig a/E. Naturwissenschaftlicher Verein.
 Baden, Gesellschaft zur Verbreitung wissenschaftlicher
 Kenntnisse.
 Bagnères, Société Ramond.
 Baltimore, Johns Hopkins University.
 Barcelona, Associacio Catalanista d' escurcions científicas.
 Bécs, Deutsche Lesehalle.
 „ Deutscher und Österreichischer Alpen-Verein.
 „ Lehrer-Touristen-Club.
 „ K. K. Geologische Reichsanstalt.
 „ K. K. Geographische Gesellschaft.
 „ K. K. militär-geograph. Institut.
 „ K. K. Naturhistorisches Museum.
 „ Kaiserl. Akademie der Wissenschaften.
 „ Ornithologischer Verein.
 „ Österreichischer Alpen-Club. (IV. Apfelgasse 6).
 „ Österreichischer Touristen-Club
 „   Ingenieur- und Architekten-Verein.
 „   Section Austria d. Deutsch. u. Öster. Alpenverein.
 „ Der Tourist (Wiedener Hauptstrasse 54).
 „ Verein der Geographen.
 „ Verein der Öster.-Schlesier.
 „ Wissenschaftlicher Club.
 „ K. K. zoologisch-botanische Gesellschaft.
 Belfast, Natural History et Philosophical Society.
 Békés-Gyula, Békésmegyei régész- és történelmi-társulat.
 Berlin, Der Tourist (Organ d. Deutschen Tourist-Vereins.
 Gneisenau Str. 89).
 „ Gesellschaft Naturforschender Freunde (Franzö-
 sische Str. 29).
 „ Gesellschaft für Erdkunde (Friedrichsstrasse 191).
 Bern, Naturforschende Gesellschaft.
 Besztercze, Gewerbeschule.
 Bologna, Academia delle Scienze.
 „ Club alpino italiano Sezione Bologna.
 Bonn, Königl. Univers. Bibliothek.

- Bonn, Naturhistorischer Verein.
 Bordeaux, Club-Alpin francais Sect. du Sud-Ouest.
     "   Société de Geographie Commerciale.
 Boroszló, Schles. Gesellschaft für Vaterländ. Cultur.
     "   Schles. Gesellschaft für Vaterl. Alterthümer.
     "   Verein für Schles. Insektenkunde.
 Boston, Appalachian Mountains-Club.
     "   Society of Natural History.
 Brassó, Sektion des Siebenb. Karp.-Vereines.
 Braunschweig, Verein für Naturwissenschaft.
 Bréma, Naturwissenschaftlicher Verein.
 Brescia, Dell' Atenco di Brescia.
 Bristol, Naturalists Society.
 Bruxelles, Musee Royal d'Historie Naturelle de Belgique.
     "   Société Royale Belge de Geographie.
     "   "   "   de Botanique de Belgique.
     "   "   "   Malacologique.
     "   "   "   Belge de Microscopie.
     "   Club Alpin Belge.
     "   L' Academie royale des sciences des Lettres
         et des Beaux Arts de Belgique.
 Brünn, K. K. Mähr. Schles. Gesellschaft z. Beförd. d.
     Ackerbau-, Natur- und Landeskunde.
     "   Naturforschender Verein.
 Bukarest, Academia Romana.
     "   Biurolui Geologicu.
 Budapest, Magyarországinéprajzi társaság. (Attila-utca 49.)
     "   K. Magyar természettudományi társulat.
     "   Magyar földrajzi társulat.
     "   Magyar királyi földtani intézet.
     "   Magyar tudományos akademia.
     "   Magyar nemzeti muzeum.
     "   Országos iparegyesület.
     "   Természetrাজi füzetek.
 Buenos Ayres, Societao cientifica.
 Cassel, Verein für Naturkunde.
 Cairo, Institut Egyptien.
 Chur, Naturforschende Gesellschaft Graubündens.
 Chicago, Academy of Sciences.
 Christiania, Universitets Bibliotheket.
     "   Forhandlinger, Videnskabs Selskabet.
     "   Norske Turistforenings.
 Christofsgrund, Deutscher Gebirgsverein d. Jeschken- und
     Iser-Gebirges.
 Cordoba, Academia National d. Ciencias.

- Danzig, Naturforschergesellschaft.
 Déva, Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat.
 Dorpat, Naturforschergesellschaft.
 Dresden, Gebirgs-Verein der sächs. böhm. Schweiz.
 „ Jahresbericht für Erdkunde.
 „ Naturwiss. Gesellschaft Isis.
 Dublin, Royal Irisch Academy (19. Dawson Street.)
 Edinburg, The Scottisch Geographical Society (80-a Princes Street).
 Fiume, Club Alpin Fiume.
 Florenz, Club Alpino Italiano sezione Firenze.
 Frankfurt a/M Verein für Geographie und Statistik.
 „ a/O Naturwis. Verein f. Regierungsb. Frankfurt.
 Frankstadt, Gebirgsverein Radhorst.
 Frauenfeld, (Schweiz) Schweizerische Gesellschaft.
 Freiburg, Botanischer Verein f. den Kreis Freiburg und das Land Baden.
 Freiwaldau, Gebirgsverein der Mähr. schles. Sudeten.
 Genf, L. Institut National Genevois.
 „ Club Alpine Suisse.
 „ Société Helvétique des Sciences naturelles.
 Giessen, Oberhessische Gesellsch. für Natur- u. Heilkunde.
 Glarus, Schweizer Alpen-Club.
 Gotha, Geograph. Mittheilungen.
 Görlitz, Sektion Görlitz des Riesengebirgsvereines.
 „ Naturgesellschaft.
 Graz, Grazer Alpen-Club.
 „ Naturwissenschaftlicher Verein für Steiermark.
 „ Steirischer Gebirgs-Verein.
 Greifswald, Geograph. Gesellschaft.
 Gyulafehérvár, Alsó-fehértmegyei tört.- régész. és természettudományi társulat.
 Halle a/S Naturwiss. Verein für Sachsen und Thüringen.
 „ a/S Verein für Erdkunde.
 „ a/S Verein für Naturkunde.
 „ a/S Deutsche Akademie der Naturforscher.
 Hallein, Comité für ornithologische Beobachtungs-Stationen in Öster.-Ungarn.
 Hamburg, Geograph. Gesellschaft.
 Heidelberg, Grossh. Badische Universitätsbibliothek.
 Helsingfors, Societas pro Fauna et Flora fennica.
 Igló, Szepesi Lapok.
 Innsbruck, Section Innsbruck s. D. u. Öst. A. V.
 „ Ferdinandeum für Tirol und Voralberg.

- Indianapolis, Department f. Geology and Natural Resources.
 (State of. Indiana America U. S.)
 Jena, Geographische Gesellschaft.
 Kassel, Verein für Naturkunde.
 Késmárk, Karpathen-Post.
 Kiew, Kiewscher wissenschaft. Verein.
 Kiel, Naturwissenschaftlicher-Verein für Schleswig-Holstein.
 Klein-Zschachwitz, Gebirgsv. f. d. Sächs. böhm. Schweiz.
 Kolozsvár, Erdélyi Muzeum-Egylet.
 „ Orvos-Természet. Értesítő,
 Kopenhagen, Commision f. d. Erforschung Grönlands.
 „ Danske Turistforening
 Königsberg, Physik. ökonom. Gesellschaft.
 Krakó, Galizischer Tátra-Verein.
 „ Akademi Umiejtnosci (Akad. der Wissenschaften.)
 Landshut, Botanischer Verein.
 Leipa, Nordböhmischer Excursions-Club.
 Lemberg, Ossolinskische Bibliothek.
 Linz, Verein für Naturkunde in Österreich.
 Leipzig, Carl Baedeker Red. d. Reisebücher.
 „ Mayer Red. d. Reisebücher.
 „ Museum f. Völkerkunde.
 „ Verein f. Erdkunde.
 Liverpool, Geological Society Royal Institution.
 London, Royal Geographical Society.
 „ The Alpine Club.
 Lőcse, Szepesi történelmi társulat.
 „ Zipser Bote.
 Luxemburg, Fauna Verein Luxemburger Naturfreunde.
 Lugano, Societa elvetica delle scienze naturale.
 Lyon, Club Alpin Francais Section Lyonnaise.
 „ Museum d. Histoire Naturelle.
 Madrid, Societat Geografica.
 Marburg, Gesellschaft zur Beförderung der gesammten
 Naturwissenschaften.
 Manchester, Geological Society.
 Marseille, Societé Scientifique Industrielle (Rue Paradis 61.)
 Mende, Club Alpin francais Section de la Lozere et d. Causes.
 Minneapolis, (Minn. Amer. U. S.) Geological and Natural
 History Survey.
 Moszkva, Societé Imper. des Naturalistes.
 München, Akademie der Wissenschaften.
 Milwaukee, Wisc. U. S. Wisconsin Natural Hystory Society.
 Nagy-Szeben, Siebenbürg. Karpathenverein.
 „ „ Verein f. Siebenbürg. Landeskunde.

- Nagy-Szeben Siebenbürg. Verein f. Naturwiss.
 Nápoly, Societa Africana D'Italiana (63. Via Medina).
 New-York. American Geographical Society (No. 11. West
 29 th. Street).
 New-York, Amerikan Museum of Natural History (City
 Central Park).
 New-York, New-York Academie of Sciences.
 Nürnberg. Germanisches Nationalmuseum.
 Odessa, Neurussische Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
 „ Soc. des Naturalistes de la Nouvelle-Russie.
 Ottava, Geological et Natural History Survey (Canada
 America).
 Paris, Club alpin francais.
 „ Feuille des Jeunes Naturalistes.
 „ Revue Geografique Internationale.
 „ Societé de Geographie
 Pétervár, Geologische Gesellschaft.
 „ Jardin Imperial de Botanique.
 „ L'Academie Imperial de Sciences.
 Plauen, Verband Vogtländischer Gebirgsvereine.
 Pozsony, Pozsonymegyei régészeti társulat.
 „ Verein für Natur- und Heilkunde.
 Prága, Naturwissenschaft. Verein Lotos.
 „ K. Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften
 (Zeltnergasse 20).
 Reichenberg, Deutscher Gebirgsverein.
 „ Verein für Naturkunde.
 Riga, Naturforscher-Verein.
 Róma, Club Alp. Italiano Sez. di Roma.
 „ Societa Geologica Italiana (Via Sta Susanna I).
 Roveredo, Societa degli Alpinisti Tridentini.
 Salzburg, Städtisches Museum Carolino-Augusteum.
 Schneeberg, Erzgebirgs-Verein.
 Serajevo, Glasnik zemalszskog Mureja.
 Solothurn, Schweizerische Naturforschende Gesellschaft.
 Stockholm, Svenska Turistföreningen.
 Stuttgart, Verein für Naturkunde.
 St. Gallen, Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
 Temesvár, Délmagyarországi term. tud. társulat.
 Torino, Club Alpino Italiano.
 Trautenau, Riesengebirgs-Verein.
 Triest, D. u. Ö. A. V. Sect. Küstenland.
 „ Societa Alpina delle Giulie.
 Trient, Societa Alpinisti Tridentini.
 Trencsén, Trencsénmegyei term. tud. társulat.

- Tromsø, Tromsø Museum (Norvég).
 University Ala, Geological Survey of Alabama.
 Velenze, Reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed
 Arti (Italia).
 Varsó, Echo.
 Washington United States Geological Survey.
 „ Smithsonian Institution.
 Wiesbaden, Nassauischer Verein für Naturkunde.
 „ Wiesbadener Rhein-und Taunus-Club.
 Zágráb, Croatischer Gebirgsverein.
 Zürich, Naturforschende Gesellschaft.
 „ Schweizer Alpen-Zeitung.

18. Az osztályok 1890-re vonatkozó évi jelentései.

1. Aldunai-osztály.

Jegyzőkönyv,

felvetetett a Magyarországi-Kárpát Egyesület, „Aldunai-osztályának“ Fehértemplomon 1890. évi augusztus hó 31-én megtartott alakuló közgyűléséről.

Hepke Tibold mint a Fehértemplomon fennállott „Turista-klub“ elnöke meleg szavakkal üdvözli a szép számmal megjelent tagokat s előadja, hogy a nevezett klub egy nagyobb körben működő egyesület létesítését célozza, mely feladatául tűzné ki magának, a Temes- és Krassó-Szörény megyei hegyvidéknek, valamint hazánk egyik gyöngyének, az Al-Duna mellékének turisztikai tekintetben való feltárását, beutazhatásának könnyítését s ily módon ismeretének minél szélesebb körökben való terjesztését.

A tervbe vett egyesület kitűzött e célját a vidékünkre vonatkozó tudományos és művészeti kiadványok, természet-tudományi s népismei gyűjtemények létesítése, társas összejövetelek, felolvasások s kirándulások rendezése, közlekedési eszközök s elszállásolási helyek előállítása s javítása által kíváná elérni.

Az e célra megválasztott ideiglenes szervező bizottság tagok gyűjtése céljából felhívásokat bocsátott közzé, melyeknek nagyon kedvező eredményök volt, mert leendő egyesületünk már idáig is közel 100 tagot számlál.

Előadó indítványozza, hogy a szervező bizottság által egybehívott mai közgyűlés vezetésére korelnököt válasszunk s e célra Siegl József-et ajánlja.

Hepke Tibold jelentése tudomásul vétetik s korelnöknek egyhangulag Siegl József választatik.

Siegl József köszönetet e mond kitüntetésért s jegyzőül Still Nándor urat ajánlja, a kit a gyülekezet egyhangulag megválaszt.

Korelnök úr most a közgyűlés elé terjeszti a tárgysorozat egyes pontjait, melyek a következők:

1. A szervező bizottság alapos meghányás-vetés alapján azt javasolja, hogy a Magyarországi Kárpát Egyesülethez csatlakozzunk s mint annak egyik osztálya szervezkedjünk.

Korelnök a maga részéről nem pártolná ez indítványt, s úgy vélekedik, hogy még a kezdet nehézségeivel küzdven,

ne gondoljunk más egyesülethez való csatlakozásra, hanem fordítsuk amúgy is szerény anyagi eszközeinket teljesen céljaink elérésére.

Hepke Tibold elfogadásra ajánlja a szervező bizottság javaslatát, hangsúlyozván, hogy a csatlakozás által egy kiváló tekintélyű s országos híré egyesületnek tagjaivá leszünk, mely minden alkalommal erkölcsi fölényével, szóval és tettel fog minket támogatni.

Still Nándor kifejti, hogy a csatlakozás által a tagok tetemes előnyökben fognak részesülni utazások s kirándulások alkalmával, hogy a M. K. E. Évkönyveit fogják kapni s hogy a mi nagyon megfontolni való, közlönny nyerünk publikációink közzétételére. Legmelegebben ajánlja a csatlakozást. A közgyűlés elhatározza a Magyarországi Kárpátgyesülethez való csatlakozást.

2. A szervező bizottság a következő címet ajánlja: „A Magyarországi Kárpátgyesület Aldunai-osztálya, székhelye: Fehértemplom.“ A közgyűlés egyhangulag elfogadja.

3. Korelnök előadja, hogy a tagdíj évi 2 frt, mely összegből 40% az anyaegyesület pénztárába szállítandó, úgy hogy az osztály számára tagonként csak 1 frt 20 kr. marad. Indítványba hozza azonban, hogy a mint az más osztályoknál is dívik, osztálypótlék címén azon kívül még 1 frtot szedjünk minden tagtól. A közgyűlés elhatározza, hogy a tagok évenként 3 frtot fizetnek, még pedig 2 frtot tagdíj s 1 frtot osztály pótlék címén.

4. Ezután a tisztikar választatik meg. Elnök: Scheint Adolf kir. erdőigazgató. Alelnök: Jávorszky Albert főerdész. Titkár: Still Nándor főgymn. tanár. Másod titkár: Dr. Bászél Aurél főgymn. tanár. Pénztárnok: Werner Emil könyvvivő. V á l a s z t m á n y: a) Helybeli tagok: Aberle Ferencz, Albach Antal, Albach János, Bauer Ferencz, Dr. Debert János, Ertl József, Greiner Ferencz, Huzsik Jakab, Dr. Merkl Ferencz, Nemcsik Gyula, Dr. Novacu Aurel, Pálffy Elemér, Paszt Vilmos, Siegl József, Dr. Schelling Kornél, Szőke Endre, Ullmann Antal, Dr. Vajda Károly, Weldin Károly, Wunder Gyula és Ottrubay Károly urak.

b) Vidékiek: Anner János, Borancsu Simon, Egger Rezső, Fischer Lajos, Hahn Engelbert, Herz Fülöp, Jachmann Gyula, Dr. Karsay Zoltán, Kolarov János, Letső Kálmán, Lindauer Gusztáv, Dr. Lichtfuss Antal, Mayer Gyula, Mikler Gusztáv, Pizár József, Reichel Alajos, Szarvassy Alajos, Völker Hermann, Vörnle György, és Weiffert Károly urak.

5. Elnök úr előadja, hogy a M. K. E. alapszabályai értelmében, melyek most már ránk nézve is kötelezők, egy ügyrendet kell kidolgoznunk, s ajánlja, hogy e célra egy bizottság

választassék meg. A közgyűlés az ügyrend szerkesztésével s kidolgozásával Jávorszky Albert, Bászél Aurél, Hepke Tibold, Huzsik Jakab és Still Nándort bízta meg.

6. Dr. Bászél Aurél úr indítványozza, hogy a közgyűlésből üdvözlő táviratot intézzünk az anyaegyesülethez és Scheint Adolf kir. erdőigazgató úrhoz. Eljenzéssel elfogadtatik.

K. m. f.

József Siegl s. k.

Still Nándor s. k.,
e. i. titkár.

Jávorszky Albert s. k.

Huzsik Jakab s. k.

2. A M. K. E. Budapesti-osztálya.

Tisztviselők :

Elnök : B á r ó E ö t v ö s L o r á n d.
Első alelnök : D r . S t a u b M ó r i c z.
Másodalelnök : D r . T é r y Ö d ö n.
Titkár : D r . T h i r r i n g G u s z t á v.
Jegyző : M a r i n o v i c h I m r e.
Pénztáros : K á r o l y i G y ö r g y.

Választmány :

A) Helybeli.

1. Dr. Ballagi Aladár, egyet. tanár.
Bárdossy Antal, pénzügym. fogalmazó.
Bedő Albert, orsz. főerdőmester.
Berényi József, a m. áll. vas. főfelügy.
5. Bexheft Mór, az o.-m. á. v. főfelügy.
Dr. Bochkor Károly, egyet. tanár.
Dr. Csapodi István, egyet. m. tanár.
Dr. Czölder János, a déli v. titkára.
Dr. Discher Ferencz, orvos.
10. Dörre Tivadar, festőművész.
Dr. Dirner Gusztáv, orvos.
Dr. Fialovszky Lajos, tanár.
Dr. Forster Gyula, a m. földh. igazg.
Görgei István, kir. közjegyző.
15. Hindy Kálmán, m. árvászéki ülnök.
Dr. Horváth Jenő, ügyvéd.
id. Hoffmann Sándor, főerdőtanácsos.
Jász Géza, földhitelint. tisztviselő.
Haraszi Jellinek H., a közuti v. igazg.
20. Kalecsinszky Sándor, vegyész.
Dr. Karácsonyi Jenő, ügyvéd.
Kneusel-Herdliczka A., ny. őrnagy.
Kogutowicz Manó, térképész.

25. Linhard József, f.óv. mérnök.
 Lukse Fábry B., m. műszaki tanácsos.
 Dr. Mágócsy-Dietz Sándor, tanár.
 Dr. Márki Sándor, tanár.
 Dr. Markusovszky Lajos, m. tanácsos.
 Dr. Münnich Aurél, orsz. képviselő.
30. Nagy Dezső, műegyet. tanár.
 Nagy Miklós, a Vasárn. Ujság szerk.
 Dr. Romy Béla, miniszt. fogaimozó.
 Dr. Szabó József, egyet. tanár.
 Gróf Teleki Géza, v. b. t. tanácsos.
 Dr. Toldy László, f.óv. főlevéltáros.
36. Dr. Wartha Vincze, műegyet. tanár.

B) *Vidéki:*

1. Baross Pál, földbirtokos (Pilis-Szántó).
 Burányi János, ügyvéd (Esztergom).
 Dr. Büben László, k. fegyházorvos
 (M.-Nosztra).
 Csupor István, k. főerdész (P.-Maróth).
5. Dumtsa Jenő, polgárm. (Szt.-Endre.)
 Dr. Freysinger L., kir. közjegyző (Vác).
 Garai Lajos, hivatalnok (Zsolna).
 Kontra Kálmán, szolgabíró (Pomáz).
 Luppa Péter, orsz. képviselő (Pomáz).
10. Marsovszky Jenő, főispán (Trencsén).
 Materna Éde, takarékp. igazg. (Illava).
 Mátrai Ede, zenetanár (Sz.-Fehérvár).
 Pattantyus Á. Márk., dr. fegyint. orv. (Illava).
 Prokop G., k. erdész (P.-Sz.-Kereszt).
15. Rostaházy S., urad. főmérnök (Tata).
 Sipeky Sándor, orsz. képvis. (Klobusicz).
 Dr. Smialovszky V., o. képvis. (R.-Teplicz).
18. Szabadházy Andor, jegyző (Budaörs).

Jegyzőkönyv,

felvétel az 1890. évi december 11-én d. u. 6 órakor tartott rendkívüli közgyűlésen.

Elnök a közgyűlést megnyitván, bejelenti, hogy az osztály ügyvivő alelnöke, titkára és jegyzője, valamint a választmányának két tagja: Dr. Ballagi Aladár és Dr. Staub Mór tisztségükről lemondtak; szomorúnak látszik — úgy mond — e hír, süllyedő hajóhoz is hasonlították már némelyek egyesületünket, de én nem látom mindezek daczára a dolgokat ily veszélyeseknek. Mindazonáltal a lemondások folytán beállott válság indított arra, hogy a rendkívüli közgyűlést összehívjam.

Baj van, igen tisztelt közgyűlés, melyet talán legjobban egy hasonlattal lehet kifejezni; vannak néha idősebb házastársak, a kik, mivel előrehaladott koruk folytán gyermekáldásban nem részesülhetnek, felfogadás végett gyermeket keresnek, hogy a szülői örömeiket élvezhessék. Lehet, hogy találnak egy csecsemőt, ki zsenge koránál fogva eltűri, hogy bepólyázzák, csendesen marad a bölcsőben s minden tekintetben engedelmeskedve nyugodtan viselkedik. Lehet azonban, hogy nem csecsemőt, hanem már erősebb gyermeket találnak, mely a bepólyázást nem tűri, ha bölcsőbe kényszerítik, azt szétrugja, s ha vele másként nem bánnak, ellenállást fejt ki, ez esetben a fogadó szülőknek vajmi kevés örömük lesz.

Igy vagyunk mi; a Budapesti-osztály már megalakulásakor erős volt s azóta még inkább megerősödött; de valljuk meg, hogy ha erősek vagyunk is, nem tettekkel vagyunk azok, hiszen osztályunk fennállása is sokkal fiatalabb eredetű, sem-hogy kiváló tettei lehetnének; erősek vagyunk azonban akaratunkkal, a mely oda irányúl, hogy a turistaságot hazánkban országszerte fejleszjük és míveljük.

De bár az akaratunk egységes és azonos volt, mégis annak érvényesítése körül, a kivétel módozataiban eltérés támadt. A míg mindannyian azon nézetben voltunk, hogy szervezetünk megváltoztatandó, s a választmány is egyetértett azon törekvéssel, hogy egyesületünk központi vezetősége Budapestre áthelyeztessék, addig az időpontra nézve, hogy ennek teljesítése mikor történjék s illetve nem teljesítés esetén osztályunk mikor önállósíttassék, nézet-eltérés keletkezett. A választmány azon nézetben volt, hogy az osztály önállósítása csak akkor történjék, ha az áthelyezés kérdése érdemlegesen, végérvényesen eldöntetett. Ez okból az anya-egyesület 1891-iki közgyűlésén hozandó határozatokat bevárandónak mondta ki. Tisztviselőink és tagjainknak egy része azonban osztályunknak mint ilyennek megszüntét és egy új önálló egyesület alakítását már most akarták. Így tehát bár az akarat egységes és azonos volt, az időkérdés nézeteltérésre s vitára szolgáltatott okot, melynek sajnos eredménye az volt, hogy vezetőink tisztviselői állásaikról leköszöntek, mert hivatásuk lévén a szakadás irányának, az elhalasztásban a tevékenységük iránti bizalmat vélték megingatva látni.

A mai rendkívüli közgyűlésnek tehát feladata volna tisztviselőket választani, s a választmányt a két lemondás folytán kiegészíteni. E czélból szavazásnak kellene történnie.

Mint-hogy azonban mindnyájan meg vagyunk győződve arról, hogy volt tisztviselőink azok, kik nélkül egyesületünk

nem haladhat, irántuk való bizalmunk kifejezése mellett kérjük fel őket arra, hogy tisztségeiket tartsák meg. A mennyiben a tisztelt közgyűlés e kérést a volt tisztviselőkhöz intézni hajlandó, úgy a választás mellőzhető lesz, mivel volt tisztviselőink a közgyűlés kérésének előreláthatólag engedni fognak. — Elnök határozatképen kimondja: hogy a rendkívüli közgyűlés bizalmának kifejezése mellett az eddigi tisztviselőket állásaik megtartására s illetve lemondásuk visszavonására felkéri s hogy e kérelem kifejezhetése végett a távollevő ügyvivő alelnök és titkárnak a közgyűlésre való meghívása végett, küldöttség menesztendő.

E határozathoz képest elnök Dr. Téry és Dr. Thirring Gusztáv meghívásával Bartoniek Géza és Görgei István tagtársakat megbizván, a gyűlést 10 perczre felfüggeszti.

Dr. Téry Ödön és Dr. Thirring Gusztáv az értük ment küldöttséggel megérkezvén, élénk éljenzés közt az elnök melletti helyeket elfoglalják, s az elnök hozzájuk, valamint az osztály jegyzőjéhez is következőleg szól:

Kedves barátim! A közgyűlés egyhangu határozatának megfelelően, kijelentem, hogy meggyőződésünk szerint az osztály java és haladása csakis a ti működéstökkel lévén lehetséges, a közgyűlés az általatok követett irányt helyesli, töletek elszegődni nem akar s ezért én az egész osztályt képviselő közgyűlés nevében ezennel felkérlek, pártoljátok az ügyünket s legyetek, úgy mint eddig, vezetőink!

Dr. Téry Ödön szót kérvén, azt mondja, hogy egyetértőleg tiszttársaival úgy a saját, mint ezek nevében is kijelenti, hogy a tisztikar teljesen megnyugodva foglalja vissza tisztviselői állásait, de nem hallgathatja el azt, hogy a szakadás halasztását most sem helyeslik.

Elnök a kijelentést a közgyűlés nevében tudomásul veszi s a feletti örömének ad kifejezést, hogy ismét együtt vagyunk. — Ennek kapcsán a közgyűlés elhatározza, hogy a távollevő volt I. alelnökünkhöz Lóczy Lajoshoz, valamint a hasonlóképen lemondott s távollevő választmányi tagokhoz is állásaik visszafoglalása iránt írásbeli kérelem intéztessék.

Dr. Márki Sándor felszólalván, indítványozza, hogy a közgyűlés az elnöknek szavazzon köszönetet, a ki erélyével az egyesületet megmentette. — A közgyűlés ez indítványt zajos helyesléssel fogadja el, a mi a jegyzőkönyvben is kifejezendő.

Elnök erre kijelenti, hogy ezentul is törekedni fog a turista-ügyet előmozdítani s tőle telhető minden módon szolgálni.

Ezzel a közgyűlés az elnök zajos éltetése között bezáratott.

Báró Eötvös Loránd, elnök. Jegyezte: *Dr. Marinovich Imre*.

A Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti-osztályának pénztári forgalma 1890. évről.

Bevétel :	frt	kr.	frt	kr.	Kiadás :	frt	kr.	frt	kr.
Pénztári készlet 1890. január 1.			1165	32	a) központi illeték 1889. évre	504	07		
T a g d i j - s z á m l a :					b) levelezés, irodai költségek	361	53		
36 rendes tag oszt. pot. á 1 frt	36	—			c) kisebb nyomtatványok	49	60		
1059 " " " 3 "	3177	—			d) Évkönyv-expeditió, pénzbehajtás	80	98		
7 pártoló " " 5 "	35	—			e) hírlapbélyeg	204	—		
1 alapító " " 30 "	30	—			f) czimzsalagok	96	16	1296	31
5 örökítő " " 50 "	250	—							
Vágvölgyi alosztálytól 86 tag után	258	—			L a p s z á m l a :				
Zsolna-Rajecz-tepiczi helybiz. 33 t.	99	—	3885	—	1889. évről	686	09		
L a p s z á m l a :					Folyó évről	1555	65	2241	74
a) előfizetések	209	90			Kiadványok, könyvtár			51	15
b) hirdetések	108	70			U t j e l z é s , é p í t k e z é s			62	36
c) eladott szám		50	319	10	Felolvasások			66	44
K i a d v á n y - s z á m l a :					E g y é b k i a d á s o k :				
a) jelvények	49	20			a) utköltségek	126	60		
b) kiránd. kalauz és térkép	100	24			b) adományok	357	—		
c) kedvezményes jegyek	37	9	187	36	c) különféle	193	61	677	21
K a m a t - s z á m l a :					Egyenleg			1226	76
Kamat tak. pénzt. betétek után			65	22				5622	—
Összes bevétel :			5622	—	Összes kiadás :				
Pénztári készlet 1891. január 1-én			1226	76					

Budapest, 1891. január hó 21.

Károlyi György s. k., pénztáros.

Az 1890. évi pénztári forgalmat és kezelést a mai napon megvizsgáltuk, az ide vonatkozó könyvekkel és okmányokkal összehasonlítottuk és minden tekintetben rendben találtuk.

Budapest, 1891. február 12.

Dr. Staub Móricz s. k., *Kertész Károly* s. k., *Bárdossy Antal* s. k., *Dr. Thirring Gusztáv*,
mint az 1890. évi közgyűlés által kiküldött pénztárvizsgáló bizottság tagjai. titkár.

Költségelőirányzat az 1891. évre.

	frt	kr.	frt	kr.
I. Bevétel.				
Pénzkészlet 1891. január 1.			1226	76
Tagdíjakból 1891. évről	3300	—		
Hátrálékos tagdíjakból	250	—		
Előfizetések	150	—		
Hirdetések	150	—		
Megtérítés a Szittnya-osztálytól	25	70		
Térképekért	140	—		
Közuti vasut járuléka térképért	30	—		
Jelvényekért	20	—		
Takarékpénztári kamat	60	—	4125	70
Összesen :			5352	46
II. Kiadás :				
Központi illeték 1890. évre	800	—		
1891. "	800	—		
Turisták lapja	1800	—		
" expedíciója	230	—		
Irodai vegyes költség	300	—		
Kisebb nyomtatványok	225	—		
Tagdíjak beszedése, Évkönyv expedíció	150	—		
Amatemi fotogr. kiállítás költség. hiánya	100	—		
Jelvények	100	—		
Könyvtár	50	—		
Felolvasás	50	—		
Kirándulás	100	—		
Utjelzés és építkezés	300	—		
Alapítványok	130	—	5135	—
Előre nem látott kiadások			217	46
Összesen :			5352	46

Elfogadta a M. K. E. Budapesti-osztályának 1891. febr. 14-én tartott rendes közgyűlése.

Az eredetivel egyezik :

Dr. Thirring Gusztáv,
titkár.

A M. K. E. Fiumei-osztálya.

Tisztviselők:

Elnök: Schlemmer Károly.

Alelnök: Blasich József.

Titkár: Fletzer Ferencz.

Jegyzőnek: Michelich Endre.

Pénztáros: Slabos Miklós.

Választmányi tagok: Brandt Ede, Brelich Alajos, Donáth Imre, Dumicich Ferencz, Giacich Cézár, Mattenssich Mihály, Minzellin Antal, Németh Gyula, Schnautz Ármin, Sziklay Gusztáv, Schmidt János, és Thián Antal.

Jegyzőkönyv,

felvétellett Fiumében 1890. évi október hó 27-én a Magyarországi Kárpát-Egyesület „Fiumei-osztályának“ alakuló közgyűlése alkalmából.

1. Schlemmer Károly mint a szervező bizottság 1890. évi október hó 22-én tartott ülésében az ügyrend kidolgozása és bemutatásával megbízott albizottság elnöke a gyülekezett felhívása folytán elfoglalván az elnöki széket és Fletzer Ferenczet az említett albizottság jegyzőjét a mai közgyűlés jegyzőkönyvének vezetésére felkérvén, meleg szavakkal üdvözli a jelenlevőket s megállapítván, hogy az alakulandó osztálynak immár 67 aláírt tagja van, kik közül 22-en meg is jelentek, kijelenti, hogy a Magyarországi Kárpát-Egyesület alapszabályai IV. szakasza 2. pontja értelmében a Fiumei-osztály véglegesen megalakulhat.

2. Schlemmer Károly elnöklőnek élénk tetszéssel fogadott ezen megnyitó beszéde után elnöklő felkéri Fletzer Ferencz jegyzőt, hogy a külön albizottság által kidolgozott ügyrendet olvassa fel. Ezen ügyrend azon változtatással, illetve módosítással, hogy anyaegyesületi tagdíj és osztálypótlék fejében évenként összesen 4 (négy) forint és pedig négy egyenlő évnegyedi részletben fizetessék és hogy ezen fizetések csak 1891. évi január hó 1-étől, mint az osztály tényleges tevékenységének megkezdése napjától történjenek, en bloc egyhangulag elfogadjatik; mire az elnöklő az osztályt megalakultnak nyilvánítja.

3. Következik Fletzer Ferencz indítványára a tisztikar és a választmány tagjainak választása Dumicich Ferencz javaslata folytán első ízben egy év tartamára vagyis 1891 évi december hó 31-éig.

4. Schlemmer Károly elnök köztetszéssel és éljenzéssel fogadott indítványára, hogy már az 1891. évi anya-egyesületi közgyűlés alkalmával rendeztessék kirándulás a Kárpátokba,

felhatalmaztatik a választmány a szükséges előintézkedések megtételére.

5. Elhatároztatik, hogy az osztály első kirándulását f. évi november 9-én rendezze és pedig Grohovo helységbe, hol először keletkezett a Fiumei-osztály megalakításának eszméje.

6. Czibesz Mihály indítványára elhatároztatik, hogy az osztály lobogójában a magyar nemzeti és a fiumei színek képviselve legyenek s hogy annak közepét a Magyarországi Kárpát-Egyesület czimere, a hófehérke (havasi gyopár), foglalja el.

7. Schlemmer Károly elnök azon megjegyzésére, hogy az osztály tagjai közül sokan vannak, kik nem birják a magyar nyelvet és viszont olyanok, kik nem jártasok az olasz nyelven, ugyancsak elnök indítványára elhatároztatik, hogy a magyar és olasz ajku tagok közti legjobb egyetértés szempontjából az osztály minden kiadványa, jegyzőkönyv stb. magyar és olasz nyelven szerkesztessenek.

8. Ugyancsak Schlemmer Károly elnök javaslatára Gróf Csáky Albin, az anyaegyesület nagydídemű és közszeretben álló elnöke, háromszoros, szünni nem akaró, harsogó éljenzéssel üdvözlöztetik és felhatalmaztatik az elnökség, hogy erről valamint az osztály megalakulásáról nevezett gróf Csáky Albin elnök urat távirati úton értesitse.

Jelen jegyzőkönyv két eredeti, egy olasz és egy magyar teljesen megegyező példányban állítottatott ki,

Schlemmer Károly,
elnök.

Serdoz Ferencz

Fletzer Ferencz,
titkár.

Bandera Péter.

A M. K. E. Gölniczvölgyi-osztálya.

Tisztviselők:

Elnök: Dr. Dirner Gusztáv, Budapest.

Első alelnök: Piller Sándor, Krompach.

Ügyvivő alelnök: Mattyasovszky Gábor, Gölniczbánya.

Titkár: Dr. Valkó Zsigmond, Gölniczbánya.

Jegyző: Mück Sándor,

”

Pénztáros: Ulreich Tófor,

”

Évi jelentés.

A M. K. E. Gölniczvölgyi-osztálya működése első évének ma-holnap végére jár. Rövid időköz, mely alatt inkább tervekkel foglalkoztunk és előkészületekkel terveink kiviteléhez, mint nagyobb szerű munkálatok fogantatásával, de azért joggal követelhető tőlünk, hogy ezen aránylag rövid időben kifejtett tevékenységünkről is számot adjunk megbizóinknak, az igen tisztelt közgyűlésnek.

Osztályunk célja ösmeretes Önök előtt, ösmeretesek az ennek elérésére szolgáló eszközök. Ilyen eszközökként felemliti ügyrendünk:

a) a felkeresésre méltó pontoknak, hegyeknek hozzáférhetővé tételét. — Ez irányban a választmány által kiküldött szűkebbkörű bizottság és ennek különösen két tagja — Német Pál és Dirner Albert urak — dicséretes tevékenységet fejtettek ki, a mennyiben az ő buzgó és kitartó működésüknek köszönhető, hogy a Magas-Tátrára gyönyörű kilátást nyújtó Klippberg — újabban általunk Thurzóhegynek elnevezett — 1030 m. magasságu hegyre egy, nagyobb részében erdőn keresztül vezető, alig fárasztó, kényelmes, szép uttal és a hegy csucsának közelében egy kitisztított és teljesen jókarba helyezett bő forrással s ennek kristálytisza vizével rendelkezünk. Ezen út már most is helylyel-közzel útjelzésekkel van ellátva; a jövő évben azonban már a szükséges tájékoztató táblákat is fogjuk felállítani, csucsára pedig a tisztelt közgyűlés beleegyezésével egy menedékházikót építünk.

b) Célunk elérésének egy másik eszköze: a székhelyen, de a nagyobb községekben is helyi ügyvivőkkel a fuvaros- és kalauzügyet rendezni s a közlekedést könnyíteni. — Itt is a választmánynak egy szűkebbkörű bizottsága munkálkodik, összeköttetésbe is helyezte magát a helyi ügyvivőkkel, — és reméljük, hogy fáradozásának szintén meg lesz az üdvös eredménye.

Ami a célunk elérését előmozdító többi eszközök foga-
natba vételét illeti, be kell vallanunk, hogy bizony még a kezdetnek kezdetén sem vagyunk. Egy kicsit lassan haladunk, de a szepesi szívós kitartás azon reménnyel kecsegtet, hogy mégis csak tovább fogunk érni.

A mai napig az osztálynak 116 rendes és 5 alapító tagja van, összesen e szerint 121 tagja, vagyis 22-vel több mint az alakulás idején. Megjegyezzük, hogy az alapító tagok alapszabályszerű adományait az osztálynak általuk külön megjelölt céljára szánták.

Folyó ügyeinket 7 választmányi ülésben intéztük el. Pénztárunk pedig a hozzá csatolandó időközi kamatokon kívül, de levonásával a központnak járó 40%-nak 381 frt 52 krt, pénztári állományt tüntet fel.

Tagsági díját 10 tag kivételével valamennyi tag megfizette. Nevezetesebb események gyanánt osztályunk életében felemlíthetjük:

a) A kassai értekezlet kiküldöttjei egy részének látogatását f. évi május hó 5-én. Vendégeinket kik látogatásukkal a Thurzóhegyre való kirándulást és Thurzófüröd megtekintését

kapcsolták össze, kollegiális szivességgel és magyar vendégszeretettel fogadtuk.

b) F. é. augusztus hó 27-én pedig ellátogattak hozzánk a Keleti-Kárpátok osztálya által rendezett kirándulásban résztvevő turisták, kiknek tiszteletére a helybeli nőegyesület szíves közreműködésével a megérkezés napján Thurzófüreden hangversenyt, közvacsorát és táncmulatságot, a következő napon pedig kirándulást a Thurzóhegyre és visszajövet Thurzófüreden társas ebédet rendeztünk. Kiváló örömeinkre szolgál jelenthetni, hogy a kirándulásban résztvevők fogadtatásuk felett teljes megelégedésüknek adtak kifejezést. Pénztárunk állományának növekedésére pedig mint örvendetes tényt regisztrálhatjuk, hogy a hangverseny tiszta jövedelméből 70 frt 18 krral gazdagabbak lettünk. Ezen összeghez Walser Ferencz úr egy maga 25 frttal járult.

Ez tisztelt közgyűlés a multnak rövid története. Mit szándékozunk a jövő évben tenni, arról felvilágosítást ad a tárgyalás alá kerülő költségvetési előirányzat.

Tisztelt közgyűlés! Sok még a teendő. Mindnyájunkban megvan a jó akarat, a nemes intentió, de ez magában véve nem elég a cél elérésére. Nekünk a jövőben, hogy Gróf Csáky Albin a M. K. E. nagyérdemű elnökének szavaival éljünk; „még nagyobb áldozat-készséggel, még fokozódottabb buzgósággal kell szolgáljunk ezen ügyet,“ ha a M. K. E. testvér osztályainak e tekintetben való haladásával csak némileg is lépést óhajtunk tartani.

Midőn magunkat a t. közgyűlés jó indulatába ajánljuk, kérjük egyuttal jelentésünknek szíves tudomásul vételét és a felmentvény megadását.

Gölniczbányán, 1890. évi október hó.

A M. K. E. Gölniczvölgyi-osztályának tisztikara:

Dr. Valkó,
titkár.

Mattyasovszky,
ügyvivő alelnök.

Pénztári kimutás 1890-ik évről.

Bevétel.

Alapító tagoktól az osztály saját céljaira:	frt	kr.
Jacobs Ottokár a Trohánkai-menedékházra	100	frt.
Lomiczi Vilmos buchwaldi útépitésre	50	„
Dr. Dirner Gusztav Farkas-szemre vezető útra	50	„
VII b. v. takarékpénztár utak jókarban tartására I-ső részlet	10	„ 210.—
Tagsági díj 101 rendes tagtól à 3 frt		303.—

Adományok:	Áthozat:	frt kr.
Dr. Dirner Gusztáv	3 frt.	513,—
Csepreghi Ida asszony	3 „	
Noth Gyula és Rónay Ödön	4 „ 20 kr.	10-20
Thurzófüredi hangverseny tiszta bevételének fele		70-18
	Összesen:	593-38

K i a d á s .		frt kr.
Központi pénztárnak 101 rend. tag után járó 40%		80-80
Nyomatványok és irodaszerek beszerzésére		33-80
Útépités a Thurzóhegyre		89-24
Postadíjak		4-36
Különféle kiadások		3-66
Készpénz		593-38
	Összesen:	593-38

Gölniczbánya, 1890. évi október hó 18-án.

Hudák Ede Ágost. Winkler Pál. Zimmermann Andor.

A közgyűlés által egész terjedelmében elfogadtatott.

Mattyasovszky,
ügyvivő alelnök.

A M. K. E. Iglói-osztálya.

Tisztviselők:

Elnök: Róth Márton.

Jegyző: Fischer Miklós.

Pénztáros: Gärtner Kálmán; tagjainak száma 79.

Az osztály az 1890. évben három gyűlést tartott, melyekben az administrationalis ügyeken kívül azon munkálatok állapítottak meg, melyek a környék szép helyeinek könnyű hozzáférhetővé és kellő élvezhetővé tétele miatt a rendelkezésre álló pénzalaphoz viszonyítva foganatosítandók voltak. A határozatok keresztül vitele az elnökségre bízott.

Az év folyama alatt végzett munkálatok voltak:

1. A Schulerlochban a régi forrás kiapadván, ugyanott új ásatott s pavillonszerű fődéllel ellátott. A „Márkus-kút“ valamint az „Ilka-forrás“ újra befoglaltattak.

2. A következő utak építették: Schulerlochtól Demján-árkáig, valamint Iglóhutától (Iglófüred) a Haltenyésztőig.

3. Ujlaki Jenő tagtárs a Schulerlochi forrás fölötti „Jenő pihenő“-ig kigyózó utat építtetett s a szép helyet asztallal, székekkel és pázsitos padokkal saját költségén láttatta el.

4. A következő útjelzések eszközöltettek: Schulerlochtól — Demján-árkáig fehér szinnel, Rittenberg — Iglóhuta vörös szinnel, Iglóhuta — Ördögfej kék szinnel, Iglóhuta — Márkus-forrás zöld szinnel, Iglóhuta — Graetl fehér szinnel, Iglóhuta — Knoll sárga szinnel.

5. Az útjelző és magassági táblák újakkal, horganyból valókkal cseréltettek fel.

A Schulerlochi-menedékház f. évi június hó 8-án lett felavatva — a rossz idő daczára a mulatságban sokan vettek részt — s nyáron a Knoll-ra, hegyeink legmagasbikára (1269 m.) kirándulás is rendeztetett. A körülbelül 60 személyből álló társaság a Knollról a hegygerincz mentében a Viniczar nevű hegyre rándult át s ugyanaz nap visszatért a városba.

Végül őszinte örömnöknek adunk kifejezést, hogy tagtársaink sorában és a városi közönségben környékünk természeti szépségei iránti fogékonyság nem csökkent, sőt a hegyek iránti szeretet és a kirándulási kedv folyton növekszik.

Iglón 1890. decz. hó 19-én.

Róth Márton,
elnök.

Fischer Miklós,
jegyző.

A M. K. E. Iglói-osztályának 1890-ki mérlege.

Bevétel.

1. 1889-iki pénztári maradvány	8 frt 44 kr.
2. 79 tag után à 50 kr.	39 " 50 "
3. 1 tag után à 1 frt	1 " — "
4. Schulerlochi mulatságból fölmaradt	2 " 42 "
5. 67 egyesületi tag után a 60%	80 " 40 "
Összesen	131 frt 76 kr.

Kiadás.

1. Schulerlochi új kútásatás és kútbefoglalás	8 frt 90 kr.
2. Koszorú Dr. Roth Samu egyesületi alelnök koporsójára	10 " 47 "
3. Márkusuti menedékház javítása	5 " 40 "
4. Gyalog-út Schulerlochtól Demján-árkáig	25 " 50 "
5. Schulerlochi menedékház biztosítása	2 " 52 "
6. Márkus-kúti " "	2 " 82 "
7. Útjelző táblák befestése	4 " 76 "
8. Egy munkás 2 napi-díja	2 " 40 "
9. A központi pénztárba tagdíj beszédési pótlék és postadíj	2 " 25 "
10. Ácsmunkák a Schulerlochi kút befoglalásakor és ház-javítás	22 " 80 "

11. A kúthoz szükséges cement	1 frt 40 kr.
12. A Casino szolgának több munkájáért	4 " — "
13. A iglőfüredi út elkészítése	33 " — "
1890-iki pénztári maradvány	4 " 97 "
Összesen	<u>131 frt 76 kr.</u>

Igló, 1890. deczember 15-én.

Róth Márton,
elnök.

Gärtner Kálmán,
pénztáros.

A M. K. E. Iglői-osztályának előirányzata az 1891-diki évre.

Bevétel.

1. Pénztári maradvány 1890-től	4 frt 97 kr.
2. 68 tag után à 2 frt 50 kr.	170 " — "
Összesen	<u>174 frt 97 kr.</u>

Kiadás.

1. A központi pénztárba 68 tag után 2 frt- jával 40%	54 frt 40 kr.
2. Útjelzésre, magassági táblák, színezés stb.	25 " — "
3. Menedékházak biztosítása	5 " 34 "
4. Útjavításra	40 " — "
5. Menedékházak javítása	10 " — "
6. Különfélékre	30 " — "
Pénztári készlet	10 " 23 "
Összesen	<u>174 frt 97 kr.</u>

Róth Márton,
elnök.

Gärtner Kálmán,
pénztáros.

A M. K. E. Keleti-Kárpátok osztálya.

Tisztviselők:

Elnök: Grf. Andrássy Aladár.

Ügyvivő I. alelnök: Siegmeth Károly.

II. alelnök: Dr. Rodiczky Jenő.

Titkár: Páter Béla.

Pénztáros: Mildner Ferencz.

Évi jelentés.

Az 1890-ik év legkiválóbb eseménye, sőt a Keleti-Kárpátok osztályának fennállása óta is, az Aggteleki-barlangnak márczius hó 15-én történt áttörése, mely már most a turistáknak és a tudománynak egész hosszában megnyílt.

A tulajdonképeni áttörés hossza 100 méter, az alagúté

(Stollen) pedig, mely belülről kifelé töretett, 85 méter; a barlang aijára 330 kényelmes lépcső vezet le. Az új bemenet ünnepélyes megnyitása 1890. év augusztus hó 26-án történt.

Az áttörési munkálatok 4800 frtba kerültek.

Az 1890. év végéig 490 tag fizette le az évi tagsági díjat.

Ezenkívül rendelkezésre állott az osztálynak: 1000 frt a központ alaptókéjából kölcsönképen; 402 frt 71 kr. mint a Kassán tartott hangverseny tiszta jövedelme.

300 frt mint segély a központtól

100 frt a Budapesti-osztálytól

60 frt mint fölösleg az Aggteleki-barlang közigazgatásától.

27 frt magánosoktól ajándékképen.

346 frt fizettetett a Popp-Iváni menedékház építéseért.

Az 1890. év 217 frt 77 kr. pénztári készlettel záródott jövő évi számlára.

Az Aggteleki-barlang számára külön közigazgatási bizottság alakított, melybe az ügyvivő alelnökön kívül Dr. Rodiczky Jenő, Schlosser Albert, Kaczvinszky Géza és Roxer Vilmos urak választattak.

A visszalépett pénztáros és titkár helyébe Mildner Ferencz úr Kassán pénztárossá és Páter Béla úr titkárrá választatott.

Az 1891. évben az Aggteleki-barlangnál a turista-ház a barlang látogatók jobb elhelyezése céljából helyre igazítottak, az új bemenettől a barlang végéig vezető utak helyreállítatnak, és a Szádellői-völgyben lévő utak kijavítatnak.

A közgyűlés július hó végén vagy augusztus hó elején S.-A.-Ujhelyen fog tartatni.

Debreczen, 1891. január hó 20.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

A M. K. E. Keleti-Kárpátok osztályának 1890. évi zárszámadása.

	Bevétel :	frt	kr.
Pénzkészlet 1890. év elején		56	85
Kassai hangversenyből tiszta jövedelem az Aggteleki-barlang építkezésre		402	71
Központi alaptókéből 4½% kölcsön az Aggteleki barlang áttörésére		1000	—
Segély a központi választmánytól az Aggteleki barlangbani építkezésre		300	—
490 tagtól 1890. évi tagsági díj		1127	—
11 „ 1889. „ „ „		25	30

	frt	kr.
Rózsay Emil tanár urtól az Aggteleki-barlangban való építkezésre	10	—
Budapesti házi estély tiszta jövedelme az Aggteleki barlang építkezésére	50	—
Budapesti-osztálytól ezen célra	50	—
Dr. Posewitz Tivadar urtól ezen célra	2	—
Dr. Rodiczky úr és társaságától „ „	15	—
Aggteleki-barlang építkezéséből fennmaradt összeg	60	—
Kirándulás utáni tiszta jövedelem	59	86
Menedékház biztosítási vissztérítés	—	65
Kamat takarékpénztártól	4	45
Összes bevétel :	3163	82

Kiadás:

Az Aggteleki-barlang áttörésére	1895	72
Posta- és távirida díj	68	01
Tagsági díjak beszédese és könyvek kihordásáért	29	68
Szádellői ör díja	15	—
Koszoru ára dr. Roth S. temetésére	16	05
Popp-Iváni menedékház építéseért	346	82
Titkár és irtok díja	70	—
Nyomatványokért	61	—
Iroda költségek	8	37
Központnak 500 tagért	400	—
Különféle	33	—
Vihorlati menedékház biztosítása	2	40
Készpénz	217	77
Összes kiadás :	3163	82

M.-Sziget, december hó 31. 1890.

Stern Károly s. k.,
pénztáros.

Siegmeth Károly s. k.
ügyvivő alelnök.

A Keleti-Kárpátok osztályának 1891. évi előirányzata.

Bevétel :

1891. évi pénztári készlet	217	frt	77	kr.
500 tagtól tagsági díj á 1.20, + 30 = 1.50	750	„	—	„
Összesen :	967	frt	77	kr.

Kiadás:

Utépítések az Aggteleki-barlangban és helyreállítások a menedékházban	500	frt	—	kr.
Utépítések és javítások a Szádellői-völgyben	50	„	—	„

Javitások a fennálló menedékházakban	50	frt	--	kr.
Biztosítási díj	12	"	—	"
Irnok díja	100	"	—	"
Posta- és távirdadíj	70	"	—	"
Tagsági díj beszédéséért és kihordási díj	35	"	—	"
Szádellői ór	15	"	—	"
Nyomatványokért	60	"	—	"
Iroda költségek	12	"	—	"
1000 frt utáni kamat a központnak	45	"	—	"
Különfélék	18	"	77	"

Összesen : 967 " 77 "

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

Az osztályba beléptek 1890-ben.

Braunfeld Samu Kassa, Garay Ignác Csap, Olbricht Miksa Budapest, Händl Győző Zenta, Meleghy Gyula Zenta, Pribiczter Eduard Zenta, Schwarcz Jakab Zenta, Gfrerer Miklós Zenta, Hahn Miksa Zenta, Zlinszky József S.-A.-Ujhely, Dr. Némethy Samu Királyháza, Ecsedy Péter Királyháza, Mildner Ferencz Kassa, Grünmann Arnold Rozsnyó, Balogh János S.-A.-Ujhely, Góth Lajos B.-Pest, Binger Gyula Szögliget, Dobronoczky László Józsafo, Jónás Zsigmond Torna, Steinberger Ignác Torna, Thuróczy Endre Szilas, Vörös János Királyháza, Antal Emil Kassa, Pfret Vendelin Kassa, Peikert Emil Rudobánya, Páris Frigyes M.-Sziget. Dr. Willner Konrád Bécs, Stierböck Ferencz Csap, Jankó Rudolf Csap, Pemberger Gyula Salamon, Albisi Bakóczy Demeter Szatmár, Dénes Géza Ungvár, Spéri Margit F.-Remete.

7. A M. K. E. Liptói-osztálya.

Tisztviselők:

Elnök: Kubinyi Gyula.

Alelnök: Palugyay Gyula.

Titkár és pénztáros helyettes: Istvánffy Gyula.

Jelentés.

Az osztálynak hetedik évi nyivános munkálkodásáról s az annak kebelében történt részben örvedetes, részben sajnálatos eseményekről van szerencsém a m. t. közgyülésnek évi jelentésemet a következőkben megtenni.

Bár ne volnék azon helyzetben, hogy inkább ez utóbbiakkal kelljen hosszasabban foglalkoznom, mint az osztályunk belső életében előfordult örvedetesebb eseményekkel, de nekem e helyt a tények fölsorolása föladatom.

Első sorban is említtem, hogy Mihalik József polg. isk. tanár, osztályunk titkára, a nagymélt. vall. és közokt. m. kir. minister intézkedése folytán f. 1890. szeptember havában Nagy-Szöllőstre helyeztetvén át, benne a Magyarországi Kárpát-egyesület Liptói-osztálya nemcsak buzgó és tevékeny tisztviselőjét, hanem egyik éltető lelkét és szellemi munkását veszette el. A titkári teendők végzésére ideiglenesen Istvánffy Gyula polgáriskolai tanár kérésére, mit ő szíves készséggel el is vállalt az osztály ez ideig előfordult hivatalos ügyeinek elintézését pontossággal teljesítette.

Osztályunk ez évben sem tehetett a turistaságnak külön szolgálatot, miután még mindig az anyagiakkal küzd, a minnek oka részben a Deménfalvi-barlang mellett épített menedékházra fölvett kölcsön törlesztése, részben pedig a tetemes tagdíj-hátralékok voltak.

A Deménfalvi-menedékház építéséből keletkezett tartozásra tőke- és kamattörlesztésképen ez évben 230 frt fizettetett s így marad még fizetendő 465 frt 14 kr. E helyt egyúttal megjegyezni kívánom azt is, hogy a menedékház 1891. június 20-ig tűzvész ellen biztosított.

A mi a tagsági díjakat illeti, daczára a volt titkár — mint közgyűlésileg megbízott pénztáros — levélbeli kérés megkereséseinek tagsági díjakból ez évben csak 98 frt folyt be, a mi vajmi csekély összeg, ha figyelembe vesszük, hogy a tagdíj-hátralék, az 1890. évit is ide számítva, még mindig 325 frtot tesz ki.

Osztályunk f. évi bevétele 348 frt volt, melyhez hozzáadva a mult 1889. évi 1 frt 88 kr. pénztári maradványt — az összes bevétel 349 frt 88 kr. volt. Ez összegből levonva a 343 frt 28 krnyi kiadást, marad a következő évre 6 frt 60 kr.

Habár az imént feltüntetett anyagi, helyesebben pénzügyi miseriák osztályunk a turisztika érdekében kifejtendő tevékenységben egyelőre akadályozzák is, de bízva a jövőben, megnyugtató reményem, hogy egyesületünk e kedvezőtlen anyagi helyzetéből szabadulni fog lassankint, mert egyrészt gr. Zichy Edmund úr ő excellentiája évi 100 frtos tagsági-díjából még 300 frt befizetendő lesz, másrészt meg a mélyen tisztelt tagtársakat kérve, reményemnek adok kifejezést, hogy szíves anyagi támogatásukat jövőben sem fogják megvonni e hazai kulturális célú egyesülettől.

Nem mulaszthatom el mélyen tisztelt közgyűlés, e helyt hálás elismeréssel fölemlíteni, hogy Joób Adolfné, sz. Madocsányi Klementina úrnő ő nagysága osztályunknak ez évben 150 frtot volt kegyes adományozni, melyért a minden szép és jó iránt lelkesülni tudó, áldozatra kész urnőnek

osztályunk levélben fejezte ki legmélyebb köszönetét. Ezzel kapcsolatban megjegyezni kívánom, hogy a Deménfalvi-menedék-háztól a Gyömbérre vezető út fele részén, a völgytől mintegy 10 kilométernyi távolságban saját költségemen egy kis menedék-házat építtettem, melyet mint tulajdonomat, a hazai és külföldi turisták használatára szives készséggel engedek át bármikor.

A mi osztályunk működését illeti, nem hagyhatom említetlenül, hogy a mit a turistaság érdekében osztályunk nem tehetett, helyre pótolta azt irodalmi munkásságával osztályunk volt titkára oly mérvben, a minő szellemi munkálkodással a M. K. E. osztályai közül kevés dicsekedhetik. Az ő érdeme visszaháramlik részben mi reánk is, mint osztályra, s így méltó tehát, hogy elismeréssel említsem föl Mihalik József volt egyesületi titkár úrnak a liptómezei turistaság érdekében kifejtett irodalmi munkálkodását is. Először is f. évi január 18-án a Budapesti-osztály meghívása folytán felolvasást tartott a fővárosban „Vándorlások Liptómezejében“ czim alatt, majd az 1890. évi Évkönyvben pedig „Úti-jegyzeteimből“ czimén irt osztályunk területéről egy topo- és ethnographiai irányú értekezést, ezen kívül a budapesti „Turisták Lapja“-nak úgy szólván minden számában volt tőle közlemény, melyek valamennyie Liptómezeje földjének leírását és ismertetését tartalmazzák.

A tagok számát illetőleg osztályunk ez évben három új taggal szaporodván, a tagok összes száma 73.

Mielőtt azonban évi jelentésemet befejezném, ismételve kérem a m. t. közgyűlést, hogy azzal az odaadó lelkesedéssel és anyagi támogatással, mely osztályunk megalakulását ezelőtt hét évvel lehetővé tette, a magyarországi turistaságot sziveskedjenek továbbra is istápolni.

Liptó-Szt.-Miklós 1890. novemb. 11.

Kubinyi Gyula,
elnök.

A M. K. E. Liptói-osztályának 1890-iki zárszámadása.

A) Bevétel.

1. Tagsági díjból befolyt	frt	98.—
2. Gróf Zichy Edmund úr 1890. évi adománya	„	100.—
3. Nagys. Joób Adolfné úrnő adománya	„	150.—
4. A mult évről készpénz maradvány	„	1.88

Összesen   frt   349.88

B) Kiadás.

1. A takarékpénztári 644 frtos tartozásra töke- és kamattörlesztés	frt	230.—
2. A deménfalvi menedékház biztosítása . . .	"	21,52
3. Klimó vendéglős követelésének törlesztésére fizettetett	"	20.—
4. Kubinyi Gyula 11 frtnyi követelésére vissza- fizetés	"	9.—
5. Mihalik József titkárnak úti költségre . . .	"	30.—
6. Irodai és nyomdai költség	"	32,76

Összes évi kiadás frt 343,28

Ezek szerint a jövedelemből levonva a kiadást marad a jövő évre készpénz 6 frt 60 kr.

Vagyoni kimutatás az 1890. év végén.

A) Vagyon.

1. A deménfalvi menedékház értéke	frt	2500.—
2. 73 fizető tag 3 frtjával	"	225.—
3. Gróf Zichy Edmund úr hátralevő adománya . . .	"	300.—
4. Hátralékos tagdíj összesen	"	325.—
Összesen	frt	3350.—

B) Teher.

1. A lipetői-szt.-miklósi takarékpénztárba tartozás	frt	465,14
2. Kubinyi Gyula elnök úr követelése	"	2.—
3. Klimó vendéglős követelése az 1889. évi köz- vacsora után	"	30.—
Összesen	frt	497,14

Liptó-Szt.-Miklós, 1890. november 11-én.

Istvánffy Gyula,
titkár és ideigl. megbízott pénztáros.

8. A M. K. E. Magura-Javorinai-osztálya.

Tisztviselők :

Elnök : Salamon Tódor.
Ügyvivő alelnök : V y d a László.
Titkár : Dr. Klein Ignác z.
Pénztáros : K r e m p a s z k y Alajos

Jelentés.

Mult évi működésünk első sorban az osztályunk által létesített turista-út és menedékház fentartására irányult.

Második célunk a Haligóczy-barlang felkutatása és illetve hozzáférhetővé tétele lévén, ennek elérése céljából 6 tagu bizottságot választottunk és ennek köteleességévé tétetett

első sorban tapasztalatokat szerezni ezen barlang természetéről, különösen arról, vajjon ennek felkutatása turisztikai célból kívánatos-e és milyen anyagi eszközök árán volna teljesíthető. Ezen bizottság télen át nem működhetvén, jelentése csak a nyár folyamán várható.

Dr. Klein Ignác,
titkár.

Vyda László,
üggy. alelnök.

A Magura-Javorinai-osztály pénztári kimutatása az 1890. évre.

Bevétel :

Befolyt hátrálékos tagsági díjak 1889-ről	12	—
Pénztári maradvány	9	51
Folyó tagsági díj 47 tag után	94	—
Tagdíj követelések 1890. évre 27 tag után	54	—
Összesen :	169	51

Leírások :

4 be nem hajtható tagdíj 1889-ről	8	—
Levonva a kiadást	122.72	130 72
Marad :	38	79

Kiadás :

50 drb levelező lap	1	—
Póstadíj	—	97
Az Ödön-menedékház biztosítása	4	—
Az Évkönyvek kézbesítése	2	—
Dr. Roth Samu koporsójára koszoru	16	05
Központ 74 tag után	59	20
Szepesi Lapok	4	—
Zipser Bote	4	—
Utfentartás	28	50
Levelezés és vegyes	1	—
Turisták Lapja	2	—
Összesen :	122	72

Szepes-Ófalu, 1891. IV/8.

Krempaszky Alajos,
osztály pénztáros.

Ezen számadást a választmány megbízásából megvizsgálták s helyesnek találták

Szepes-Ófalu, 1891. április 8-án.

Ujfalussy Brunó.

Sztaváts Norbert.

A Magura-Javorinai-osztály 1891-re vonatkozó előirányzata.

Bevétel :

65 tag évi díja	130.—
1890. évi maradvány	38.79
Összesen :	<u>160.49</u>

Kiadás :

Központba	52.—
Utfentartás	110.—
Haligóczi-barlang	40.—
Vegyes kiadás	10.—
Lapok	8.—
Összesen :	<u>130.—</u>

9. A M. K. E. Mátra-osztálya.

Tisztviselők :

Elnök : K a s z a p B e r t a l a n.

Ügyvivő alelnök : H a n á k K o l o z s.

II. alelnök : H a n i s z I m r e.

Titkárok : D e u t s c h A d o l f, H i m f y J ó z s e f, D r.
K o n r á d G é z a é s V i s o n t a i H e n r i k.

Pénztáros : R e z u t s e k J á n o s.

Jelentés.

A tengeren dúló vihar elhat az öblökbe is és ha erejét vesztí is, ha hatása nem veszedelmes, mégis felduzzasztja az árt s ez által megzavarja az öböl vizének nyugodt, sima tükkrét.

Csak ártanánk magának a hűen szolgált ügynek, Egyesületünk érdekeinek, ha eltitkólnók a megzavart összhangot, az Egyesületben kitörni készült vihart. Adja az ég, hogy nyom nélkül huzódjék el a vész s mindkét részen a legjobbak elkezdett versengése, versenynyé válják a nemes ügy szolgálataiban s vonuljon el a féltékenység, a bizalmatlanság nyom nélkül, legyen nyugodt egyesületi életünk, mint sima a tenger vihar után a verőfényes napban.

Tisztelt tagtársaink már közlönyünk augusztusi számából értesültek ama lelkes tervről, mit a központi vezetés szíves meghívására az osztályok küldötteiből alakult u. n. kassai értekezlet némi vita után, de végre is egyetértve megállapított, hogy t. i. az egész országra kiterjedőleg a turistaságot szolgálni hivatott Egyesületünk vezetése, központja a valódi központba : Budapestre helyeztessék át.

Ezen határozat indokai számtalanok s a ki az ügyekkel foglalkozik, lehetetlen, hogy ezt, mint egyedül helyest ne is-

merné el. A turistaságnak nemzetgazdasági s kivált reánk, magyarokra erkölcsi értékéről fölös értekezni. Átérti azt mindenki. Hazánk jóformán ismeretlen még a külföld, de sőt magunk előtt is. Hogy a turistaság előnyeit élvezzük, egy nemcsak névleg, de hatásában is országos, a turistaságot közvetítő, kolportáló Egyesületre van szükségünk. Legtávolabb legyen tőlem, hogy a Kárpát-Egyesület vezetőit korholjam s a Magas-Tátrának általuk megismertetett, immár világhírű szépségeit háttérbe szorítandónak véljem, — de nem tűnik-e fel abnormisnak, hogy a Tátrához legközelebbi hegyvidék, a Fátra, a gyönyörű Vág völgye részleteikben ugyszólván ismeretlenek. Hát még az ország összes részein szétszórva, de mindenütt feltalálható regényes tájak!

Minden erőt egyesíteni, az egész országra kiterjedő intensív, egyöntetű működést kifejteni, a turistaság iránti lelkesülés tüzét szóval, tettben, írásban állandóan élesztetni, az országban szétszórta rokonzélu egyesületeket egyesíteni, vagy legalább egy közös organummal működésükben egymást segítve, mintegy összeköttetésbe hozni, csak Budapestről lehet, hol a tudomány, a művészet, az értelmiség, az ipar, a befolyás oly óriási arányokban létez, — hol még a partialis érdek s az országos szempontok mellőzése is ki van zárva, hiszen a budapesti központ jóformán a messzebb vidékre volna utalva a működésben akarata ellenére is!

A kassai értekezleten nem volt, ki ezeket be ne látta volna s a jelen voltak ama meggyőződéssel mentek szét, hogy a Budapesti-osztály által tervezett, némi változásokkal elfogadott alapszabálytervezetet az egyesületi nagygyűlés egyhangulag lelkesedve teszi magáévá, annál inkább, mert a Tátra-osztály részére ugyszólván az összes vagyon, a 30,000 frt becsértékű muzeum, telek és épülettel s óriási jövedelem lett biztosítva. Kimondatott, hogy a jelenlegi központi tagok (2000) ha nem kívánnak más osztályhoz csatlakozni, a Tátra-osztályhoz csatlakoztatnak tekintetnek, s így a kiváló szépségű, immár annyi oldalról keresett, kultivált Magas-Tátra osztálya minden kötelezettség nélkül oly vagyonnal és jövedelemmel rendelkezend, mint egyetlen másik sem.

A békés lebonyolítást a budapestiek szerint a szepességi lapok és egyesek cikkei, — szepességiiek szerint a Budapesti-osztály egy választmányi gyűlésén történt azon előleges ki nyilatkoztatások, hogy ha a központ — megállapodás ellenére — Budapestre át nem tétetik, a Budapesti-osztály külön egyesületté alakul, megnehezíték. Az értekezleten megállapodás történt — ha jkvbe nem lett is véve — hogy a nagygyűlés a vezetőséget budapestiekből válassza s miután az egyesületi

alapszabályok szerint ott a központ, hol az ügyvivő-alelnök, titkár, pénztáros lakik, ez által megkerültessék az alapszabály azon famóznus intézkedése, hogy bármily lényegtelen alapszabály-módosítás csak két rendes (évi) nagygyűlés által eszközölhető!

Az aug. 3-iki tátra-füredi nagygyűlés azonban „az osztályoknak Kassán tartott közös értekezlete által“ megállapított új alapszabályokat az osztályok tárgyalása alá utasítá s csak a jövő (1891.) nagygyűlésen veendi tárgyalás alá; — minden tárgyalás nélkül elveté azonban egyhangulag azon indítványt, hogy a vezetőség bpestiekből állittassék egybe s a jövő nagygyűlés helyéül Bpest tűzessék ki.

Sokan úgy vélekednek — adja Isten, ok nélkül — hogy a központ határozott ellenállást foglalt, és miután a nagygyűlésen a megjelent tagok határoznak egyéneenként, s az osztályoknak a határozathozatalba semmi beszólásuk nincs, a merev elodázás egyuttal a jövő nagygyűlés határozatának előjátéka, mert el sem képzelhető, a minthogy nem is kívánatos, hogy a Tátra-osztály lemajorizálható legyen.

Ezen véleményben a Bpesti-osztály tagjai között mozgalom indult meg egy „Magyar Turista-egyesület“ alakítása s e célból rendkívüli osztály-közgyűlés összehívása iránt.

A véletlen, vagy az öntudatos bölcsesség keze játszott-e közbe, nem tudni; de maguk az irányadók elálltak a mozgalomtól s azon bizalommal, melyet Egyesületünk megérdemel, elhatározták, hogy várakozó állást foglalnak el, — hogy a szépeességi lapok czikkeit nem tekintik irányadónak, — komolynak tartják a nagygyűlés intézkedését az osztályok határozatainak bekérése iránt s bevárják a jövő nagygyűlést; addig pedig, miként ha semmi sem történt volna, vezetendik a Bpesti-osztály ügyeit s kiadják tovább a szerepét oly hűen betöltő Turisták Lapját.

Igy az első felindulás elmúlt, a békés (egyetlen üdvös) megoldás reménye nincs feladva. Szerintem az egyesület minden tagja bizalommal tekinthet a jövő elé, mert elképzelni is nehéz, hogy az osztályok desavonálják korábbi határozataikat, hogy a nagygyűlés ignorálja az osztályok kikért véleményét, hogy a partialis érdekekből a nagy nemzeti ügyet kockára tegye, hogy idej határozatával csak elodázní, egyelőre kitérni akart.

Ezen reményben terjesztem önök elé uraim, az alapszabálytervezetet, a kassai értekezlet módosító jkvét, a nagygyűlés határozatát, kérvén a t. közgyűlést, vegye azokat higgadt tárgyalás alá. Indokolom eljárásom azzal, hogy nekünk a jövő egyesületi nagygyűlés előtt nem lesz közgyűlésünk s

igy, bár az idei egyesületi nagygyűlés határozata értelmében az új alapszabálytervezet eddig még megküldve nem lett hozzánk, miután az összes anyag összetetten rendelkezésünkre áll, körülményeink indokolják az ügy tárgyalását.

Saját, rendes mederben folyó ügyeink nem igénylik különös mérvben a tanácskozást.

A kékellő Mátra hiveinek lelkesedése nem bizonyult szalmatűznek. Ma már negyedik évünket zárjuk le, de nincs ok, hogy szomorkodjunk akár a múlt, akár a jövő felett.

Szelid hegyeink nem alkalmasak nyaktörő vállalatokra, de azok kelleme, üde levegője, a nyílt panoráma (számtalan bizonyítékokkal szolgálhatok) elragadják a tapasztalt turistát is. Hogyne hát minket, kik magunkénak nevezhetjük! Ha a természet szépségei iránt a regényesebb vidékeken bármely egyesületnek oly érdeklődést sikerül felkölteni, aránylag oly karavánokat mozgásba hozni, mint tette azt osztályunk, ha a test és lélek épségén oly arányokban munkálkodik (bár mindez mindenütt magától fog nagy arányokban fejlődni, csak kezdeni kell) büszkén hivatkozhatik működésére.

Ez évi működésünk nem fogott fel új irányokat, a meglevő rendezése volt a főczél. Nagyobb út is csak egy készült, a Benevárbérczen át a Vályus-kúthoz, mely regényes út által míg egyrészt a Kékeshez új útirányt nyertünk, a gyönyörű és maga nemében páratlan saári (négyes határi) kilátás tétetett könnyebben hozzáférhetővé, honnan a jelentékeny magasság (812 m.) daczára, miután a hegyet erdő nem borítja, szép kilátás nyílik egyes pontokra, de a legterjedtebb szinte szédítő széttekintés a Lábhegytől kezdve le a messze távolba Délkelettől—Nyugatig.

Másik főművünk volt a méltán nagy hírre emelkedett Mátratorony rendezése, erősítése, a feljáratok veszedelmének elhárítása, sodronnyal bevonása.

Rendeztük még a Remete-barlangot, hozzá utat a Nagy-parlagról s miután az üreg közepén kút is van, ez is egy kedvelt kiránduló hely leendő.

Tervbe vett célunk, a Galyán egy menedékház építése (esetleg kilátóval egyesítve), a jövő évre maradt.

Valamint a jövő év munkája lesz a trachytban egyetlen nagyobb barlang, az Ágasvári u. n. Csörgő-lyuk feltárása és hozzáférhetővé tétele.

Közvetett része van osztályunknak benne, hogy Benén 4 új nyaraló épült s a Benén nyaralók száma mindössze mintegy ötvenre emelkedett; — sőt abban is, hogy a parádi kocsitű ügye aktuálissá lett és vármegyénk 100 éves ígérete beváltás alatt áll, az utépités munkába vétetett.

Benén sok a teendő, sőt sok a halaszthatatlan teendő. Sajnos, hogy bénítólag hat emelkedésére a földesúr, Gyöngyös város állapota. Az a kis bogár, mi szőlőit, itt majdnem az egyetlen (Gyöngyösön mintegy 2 millió forintnyi) jövedelmet elpusztítá, eszi a házat, rongál minden vagyont, megsemmisít annyi vágyat, annyi szép reményt. De lehetetlen, hogy egyesek törekvése, áldozatkészsége méltányolatlan maradjon, s lehetetlen, hogy a város, ha áldozatot nem kívánunk, érdeklődését és kicsi segélyét megtagadja a haladástól, saját érdekétől.

Az év elején 675 tagunk volt, felvétetett az év folyamán 27 s így lett 702.

Elhunytak az év folyamán: Lefévre János, Fischer Soma, Weisz Fülöp, Csekey Lajos, Háray Nándor tagtársaink. Béke poraikra!

Kilépésüket bejelenték 20-an, az időszaki gyűlés felhatalmazása folytán a tisztv. gyűlés törült 32 tagot. Összes fogyas 57, vagyis a taglétszám ma 645.

Lehetetlen itt föl nem említenem, hogy tagjaink egy része a díjak befizetésében minden sürgetés, minden utánjárás daczára hallatlanul pontatlan. mi az ügykezelést rendkívül megnehezíti s a költségvetést be nem tarthatóvá teszi. Kétségtelenül a legerélyesebb fellépés nemcsak indokolt, de elkerülhetetlen, s ha ez által további jelentékeny csökkenés állana is be a tagok számában, ez nem kevesbíti annyira a jövedelmet, mint a kellemetlenséget s könnyítve lesz általa az ügykezelésen is.

Kevesebb taggal is módunkban lesz immár, hogy figyelmünket nagyobb mérvben, mint eddig, kiterjeszthetjük Mátránk távolabbi részeire s már a jövő év uj pontokon fogja hirdetni a Mátra-osztály működését.

Hanák Kolos, ügyvivő alelnök.

A M. K. E. Mátra-osztályának 1890. évi zárszámadása.

Bevétel:

1. Pénztári készlet 1889. december 8-án	24.58
2. Tagsági jegyekért befolyt és pedig:	
a) 1888-ról 3 tagtól	6.—
b) 1889-ről 24 „	48.—
c) 1890-ről 485 „	970.—
3. Adomány (Zimányi Alajos tagtól)	2.85
4. Jelvényekért befolyt (4 db.)	4.40
5. Fényképekért 3 á 60 kr., 4 á 50 kr.	3.80
6. „Mátrá“-ban közölt hirdetésekért	5.—
7. Időközi kamatok	12.20

8. Főzőkészlet használatáért	2.—
9. „Benevár“ egyes példányai elárusításából . . .	4.80
Összesen	1083.63

Kiadás :

1. Központnak jutalék	400.—
2. Tagdíjbehajtási költség	21.70
3. Muzeumra és fölszerelésre	50.—
4. Nyomdász-számla (benne a „Mátra,” 4. 5. száma s „Bene mint nyaraló hely“ füzet	83.43
5. „Benevár a Mátrában“ füz. 250 p.	31.20
6. Könyv- és könyvkötő-számla	2.30
7. Term. tud. társ. tags. díja	4.—
8. Fényképezés	8.60
9. Dombortérkép festése	15.—
10. „Mátratorony“ bedrótozása, festése és jutalom	frt 150.—
11. Utépités	93.60
12. Utjavítás, felügyeleti díj	60.—
13. Jelzőtáblák, irányfestés	12.92
14. Tűzbiztosítás	12.19
15. Muzeum helyiség bére	20.—
16. Postakiadások	21.82
17. Vegyesek	5.96
18. Készpénz, mint egyenleg	89.94

Összesen : frt 1083.63

Kelt Gyöngyösön, 1890. december 7-én.

Rezutsek János.
pénztáros.

Ezen zárszámadást behatóan megvizsgálván, korrekten vezetettnek és kifogástalannak találtuk.

Baruch József, Hanisz Imre, Adler Zsigmond,
m i n t f e l ű g y e l ő k.

Vagyonteltár 1890. december 7-én.

	Folyó érték
1. Pénztári készlet	frt 89.94
2. Tagdíj-hátralék: 1888-ról 25 helyett 7 tagtól à 2 frt = 14 frt, — 1889-ről 109 helyett 28 tagtól à 1.20 frt = 33.60 frt. — 1890-ről 217 helyett 60 tagtól à 1.20 frt = 72 frt,	frt 119.60
3. Jelvénykészlet 5 drb.	" 5.50

	Befektetve.	frt	
4. Tagsági oklevél 5 drb.			5.50
5. Fényképkészlet			1.—
6. Lámpa 20 drb., à 15 kr.			3.—
7. Csobolyó			1.—
8. Mérőláncz			3.—
9. Vasgereblye			—40
10. Papinfazék, tányérok	frt 8.80		8.—
11. Muzeum és fölszerelés	" 118.74		70.—
12. Térképek	" 65.02		30.—
13. Könyvek, clichék	" 46.11		25.—
14. „Benevár a Mátrában“, füzet	" 31.20		10 —
15. Régi Évkönyvek	" —		25.—
16. Kékestetői Δ jegy	" 23.74		
17. Nékámszállási kunyhó	" 24.76		
18. Hanák-kilátó	" 222.13		
19. Mátra-torony	" 1112.20		
20. Jávorosi vadászmenedékház	" 35.02		
21. Utak, források, stb.	" 816.60		
22. Jelzőtáblák, irányfestés	" 68.86		
	frt 2573.10	frt 396.94	

J e g y z e t. Befektetett összegül csak az Osztály tényleges kiadása, hozzájárulása van feltüntetve. Nyomdára, elhasznált dolgokra, kezelésre tett kiadás nincs felvéve.

Hanák Kolos,
ügyvivő alelnök.

Rezutsek János,
pénztáros.

Ezen mérleget helyesen felállítottnak találtuk.

Baruch József,

Hanis Imre,

Adler Zsigmond.

Költségvetés 1891. évre.

Bevétel.

1. Pénzkészlet (1890. deczember 7.)	frt	89.94
2. Tagdíjak a) 1888. évi 25 helyett 7 tagtól	"	14.—
b) 1889. " 109 " 28 " "	"	56.—
c) 1890. " 217 " 60 " "	"	120.—
d) 1891. " 645 " 500 " "	"	1000.—
3. Jelvényekért. Készlet 5 db. à 1 frt 10 kr. .	"	5.50
4. Tags. oklevélért. Készlet 5 drb., à 1 frt 10 kr.	"	5.50
Együtt:	frt	1290.94

J e g y z e t. Leiratott az 1890. decz. 8-iki tisztv. gyűlésen (a nov. 30-iki időszaki gyűlés felhatalm. folytán) 1888. = 7, 1889. = 23, 1890. = 24 tag hátraléka, mint teljesen bevehetetlen.

Kiadás.

1. Központnak :		
a) 1889. évről 28 tag után à 80 kr.	frt	20.80
b) 1890. " 60 " " " " " "	"	48.—
c) 1891. " 500 " " " " " "	"	400.—
2. Galyatetői menedékház és kilátó	"	300.—
3. Ágasvári barlang fölfedése	"	100.—
4. Utépités, irányjelzés	"	100.—
5. Utak, források javítása, tisztítása	"	60.—
6. Muzeum költségeire	"	50.—
7. " helyiség lakbére	"	20.—
8. Térkép, könyvféle	"	15.—
9. Nyomdaszámla	"	80.—
10. Pósta	"	30.—
11. Tűzbiztosítás	"	12 19
12. Tagdíjbehajt. költségek	"	25.—
13. Vegyes kiadásokra	"	29.95
	Együtt:	frt 1290.94

Kelt Gyöngyös, 1890. december 8-án.

Hanák Kolos,
ügyvivő alelnök.

10. A M. K. E. Sziléziai-osztálya.

I. Tisztviselők.

Elnök: Kretschmer sz. kir. százados.

Alelnök: Doecke Tivadar, kereskedő.

Jegyző: Bartsch Robert, utazási ügynök.

Pénztáros: Bodmann H., zeneigazgató.

Tárnok: Baumert Róbert.

Ülnökök: Carliczek és Naumann.

Az osztály a lefolyt évben 242 tagból állott; a rendes havi üléseken kívül a vezetőség is több ülést tartott és az osztály közgyűlése 1890. évi november hó 8-án tartott.

Az osztály működése oda irányult, hogy az 1888. évben megkezdett út, mely hivatva van a Schlesierheim (Széplak), a Felkai-völgy és a Lengyel-nyereg északi oldal közt az összeköttetést eszközölni, kiépíttessék. Az építés erélyes folytatásában az osztályt a központ tőle telhetőleg támogatta, de daczára annak, hogy abban az időben, midőn a kellő munkaerők könnyen megszerezhetőek voltak, az utépités munkája derekasán haladt, a teljes kiépítés a nagyszámú sziklarepszések következtében csakis a Felkai-tóig lett befejezve.

Nem mulaszthatják el e helyen Dénes tanárnak Löcsén, Weszter Pál és Guhr M.-nek Nagy-Szalókon, továbbá a nehéz

repeztsési munkálatokat vezető osztály-tagoknak készségesen nyújtott támogatásuk és közreműködésükért a leghálásabb köszönetünket kifejezni.

Az 1890. évi augusztus hó 3-án Tátrafüreden tartott egyesületi közgyűlés alkalmával ezen utnak már kiépített része Doecke Tivadar és Bartsch Róbert osztály tagok által, kikhez néhány tátravidéki tagok is csatlakoztak, azon óhajtással nyitattott meg, vajha már a jövő évben ez időtájt ezen nemcsak szép, de nélkülözhetlen uton egészen a Lengyel-nyeregig lehetséges lenne elsétálni.

Az osztályvezetőség ezen kívül még az 1891. évben megoldandó feladatául tüzte magának a Batizfalvi-tóhoz tervezett utnak és last not least a Gerlachfalvi-csúcsához vezető havasi ösvény építésének megkezdését. És habár ezen terv megvalósítása még néhány év munkáját fogja igényelni, mégis remélhető, hogy a magasztos cél biztosan elérhető lesz.

Doecke Tivadar s. k.

Bartsch Róbert s. k.

A Sziléziai-osztálynak 1890-ki zárszámadása

Bevétel.

Pénztári maradvány 1889. évből	445.53 m.
Tagdíj 215 tag után à 3.50 m.	752.50 "
Különfélék után	42.— "
Az osztály követelése a központtól	12.50 "
Összesen	<u>1252.53 m.</u>

Kiadás.

Útépítési számla	790.55 m.
Nyomatványok	7.50 "
Postadíj sat.	46.22 "
Egyesületi járulék	7.50 "
Könyvtár és lapok utáni kiadás	8.40 "
A központnál levő követelés	12.50 "
Pénztári készlet	379.85 "
Összesen	<u>1252.52 m.</u>

Baumert R. s. k.
pénztáros.

Doecke T. s. k. *Carliczek A.* s. k.
pénztárvizsgálók.

II. A M. K. E. Szittnya-osztálya.

Tisztviselők :

Elnök :	O c s o v s z k y V i l m o s.
Ügyvivő alelnök :	I d. T i r t s R e z s ő.
Titkár :	A l t m a n n I m r e.
Pénztáros :	C s i b a I s t v á n.

Évi jelentés.

Osztályunknak legfőbb gondját a mult évben is az utak, források tisztítása és jókarban tartása képezte. Nevezetesen a Szittnyára vezető utat hozatta rendbe, amennyiben a keresztuttól a hegy aljáig és a Kolpaszky-féle réten át vezető rész kiszélesbítettett és kitisztított. A Balassavár romjainak felásatásáról is gondoskodva lett és az ide vezető ut jelezte-tett. A szittnya-hegyi pavillon padlóját a nevezetesebb irányok be lettek festve.

Kitisztítottak továbbá a Gedeon-tárnához vezető utak, sőt az alsó ut kocsiutnak be lett rendezve. A „Tirts-forrás“-nál a tervezett menedékház felépítettett. A Pusztelnik-forrás is rendbe hozatott, mert rossz akaratú emberek csöveit bedugták. A jövőre nézve nagyobb helyreigazítást igényelnek a Szittnya-hegy tetejére vezető lépcsők, valamint a város környékének több kiesebb pontján asztalok és ülő padok felállítása lesz szükséges.

Mint az előző években, úgy most is az elnökség a Szittnyán lakó erdő-védnél az ételek és italok árát szabályozta, mely intézkedés következtében a Szittnya elég látogatott volt, az ott elhelyezett Emlékkönyvbe 755 kiránduló jegyezte be nevét. Az elmúlt nyáron elég szép számú közönségünk volt Szélaknán és Rovnán ; a budapesti szünidei gyermektelep-egyesület is letelepített fiu- és leány-gyermekeket Miksaaknán és Szélaknán.

Az osztály a lefolyt évben 3 kirándulást rendezett, kettőt a Szittnya hegyére és egyet Zólyom-Szliácsra. A szittnya-hegyi kirándulások egyike tiszteletbeli alelnökünk Dr. Téry Ödön tiszteletére rendeztetett, ez alkalommal a budapesti gyermektelep, valamint több budapesti nyaraló vendég is kivonult. A zólyom-szliácsi kirándulás augusztusban ejtetett meg, a mikor a kirándulók Thomka Gyula ügyvéd kalauzolására mellett a Pusztihrad érdekes és tanulságos romjait, az ezeknek ásátása körül eszközölt munkálatokat is megtekintették.

A kassai értekezlet határozatai, melyek megállapításánál osztályunk is Dr. Bolemann István kir. tanácsos és választmányi tag személyében képviselve volt, az osztály július 30-án tartott választmányi gyűlésen megvitattak és a választmány több czélszerűségi szempontnál fogva a központnak Budapestre való áttétele mellett foglalt állást, mely álláspont a választmányi gyűlés jegyzőkönyvében kifejtetett és az kivonatban Tirts Rezső alelnöknek kézbesítettett, hogy azt a Tátra-Füreden megtartott egyesületi közgyűlés elé terjeszse.

A házi-ipar terjesztése körül a mult évben is a főérdem tagtársunkat Versényi Rózát illeti, ki vidékünk flórájából csi-

nos virágképeket készített, melyek a Szittnyán szép számmal keltek el. Backer Alajos jeles fényképészünk újabb felvételeiből albumunk számára egy-egy példányt megrendeltünk. E helyen fel kell említenünk, hogy az országos honvédelmi bizottság megbizásából Pongrácz István honvéd tábornok osztályunk elnökéhez a vidékünkön lévő honvéd-émlék iránt fordult, mely kérésnek az elnökség az által tett eleget, hogy a hodrusbányai és szélaknai honvéd-émlékek fényképeit a kívánt adatokkal együtt a nevezett központi bizottságnak elküldötte.

A választmány az elmúlt évben négyszer ült össze, hogy az osztály javára irányuló határozatokat hozzon. Rendes tagjaink száma jelenleg 148, a pártoló tagoké 40. Felemlítendő még azon veszteség, mely osztályunkat volt pénztárosunk Tibély Ágoston halálával érte. Elismerésül érdemeinek és buzgó munkálkodásáért az elnökség koszorút küldött az elhunyt koporsójára és a választmány részvétének jegyzőkönyvileg is adott kifejezést.

Selmeczbánya, 1890. decz. 15-én.

Altman Imre,
titkár.

id. Tirts Rezső,
alelnök.

A M. K. E. Szittnya-osztályának 1890. évi számadása.

Bevétel :

Egyenleg 1889. évről	420.83	
Herczegi arczkép alapra	130.—	290.83

Tagsági díjakban :

5 rendes tag 1889. évre	2.50	12.50	
1 pártoló „ „ „		—,50	
143 rend. „ 1890. „	2.50	357.50	
36 pártoló „ „ „	50	18.—	388.50

Különfélék :

Szittnyai ágyak használatából	8.60	
1 drb eladott jelvény	1.—	
Kamatokban	10.24	19.84

699.17

Herczegi arczkép alap	130.—	
Kamatok	4.15	134.15
Háziipar alap egyenleg 1889.	68.81	
Eladott czikkekért	9.65	
Kamatokban	3.05	81.51

914.83

Kiadás :

Központi választmánynak 149 r. t. 80.	119.80	
A Turisták Lapja szerkesztőségének	80.—	199.20

Építkezések :		
Tirts-forrás és menedékház stb.		64.20
Szerzemények :		
Fényképekért		6.60
Turista czélokra :		
Utak, források és jelzések		44.82
Kezelési költség :		
Szolga bére	18.—	
Posta-bérek és iroda szükségletek	30.55	48.55
Rendkívüli kiadások :		
Alelnök készp. kiad. megt. 1889.	12.75	
„ Tátrafüredi közgy. út	30.—	
1 koszoru Roth Samu sírjára	10.85	
1 „ Tibély Ágoston sírjára	11.07	64.67
Egyenleg		271.13
		699.17
Herczegi arczkép egyenleg		134.15
Háziipar alap virágkészítés	2.50	
Egyenleg	79.01	
		81.51
		914.83

Csiba István, pénztáros.

Az itt kitüntetett számadás megvizsgálatván helyesnek találtatott.

Seimeczen, 1890. évi december hó 21-én.

id. Tirts Rezső, alelnök.

Király Ernő.

Pachmajer.

A M. K. E. Szittnya-osztályának vagyoni állapota 1890-ik év végével.

1. Építkezések és befektetések.

Hodrusi honvédemlék	frt 200.—	
Gedeontárnai menedékház és forrás	„ 75.—	
Tirts-forrás és menedékház	„ 65.—	
Egyéb források, asztalok és padok	„ 100.—	frt 440.—

2. Szerelvények.

1 nagy és 1 kis távcső és egyéb műszerek	frt 200.—	
1 Tátra dombor műkép teljes fel- szerelésével	„ 100.—	
Szittnya butor, ágyak és pokróczok	„ 260.—	
Album és fényképek stb.	„ 60.—	
1 könyvtár szekrény, láda, álló	„ 10.—	
Tájékoztató	„ 10.—	frt 640.—

3. Könyvtár, folyó-iratok, könyvek, térképek	frt	70.—	
4. Házi ipar tárgyak	"	15.71	
5. Pénzkészlet: Osztály rendelkezésére	frt	271.13	
Herczegi arczkép alap	"	134.15	
Házi ipar alap	"	79.01	frt 484.29
			frt 1650.—
<i>id. Tirts Rezső,</i> alelnök.			<i>Csiba István,</i> pénztáros.

**A M. K. E. Szittnya-osztály költségelőirányzata
1891-ik évre.**

Bevétel.

Egyenleg 1890-ik évről osztály rendelkezésre	frt	271.17	
Tagsági díjak: 140 rendes tag à 2 frt 50	frt	350.—	
40 pártoló tag à 50 kr.	"	20.—	" 370.—
Kamat és egyéb	"		" 10.03
			frt 651.20
Házi ipar alap egyenlege	frt	81.51	
Czikkék eladásából	"	9.49	frt 91.—
			frt 742.20

Kiadás.

A központnak 140 rendes tag után à 80 kr.	frt	112.—	
A Turisták Lapja a esetleges előfizetés 140 tag à 50 kr.	"	70.—	
Herczegi arczkép alapra	"	20.—	frt 202.—
Turistasági czélokra:			
Utak javítása, jelzése és források tisztítása sat.	frt	200.—	
Asztalok és padok	"	40.—	
Befektetésekre: a hodrusi honvédemlék javítása	frt	15.—	
Szerzeményekre: 1 tábori látcső	"	50.—	
Rendkívüli kiadásokra	"	80.—	
Egyenleg kezelési költségekre	"	64.20	
			frt 651.20
Házi ipar czélokra	"	91.—	
			frt 742.20
<i>id. Tirts Rezső,</i> alelnök.			<i>Csiba István,</i> pénztáros.

12. A M. K. E. Tátra-osztálya.

Tisztviselők :

Elnök :	Dr. Szontagh Miklós.
Ügyvivő alelnök :	Genersich Tivadar.
II. alelnök :	Dr. Jármay László.
Titkár :	Kertscher Sándor.
Pénztáros :	Stenczel Pál.

Jegyzőkönyv.

felvétellett a M. K. E. Tátra-osztályának 1890. évi decz. hó 17-én Késmárkon tartott rendkívüli közgyűléséről.

Jelen levők : Genersich Tivadar, Beck Ede György, Cserépy Nándor, Gresch Ágost, Demiány Albert, Kéler Pál, Lumtzer Károly, Rainer György, Dr. Szontagh Imre, Stenczel Pál és Kertscher Sándor. Genersich Tivadar, mint az osztály ideiglenes ügyvivője a közgyűlést megnyitván, az utolsó rendkívüli közgyűlés által kiküldött bizottság elnökét jelentéstételre szólítja fel, mire Cserépy Nándor bizottsági elnök jelenti, hogy ő és Kéler Pál bizottsági tag a központi ügyvivő alelnökkel személyesen értekeztek és utóbbinak a Tátra-osztály önállósítására és eredeti állapotának helyreállítására vonatkozó kívánságait előadták. Az utolsó központi választmányi ülésen való megjelenésen akadályozva lévén, levelet intézett a központi ügyvivő alelnökhöz, melyben — hivatkozva a vele folytatott eszmecsere — megfelelő indítvány előterjesztésére és az erre vonatkozó határozatnak közlésére kéri fel. E levél, valamint a központi választmánynak ez ügyben hozott határozata felolvastatván, a bizottság tagjai kijelentik, hogy a jelenlegi viszonyok között és a Tátra-osztály mostani szervezete mellett az osztály ügyeinek vezetésére alkalmas egyének nem találkoztak, minek következtében a közgyűlés egyhangulag a Tátra-osztály feloszlását mondja ki, felkérvén egyuttal a központi elnökséget, hogy a volt tisztviselőknél őrzött okmányok átvétele iránt intézkedjék.

Kelt Késmárkon, 1890. évi december hó 17-én.

Gresch Ágoston.
Cserépy Nándor.

Kertscher Sándor,
jegyző ad hoc.

A M. K. E. Tátra-osztályának évi jelentése 1890-ről.

A lefolyt egyesületi év, melyben egyesületünk élete oly mozgalmas képet tüntetett fel, a Tátra-osztályra végzetessé vált. Az év elején táplált vérmes röményeink, melyek a

Mária Terézia-út teljes kiépítésének lehetőségével kecsegtetett, hiúknak bizonyultak, kezeink a pénzhiány miatt teljesen meg voltak kötve, úgy, hogy új utak építéséhez sem foghattunk. Az elkerülhetlenül szükséges javítások is csak nagy megerőltetéssel, egyesek áldozatkészsége folytán és azon különben épen nem örvendetes eseménynél fogva voltak foganatosíthatók, hogy a Majláth-menedékház, valamint az Egyed-menedékház leégése következtében nyert s ezer frtot meghaladó kártalanítási összeget nevezett célra és a felvett függő kölcsön törlesztésére fordítottuk. A központ csupán a mult évi közgyűlés által megszavazott 1000 frtnyi összeg felét bocsátotta rendelkezésünkre, melyen a Klotild-út kikavicsoltatása és árokkal ellátása eszközöltetett. A folyó évre előirányzott s a 2000 frtot jóval meghaladó járulékból a helyi tagoktól beszedett tagdíjakon és a vámjog bérbeadása által befolyt összegben kívül semmi sem folyt be. A magas miniszterium által engedélyezett vámszedési jog a Széplak vendéglősének adatott bérbe 400 frtért, ellenben ezen útnak Tátrafüred és Széplak között fekvő részlete vámmentes volt, miután annak karbantartását Weszter, Széplak birtokosa, vállalta magára. A kocsiökledés ezen uton mind élénkebbé válik és e szerint a vámszedés ellen felhozott aggodalmak indokolatlanok voltak. A leégett menedékházak helyreállítására, illetőleg újból való felépítése kívánatos lévén, az osztály vezetősége a tavasszal leégett Majláth-menedékház pótlása ügyében tárgyalásokat indított az ottani földbirtokossal, ki az egyesülettől az építési engedélyt megtagadta oly kijelentéssel azonban, hogy ott saját költségén szándékozik nagyobb szállót építeni. A Zöld-tó partján állott Egyed-menedékház tavasszal leégett tetejének helyreállításáról kellő időben gondoskodva volt, de az ősz beálltával a menedékház ismét a lángok martalékává lett. Ezen időre esik az osztály tisztviselőinek egyik szépeességi lapban álnév alatt az elnökség ellen intézett támadások következtében történt lemondása, melyet f. évi december hó 17-én a Tátra-osztály feloszlása követett, miután a jelenlegi viszonyok között és az osztály akkori szervezete mellett az osztály ügyeinek vezetésére alkalmas egyének nem találkoztak. A feloszlott Tátra-osztály okmányai és ügyiratai, valamint a volt tisztviselőknél őrzött tárgyak az osztály feloszlását követő napon a központi ügyvivő alelnöknek adattak át.

Kelt Késmárkon, 1890. december hó 20-án.

Genersich Tivadar,
volt ügyvivő alelnök.

Kertscher János,
volt titkár.

13. A M. K. E. Vasvármegyei-osztálya

Tisztviselők:

Védnök: Grf. Erdődy István.

Tiszteletbeli elnökök: Grf. Batthyány Károly és
Grf. Erdődy Gyula.

Elnök: Egán Ede.

Ügyvivő alelnök: Epenspanger János.

II. alelnök: Keresztényi Béla.

Titkárok: Lemle János és Mezey Béla.

Pénztáros: Forberger Lajos.

Évi jelentés.

Az 1890. évi július hó 27. Tarcán tartott közgyűlés határozata szerint osztályunk neve ezentul: „Vasvármegyei turista-egyesület. A M. K. E. Vasvármegyei-osztálya.“ Lényeges határozatok azonkívül, hogy évenként két közgyűlés tartassék, a Határfő községe határán, a Hármashatárt jelző nagy határkő felállítása kérelmeztetik; az Irottkő és a Gerinczhegy csúcsain felállítandó kilátó tornyok építésére a központtól segély kéretik; a vasutársaságoktól menetár-leszállítás kéretik; az elnökség intézkedései helyeslőleg tudomásul vétetnek; a tavalyi tisztviselők és választmányi tagok egyhangulag ismét megválasztatnak.

Az egyesület életéből még következő nevezetesebb mozzanatok említendők fel.

A térkép megrendelt 200 példányából 150 példány vétetett már át, azokból 80 példány adatott el. A tagok a térképet olcsóbban kapják.

A jelzések majdnem összes vonalai ki lettek javítva; minthogy a jelzések és utmutató táblák számos helyen rongáltattak, a hatóság azoknak védelmére kéretett fel.

Tagoknak gyűjtése céljából megfelelő felhívás 2000 példányban küldetett szét, a felhívás szövegében Bartók gyönyörű költeménye „Meneküljetek a hegyek közé!“ is közöltetett. Sajnos, e felhívásnak nem volt a várt hatása.

Az életbe léptetett körök közül csak Felső-Lövő és Kőszeg mutatott nagyobb tevékenységet; különös érdeklődés mutatkozott még Rohonczon és Kis-Czellben.

A nyaralás ügyét osztályunk erélyesen felkarolván, az részben örvedetesen fejlődött, amennyiben különösen Kőszeg s részint Borostyánkő nyaraló vendégekkel népesült.

A turista-forgalom nagyobb volt, mint az előző években. De szám szerint azt kimutatni nem vagyunk képesek, minthogy a közreműködésre felkért vendéglősök e tekintetben minket kellőképen nem támogatnak.

A kirándulásokkal szerencsésebbek valánk. Első helyen említendő a bécsiek husvéti kirándulása, a mikor 80 bécsi turista (köztük több hölgy is!) Felső-Lövöre és Tarcsára jött. A határon és a most említett két helyen a turisták ünnepélyesen és lelkesen fogadtattak. A fogadtatásban a vidék értelmisége és lakossága nagy számban és élénken részt vett. A vendégekre vidékiünk s a fogadtatás igen jó benyomást gyakorolt. Vidékünkéről is történtek kirándulások, részint nagyobbak is: kettő Kőszegre s az Irottkőre, 1 a Vashegyre, 1 Borostyánkőre, 1 Németujvár vidékére stb. Tervben volt egy nagy kirándulás Kis-Czellre és a Ság-hegyre, a melynek azonban közbejött akadályok miatt egyelőre el kellett maradnia.

Az egyesület ügyvivő alelnöke 1890. febr. 22. Budapesten mint a Bpesti-osztály vendége előadást tartott, melyben Vasvármegyét a bemutatott térkép és fényképek alapján a turistaság szempontjából ismertette. Ez az előadás a „Turisták Lapjában“ is megjelent 4 képpel illusztrálva (Szalonak, Máriafalva, Felső-Lövő és Kőszeg.)

Hogy a közönséget többször is a jó ügyre figyelmeztessük és részvételre buzdítsuk, a megye területén megjelenő összes lapokban gyakrabban jelentek meg turista-egyesületünket illető kisebb-nagyobb közlemények.

A dunántuli hegyek két legmagasabb csucsán a kilátás a fáktól már akadályoztatván azon buzgólkodunk, hogy e helyeken kilátó tornyokat létesíthessünk. Az elsőre, az Irottkőre nézve Rohonc községe nemcsak készségesen megengedte, hogy az ő területén lévő Irottkő csúcsára kilátótorony emeltethessék, hanem a gorombább épületanyagot is ingyen szolgáltatni ígerte; az építés vezetésére meg a kőszegi turistakör vállalkozott, ki is ezzel a központ részéről megbízott. Borostyánkőn, a Gerinczhegyen építendő kilátótoronyhoz Gróf Batthyány Károly és Egán Ede egyesületi elnökeink ígérték a kivántató épületfát, utóbbi az építkezésre szükséges tért is bocsátván rendelkezésünkre. A kettős építésre szükséges pénzről az osztálynak kell gondoskodnia.

Az Évkönyvben közlendő pályamunkákkal eddig céltnem érvén, azzal ebben az évben már próbát sem tettünk.

Tagdíjával és térképekért az egyesület számos tagja maradt hátralelkesen, a mi az ügykezelést is nagyban nehezítette.

A Budapesti-osztály küldé a „Turisták Lapját“, a bécsi „Sektion Wienerwald des Ö. T. K.“ „Mittheilungen“ című közleményeit, mit köszönettel említünk itt fel.

Ebenspanger János,
ügyvivő alelnök.

A M. K. E. Vasvármegyei-osztályának 1890. évi számadása.

Bevételek.

1. Pénztári maradvány	frt	133.05
2. 65 tagsági díj 1890-re	"	130.—
3. 8 " " hátralék	"	16.—
4. 1 " " 1891-re	"	2.10
5. 8 darab " jelvényért	"	8.—
6. 1 " Tájékoztatóért	"	—50
7. Évkönyv szétküldésére	"	6.50
8. " " hátralékból	"	—60
9. Térképekért befolyt	"	120 —
	Összesen	frt 416.85

Kiadások.

1. Központba 74 tag után 40%	frt	59.20
2. " 8 drb jelvényért	"	8.—
3. " 1 " Tájékoztató	"	—45
4. Nyomtatványokra	"	36.—
5. Póstabér és szállítási díjak	"	48.91
6. Jelzésekre	"	20.95
7. Útmutatókra	"	25.95
8. Térképekre	"	161.55
9. Iróeszközökre	"	3.64
10. Tiszteletdíjakra	"	37.—
11. Különfélékre	"	26.87
	Összesen	frt 428.52
	Pénztári hiány	frt 11.67

A Vasvármegyei-osztály 1891. évi költségelirányzata.

Bevételek.

1. Tagdíjak 1891-re 150 tag után	frt	300.—
2. " " hátralékból 62 tag után	"	124.—
3. Évkönyv szétküldésére	"	21.20
4. Térképekből (30 à 2 frt 25 kr.)	"	67.50
	Összesen	frt 512.70

Kiadások.

1. Pénztári hiány 1890-ből	frt	11.67
2. Központba 40% 1891-re	"	120.—
3. " " hátralékból	"	49.60
4. Nyomtatványok	"	15.—
5. Évkönyv szétküldése	"	21.20
6. Póstabér és szállítási díj	"	15.—

7. Jelzések, javítások	”	30.—
8. Tiszteletdíjak	”	50.—
9. Messzelátó építésére	”	60.23
10. Térkép a kiadónak	”	140.—
Összesen frt		512.70

Felső-Lövő, 1890. december 14.

Ebenspanger János,
ügyvivő alelnök.

14. A M. K. E. Zólyommegyei-osztálya.

Tisztviselők :

Elnök : Csipkay Károly.
 Ügyvivő alelnök : Dr. Heinrich Ernő.
 Titkár : Groó Géza Lajos.
 Pénztáros : Medveczky Kornél.

Választmányi tagok : Dunay Ferencz, Drexler Frigyes, Rajtsits Lajos, Göllner Frigyes, Turcsányi Ödön, Seyfried Károly, Novák Nándor, Jeszenszky Sándor, Medveczky Kornél, Petricsko Jenő, Weszther Gyula, Mátyus Egyed, Huszágh István, Burkovszky Kálmán, Marcziss János, Dohnányi Jenő, Chovan János, Andaházy Szilárd, Puschmann Géza, Kroppe Nándor, Hüttner János, Puschmann Ignác, Kolczonay Ernő, Weisz Gyula, Szerényi Károly, Szepesházy Béla, Szilassy Kelemen.

Évi jelentés.

A Zólyommegyei-osztály tagjainak száma ez évben jelentékenyen szaporodott, amennyiben tagjainak száma a lefolyt évben 167-re emelkedett. A múlt évben osztályunk társas kirándulást rendezett a „Pusztavárra„ (Zólyom város mellett) melyben számos tagtárson kívül hölgyközönségünk is élénk részt vett s ez alkalommal a várhoz vezetendő út kiépítése szóba kerülván, az ezen idő lefolyása óta osztályunk támogatása mellett, — amennyiben osztályunk ez út kiépítésére 80 frtnyi összeget megszavazott — ki is épült. A folyó évben osztályunk ismét rendezett egy társas kirándulást a K.-Fátrában található „Tufna“ barlanghoz, melyben őskori állatok csontmaradványai nagy mennyiségben találtaknak. A barlanghoz vezető út kiépítése szintén mielőbbi megoldást szükségeselne, de mert az osztály az Alacsony-Tátrában kimagasló „Gyömbért“ akarja első sorban hozzáférhetővé tenni, az 1891-ik évre szóló költségvetésben ezen út kiépítésére 80 frtot vettünk fel, a Tufnai-barlanghoz vezető út kiépítése a jövőre halasztatott.

Dr. Heinrich Ernő ügyvivő alelnökünk indítványa folytán

felkértünk valamennyi osztályt, hogy a Kárpát-egyesület központi gyűlésén állást foglalni sziveskedjenek az eddigi központ meghagyása mellett, az lévén meggyőződésünk, hogy ez virágzó egyesületünk igaz és jól felfogott érdeke.

Az osztály intézkedett az iránt, hogy az Alacsony-Tátra természeti szépségei szélesebb körben is ismertessenek, ennek elérhetése céljából elhatároztuk, hogy időnkint felolvasások tartassanak, s e végre megalakítottuk a felolvasásokat rendező bizottságot.

Az egyesület területén 16 helyi képviselő szolgálja az osztály ügyeit, nevezetesen: Zólyomban Stech Lajos, Breznóbányán Barlay Sándor, Zólyom-Brezón Staudner Jenő, Nagy-Szalotnán Leustach Lajos, Libetbányán Kossányi Béla, Zólyom-Lipcén Trnovszky Márk, Hermádon Hüttner János, Szliácson Ujhelyi Sándor, Óhegyen Prohászka József, Peterin Ormay Gyula, Dobronyán Gressó Lajos, Herencsvölgyön Szumrák Ernő, Tót-Pelsőczön Petyko Jenő. Pónikon Grüner János, Sziklán Zacher István, Benesházán Vassányi Aurél.

Beszterczebányán, 1891. márczius 2-án.

Dr. Heinrich,
ügyvivő alelnök.

Groó Géza Lajos,
egyesületi titkár.

A M. K. E. zólyomvármegyei-osztály 1890. évi zárszámadása.

Bevétel:

Alapítói tag számlán.		
1 tag részletfizetése	25.—	
Tagdíj számlán.		
141 tag 1890. évi díjáért 2 frtjával	282.—	
Kamat számlán.		
Betétikönyvecske 1890. évi kamatai	7.46	314.46
Egyenleg 1889. évről osztályi czélokra		142.49
Összesen:		456.95

Kiadás:

Központi illetmény számlán.	
40% illetmény 141 tag után 1890. évre	112.80
Ügyviteli számlán.	
Irodai szerelvények, postabérek, díjak beszedése és ügyrendekért	37.40
Építkezési számlán.	
Pusztavárra vezető út kiépítésére	80.—

Turisztikai szerelvény számlán.

Térképekért	13.50	243.70
Egyenleg mint vagyon betétben		213.25
Összesen :		<u>456.95</u>

Beszterczebányán, 1890. évi deczember 20-án.

Dr. Heinrich.
ügyvivő alelnök.

Medveczky Kornél,
egyesületi pénztáros.

Ezen számadást megvizsgálván, bevételi s kiadási mellékleteivel összehasonlítván mindenben megegyezőnek és helyesnek találtuk.

Beszterczebányán, 1890. deczember hó 22-én.

Szölössy Kelemen, *Szepesházy János,*
számvizsgáló bizottsági tagok.

Előirányzat az 1891-ik évre.

Bevétel	340	frt
Kiadás	326	„
Marad :	<u>14</u>	„

Megállapított a „Zólyomvármegyei-osztály“ január hó 4-én tartott választmányi ülésében.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Kirándulás a Magas-Tátrába 1615-ben.

Fröhlich Dávid, késmárki tanár, az 1639-ben Bártfán megjelent „Medulla geographiae practicae“ című latin könyvében egy tátrai kirándulását — valószínűleg a Lomniczi-csúcs megmászását — az akkori tudományra nézve felette tanulságos modorban következőleg írja le:

Magyarország hegyei közt első helyen említhetők a Kárpátok, mely általános névvel jelöljük azt az egész hegysort, mely Magyarországot Orosz-, Lengyel-, Morvaország, Szilézia és Ausztriától elválasztja. A hegláncz legmagasabb és legzordonabb bércei, melyek a felhőkön is túl emelkednek, a Szepességen meredeznek fölfelé, még pedig kedves szülővárosom Caesaropolis (Késmárk) mellett, ahonnan Késmárki-hegységnek, vagy mert csaknem mindig örök hó borítja, Hóhegységnek is neveztetnek. A szlávok „Tatri“ vagy „Tarczal“-nak nevezik, kopasz, vagy tar voltak miatt. Azt a hegycsucst, mely Liptó felé bajlik, a körüllakók „Krivánnak“ azaz marhafarknak¹ nevezik. Ezek a szikla bércek, melyek meredek, zord voltuknál fogva az olasz, helvét és tiroli alpeket is fölülmulják, majdnem járhatlanok.

Ez alkalommal a következőket is elmondom: 1615 junius havában két kísérvél ezen szepesi havasoknak magasságát akartam megvizsgálni s felmentem. Midőn az első bércz tetején voltam, azt véltem, hogy már a legmagasabb csúcson vagyok, s ime fölnézvén egy még magasabbat látok magam előtt. A lejtőkön mindenféle sziklák hevernek; ha a vándor véletlenül egyet meglódit, ez a völgybe gurúl le néhány százat magával ragadván, még pedig oly zajjal, hogy attól lehet félni, hogy az egész hegy leszakad. Így néhány hegytetőn — melyek közül a következők az előbbieknél mindig magasabbak voltak — s néhány völgyön keresztül haladva életveszély közt a legmagasabb csúcsra értem

¹ A tudós szerző téved, mert e szláv szó annyi mint „görbe“; magyarul tehát „görbe szarv“-nak lehetne mondani. Szerk.

föl. Midőn a meredek hegyekről az alattuk fekvő s fákkal sűrűn benőtt völgyekbe néztem, csak sötétséget, vagy kék eget vettem észre, s úgy látszott, mintha lezuhanás esetében nem a földre, hanem egyenesen az égbe fogok hullani. A lejtős hegyek inkább hosszabbra nyúlnak, gerinczük tompa. Midőn még magasabb hegyre értem, sűrű köd közt lebegtem. Miután ezeken is átvergődtem, néhány óra múlva, már nem messze a legmagasabb csúcstól, azon helyeken, ahol üregek látszottak a köd között, sűrű fehér felhőket vettem észre, melyeken felül néhány mérföldnyire a Szepességén tul eső vidékre is kényelmes kilátás nyílt. Majd magasabban, majd mélyebben járó felhőket láttam, nem különben olyanokat is, melyek egyenlő távolságban voltak a földtől. Ezekből három következtetést vontam le: 1. hogy már áthaladtam a középső légréteg szélén, 2. hogy a felhők távolsága a földtől nem mindig ugyanaz, hanem a vízgőzök mennyisége szerint majd nagyobb, majd kisebb, 3. hogy a felhők magassága sokkal kisebb, mint azt a physikusok tanítják, tehát nem 72 német mérföld, hanem csak fél mérföld. Midőn a legmagasabb csúcson voltam, oly ritka és csendes levegőt észleltem, hogy még a hajam szála sem mozgott, míg ellenben az alacsonyabb bérceken erős szél fujt. Miből is következtettem, hogy a Kárpátok legmagasabb csúcsa, a hegy aljától számítva, egy mérföldet tesz, s azon légrétegig ér, hová a szelek már nem járnak. Többek között egy fegyvert sütöttem el, mely nem adott nagyobb hangot, mint a milyent egy botocska eltörése okoz, rövid idő múlva azonban hosszú, mindinkább erősbödő dörgés hangzott, mely megtölté az alantas völgyeket és bérceket. Régi hómezőkön s völgyeken leszállván, ismét el-sütöttem a puskát, mire oly erős; borzasztó dördülés hallatszott, mintha ágyuból került volna ki, úgy, hogy azt véltem, hogy az egész hegy velem együtt összedül. Ez a hang fél $\frac{1}{4}$ óráig tartott, míg végre rejtett üregekbe hatolt, honnan többszörös visszhang hallatszott. Ilyen üregek általában nem ötlenek rög-tön szembe, miért is e hang alig érezhetőleg veretik vissza, míglen a barlangok s völgyek szomszédságába jutva hatalmasabbá válik. E magaslatokon nyár derekán is havazik, jégeső hull, valahányszor az aialta elterülő völgyben eső esik, mint azt magam is tapasztaltam.

V. Gy.

Flora der Zentral-Karpathen.

Von Ernst Sagorski und Gustav Schneider.

mit spezieller Berücksichtigung der in der Hohen Tátra vorkommenden Phanerogamen und Gefässkryptogamen. (Sagorski

E. és Schneider G. a Központi-Kárpátok florája, különös tekintettel a Magas-Tátrában előforduló virágos és edényes virágtalan növényekre. Lipcse, 1891. 2. rész 8°. 2 tábla ára 20 marka.)

Jelen munka a M.-Tátra floráját két külön részben tárgyalja. Az első részben Schneider G. egy rövid kis történelmi bevezetés „Hajdan és mostanában“ után a vidék politikai, földrajzi, klimatologiai, növény-földrajzi, földtani stb. viszonyait ecseteli és összeállítja a M.-Tátra egész floráját termőhelyek szerint. A második rész az egész munka nagyobb, fontosabb részét képezi; ebben tárgyalja és írja le rendszeresen Sagorski E. a M.-Tátrában előforduló phanerogamok és edényes kryptogamokat az egy Hieracium nem kivételével, melynek behatóbb feldolgozását szintén Schneider G. végezte.

Az első rész a szerző előszava értelmében hivatva volna a botanizálásnál utitársul szolgálni, de eltekintve az általános terjedelmes fejezetektől, melyet a szerző szerényen csak „bevezetés“ czim alatt foglal össze, e kis kötetke kétségkívül jó földrajzi tanácsadó, általában véve jó botanikus kalauz is, mert a M.-Tátrában járatlanoknak s idegeneknek egyaránt tehet kitűnő szolgálatokat, de a botanizáló szaklár-saknak munkájukat nem fogja megkönnyíteni és még kevésbé őket tájékoztatni az iránt, hogy mi kerülte el figyelmüket és mi keresendő még ezen vagy azon helyen, mert e résznek épp azon fele hiányos és semmikép sem nyújtja azt, mit szerző előszavában ígér.

Az első rész első felének (bevezetés) fejezetei (Hajdan és mostanában. A terület határai. A hegyes vidék. Az elő-hegység és fensik. A Gánócz-lucsvnai-hegyláncz. Térképi dolgok. Tévedések a termőhelyek elnevezésében. Történelmi dolgok. Klimatologiai viszonyok. Tenyészeti övek a Tátra florájában. A talaj befolyása a M.-Tátra virányára. A Tátra-flora számbeli áttekintése,) a rendelkezésre álló irodalom kellő tekintetbe vételével általában jól vannak kidolgozva, található itt-ott kisebb nagyobb tévedések is, de ezektől a rendkívül szétszórt irodalmi adatok mellett el lehet tekinteni, ha csak a szerző saját kutatásainak téves eredményeként nem kerültek azok dolgozatába. Így p. o. szerző a „Tenyészeti övek a Tátra florájában“ czimű fejezetben a *Gnaphalium Leontopodium* rendkívül alacsony termőhelyéül Koscsielszko-t (950 m. alatt) említi, holott nevezett növény még alacsonyabb helyen a Bélapatak sziklás partjain a Bélai-barlangliget közvetlen közelében (körülbelül 750 m.) fordul elő meglehetősen szép számban, mi szerző előtt tehát ismeretlen. Hasonlóképp áll a dolog a *Pinus Mughusról*, mely

Késmárk mellett az ú. n. „Dürre Berg„-en körülbelül 690 m. magasságban egy régebben valószínűleg nagyobb állomány maradványát képezi, a szerző ellenben e növény legalacsonyabb termőhelyeül Uj-Tátrafüredet (924 m.) említi (a M. Kárpát-egyesület 1882. Évkönyve szerint). A felkarolt terület flórájában hiányzó növények közt *Verbena officinalis* és mint tévesen bekerült növény *Saponaria officinalis* is szerepel. ennek helyreigazítására említhetem, hogy mindkettő Késmárk körül biztosan előfordul, sőt előbbi a nép is szedi és használja

Eupatorium Cannabium és *Stachys silvatica*, melyek a felkarolt területen nem fordulnak elő, de a szerző szerint az egész Szepesség flórájában hiányzanak, a Pienin-hegységben tenyésznek. A *Stachys*-ra vonatkozó adat különben mint pótlás a II. részben már fel van véve.

Az I. rész második felében, melynek czime „A Magas-Tátra flórája termőhelyek szerint„ szerző az egész területet nem igen találóan két nagyobb főrészeire osztja: a M.-Tátra éjszaki és keleti oldalára s a M.-Tátra déli oldalára, mindegyiken belül nagyobb állomásokat nevez meg, mely utóbbiaktól rendezi aztán kirándulásait a terület egyes részeibe, melyeknek flóráját külön-külön czim alatt fejezetenként systematikus sorrendben számszerint sorolja elő. Először a M.-Tátra éjszaki és keleti részét tárgyalja, még pedig: 1) Koscsieliszko 8 fejezetben. 2) A subalpin erdők flórája Koscsieliszko és Zakopane közt. 3.) Állomás Zakopane 11 fejezetben. 4.) A hegyi erdők és hegygerinczek flórája Zakopane és Javorina között. 5.) Állomás Podszpádi 10 fejezetben, melyek közül kettő már a Bélaí-mészalpesekre esik. 6.) Podszpáditól a Kopahágón át a Bélaí-barlangligethez 2 fejezetben és 7.) Állomás Bélaí-barlangliget 6 fejezetben. A déli oldal flóráját következő sorrendben tárgyalja: 1.) Állomás Tátraháza, esetleg Rókusz 3 fejezetben. 2.) Állomás Tátrafüred 2 fejezetben és egy függelékkal, melyben a Poduplaszki-völgy és a Tátra-csúcsok flóráját sorolja elő. 3.) Állomás Késmárk 2 fejezetben és 4.) Állomás Virágos-völgy, esetleg *Lucivna* hasonlólag 2 fejezetben. Az enumeratio befejezéseül a Kriván-csoport flórája szerepel.

Ha közelebről megtekintjük az egyes fejezeteket, illetőleg a terület egyes részeiben előforduló s elősorolt növények enumeratióit, azt találjuk, hogy csaknem valamennyi kivétel nélkül hiányos, különösen pedig tapasztalható ez a déli oldal flórájánál, mely helyeken szerző látszólag igen keveset botanizálhatott, mindenestre azonban más botanikusok

adatait nem használta annyira fel, mint azok azt megérdemelték volna. Növényekben dúsgazdag helyeket, mint a Poprádi-várhegy (Schlösschen), Leibitz erdejével egészen a Kénfürdőig, továbbá a Galgen-, Dürre-, Schloss- és Goldsberg Késmárk mellett, 61, illetőleg 62 és 71 kis fajszámokkal szerepeltet. Utóbbi helyen egyedül több, mint az említett szám négyszeresét találhatni. A szerző itt p. o. a *Ranuncula-ceae* közül pusztán csak az *Anemone silvestris* L.-t említi és még azt is „ritká“-nak mondja, sehol sem látta az egészen közönségesen elterjedt *Ranunculus* fajokat mint a: *bulbosus*, *reptans*, *lanuginosus*, *sceleratus*, *Flammula*, *Ficaria*, stb., hasonlólag nem észlelte az igen közönséges *Anemone ranunculoides*, *Anemorosa*, *Atragene* és *Trollius*-t. *Crucifera*k közül csakis a *Draba nemorosá*-t találta, *Caryophyllaceae*k közül csak a *Dianthus superbust* és *Silene gallica*-t, *Orchideae*k közül csak a *Gymnadenia alba* Rich.-t, az *Orchis* genusnak egyetlen egy fajtát sem látta, pedig többféle is terem a Goldsbergen az itt közönségesen elterjedt *Platanthera*, *Goodyera repens*, *Listera ovata*, *Epipactis latifolia* stb. stb. szintén ismeretlen előtte e helyről. Sőt mi több, kihagy egész családokat, mint p. o. a *Primulaceae*kat, melyet fentnevezett termőhelyen nemcsak 4 genus képvisel, de mely utóbbiak fajtái részben igazán közönséges növények (*Primula officinalis* Jacq. p. o. partokon és gyepes lejtőkön ép oly közönséges (!) mint a réteken termő *Primula elatior* Jacq.) És így csaknem minden család kifogásolható, a miből azután világosan kitetszik, mily értékkel bír e munka a botanizáló szaktársakra, kik esetleg a szerint eljárva — csak példakép említem — Késmárkról tesznek kirándulásokat a Bélai-mészhavasokra, hogy ott talán oly növényfajokat gyűjtessenek, melyeket minden nagyobb fáradozás nélkül Késmárk körül is beszerezhetnek.

Kimerítőbb a Felkai- és Tarpataki-völgyek florájának enumeratiója, előbbiben a fajok száma 150, utóbbiakban 221-re rug. Ennek oka legkevésbé sem rejlik e florák nagyobb gazdagságában, hanem a felhasznált irodalomban keresendő, mely e helyekre vonatkozólag újabb és kiadóbb forrásokat szolgáltat, mint a fenntebb vidékre vonatkozó szétszórt régibb feljegyzések. De ha valamely vidék florája kritikusan elősorolandó, akkor bizonyára szükséges a szabadban tüzetesen a dolog után járni, vagy ha és a hol ez nem igen lehetséges, tanácsos és üdvös oly szaktársakkal szorosabb összeköttetésbe lépni, kik ily munkát lelkiismeretesen s

mindenkép támogatni tudnak és ilyenekben, azt hiszem, nem lett volna hiány.

A Hosszú-erdő és Nagyerdő florája Tátraháza és Rókusz körül egészen a Stösschen-ig ismét nagy szegénységben van előtűntetve, a fajok száma 83 és 80. Mint más helyeken is, úgy különösen e helyek tavaszi florájára a szerző nem igen terjed ki. A Fehérvíz völgyében (Zöld-, Veres- és Fehér-tó környékét beleértve) a termő növények enumerációja már tökéletesebb.

A Bélai-mészavasok florája behatóbban van tárgyalva, mint a magyarországi terület összes többi része, az e vidékről adott enumeratio valóban meg fogja könnyíteni a szaktársak munkáját az egyes fajok felkeresésénél, de azért e fejezet sem egészen ment hiányok és hibáktól. Hiányosan van ismertetve különösen az „állomás Bélai-barlangliget“ czim alatt összefoglalt vidék, különösen pedig kiemelendő „am Rothen Lehm“ (Veres-agyag) nevű hely, hol egészen véve csak 27 fajt találna a kereső botanikus! Ki csak egyszer is látogatta a M.-Tátra e helyét, sohasem fogja elfelejteni e kis meredeken leereszkedő lejtő dúsgazdag növényzetét. A szerző itt csak szorosán a turista-út mellett szedhetett vagy jegyezhetett valamit, különben a szám legalább is megkétszerezedett volna. Hasonlót kell mondanom a Faix- és Nesselblössé-ről is, hol a fajok száma már 58-ra rug, mi azonban valószínűleg ezen gyönyörű alpesi rétek csak leleltetése után szerzett eredményként tekintendő.

A M.-Tátra éjszaki és keleti oldalán fekvő többi vidékek florájára is (nagyreszt galicziai terület) behatóbban áttérni nem akarok, mivel e helyeken kevésbé vagyok jártas s ezeket botanikai szempontból is kevésbé ismerem. Többnyire csak futólag tettem itt észleleteimet, de ezek is az előbb mondottakból vont következtetésekkel együtt annak kijelentésére kényszerítenek, hogy a szerző „A M.-Tátra florája termőhelyek szerint“ czimú részben a kitűzött czélt nem érte el és így nem felel meg az előszóban foglalt hirdetésének, hogy e munka „a botanizáló szaktársaknak lényegesen meg fogja könnyíteni munkájukat az egyes fajok megkeresésénél, de azután meg is mondja, hogy mit néztek el, mi keresendő még, ha a már begyűjtött fajokat enumerációinkkal összehasonlítják.“ Jártasabb szaktársak hiányokat, itt-ott téves adatokat is fognak megállapíthatni, kezdőket ellenben épp ezen enumeratiók tévutra fognak vezetni.

Igy több évi, minden esztendőben több hétre terjedő nyár ott tartózkodás nem elegendő még arra, hogy ily területnek mint a M.-Tátra floráját termőhelyek szerint lehessen kritikusan

összeállítani és feldolgozni. Ily rövid időszak még a legélesebb megfigyelőnek is csak betekintést, némi tájékozást nyújthat, de tüzetesebb ismereteket korántsem szerezhethet. Mindezt tekintetbe véve, a munka ezen első része csak kezdetnek tekintendő, mely kétségkívül sok fáradságba került, de a kitűzött célnek még korántsem felel meg.

A második rész: „A M.-Tátrában előforduló phanerogámok és edényes kryptogámok rendszeres áttekintése és leírása.” nemcsak a tudomány jelen állásánál minden követelményeinek felel meg, hanem a botanizáló Tátralátogatóknak oly vezérfonalul is szolgál,ilyent régóta nélkülöztek. E munka teljes elismerést és a legszebb dicséretet érdemli.

A növények leírása jó határozó könyvnek megfelelőleg analitikus módon történik. A szerző egészben véve ugyanazon módszert követi, melyet Willkomm, Wünsche és más botanikusok is követtek florisztikai munkájokban, ezáltal a könyv sokat nyert praktikus értékében is, de a szerző a célt még inkább elérte volna, ha ezen analitikus módszert nemcsak a nemekre terjesztette volna ki, hanem abba könnyebb és gyorsabb határozás végett a fajokat is bevonta volna, amint ez p. o. Lorinser és mások növény-határozóiban történik. Igaz, hogy ez utóbbiakban a diagnózisok igen rövidek és a termőhelyekről is csak kevés, vagy semmi sincs említve, mi természetesen a dichotomikus módszert lényegesen könnyíti, de azt hiszem, hogy ezt itt is lehetett volna keresztülvinni, daczára a többi tért igénylő leírásoknak és számos termőhely adatok felemlítésének, ez által a könyv nemcsak praktikus értékében még többet, hanem egyöntetűségében is határozottan sokat nyert volna.

Az egyes fajok leírását először a természetes rendszer rövid, analitikus áttekintete előzi meg, ezt követi a határozás analitikus sorrendje diagnosissokkal, még pedig a következő sorrendben: Angiospermae (Dicotyledones, Monocotyledones) Gymnospermae és Cryptogamae vasculares.

A munka a természetes rendszer analitikus áttekintésével veszi tulajdonképi kezdetét, ezt követi a határozás analitikus sorrendje és a családok diagnosisai, mind német nyelven. Erre következik a tulajdonképi rendszeres leírás még pedig latin nyelven, de úgy, hogy mindenütt a nemek és fajok latin diagnosisait a főszakaszok, családok és nevezetesebb genusok rövid, német nyelvű kulcsai is megelőzik. A virágzás ideje, a termőhelyekre vonatkozó adatok és egyéb más megjegyzések mindenütt az egyes fajoknál ismét német nyelven vannak megírva. Az egész munka tehát két nyelvű, német—latin, mi miatt talán egy botanikusnak sem lesz el-

lenvetése, ha e munka nem annyira szaktársaknak, mint inkább a növényzés barátjainak volna szánva, amint azt talán nem tévedésből, praktikus célját tekintve, következtetni vélem. A M.-Tátrát látogató botanikusok, bármily nemzetiségűek is legyenek, a könyv használatakor a latin diagnosisokat mindenesetre örömmel fogják fogadni.

Mi e 2-ik részben leirt florát magát illeti, természetesen itt is számos közönségesen elterjedt faj termőhelyének hiányos adatai mindenütt szembe szöknek, különösen pedig ott, hol az elterjedésről nem általában van szó, hanem egyes termőhelyek vannak megnevezve. De ez itt mellékes dolog, mert e második rész főcélja egyedül a flora kritikus leírása, tehát egészen más, mint az elsőé.

Az egyes fajok leírását illetőleg a szerző kétségkívül teljes elismerést érdemel. A diagnosisok szigorúan kritikusan és csaknem kivétel nélkül lehetőleg röviden vannak megírva. Többnyire régibb magyar botanikusok adatai itt-ott egészen meg vannak változtatva vagy elhagyva, mások, többnyire az újabbakéit a szerző nem éppen gyöngéden meg is támadja. Hogy mennyire jogosított szerző előbbi eljárása, azt magam megítélni nem akarom, hanem bízom hivatottabb szaktársaimra; utóbbira nézve pedig csak azon megjegyzésemet kockáztatom, hogy kellőképp nem okaadatolt támadások inkább kételyt támasztanak, mintsem ilyet eloszlatnak; mindebben azonban csak a jóakaratot akarom látni, mely egy jó ügy alkotására és fejlesztésére irányul.

Az eddigi irodalomban felvett és leirt fajokon kívül a szerző néhány új fajt és varietást is említ, de ez sokkal szerényebb mértékben történik, mint azt a legtöbb mostani florisztikusainknál tapasztalhatni, ezekre semmiféle megjegyzéseket nem teszek, hanem bízom ezt is hivatottabb szaktársakra, kik talán a Tátravidék állandó lakói, vagy ott sokszor megfordúlnak s így e florát nemcsak alaposan ismerik, hanem sok kérdéses dologban határozott felvilágosítást is adhatnak.

A könyv végéhez két fénynyomatú tábla is van csatolva, egy a szerző által felállított új fajjal: a *Leontodon clavatus* és összehasonlítás céljából a *Leontodon Taraxaci* Loisl és *Leontodon pyrenaicus* Guoan fajokkal. A rajzok természet után készültek és elég csinos kivitelűek.

Általában véve mind az, mit a szerzők munkájuk e második részében nyújtanak, a felhozott kisebb hiányok daczára valóban sokkal több, mint amennyit idáig egy vidék helyi florájától követeltek; az első részre a szerzők saját szavaik azonban csak félig vonatkoztathatók és ha a szerző végszavá-

hoz : „legyen e könyv a scientia amabilis összes barátjainak nemcsak tanácsadója, hanem hű kísérője is vándorlásaikon ezen remek hegységben, melynek gazdag floráját tárgyalja,“ teljes mértékben hozzá is csatlakozom, úgy a mondottat csakis a 2-ik részre vonatkoztatom.

Dr. Filarszky Nándor.

A Német és Osztrák Alp-Egyesület

(Deutscher und Österreichischer Alpen-Verein.)

1890. július 15-én 180 osztályt számlált 23,553 taggal. (1891. január 31-én már 24,068 tagja volt). A 180 osztálynak 2318 szavazata volt, mi mellett a 41 legnagyobb osztály az abszolút többséget képviselte. A legnagyobb tiz osztály volt: München, Ausztria, Lipcse, Berlin, Svárország, Vorarlberg, Drezda, Salzburg, Augsburg, Prága.

A gyakorlati munkák kiterjeszkedtek: 1. Deákszallások felállítására 233 helyen, 326 ilyen helyen 1626 ágy volt felállítva. Ezeket a szállásokon vacsora, reggeli és éjjeli szállás 50 kr.—1 frtig terjedő árért kapható, ezenkívül az államasutakon, a déli vaspályán és az egyesületi menedékházakban mérsékelt árak eszközöltettek ki. Az ily deákkirándulásokhoz igazolványok 3000-en felül szolgáltattak ki. 2. A suldeni út kiépítésére igénybe vétetett a br. Hoffmann-féle 12,000 frtnyi hagyaték. Két új menedékház megnyitott, négynek építést folytattak, mások átalakítottak és nagyobbítottak. Menedékház van: 119, ezek között tiz nyílt, 44 gazdasággal ellátott, egyes osztályoknál 7 elszállásolási hely. 3. A kalauzolás ügyének szentelték tevékenységüket: Klagenfurt (a kalauzolásban való oktatás által), Berlin (az összes jogosított kalauzok névjegyzékének elkészítése által), Hamburg (a kalauzok segélypénztárának kezelése által, tőkété 32,500 Mk.), maga a központ új kalauzrendtartást és kalauz-utasítást adott ki.

A tudományos-irodalmi működés következőkre terjedt ki: 1. A tudományos tanács belevonásával: a Hochjoch-ferner felmérésére a glecserek apadása avagy növekedésének megfigyelése szempontjából ilyenmő megfigyelések a Suldeni-ferner-en, geológiai kutatások a Sonnenwendjochon, a Berchtesgadeni-hegycsoport meteorológiai profiljének elkészítése, esővíz állásának mérése, tókutatások. 2. Közlemények kiadása nagyobb terjedelemben. Az 1890. évfolyam, Bécs, az újabb folytatás VI. kötetét, az egész sorrendnek XVI. kötetét képezi. Ez a nagy, negyedrétnben, 24 számban, 312 oldallal kiadott kötet 51 nagyobb közleményt tartalmaz. 140 turisztikai értesítést, 114 különféle értesítést, 19 a kalauzolásra, 58 a közlekedésre és elszállásolásra, 9 a felszerelésre és élelemmel való

ellátásra vonatkozó közleményt, 24 balesetet, 17 személyi hirt, 11 tudományos értekezést, 18 meteorologiai megfigyelést, azután 44 közleményt különfélékről, 150 irodalmi tudósítást, 15 a térképrajzolásra, 8 a művészetre és 38 a központi egyesület ügyeire vonatkozó cikket, 190 osztály jelentést és 13-at más egyesületekről. 3. A Német és Osztrák Alpegyesület folyóiratának kiadása. 1890. évf. XXI. kötet, Bécs. Ez a tekintélyes, 498 oldalt magában foglaló kötet tartalmaz: 5 a közettenra (1 Éjszak-Amerika, 4 Alpesek) vonatkozó tudományos értekezést, két a művészet és regére vonatkozó cikket, azután 8 turisztikai utazást és helyrajzi leírásokat, ehhez csatlakozik az évi irodalmi értesítő és egy tanulmány a glecserekről. A szöveg 122 képpel, mappával, ábrákkal, vázlatokkal és profilokkal van megvilágítva; mint mellékletek hozzá van csatolva a kötethez 23 illustratio, ezek közt a Nagy-Glockner hegycsoportnak egy kitűnő részleges térképe (1.50000 mértékben). A XVII. nagygyűlés Mainzban tartott augusztus 1—3-ig.

A pénztári kimutatás szerint van: 1. Bevételek: Áthozat: 4411.58 m., tagsági díjak 136.980 m. (leszámítva az osztályok pótlékait), kamat 400.14, egyesületi nyomtatványokért 998.52, egyesületi jelvényekért 1019.16, különféle bevétel 2235.35 rendkívüli bevétel 2199.88 mk. összesen 148,564.65 mk. 2. Kiadások: Folyóirat és Értesítők: 64803.23 m. (levonva a 20308.74 m. bevételt hirdetésekért), ut és menedékház építés: 37029.93, kezelés: 15699.26, kalauzok: 1754.42, meteorologia: 1815.16, erdősítés: 320.50, előadás: 68,02, segély- és tiszteletdíjak: 1629.05, tudományos kutatások: 2556.16, különfélék: 4107.98 m., összesen: 129,783.71 mk. A tartaléktöke 11764.64 m., a vagyon mérlege 42227.92 mk.-ot tett ki.

Osztrák Turista-Egyesület.

(Oesterreichischer Touristen-Club.)

Ezen egyesületnek az 1890-ik évben 12345 tagja volt. Hozzá csatlakozott négy új osztály. Közhasználatnak átadott két menedékház, egy harmadik menedékház, valamint egy védkunyo felépült, azonkívül hozzáfogtak három ház és egy kunyhó építéséhez, végül megújították és tökéletesbitették a belső berendezéseket. A „Habsburg-warte“-t körülbelől 40,000 személy látogatta. Az egyes osztályok az utak építésében, messzelátók elkészítésében és ösvények jelzésében a szokott, élénk tevékenységet fejtették ki. Irodalmi tevékenység tekintetében felemlítendő: 1. Az Osztrák Turista-Lap, (Oesterrei-

chische Touristen-Zeitung) sor szerint X. kötet, nagy negyedrétben 288 oldallal s igen gazdag tartalommal, a melynek tárgyai nagyobb cikkek, alpesi közlemények, alpesi turisztika, balesetek, véd- és menedékházak, utak, közlekedés és kalauzolás, különfélék, alpesi krónika, vegyesek, irodalom, térkép-rajzolás és alpesi művészet, továbbá egyesületi ügyek, alpesi gyűlések és congressusok, társas élet, értesítések kirándulásokról és utazásokról, beküldetett és az időszaki szakirodalom.

2. A hegymászás (Hochtouristik) fejlődése az osztrák Alpe-sekben. Dr. Gröger Gusztáv és Rabl József-től összekötve a turista-kalauzok folytatásával három számban. 3. A Monte Roen panorámájának kiadása. 4. A Wienerwald turista-térképe Silberhuber A.-tól 10. kiadás. A kalauzolás ügyeiről egy külön osztály: „Osztály a kalauzolás számára“ gondoskodott. Karácsonyi ajándékként kiosztatott a szegény hegyi lakók gyermekei között 1100 frt. Az egyesület tudományos feladatait a „Természetrajzi-osztály“ végzi, felolvasások és kirándulások segítségével. A „Műpártoló társasága“ igen érdekes kiállítást rendezett. A hetenkénti összejövetelek, estélyek, hangversenyek és az alpesi ünnepély folytonos élénkségben tartotta az egyesületi életet, a számos kirándulás, utazás, közelebb és távolabb helyekre szűkebb és nagyobb körökben nagy érdeklődést keltett, mi mellett az egyesület „Idő-jelző“-je (Wetterwarte) az időjárás kilátásairól nyújtott tájékoztatást. A pénztárba mint bevétel összesen 35.825 frt folyt be.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület.

(Siebenbürgischer Karpathen-Verein.)

XI-ik nagygyűlését 1889. évi aug. hó 25-én tartotta Brassóban. Az egyesület 24 menedékházzal és 1890. elején 1659 taggal birt. A muzeum alaptőkéje javára gyűjtött a muzeumi bizottság 1362 frt; az érdekesebb vidékek felvétele céljából fényképészeti műszerek szereztek meg. A zárszámadás 1889-re következő volt: 1. Bevételek: Pénztári készlet: 191.54, tagsági díjak: 3077.22, különféle bevételek és kamatok: 468.95, ajándékok az erdélyi muzeum számára: 1286.16, összesen: 5023.87. 2. Kiadások: Kezelési költség: 293.39, évkönyv: 1428.35, építési járulékok az egyes osztályok számára: 1430, személyi kiadások: 342.07, album: 270.20, muzeum-alapra 1238.84, saldo: 21.02, összesen: 5023.87. A gyakorlatias működés keresztűlvitele, u. m.: ut- és menedékházak építése, utak jelzése, a kész építmények gondozása,

kirándulások, mulatságok, bálók rendezése az egyesület javára, barlangok rendbehozatala, egy nagyobb gyógyterem felépítésének tervezése (mire már 4000 frt össze van gyűjtve) ugy mint eddig, az utolsó évben is a kilencz osztályra volt bízva.

Tudósítás egy nevezetes barlangról.

Az „Ungarisches Magazin oder Beiträge zur vaterländischen Geschichte, Erdbeschreibung und Naturwissenschaft“ (Pozsony 1781.) fenti czím alatt egy, ugy tartalomra, mint alakra nézve érdekes cikket tartalmaz, a melyet változatlanul a következőkben ismertetünk.

„A természeti ritkaságok közzé, melyekkel Magyarország oly gazdagon meg van áldva, ama számos barlang is tartozik, melyek nevezetesség tekintetében egymást felülmulják. Egyik-másik közülök már eléggé ismeretes, geologusaink azokat részben át is kutatták. Ez utóbbiakhoz tartoznak: Az ugynevezett „Sárkánybarlang“ Deménfalva mellett Liptóban, a „Mazarna“ és „Duchna“ Turóczban, a füleki-barlang Nógrádban, a Szepeshely melletti, az Ökörhegyben levő Szepesben, a dobosinai Gömörben, a szádellői, sziliczei és borzovai Abauj-Tornában, a funáczai Biharmegyében és a „zsványhegy“-ben lévő Temesmegyében¹. Mások, különösen a blatniczi, neczpáli, nagy-jeszenai, mossovai, turáni és zniói hegyekben, Turóczban található, valamint Gömörmegyében Aggtelek mellett lévő és más barlang inkább csak nevéről és csak a környékbeli lakosok előtt ismeretes. Mennyire kívánatos volna tehát, ha tudós földiim követnék Nedetzky úr példáját, ki a természetrajz iránt való hajlamai által indittatva behatolt a Biharmegyében, Funácz oláh falu mellett fekvő barlangba és arról terjedelmes és értékes ismertetést közölt². Példája által indittatva érezhetnék magukat mások is, hogy hasonló kutatásokat tegyenek és azokat e lapok útján a tudós világgal közöljék.

A barlang, melyről e helyen egészen rövid leírást kívánok közleni, egy negyedóránnyira fekszik Agtelektől³, egy gömörmegyei kálvinista falutól. Bejárata oly szűk és alacsony, hogy csak nagy fáradsággal juthatni be azon, négy vagy öt ölnyi távolságra kell csak amugy lefelé csuszunk, mig magát a barlangot, jobban mondva, barlangokat elérjük, mert valóban sokfélét találunk itt, melyek meglehetősen magasak és terjedelmesek. És egyik a másikat mindig fölülmulja ugy

¹ Ezekről néhány, habár rövid adatot találunk Windischnek 1780-ban kiadott földrajzában.

² Megjelent Trattner-nél Bécsben 1774-ben 36 oldalon.

³ Helyesebben: Aggtelek.

nagyságra, mint érdekességre nézve. Sok órán keresztül bolyonghatunk egyikből a másikba, anélkül, hogy mindegyiket megláttuk volna, mert a sok borzasztó mélység miatt, melyek itt lépten-nyomon szemünk elé tűnnek, további átkutatásuk lehetetlenné válik. Némelyek, kik tovább hatolni elég merészek voltak, sohasem kerültek többé napfényre. Ezért a kalauzoknak is, a kiket itt a fenyegető veszély miatt igénybe kell vennünk, megvannak a saját ismertető jeleik, melyek szerint menetüket intézni szokták. Azok a barlangok, melyek hozzáférhetőek, véges-végig a legszebb cseppkövekkel vannak borítva, melyek úgy mint hazánk sok más barlangjában, képzelőtehetségünk igénybevétele mellett, a sirboltoknak, összeomlott épületeknek, oltároknak, orgonáknak, szörnyetegeknek, és sok ezer más alakzatoknak különféle csoportozatait tüntetik fel. A cseppkövek közül némely helyeken kristály tiszta víz bugyog elő és itt-ott egy-egy patakocska is tűnik elő, mely nemsokára földalatti mélyedésekben elvész, hogy nemsokára ismét, sokszor tetemes távolságban napfényre kerüljön. Ezen patakokra gyakran kacsákat eresztettek, melyek csak egy órányi időköz után tűntek ismét elő.

Némely helyeken kocsikerekeknek félreismerhetetlen nyomait lehet észrevenni, miből gyanítani lehet, hogy a barlangnak egykor tágasabb és kényelmesebb bejárata volt. A cseppkövet az ottani vidék lakosai a szarvasmarhának különféle betegségeinél használják fel, mily eredménnyel, nem tudom megmondani, miután azonban vakító fehér színe van, könnyen lehetne alkalmazni a festésre és a házak bemázolására.“

A Magas-Tátra.*

Ezen cím alatt jelent meg Grieben „Uti könyvtárának“ 47-ik köteteként, egy ezen havasokra vonatkozó ujonnan átdolgozott kalauz, mely különösen németországi, nevezetesen sziléziai turistáknak van szánva. A százhusz oldalt magában foglaló, zsebkönyv alakban, igen csinosan kiállított könyvecske az általános részben felvilágosítást nyújt az utazási idő, pénz és utiköltségekről, vám és utlevélről, utazási felszerelésekről, utazási szabályokról, közlekedési eszközök, kalauzok és hordárokról, a földrajzi viszonyokról, növény- és állatélet, a Kárpátok nevei- és a népességről, továbbá tartalmaz utiterveket és utirányokat 6—13 napig terjedő kirándulások számára.

* Die „Hohe-Tatra“ Praktischer Führer. neu bearbeitet von dr. Otto. Mit zwei neuen Karten. Berlin, Verlag von Albert Goldschmidt 1891. 2. Mark.

A különleges részben leírásokat találunk Poprád, Felka, Nagy-Szalók, a három Tátrafüred és azok környékéről, a Tátrafüredről és a Csorbai-tótól való kirándulásokról, a Halas-tóhoz és a Tengersizemhez való utról Javorinán keresztül, végül leiratnak a Pod-Bánszko, Koscieliszko, Zakopane, Javorina és Matlárházáról tehető kirándulások. Függetlenül szolgál a Dobsinai-jégbarlanghoz való út és a Dunajeczen való kirándulás.

Szerző az általa leírt területnek legnagyobb részét maga utazta be, vagy leírásainál megbízható forrásokból merített, a miért is bátran bizhatjuk magunkat kalauzolására.

Néhány csekély tévedést leszámítva, nagyobb hibát csak a 162 oldalon vettünk észre, a hol „Kőpataki-völgy“ helyett nyilván „Itató-patak völgye“ értendő.

A kalauzhoz hozzá van csatolva a Tátra látóképe a Husz-parkból tekintve, azután egy vasuti térkép, mely Szilésiától Kassa délköréig terjed, végül a Magas-Tátrának térképe, mely a színeknek szerencsés választása, valamint a sikerült sraffirozás folytán nemcsak plastikus hatást gyakorol a szemlélőre, hanem egyszersmind könnyű tájékozást is nyújt. De egyebek között hiányoknak kell feltüntetnünk azt, hogy Matlárháza, valamint a turista-ut a Csorbai-tótól Széplakig nincsenek pontosan bejegyezve.

Ama sajtószerűség, melynél fogva a németek havasainkat „Tátra“ helyett következetesen „Tatra“-nak nevezik, itt is található.

A leírt kalauzt, melyet egyesületünk tagjai a Dobsinai-jégbarlangnál és Matlárházán 5%-al, a Weszter-szállóban (N.-Szalók) és Széplakon 10%-al olcsóbban kaphatnak, mindenkinek a legmelegebben ajánljuk. R.

A Halas-tó.

(Kisérő szöveg a melléklethez).

A Magas-Tátra legterjedelmesebb s kétségkívül legnagyobb szerű völgye a Bialka-völgy, melyben a 30 hektar nagyságu és 49 5 m. mély Halastó 1387 m. magasságban fekszik.

Ámbár a környező lejtőket körülbelől 90 m. felfelé még fenyvesek borítják, mindazáltal e tájék már a fennhavasok komoly jellegét viseli magán, melyet mellékletünk sikerült módon juttat kifejezésre. Jobb felül a tavon túl a hármaskúpú Menguszfalvi-csúcs (2435 m.) emelkedik, törmelékgúláit egészen a tó partjáig lebocsátván, közepén látjuk azon körülbelől 200 m.-nyi heggyátot, mely mögött a komcr Tengersizem terület hatalmas völgyzárlatával, ú. m. a hármaskúpú Ökörháttal, azután balra a legmélyebb horhostól a nyomottnak

látszó, gyönyörű kilátást nyújtó Tengersizem-csúcs (2508 m.) és végre a nyulánk Dénes-csúcscsal.

Tavunk az egykori glecserek működésének köszöni lételet. A hajdani jégár görgetegből gátat, ú. n. morénat emelt a lefolyó víz előtt s így lett a tó, melynek partján a Galicziai Tátraegyesület menedékházat építtetett.

Lengyel szomszédaink a Halas-tavat, melynek kisebbik fele Magyarországhoz tartozik, Tengersizemnek (Morskie oko), ezt pedig, mely ezideig a mi birtokunkban volt, Fekete-tónak (Czarny-staw) nevezik és már hosszú évek óta mindkét medenczére jogigényeket támasztanak. Visszaadásuk jelenleg nagyon komolyan szorgalmaztatik Galiczia részéről s a bécsi birodalmi tanácsban máris interpellatio tárgyát képezte.

Az ügyet ez idő szerint a két miniszteriumban tárgyalják, de még nem dönt el, kinek fogják e csudaszép vidéket oda itélni.

R.

Adalékok a Magas-Tátra elnevezéseikhez.

Ezen fenséges hegyláncban számos éven át folytatott vizsgálódásaim alatt többek között azon voltam, hogy az egyes hegyek, völgyek, tavak neveit illetőleg is tisztába jöjjenek. Én t. i. ígyeztem azon, hogy egyrészt a helyes nomenclaturát megállapítsam, másrészt mindazon mozzanatokat összegyűjtsem, melyek az elnevezéseknek alapját képezték. Az első cél több Tátrakutató közreműködése mellett csaknem el van érve, az utóbbiakra nézve bátorkodom az alábbiakban kísérletet tenni.

Egyes neveknél könnyű volt megtalálni a helyes magyarázatot, de megoldhatatlan talányok előttem Terianszko, Teriavszka, Triumental, Furkota, Szekrényes (németül Kastenberg) Rzyz, Toporovi- és Cseh-tó, némelyek végre, különösen Nevcerka, Ratzenberg és Papirus-völgy hosszú ideig nagy nehézségeket okoztak nekem.

A három közül az első -- melleleg legyen mondva, egy gyönyörű, de ritkán látogatott fenhavasi völgy, éjszakra a Krivántól -- kétségkívül tót eredetre vall, de azon nyelv legkitűnőbb ismerői sem voltak képesek, hogy ezen szóra nézve felvilágosítással szolgálhattak volna. Sok kérdezősködés után végre megtudtam, hogy ezen völgyben egy Neftzer nevű német ember vesztette életét. A körülakó tótok ezen szót átidomították szájuk íze szerint s lett belőle Nevcerka, én pedig az eredeti elnevezést visszaállítván jogaiba, Neftzer-völgy-et ajánlok elfogadásra.

Ratzenberg. Az idevaló németek hol röviden ejtik ki az első szótagot, hol nyújtva. Az első kiejtésen alapuló magya-

rázat a Ratze szót Ratté-nek vette s a németet Patkány-hegynek magyarosította; az utóbbi kiejtést elfogadván, Razenbergnek kellene írni s a szepesi tájszólás szerint Ráczy-hegy-gyel fordítani. Engem azonban sem az első, de még kevésbé az utóbbi magyarázat nem elégíthetett ki, miért is tovább kutattam, mignem szerény nézetem a helyesre akadtam. Svájcznak némely vidékén ugyanis a morgát Ratzé-nak hívják. E szerint Ratzenberg annyit jelent, mint morgahegy s ezen értelmezés nyomán a kérdéses csúcsot Morgás-nak fordítottam.

Papirus-völgy, a nevét egy Papirus nevű, matheózi asztalostól kapta, ki egy titkon őrzött kézirat alapján mint számos félrevezetett társa a „Kárpáti kincses kamará“-t kereste s 1771-ben az akkori mánia áldozataként ezen vad völgyben szerencsétlenül járt.*

Ezen példákbl láthatni, hogy mily úton-módon jutottam az alábbi eredményekhez, melyeket, kerülve minden etymologiai fejtegetést, egész röviden állítottam össze.

Az egyébkénti nehézségeket még fokozta azon körülmény, hogy a M.-Tátra ereszkedőin háromféle nyelv dívik, t. i. délen a német és tót, éjszakon a lengyel. A tót elnevezések felderítésében Hradzky József és Gorrek Bódog a legszivebben támogattak, a miért mindkettőjüknek hálás köszönetet mondok, előbbi úrnak még azért is, hogy a korán elhunyt Dr. Janota tanárnak egy a lengyel neveket illetőleg nagyon fontos kéziratát velem közölni sziveskedett.

Nem akarok tárgyam egyes részleteibe elmélyedni, csak a következő, felette érdekes tényt legyen szabad kiemelnem. Míg a szláv elnevezéseknél az tűnik ki, hogy okuk a külső alakban, vagy valamely eseményben rejlik (p. o. Kriván, Kratka, Hrubo, Osztra, Viszoka, Siroka, Mlynarž, Roztoka, Kopa, Koncsisza, Palenicza, Zlomiszko sat.), a birtokosra valló nevek pedig csak elenyésző számban fordulnak elő, addig a németeknél megfordítva áll a dolog (így Bibircs, Szekrényes, Széles-, Hegyes-, Fecske- és Karbunkulus-torony, — ellenben Csorbai-, Menguszfalvi-, Batizfalvi-, Felkai-, Szalóki-, Lomniczi-, Késmárki- és Hunfalvi-csúcs). Tartózkodom ezen sajtáságos tüneményből bizonyos következtetéseket levonni az említett népfajok gondolkodás módjára, hanem azt a szives olvasóra bízom.

Megemlítvén azt, hogy (tót.) annyi mint tótul, (ném.) németül és (lengy.) lengyelül, végre még azt akarom különösen hangsúlyozni, hogy rövid tanulmányom csakis kísérlet,

*) Lásd: „Allergnädigst privilegirte Anzeigen aus sämmtlich Kaiser. Königlichem Erbländer. Wien, 1775.“ V. Efvolyam. 20. lap.

melynek helyreigazítására vagy kiegészítésére mindazon t. tagokat felhívom, kik ezen tárgy iránt érdeklődnek.

Barát (ném. Mönch, tót. mnich), a Menguszfalvi-csúcsnak a Halas-tóhoz aláereszkedő egyik nyulványa, mely nevét egy barátira emlékeztető gránit-gulától kapta.

Bástya (ném. Bastei, tót. bašta), a hosszan elnyúló gerincz csakugyan mintegy bástya emelkedik ki a Menguszfalvi-völgyből.

Batizfalvi-csúcs, (ném. Botzdorfer Spitze), a hasonnevű falutól vette nevét.

Batizfalvi-völgy és -tó, (ném. Botzdorfer Thal, See), hasonlóképen.

Békás-tavak (ném. Frosch-Seen, lengy. Zabie stawy) ilyen van öt; a déli lejtőn közel egymáshoz fekvő három tó állítólag attól a kőtől nyerte nevét, mely guggoló békához hasonlóan, egy a vizszinén felül emelkedő hatalmas sziklatömbön fekszik. Az északi lejtőn elterülő kettős tóra vonatkozólag nézetem szerint összefüggés van nevök és az egykori arany keresők között, kiknél a békák nem jelentéktelen szerepet játszottak. Némelyek azon nézetben vannak, hogy a „žaba“ (béka) név csak csonkított alakja a „žvaba“ (teknő) szónak és ennél fogva a kérdéses öt vízmedenczét „teknős-tavak“-nak kellene nevezni.

Béla tót, fehér, tehát Fehér-víz.

Bialka (lengy.) ugyanazon jelentéssel bír.

Bibircs, (ném. Warze) Lucsivna környékéről tekintve ez a még meg nem mászott csúcs bibircshez hasonló alakkal bír.

Blásy-völgy, elnevezve Blásy Ede, a kitűnő Tátraismerő és a M. Kárpátgyesület érdemes választmányi tagja után.

Csorbai-csúcs, (ném. Csorber Spitze) és **Csorbai-tó** (ném. Csorber See) a hasonnevű falutól vették nevöket.

Csubrina. (tót.) ormot, üstököt jelent.

Dénes-csúcs a Tengerszem-csúctól éjszakra, Dénes Ferencz, a Kárpátgyesület II. alelnökének tiszteletére elnevezve.

Döller-tó, **Döller Antal**, a Kárpátgyesület volt nagyerdemű alelnökének tiszteletére.

Durlberg, neve „Turelt“ (szepességi szójárás szerint = sajt) szótól veszi származását, mely elnevezést vagy az ott található rétségekre kell visszavezetnünk, melyek a juhtenyésztésre s így a sajt készítésre is felette kedvezőek, vagy a szepesi sajtok alakjára, melyhez a hegy idomtalansága igen hasonlít.

Éjszaki-mellékcúcs (ném. Nordtrabant), újabb keletű, önkényes, semmit sem mondó elnevezés. A csúcsnak neve azelőtt „Fecske-torony“ volt, mely elnevezés ismét felveendő.

Fagyos-tó (ném. Gefronner See), neve onnan magyarázható, hogy ezen magasán fekvő tó csak a nyári hónapok alatt olvad el.

Fecske-torony (ném. Schwalbenthurm) az „Éjszaki melékcsúcs“-nak elébbi és jobb elnevezése. Roppant meredeksége és szaggatottsága miatt csak a fali fecske által megközelíthető.

Fehér-tó (ném. Weisser See), „lucus a non lucendo“ elnevezés, minthogy a tónak barnás színe van; nevét alkalmasint a Fehér-viztől kapta, mely e tóban ered.

Fehértavi-csúcs (ném. Weissese-See-Spitze) az elébbi tó után így nevezve.

Fehér-víz (ném. Weisswasser), színétől kapta nevét.

Fekete-tó (ném. Schwarzer See, lengy. Czarny staw) mind e négy medenczének barnás, mondhatni fekete színe van.

Felkai-tó, csúcs- és völgy, (ném. Felker See, Spitze, Thal), Felka városa után.

Ganek, (lengy. = folyosó), a név ama félelmetes sziklapárkányzatra vonatkozik, mely a csúcs éjszaki lejtőjén harántosan elhúzódik.

Gansienicowe-tavak (lengy. Gansienicowe stawy), a zakopanei Gansienica családról, e vidék egykori birtokosáról, neveztetett el. Miután e név „hernyó“-t is jelent, azért tévesen „Hernyós-tavak“-nak is nevezték, mely elnevezés sajnosan már meg is honosodott.

Gerlachfalvi-csúcs (ném. Gerlsdorfer Spitze), a hasonló nevű falu után így nevezve.

Geyer-forrás (ném. Geyer-Quelle), közel a Poprádi-tóhoz, Geyer Gyula tanár s meteorologus után nevezve.

Gránát-fal (ném. Granatwand) az itt előforduló csillámpalában számos gránát található, innen az elnevezés.

Grunik (tót) „Kis-hát“-at jelent.

Hegyes-torony (ném. Spitzer Thurm) alakja után elnevezve.

Hernyós-tavak (ném. Raupen-Seen), lásd Gansienicowe-tavak.

Hinczói-tavak (ném. Hinzen-Seen, tót. Hincovi pleso, lengy. Ignacowe stawy), nincs még eldöntve, vajjon a németből (= Henrik) vagy a szlávból (= Ignác) származtatandó-e ez elnevezés.

Holicza (lengy. = kopasz), találó elnevezés, minthogy ez az erdő határán felül kimagasló hegy a többi emelkedéstől eltérőleg, a rendes törpe-fenyő övet nélkülözi és ennél fogva kopasznak tűnik fel.

Hrubo (tót) „vastag“-ot jelent, a csúcs szélesre terjedő alakzata után.

Hunfalvi-csúcs (ném. Hunsdorfer Spitze) hasonló helység után.

Hunfalvy-horhos (ném. Hunfalvy-Joch) Hunfalvy János, Magyarország legkiválóbb geographusa tiszteletére, a ki ezt a jármot már a negyvenes években megmászta.

Javorina (tót.) javor-tól, a mi = jávorfa, egy vidék, a hol ez a fa található; azelőtt alkalmasint nagyobb mennyiségben fordulhatott elő ottan, mint most.

Javorinka-patak és völgy ugyanazon származással birnak. **Jaworowe-völgy és -tó**, (lengy.) az előbbivel hasonló értelmű.

Jeges-tavak (ném. Eisseen) mindkét tó magas fekvésök és köröskörül való elzártáguk következtében az év legnagyobb részén keresztül be van fagyva.

Jégvölgyi-csúcs (ném. Eisthaler Spitze, lengy. Lodowy) ugy éjszaki, mint déli lejtőjén évről-évre megmaradó hómezőkkel van takarva, innen neve.

Kacsa-völgy (lengy. Kacza dolina) a Gerlachfalvi-csúcs éjszaki lejtőjén. A monda szerint Szt.-János éjjelén megjelen egy kacsa, arany tojást rak és azután eltűnik egy sziklahasadékban.

Kalánfüves-tó (ném. Löffelkraut-See), a Nagytarpataki-völgyben, nevét az itt nagy mennyiségben található kalánfűtől nyerte.

Karbunkulus-torony (ném. Karfunkelthurm), nevét egy mondaszerű karbunkulus köttől nyerte, melyet Thökölyi lelőtt (l. a M. K. E. Évkönyve VI. 1879. old. 323.)

Késmárki-csúcs (ném. Kesmarker Spitze), Késmárk városa után elnevezve.

Király-orr (ném. Königsnase), a csúcs alatt felnyúló sziklától kapta nevét.

Kitaibel-tavak, a Nagytarpataki-völgyben, Kitaibel, kiváló botanikus után nyerte elnevezését.

Klin (tót.) Miért nevezik e hegyet „szeg“-nek, még megállapítandó.

Kolbenheyer-tó a Koprova-völgyben és

Kolbenheyer-forrás, a Siroka-völgyben, Kolbenheyer Károly, a fáradhatatlan Tátrakutató tiszteletére így nevezve.

Koncsisza (tót Končysta = a nekihegyezett), találó elnevezés erre az oromra, különösen ha azt Lucsivna felől tekintjük.

Kopa (tót és lengy. = rakás, tető). Az egyik ily nevű hegy (Velka Kopa = Nagy-tető) a Krivántól nyugatra fekszik, a másik a „Durlberg“-nek tót és lengyel elnevezése, mindkettő kerekded kúppal bír.

Kopa-hágó (ném. Kopa-pass), az előbbi után elnevezve. **Koprova-csúcs**, a tót „kopr“-tól (kapor) származik. Miféle növényeket neveztek egykor így a lakosok, eddig nem volt megállapítható.

Koprova-völgy az előbbi után elnevezve.

Koscšielec (lengy. Kościelec = templom), a csúcs alakja templom fedelére emlékeztet, innen neve.

Kozi-Wierch (lengy. = zerge hegy), az itt nagy számban tartózkodó zergéktől vette nevét.

Közép-orom (ném. Mittelgratthurm) a Nagy- és Kis-Tarpatak között emelkedik, onnét neve.

Kratka (tót. = rövid), igen megfelelő elnevezés, tekintve a hegy alakját.

Krizsne (lengy.) = „Kereszt“-hegy.

Litvorovy-tó (lengy.) litvor-tól (angyalfű, Archangelica officinalis), mely egykor itt sűrűn fordult elő.

Markazit-torony (ném. Markasithurm) a Jégvölgyi-csúcsnak egy mellékorma, nevét az itt található markazit-tól (rézkovand) nyerte.

Mauksch-falak (ném. Mankschwände), ezen a Szalóki-csúctól a Nagytarpataki-völgybe majdnem függélyesen lezuhánó sziklafalak az egykori nagyszalóki lelkésztől és Tátra-kutatótól kapták nevüket.

Menguszfalvi-csúcs és -völgy (ném. Mengsdorfer Spitze,-Thal) a hasonnevű falu után.

Mlynarž (lengy.) jelent molnárt s mindenesetre a kiálló mészkö fehér színére vonatkozik.

Mlinicza-völgy (tót) = malompatak völgye.

Morgás (ném. Ratzenberg) az itt nagy mennyiségben tartózkodó havasi morga után elnevezve.

Neftzer-völgy bizonyos Neftzer nevű férfitól után így nevezve, a ki itt szerencsétlenül járt.

Német-létra (ném. Deutsche Leiter) a Késmárki-csúcs éjszaki lejtőjén. Külföldiek, nevezetesen németek állítólag itt hágtak fel a „Rézpad“-hoz.

Nyereg (ném. Sattel), a szokásosabb név Kopahágó helyett.

Opaleno (tót) tűzhelyet jelent és alkalmasint egykori erdőégésre vonatkozik.

Oszterva (tót. osterva = éles), délfelé szeliden lejtősödve nyugat és éjszak felé felette meredek falakat tüntet fel a hegy, innen elnevezése.

Osztra (tót) az előbbivel hason értelmű.

Ökörhát (ném. Ochsenrücken, tót. Volovec) hasonlósága után nevezve.

Palenicza (tót. égéshely), egy hely, a hol egykor szenet égettek.

Papirus-völgy (ném. Papirus-Thal) így nevezetik egy szepes-szombati asztalos után, ki itt aranykeresés közben a mult században szerencsétlenül járt.

Patria (tót.) a trigonometriai jel után így nevezve, mely a csucsán fel van állítva.

Pod-Bánszko (tót. = a bányák alatt), az egykori bányákra vonatkozik, melyeket a Kriván lejtőjén miveltek.

Poduplaszki-völgy (tót. = a hegyi rét alatt), az alsó rész minősége átvitetett az egész völgyre (pars pro toto = egy rész az egész helyett.)

Poprádi-tó (ném. Popper-See), a Poprád folyónak egyik forráspatakja itt ered.

Priehyba (tót.) nyereg.

Rézaknák (ném. Kupferschächte), e nevű mindkét völgyben réz után kutattak és ma is az egykori bányászat nyomai láthatók.

Rézpad (ném. Kupferbank), irtózatoss hegyszakadék a Lomniczi-csúcs éjszakai lejtőjén, hol magasan a törpe fenyő-öv felett egy rézércz-telep (malachit) található, melyet hajdan a kincskeresők gyakran meglátogattak.

Rovinki-völgy (tót.) kis síkságot jelent.

Roztoka (tót. és lengy.) = több ágra oszló.

Sárkány-tó (ném. Drachen-See), ősidőkre vihető vissza, midőn a nép még azt hitte, hogy a Tátrát ilyféle szörnyetek őrizték.

Sátán, a néphit szerint ott fenn tanyázott a valóságos ördög és hogy a közelgő embereket elriaszsa, köveket dobál feléjük. Az elnevezés természetes magyarázata azonban következő: A mintegy 500 m. magas törmelék-gulából emelkedő csúcs gneiszből (palás gránit) áll, mely kőzet aránylag könnyen szétmállik és időközönként kisebb nagyobb táblákban a Menguszfalvi-völgybe gördül.

Siroka (tót. és lengy.) „széles“-et jelent.

Szkorusnik (lengy.) a gorálok (lengyel származású hegylakók.) a veres berkenyét szkorusának nevezik, innen a hegy elnevezése, mert lejtőjén ama fák sűrűn fordulnak elő.

Svinnicza (lengy.), melynek disznó-csúcs felelne meg; a név aligha vonatkozik emez állattal való hasonlatosságra, hanem inkább visszavezethető arra, hogy a csúcs igen nehezen megmászható.

Svisztuvka (lengy. Świstówka) egy vidék ahol „morga“ tartózkodik.

Szalóki-csúcs (ném. Schlagendorfer Spitze) Nagy-Szalók helység után nevezve.

Szentiványi-tó. Szentiványi birtokos után így nevezve, ki a Kárpátegyesület választmányi tagja és az egyesület ügyeinek buzgó előmozdítója.

Szmrecsini-tavak, a tót smrek-től származik, a mi anynyit jelent, mint „fenyő“. E völgykatlan már az erdő határán túl fekszik és neve valószínűleg a középső völgy-részlettől származik, mely „tiemy szmrecsiny“ (sűrű fenyvesnek) neveztetik.

Szmrekovicza (tót). az előbbivel hasonértelmű.

Szucha-völgy és patak (tót és lengy.) száraz.

Tarpatak (ném. Kohlbach), „Kahl“ szepesi szójárás szerint „Kohl“ = kopasz, tar, innen a magyar elnevezése. Mások „Kalt“-tól (hideg) származtatják a nevet s ez utóbbtól származik a lengyel elnevezése (zimnej wody). Magam részéről teljesen egyetértek Hradszky József okadatolt nézetével, ki az előbbi mellett nyilatkozik. (Lásd Évkönyv III. 1876. pag. 105).

Táttra-csúcs (tót. Visoka) e csúcstól az egész hegláncz kölcsönözte nevét. A „Táttra“ szó szláv eredetű és jogosultsággal látszik bírni amaz etymologiai magyarázat, melynél fogva e név Tat hory-tól (a hegyek atyja) származtatandó.

Tengerszem (ném. Meerauge), a naiv lakosok az hitték hogy a tó, melyet a gorálok Czarny staw (fekete-tónak) neveznek, a tengerrel áll összeköttetésben. A költői név különben minden vízmedenczére vitetett át s azért a tátrai tavak tengerszemeknek is neveztetnek.

Tengerszem-csúcs. fenntnevezett tó után elnevezve.

Tupa (tót. tompa, hegyetlen), az elnevezés megfelel a a hegy alakjának.

Tycha (tót. csendes), a természettől helyesen ellesett elnevezés, minthogy a patak, ellentétben a Táttrának többi zugó patakjaival, feltűnően csendesesen, zajtalanúl folyik tovább.

Uboc (tót. és lengy.) annyi mint „lejtő.“

Varangyos-tó (ném. Kroten-See, lengy. Jaworowe staw). Az elnevezés a legnagyobb valószínűség szerint a kincskeresőkre vezetendő vissza, kiknél a varangyos békák állandó szerepet játszottak.

Vaskapu (ném. Eisernes Thor), gyakran előforduló nagyítás „kőkapu“ helyett.

Veres-tó (ném. Rother See), a meddig a víz ér, a szikláknak köröskörül sötét okersárga színük van, mely észrevehetően a veresbe megyen át.

Verestavi-csúcs, fentti tó után elnevezve.

Verespataki-torony (ném. Rother Flossthurm) szepesi

szójárás szerint „Flosz“ egy nagyobb vizszakadék, ennek a szakadéknak homoka veres színű.

Virágos-kert (ném. Blumengarten) száz évvel ezelőtt még tó volt, nevét dús alpesi növényzetétől vette.

Viszoka (tót. és lengy. „a magas,“) a Tátracsúcs tót és lengyel elnevezése.

Volovecz (tót.) lásd: „Ökörhát.“

Wahlenberg-tavak, Wahlenberg György svéd természetbúvár tiszteletére elnevezve, aki 1813-ban bejárta a Tátrát és 1814-ben „Flora Carpatorum“ című alapvető művét adta ki.

Zamky (lengy.) „váracská-t jelent, a csúcsán kinyúló sziklacsoport után nevezve.

Zavrat (lengy.) „szédülés“-t jelent, egy horhos, melyen keresztül haladva könnyen szédülhet a fejünk.

Zerge-csúcs, (ném. Gernsberg) az itt tartózkodó zergéktől vette nevét.

Zlomiszko (tót.) „széltörte erdő“-t jelent.

Zöld-tó (ném. Grüner See) a tó zöldszínű vize után nevezve.

Zöldtavi-csucs, (ném. Grünsee-Spitze) az előbbi tótól kapta nevét.

Róth M.

Körözüény.

1. Egyesületünk t. cz. tagjait ezennel felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjaikat, valamint a netaláni hátrálékokat **az egyesület pénztárosához Iglóra címelve minél előbb beküldeni**, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni szíveskedjenek.

2. Felkérjük a t. cz. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és czimváltásukat velünk tudatni ne terheltessenek.

3. Ajánljuk egyesületünk kiadványait a t. tagtársak szíves figyelmébe.

A 3 év előtt kiadott „**Tájékoztató**“, mely útmutatásokat ad az utazó közönségnek és képekkel gazdagon van ellátva, az egyesületi tagok 15 krért (díszesen bekötve 20 krral drágább), a szép Tátra-képekkel díszített egyesületi **tag-okmány** 1 frt 10 krért, csinos egyesületi **jelvények** 1 frt 35 krért, a **Magas-Tátra képe** (70 cm., 30 cm.) 75 krért, a **Gerlachfalvi-csúcsnak**, hazánk ezen legmagasabb csúcsának képe 15 krért, a **Zöldtő-völgyének képe** 20 krért, a **Tátra térképe** 25 krért kapható az egyesületi pénztárosnál Iglón.

4. A t. tagtársak szíves jóindulatába ajánljuk a Poprádon felállított „**Kárpátgyesületi-muzeum**“-ot is, melynek számára muzeumi tárgyakat (állatok, növények, ásványok, régiségek, képek, könyvek, tér-

képek), vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A ki arra kötelezi magát, hogy évenként legalább 1 frtot fizet muzeumi czélokra, az a **muzeumi pártolók** sorába lép.

5. Figyelmeztetjük a t. tagtársakat arra, hogy a „Die Flora der Zentral-Karpathen von Sagorski und Schneider“ czimű jeles művet, melynek bolti ára 20 márka, az egyesület közvetítésével 16 márkáért megszerezhetik és hogy minden egyes ilyen elárusított példány után az egyesületi pénztárba 2 márka befolyik.

Igló, 1891. szeptember havában.

Nikházy Frigyes,
titkár.

Fischer Miklós,
ügyvivő alelnök.

Marcsek Andor,
pénztáros.

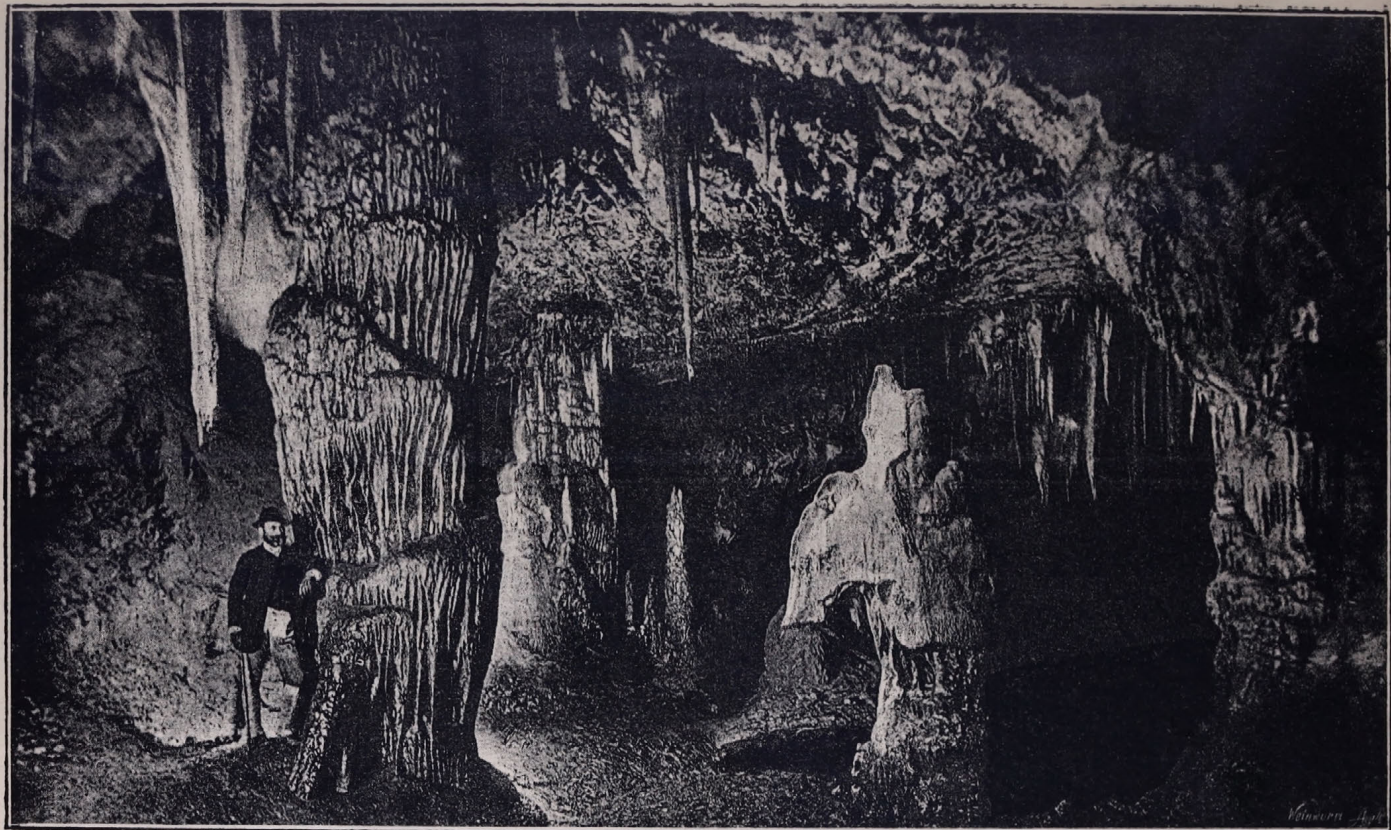

Halas-tó, a M.-Tátrában.

Schmidt J. Igló.

Aggteleki-barlang. — Minerva sisakja.

Schmidt J. Igló.

Schmidt J. Iglón.

Aggteleki-barlang. — Szt.-László szobra.

ÉPPEN MOST JELENT MEG:

Flora Carpatorum Centralium.

Flora der Centralkarpathen

mit specieller Berücksichtigung der in der

HOHEN-TÁTRA

vorkommenden Phanerogamen und Gefäss-Cryptogamen
nach eigenen und fremden Beobachtungen zusam-
mengestellt und beschrieben

von

Ernst Sagorski und **Gustav Schneider**

Professor in Schulpforta.

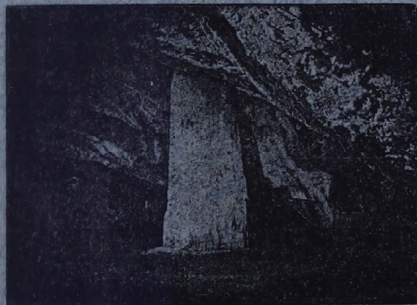
Bergverwalter a. D. in Cunnersdorf
bei Hirschberg i. Schl.

Mit 2 Lichtdrucktafeln.

I. Einleitung. Flora der Hohen Tatra nach Standorten 6 M.

II. Systematische Uebersicht und Beschreibung der Pha-
nerogamen und Gefäss-Cryptogamen. 14 M. — Leipzig, 1891.
Verlag von Eduard Kummer.

Dobsinai-jégbarlang.

A Dobsinai-jégbarlang vi-
lághírű nevezetesség. Jégtömege
175,000 m³, felülete 8874 m²,
a jég vastagsága 20—25 m., a
termek magassága 12—25 m.
Csodás jégalakzatai az állandó
villanyos fényben va-
rázshatásuak. Ritka benyomásu
vadregényes környéke is, a
sötét fenyvesek, a tömeges
Királyhegy, az Éleskő és a

pittoresk Straczenai-szoros. **Dobsina** állomástól 2 órányira, **Poprád**-tól, a
hol alkalmatosságok mindig rendelkezésre állanak, felette vadregényes
hegyi vidéken át, jó országuton 4 órányira fekszik és azért Tátraturis-
táknak különösen ajánltatik.

Megtekinthető naponként 11—12-ig, személyenként 2 frnyi belépti-
díj mellett, gyermekjegy 1 frt. A belépti-jegyek, sikerült fényképek, a
barlang leírása és egyéb emléktárgyak a bejáratnál kaphatók. Közéleben
van a kényelmes városi vendéglő és turistaház.

A jégbarlang igazgatósága.

THURZÓ-FÜRED

éghajlati gyógyhely, hidegvíz-gyógyintézet
és nyaraló.

A Szepesség legdélibb vidékén, 1,5 kilométernyire Gölniczbánya, régi bányavárostól, körülbelül 1000 holdnyi sűrű fenyves közepette 1½ holdnyi mesterséges tó mellett fekszik s főként tökéletesen védett fekvése által tűnik ki, amennyiben éjszak és kelet felé az 1030 m. magas Thurzóhegy (Klippberg), éjszaknyugat és nyugat felé az 1054 mnyi Farkashegy (Wolfshügel) által el van zárva, mi által a tenger színe felett 572 m. magasságban fekvő Thurzófürdő szél és légvonat ellen teljesen védve van, hőmérsékleti ingadozások csak kis mértékben észlelhetők s korai pompás tavasszal s ép oly szép felséges őszszel bír.

A tiszta, balsamos illatú, ózonos levegőn és a kristálytisza, bacillustól ment vizen kívül ezen gyógyhely még egy legezészerűbben berendezett *hydro-pathikus* intézettel, mindenféle mesterséges *ásvány-, fenyves-fürdőkkel, inhaláló kamarával, gőzfürdővel és massageval* bír, miért is felette javalható nehéz betegségekben fellábadozóknak, mell- és idegbajosoknak s gyenge szervezetű gyermekeknek.

Az évad május 15-én kezdődik.

Vasuti-, posta- és távirtda-állomás : Gölniczbánya.

Az árak olcsók.

Fürdőorvos : *Dr. Löwenbein Samu.*

Felvilágosításokkal szolgál :

a fürdő-igazgatóság

Gölniczbányán.